ELENA CĂLUGĂRU

LITERATURA CLASICĂ ROMÂNĂ

ANTOLOGIE

DE TEXTE LITERARE
COMENTATE PENTRU

CLASELE I – IV
ȘI EXAMEN DE
CAPACITATE

Scanned with OKEN Scanner

Prof. ELENA CĂLUGĂRU

ABABE!

LITERATURĂ CLASICĂ ROMÂNĂ

Antologie de texte comentate
– clasele I–IV –
și examen de capacitate

În conformitate cu programa elaborată
de Ministerul Învățământului

Ediția a III-a

Premiul I
se acordă elevei Ababei Alexandra
pentru rezultate foarte bune
la învățătură și purtare!

EDITURA EX LIBRIS
BUCUREȘTI, 1997 ©

An școlar: 1997/1998
Înv. [illegible]

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

Prin prezenta lucrare punem la îndemâna celor mai tineri cititori o selecție de texte literare din clasicii literaturii române, cu scopul vădit de formare a interesului pentru lecturarea acestor **nestemate** ale literaturii și culturii naționale.

Informațiile sumare despre autorii operelor selectate și succintele analize ale textelor literare au intenția de a contura profilul valoric al fiecărui scriitor, conținutul de idei și de sentimente transmis de către acesta, precum și originalitatea formelor cuvântului artistic, garantând veșnicia lumii construite de autor.

Am dorit astfel să sugerăm că, după exemplul revelator al eroilor din operele citite, elevul va învăța să gândească mai profund și să devină dornic de instruire – prin studiu individual –, asigurându-și un larg nivel de cultură și înțelegere.

Operele prezentate, precum și micul dicționar de la sfârșitul cărții urmăresc formarea deprinderii de lectură și a dorinței de cunoaștere, contribuind la formarea unor tineri culți și civilizați, cu înalte aspirații morale, intelectuale și estetice.

Editura

Scanned with OKEN Scanner

MIHAI EMINESCU
(1850–1889)

CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ți mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge dușman fumegând,
Și deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricoloare,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Îngerul iubirii, îngerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte-n glorii să orbească-l face,
Când cu lampa-i zboară lumea luminând,

Scanned with OKEN Scanner

El pe sânu-ți vergin încă să coboare,
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu îl strânge-n brațe, tu îl fă altare
Dulce Românie, asta ți-o doresc.
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tânără mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mândrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

SCRISOAREA III
(fragment)

La un semn, un șerm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
– Ce vrei tu?
– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
– Tu ești Mircea?
– Da-mpărate!

Scanned with OKEN Scanner

– Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
– Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certi,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei-tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură nempăcată mi-am șoptit atunci în barbă.
Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs.

Scanned with OKEN Scanner

Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs.
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedic de-un moșneag?
– De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști.
După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe
Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vreun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă –
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pământ.
Te făleşti că înainte-ți răsturnat-ai val-vârtej
Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
A credinții biruință căta orice cavaler.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie iară ție dușman este;
Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!
Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!
Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoasă,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
Călăreții umplu câmpul și roiesc după un semn
Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn,
Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,

Scanned with OKEN Scanner

Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
Orizontu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,
Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi cădeau pedeștri, colo caii se răstoarnă,
Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,
Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Duruind soseau călării ca un zid înalt de suliți,
Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;
Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,
Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată –
Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.
.....

REVEDERE

– Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
Și de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat.

Scanned with OKEN Scanner

– Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Împlându-și cofeile,
Mi-o cântă femeile.

– Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum ești
Tot mereu întinerești.

– Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

Scanned with OKEN Scanner

CE TE LEGENI...

– Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
– De ce nu m-aș legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește.
Bate vântul frunza-n dungă –
Cântăreții mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte –
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec!

Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândurele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripele,
Și mă lasă pustiit,
Vestejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!

LA MIJLOC DE CODRU...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniș
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,

În adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de păsări călătoare,
Și de lună și de stele
Și de zbor de rândurele
Și de chipul dragei mele.

SOMNOROASE PĂSĂRELE

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele –
Noapte bună!

Scanned with OKEN Scanner

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm și florile-n grădină –
Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce –
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie –
Noapte bună!

CĂLIN (file de poveste)
(fragment)

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur-ude în văzduhul tămâiet;
Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.

Scanned with OKEN Scanner

Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Împlu aerul văratic de mireasmă şi răcoare
A popoarelor de muşte sărbători nemuritoare.
Lângă lacul care-n tremur somnoros şi lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese;
Feţi frumoşi cu păr de aur, smei cu solzii de oţele,
Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilţ cu spată,
El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată;
Ţapăn, drept, cu schiptru-n mână, şede-n perine de puf
Şi cu crengi îl apăr pagii de muscuţe şi zăduf...
Acum iată că din codru şi Călin mirele iese,
Care ţine-n a lui mână mâna gingaşei mirese.
Îi foşnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Faţa-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste braţe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.
Flori albastre are-n păru-i şi o stea în frunte poartă,
Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare şi pe nună, mândra lună.
Şi s-aşază toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul.
Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toţi se uită cu mirare şi nu ştiu de unde vine,
Până văd păinjenişul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulţime de norod.
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcinte, şi colaci;
Şi albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meşter faur.

Scanned with OKEN Scanner

Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un greirel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec;
O cojiță de alună trag lăcuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i-aștepta-ndărătul ușii.
Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
„Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături"
.....

FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului, – în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miazănoaptea și avea o împărătească tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe, – împărat, ce-n viața lui nu râsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe a ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lase moștenirea urii lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără – pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat – trist mergea în război cu inima neîmblânzită, – și împărăteasa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de

Scanned with OKEN Scanner

văduvie singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi – și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candele fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a maicii durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenuncheate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată măreața ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunei. Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie. Vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă.

Și crescu și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu, îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei: căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci, Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgele rupte de la gâturile fetelor de-mpărați, își puse-n brâul verde un fluier de doine și altul de hore, și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Scanned with OKEN Scanner

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus, ca să-l asculte, izvoarele își tulburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor.

Râurile ce ciorăiau mai jos de brâiele melancolicelor stânce învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii, ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure a stâncelor nalte, învățau de la el țipetul cel plâns al jelei.

Stăteau toate uimite pe când trecea păstorul-împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și-n piepturile păstorilor tineri, rezimați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bâtă, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare – dorul voiniciei!

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimii lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre seara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsări dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui, se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarald, înconjurat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridica un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă – atât de lucie, încât în ziduri răsfrângea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țărmuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serei tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui-n luntre și, vâslind, ajunse până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și-n fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era naltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte-un singur mărgăritar mare; iar boierii ce ședeau la masă în haine aurite,

Scanned with OKEN Scanner

pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise-mpăratul. Am auzit de tine, da de văzut nu te-am văzut.

– Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm din greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

– Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să împle cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură, și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

– De cine-n lume te temi tu mai mult?

– De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

– Eu iar de nime, afară numai de Dumnezeu și de mama pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care îmblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătălie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.

Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de pâraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei – două nopți turburi, gura ei – un hău căscat, dinții ei – șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos a apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care-o legă din toate părțile cu șepte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul închis, dar nu-i folosea nimica.

Scanned with OKEN Scanner

Veni iar la ospăț; când, prin bolțile ferestrelor, la lumina lunei, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama pădurilor, neputând să iasă, trecea peste apă cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dâră lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă, până ajunse lâng-o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunei în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-nchise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă stăteau două butii cu apă – iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunei, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul, torcea un fir de o mătasă albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună ce cutreiera aerul decât a fir de tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat! Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți țes o haină urzită în descântece, bătută-n fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu ți-aș face o haină, din zilele mele o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână, și furca căzu alături de ea. Ea se sculă – și, ca rușinată de cele ce zisese, mâinile ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat, și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi dezmierdă încet fruntea și părul și-i șopti:

Scanned with OKEN Scanner

– Ce frumoasă eşti tu, ce dragă-mi eşti! A cui eşti tu, fata mea?

– A mamei pădurilor, răspunse ea suspinând; mă vei iubi tu acuma, când ştii a cui sunt? Ea încunjură cu amândouă braţele ei goale grumazul lui şi se uită lung la el, în ochii lui.

– Ce-mi pasă a cui eşti, zise el, destul că te iubesc!

– Dacă mă iubeşti, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui, dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, şi dac-ai muri tu, eu aş nebuni, ori aş muri şi eu.

– N-aibi frică, zise el zâmbind şi desfăcându-se din braţele ei. Unde-i mumă-ta?

– De când a venit, se zbuciumă în piua în care-ai încuiat-o tu şi roade cu colţii la lanţurile ce-o închid.

– Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

– Făt-Frumos, zise fata, şi două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă. Să te-nvăţ eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buţile aste două? Una-i cu *apă,* alta cu *putere.* Să le mutăm una-n locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmaşii ei, strigă când oboseşte: „Stăi, să bem câte-oleacă de apă!" Apoi ea bea putere, în vreme ce duşmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc. Ea nu va şti şi va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, aşa au şi făcut.

Ei se repezi după casă.

– Ce faci, babă? strigă el.

Baba, de venin, se smulse odată din piuă-n sus şi rupse lanţurile, lungindu-se slabă şi mare până-n nori.

– A! bine că mi-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, făcându-se iar scurtă, ia acum hai la luptă, acum om vedea cine-i mai tare!

– Hai! zise Făt-Frumos.

Baba-l apucă de mijloc, se lungi repezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ şi-l băgă în ţărână până-n glesne.

Făt-Frumos o izbi pe ea şi o băgă-n pământ până-n genunchi.

– Stai, să mai bem apă, zise mama pădurilor ostenită.

Stătură şi se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, ş-un fel de foc nestins îi cutreieră cu fiori de răcoare toţi muşchii şi toate vinele lui cele slăbite.

Scanned with OKEN Scanner

C-o putere îndoită, cu braţe de fier, o smuci pe babă de mijloc şi-o băgă-n pământ până-n gât. Apoi o izbi cu buzduganul în cap şi-i risipi creierii. Cerul încărunţi de nouri, vântul începu a geme rece şi a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Şerpi roşii rupeau trăsnind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc ca un prooroc al pierzării. Prin acel întuneric des şi nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mânile ridicate şi palidă. El se apropie de ea şi-o cuprinse cu braţele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, şi mâinile ei reci s-ascunseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăţi pe cer, luna roşie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite; iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi şi uimite – ochii miresei lui. El o luă în braţe şi începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-şi culcase capul în sânul lui şi părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului el o puse-n luntre, ducând-o ca-ntr-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros şi flori din grădină şi-i clădi un pat, în care-o aşeză ca-ntr-un cuib.

Soarele ieşind din răsărit privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipise de membrele dulci şi rotunde, faţa ei de-o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinile mici şi unite pe piept, părul despletit şi răsfirat pe fân, ochii mari, închişi şi adânciţi în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă şi albă, Făt-Frumos presură câteva flori albastre, apoi şezu alături cu ea şi-ncepu a doini încet. Cerul limpede – o mare, soarele – o faţă de foc, ierburile împrospătate, mirosul cel umed al florilor înviorate o făceau să doarmă mult şi lin, însoţită în calea visurilor ei de glasul cel plâns al fluierului. Când era soarele-n amiezi firea tăcea, şi Făt-Frumos asculta liniştita ei răsuflare caldă şi umedă. Încet se plecă la obrazul ei şi-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri şi-ntinzându-se somnoroasă, zise încet şi zâmbind:

– Tu aici eşti?

– Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? zise el mai lăcrămând de fericire.

Scanned with OKEN Scanner

Cum ședea el lângă ea, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

– Hai scoală! zise el desmierdând-o, e ziua-n amiaza-mare.

Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul, ea-i încunjură grumazul, și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă, spunându-i că-i mireasa lui. Împăratul zâmbi, apoi îl luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se împlură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripile ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

– Plângi, împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

– Făt-Frumos, zise împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

– Ce, împărate?

– Vezi tu lebăda cea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, ar trebui să fiu îndrăgit de viață, și cu toate astea, de câte ori am vrut să-mi fac sama...! Iubesc o fată frumoasă, cu ochii gânditori, dulce ca visele mării – fata Genarului, om mândru și sălbatic, ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne. O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de-a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât zilele, mai scumpă decât mireasa.

– Împărate prè luminate, din câte noroace-ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului!

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vânt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui – Ileana o chema – îi zise, încet la ureche, sărutându-l dulce:

– Nu uita, Făt-Frumos, că pe cât vei fi tu departe, eu oi tot plânge.

El se uită cu milă la ea, o mângâie – dar apoi, desfăcându-se de îmbrățișările ei, se avântă pe șeaua calului și plecă în lume.

Scanned with OKEN Scanner

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și, când răsărea dintre stânci bătrâne luna cea palidă ca fața unei fete moarte, atunci vedea din când în când câte-o streanță uriașă atârnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vârful vreunui munte – o noapte sfârticată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Când se lumină de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreață stâncă de granit, din care răsărea ca un cuib o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată oacheș și visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră și deschizând porțile mărețului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu; astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea, și steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În sala cea mare a castelului, în cenușa vetrei, veghea un motan cu șapte capete, care, când urla dintr-un cap s-auzea cale de-o zi, iar când urla din câte șapte, s-auzea cale de șapte zile.

Genarul, pierdut în sălbatecele sale vânători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata-n brațe și punând-o pe cal zburau amândoi prin pustiul lungului mării ca două abia văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om 'nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

– Ce e? îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan, ți s-a urât cu binele?

– Nu mi s-a urât cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

– Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

– Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge.

Scanned with OKEN Scanner

Genarul încălecă și zbură ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curând îi și ajunse. Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

– Făt-Frumos! zise Genarul, mult ești frumos și mi-e milă de tine. De astă dată nu-ți fac nimica, dar altă dată... ține minte!

Și luându-și fata alături de el, pieri în vânt, ca și când nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarse și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plânsă ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vânătoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alți cai din chiar grajdul Genarului.

Astă dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunii peste adâncurile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci prin fuga lor auzeau miautele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate aceste nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului, de rupea pământul.

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvârli în nourii cei negri și plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu fată cu tot.

Făt-Frumos, ars de fulgere, nu căzu din el decât o mână de cenușă în nisipul cel fierbinte și sec al pustiului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant; pe lângă el arbori nalți, verzi, stufoși răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jălea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde până atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul îmbla încă pe pământ. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia străluceau ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Erau Domnul și St. Petrea. Picioarele lor înfierbântate de nisipul pustiului calcară atuncea în răcoarele și limpedele pârâu ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu glesnele lor

Scanned with OKEN Scanner

sfâșiau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă și-și spălă fața sa cea sfântă și luminată și mâinile sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amândoi în umbră, Domnul, cugetând la tatăl său din cer, și St. Petrea, ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise St. Petrea:

– Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte.

– Amin! zise Domnul ridicând mâna sa cea sfântă, după care apoi se depărtară înspre mare fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec pieri izvorul și copacii, și Făt-Frumos trezit ca dintr-un somn lung se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe St. Petrea, care mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul St. Petrea se risipi în depărtare și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului, aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât, dacă soarele n-ar fi fost în amiazi, ai fi crezut că soarele apune! El înțelese minunea învierii sale și îngenunche înspre apusul acelui soare dumnezeiesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serii ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar când îl văzu fața ei se-nsenină, cum se-nsenina o undă de o rază. El îi povesti cum înviase, atunci ea-i zise:

– De răpit, nu mă poți răpi până ce nu-i avè un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă seară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare.

El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce și, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastră și cânta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

Scanned with OKEN Scanner

– Veselă, fata mea? şi de ce eşti veselă? întrebă el.

– Pentru că nu mai este Făt-Frumos, ca să mă răpească, răspunse ea râzând.

Se puseră la cină.

– Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care umbli la vânat?

– La ce-ţi trebuie s-o ştii? zise el încruntând sprâncenele.

– Ştii prè bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o ştiu, decât numai ia, aşa ca s-o ştiu, pentru c-acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

– Ştii tu că nu mă împotrivesc ţie niciodată – zise Genarul. Departe de-aicea, lângă mare, şede o babă care are şepte iepe. Ea ţine oameni, cari să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decât de trei zile), şi dacă cineva i le păzeşte bine, ea-l pune să-şi aleagă drept răsplată un mânz, iar de nu, îl omoară şi-i pune capul într-un par. Chiar însă dacă păzeşte cineva bine iepele, totuşi ea-l vicleneşte pe om, căci scoate inimele din caii toţi şi le pune într-unul singur, încât cel ce-a păzit alege mai întotdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decât unul de rând... Eşti mulţumită, fata mea?

– Mulţumită, răspunse ea zâmbind.

Totodată însă Genarul îi aruncă în faţă o batistă roşie, uşoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deşteaptă dintr-un vis, de care nu-şi poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea din fereastră veghea printre frunzele ei, ca o stea roşie prin încreţiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăşi dis-de-dimineaţă la vânătoare.

Fata sărută murmurând floarea roşie şi Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

– Ei, ştii ceva? o întrebă el.

– Nu ştiu nimica, zise ea tristă şi punând dosul mâinii pe fruntea ei, am uitat tot.

– Însă eu am auzit tot, zise el. Rămâi cu bine, fata mea; în curând ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal şi dispăru în pustiuri.

În arşiţa cea dogoritoare a zilei văzu aproape de pădure un ţânţar zvârcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

– Făt-Frumos, zise ţânţarul, ia-mă de mă du până-n pădure, că ţi-oi prinde şi eu bine. Sunt împăratul ţânţarilor.

Scanned with OKEN Scanner

Făt-Frumos îl duse până-n pădurea prin care era să treacă.

Ieşind din pădure, trecu iar prin pustiu de-a lungul mării, şi văzu un rac atât de ars de soare, încât nu mai avea nici putere să se mai întoarcă-napoi...

– Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă-n mare, că ţi-oi prinde şi eu bine. Sunt împăratul racilor!

Făt-Frumos îl aruncă în mare şi-şi urmă calea.

Când înspre seară ajunse la un bordei urât şi acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai nişte lungi ţăruşe ascuţite, din care şase aveau fiecare-n vârf câte un cap, iar al şaptelea, fără, se clătina mereu în vânt şi zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrână şi zbârcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenuşa în poalele unei roabe tinere şi frumoase, care-i căuta mereu în cap.

– Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculându-se. Ce-ai venit? Ce cauţi? Vrei să-mi paşti iepele, poate!

– Da.

– Iepele mele pasc numai noaptea... Uite, chiar de-acu poţi să porneşti cu ele la păscut... Fată hai! Ia dă tu flăcăului demâncatul ce i-am făcut eu şi porneşte-l.

Alături de bordei era sub pământ o pivniţă. El intră în ea şi acolo văzu şapte iepe negre, strălucite, şapte nopţi, care de când erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau şi băteau din picioare.

Nemâncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba, ş-apoi, încălecând pe una din iepe, mână pe celelalte în aerul întunecos şi răcoros al nopţii. Dar încet, încet, simţi cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui, ochii i se păinjiniră şi el căzu ca mort în iarba pajiştei. El se trezi pe când mijea de ziuă. Când colo – iepele nicăieri. El îşi credea capul pus în ţeapă, când vede ieşind dintr-o pădure-n depărtare cele şapte iepe alungate de un roi nemărginit de ţânţari şi un glas subţire-i zise:

– Mi-ai făcut un bine, ţi l-am făcut şi eu.

Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos şi să bată fata, care nu era de vină.

– Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

Scanned with OKEN Scanner

– Nimica, zise ea, mi-a venit și mie toane. Asupra ta n-am nimica... sunt foarte mulțămită.

Apoi, intrând în grajd, începu să bată caii, țipând:

– Ascundeți-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească, ucigă-l crucea și mănânce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos și dormi până ce mijea de ziuă. Desperat, era să ieie lumea-n cap, când deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de-o mulțime de raci.

– Mi-ai făcut un bine, zise un glas, ți l-am făcut și eu.

Era împăratul racilor.

El mână caii-nspre casă și vede iar o privelişte ca-n ziua trecută.

Însă în cursul zilei roaba babei s-apropie de el și-i zise încet, strângându-l de mână:

– Eu știu că tu ești Făt-Frumos. Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ți-oi face eu altfel de bucate.

Fata, într-ascuns, îi făcu merinde, și-nspre seară, când era să plece cu caii, își simți ca prin minune capul treaz. Spre miezul nopții se-ntoarse acasă, mână caii în grajd, îi încuie și intră în odaie. Pe vatra cuptorului, în cenușă, mai licurea câțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gândi c-a murit ș-o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca deloc. El trezi fata ce dormea pe cuptor.

– Uite, zise el, ți-a murit baba.

– Aș! Asta să moară!? răspunse ea suspinând. Adevărat că acum e ca moartă. Acu-i miazănoaptea... un somn amorțit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la câte răspântii stă, cine știe pe câte căi a vrăjilor umblă. Până ce cântă cocoșul, ea suge inimile celor ce mor, ori pustiește sufletul celor nenorociți. Da, bădică, mâine ți se-mplinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta, că ți-oi fi de mare folos. Eu te voi scăpa din multe primejdii pe care ți le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hârbuite și vechi o cute, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineață i se împlinise lui Făt-Frumos. Baba trebuia să-i dea unul din cai și-apoi să plece cu Dumnezeu. Pe când

Scanned with OKEN Scanner

prânzeau, baba ieşi până-n grajd, scoase inimile din câteşişapte cai spre a le pune pe toate într-un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă şi după îndemnarea babei se duse să-şi aleagă calul ce trebuia să şi-l ieie. Caii cei fără inimi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inimele sta culcat într-un colţ pe-o movilă de gunoi.

– Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătând la calul cel slab.

– Da, cum, Doamne iartă-mă, să slujeşti tu degeaba!? zise baba cea vicleană. Cum să nu-ţi iei tu dreptul tău? Alege-ţi unul din caii işti frumoşi... oricare ar fi, ţi-l dau.

– Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ţiind la vorba lui.

Baba scrâşni din dinţi ca apucată, dar apoi îşi strânse moara cea hârbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriţă.

– Hai, ia-ţi-l! zise-n sfârşit.

El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că faţa pustiului se ia după urmele lui şi zbura ca un gând, ca o vijelie, printre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aştepta fata fugită. El o urcă pe cal după dânsul şi fugea mereu.

Noaptea inundase pământul cu aerul ei cel negru şi răcoros.

– Mă arde-n spate! zise fata.

Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă, verde, se vedeau nemişcaţi doi ochi de jăratec, a căror raze roşii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

– Aruncă peria! zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Şi deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze şi de un urlet flăinând de lupi.

– Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopţii. Luna palidă trecea prin nouri suri ca o faţă limpede prin mijlocul unor vise turburi şi seci.

Făt-Frumos zbura... zbura necontenit.

Scanned with OKEN Scanner

– Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsat, ca și când s-ar fi silit mult ca să nu spuie încă.

Făt-Frumos se uită și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decât ochii roșii, ca două fulgere lănțuite de un nor.

– Aruncă cutea! zise fata.

Făt-Frumos o aruncă.

Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingând de nori.

Făt-Frumos vâjâia prin aer așa de iute, încât i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adânc nevăzut.

– Mă arde! zise fata.

Baba găurise stânca într-un loc și trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, al cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

– Aruncă năframa! zise fata.

Făt-Frumos o ascultă.

Și deodată văzură în urmă-le un luciu întins, limpede, adânc, în a cărui oglindă bălaie se scălda în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri – pierdută în naltul cerului – plutea încet, încet, prin albastrul tăriei, miazănoaptea bătrână cu aripile de aramă.

Când baba înota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu-n nori și lovi miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de douăsprezece ori.

Luna s-ascunse într-un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adâncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osândit al babei.

– Am scăpat! zise fata.

– Am scăpat! zise calul cel cu șapte inimi. Stăpâne, adăugă calul, tu ai izbit miazănoaptea de a căzut la pământ cu două ceasuri înainte de vreme și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se nisipul. Schelete înmormântate de volburele nisipului arzător al pustiilor au să se scoale, spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acuma. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v-ar putea omorî. Ci mai bine voi culcați-vă, și eu pân-atuncea m-oi

Scanned with OKEN Scanner

întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă al ţâţelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos şi strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal şi-şi aşternu mantaua pe nisipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se-nfundase în cap, oasele şi încheieturile feţei îi ieşise afară, pielita din oacheşă se făcuse vânătă, mâna grea ca plumbul şi rece ca un sloi de gheaţă.

– Ce ţi-i? o întrebă Făt-Frumos.

– Nimica, nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins; şi se culcă în nisip tremurând ca apucată.

Făt-Frumos dădu drumu calului, apoi se culcă pe mantaua ce şi-o aşternuse.

El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pielitele de pe lumina ochiului i se roşise ca focul şi prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărindu-se spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă şi argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palete nalte albe... cu mii de ferestre trandafirii; şi din lună se scobora la pământ un drum împărătesc acoperit cu prund de argint şi bătut cu pulbere de raze.

Iară din întinsele pustii se răscoleau din nisip schelete nalte... cu capete seci de oase... învălite în lungi mantale albe, ţesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunţile lor purtau coroane făcute din fire de raze şi din spini auriţi şi lungi... şi încălicaţi pe schelete de cai mergeau încet-încet... în lungi şiruri... dungi mişcătoare de umbre argintii... şi urcau drumul lunii şi se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetăţii din lună, prin a căror fereşti se auzea o muzică lunatică... o muzică de vis.

Atunci i se păru că fata de lângă el se ridica încet... că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decât oasele, că, inundată de-o manta argintie, apucă şi ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăţie a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pielita ochilor lui se înverzi... se înnegri... şi nu mai văzu nimica.

Scanned with OKEN Scanner

Când deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea şi aievea. Dar în pustiul arid necheza calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru-ntâia dată.

Făt-Frumos se avântă pe el, şi-n răstimpul câtorva gânduri fericite ajunse la castelul încolţit al Genarului.

De astă dată Genarul vâna departe cale de şapte zile.

El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gâtul cu braţele ei şi-şi ascunse capul în sânul lui, pe când poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor nisipul pustiei. Mergeau aşa de iute, încât i se părea că pustiul şi valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Şi numai încet se auzea motanul mieunând din câte şapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul îşi aude calul nechezând.

– Ce e? îl întrebă.

– Făt-Frumos îţi fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

– Putea-l-om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că ştia că-l omorâse pe Făt-Frumos.

– Nu ştiu zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are şapte inimi, pe când eu n-am decât două.

Genarul îşi înfipse pintenii adânc în coastele calului, care fugea scuturându-se... ca o vijelie. Când îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său:

– Spune frăţâne-tău să-şi arunce stăpânul în nori şi să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă şi l-oi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frăţâne-său ceea ce-i spusese – dar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

– Zi frăţâne-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-şi arunce stăpânu-n nori, şi l-oi hrăni cu jaratec şi l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos îi necheză asta frăţâne-său şi acesta azvârli pe Genarul până în nori. Norii cerului înmărmuriră şi se făcură palat sur şi frumos – iar din două gene de nouri se vedeau doi ochi albaştri ca cerul, ce răpezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului exilat în împărăţia cerului.

Scanned with OKEN Scanner

Făt-Frumos domoli pasul calului și așeză pe fată pe acela al tătâne-său. O zi încă – și ajunseră în mândra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, când se împrăștie faima venirii lui, ziua-și muie aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurând la faima venirii lui, cum vuiește un lan de grâu la suflarea unui vânt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa?

Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu 'nalte ziduri de fier și acolea, culcându-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plânse într-o scaldă de aur, așezată lângă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, născură din pietriș sterp, din arșița zilei și din răcăciunea nopții flori cu frunze galbene și c-o culoare stinsă și turbure, ca turburii ochi ai morților, florile durerii.

Ochii împărătesei Ileana, orbiți de plâns, nu mai vedeau nimica; decât i se părea numai că-n luciul băii, plină de lacrimile ei, vedea ca-n vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de-a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ei galben și lung, despletit și împrăștiat ca creții unei mantii de aur pe sânul ei rece, cine-ar fi văzut fața ei de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trasăturile ei, ar fi gândit că-i o înmărmurită zână a undelor, culcată pe un mormânt de prund.

Dar cum auzi vuietul venirei lui, fața ei se-nsenină; ea luă o mână de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca prin farmec, florile galbene ale aleilor de arbori și ale straturilor se-nverziră ca smaraldul. Florile triste și turburi se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit, – și din botezul de lacrimi luară numele lăcrămioare.

Împărăteasa cea oarbă și albă umblă încet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe care apoi, așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos.

Ea se-aruncă la gâtul lui, însă, amuțită de bucurie, ea nu putu decât să îndrepte asupră-i ochii săi stinși și orbi, cu care ar fi vrut să-l soarbă din sufletul ei. Apoi ea îl luă de mână și-i arătă baia de lacrimi.

Scanned with OKEN Scanner

Luna limpede înflorea ca o față de aur pe seninul cel adânc al cerului. În aerul nopții Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi, învălindu-se în mantaua ce i-o țesuse din raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Împărăteasa se culcă și ea lângă el și visă că Maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineții și i le așezase pe frunte.

A doua zi, deșteaptă. ea vedea...

A treia zi se cunună împăratul cu fata Genarului.

A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos.

Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum horesc îngerii când se sfințește un sfânt – și roiuri de unde răsărind din inima pământului le-a spus cum cântă ursitorile când urzesc binele oamenilor. Astfel lăutarii măiestriră hore 'nalte și urări adânci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint, lăcrămioarele sure ca mărgăritarul, mironosițele, viorile și florile toate s-adunară vorbind fiecare în mirosul ei și ținură sfat lung cum să fie luminele hainei de mireasă; apoi încredințară taina lor unui curtenitor flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse și flutură în cercuri multe asupra feței miresei, când ea dormea, ș-o făcu să vadă, într-un vis luciu ca oglinda, cum trebuia să fie-mbrăcată. Ea zâmbi, când se visă atât de frumoasă.

Mirele-și puse cămașă de tort de raze de lună, brâu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea.

Și se făcu nuntă mândră și frumoasă, cum n-a fost alta pe fața pământului.

Ș-au trăit apoi în pace și în liniște ani mulți și fericiți, iar dac-a fi adevărat ce zice lumea: că pentru feții-frumoși vremea nu vremuiește, apoi poate c-or fi trăind și astăzi.

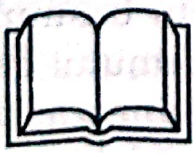

Mihai Eminescu...„cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc" (G. Călinescu) reprezintă și expresia celui mai profund patriotism românesc.

Scanned with OKEN Scanner

Plecând de la virtuțile poporului român, de la trecutul său glorios, în poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", poetul dă expresie unor tulburătoare sentimente patriotice, unor aspirații individuale care includ, în esență, pe cele generale. Nutrind țării sale „viață în veci, glorii, bucurie", poetul nu concepe ca patria să nu existe în eternitate.

În fragmentul din Scrisoarea III sunt evocate vitejia, înțelepciunea, dragostea de țară și eroismul strămunilor noștri care și-au apărat cu sabia pământul natal împotriva celor care voiau să-l cotropească.

Toate aceste calități le găsim întruchipate la domnitorul Mircea cel Bătrân care a reușit, în fruntea unei oștiri mici să obțină o strălucită victorie împotriva oștirii turcești conduse de însuși Baiazid Ilderim (Fulgerul), în bătălia de la Rovine din anul 1395.

Dragostea ostașilor români pentru țară este comparată de poet cu un zid, de care se va izbi numeroasa armată turcească.

„N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid /Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!" îl avertizează Mircea pe dușman.

În final, scrisoarea fiului de domn aduce o notă folclorică de prospețime și încheie în chip fericit partea poemului închinată slăvirii trecutului eroic.

Pentru „poetul nostru nepereche" natura a fost un prieten nedespărțit. Poezia „Revedere" exprimă sentimentul de tristețe al poetului la gândul neputinței omului de a deveni veșnic precum natura. Codrul reprezintă tinerețea veșnică, eternitatea, în contrast cu „omul schimbător / pe pământ rătăcitor".

În „Ce te legeni..." dialogul imaginat de poet între codru și om scoate în evidență tristețea codrului o dată cu plecarea păsărilor călătoare, cu veștejirea și pustiirea de care este cuprins la apropierea iernii.

O notă de optimism reiese din poezia „La mijloc de codru" unde poetul imaginează un luminiș în codru unde domnește voioșia și în care pătrunde chiar și „chipul dragei mele".

Fragmentul „Călin file de poveste", având izvorul în basmul versificat Călin Nebunul, reprezintă partea a VIII-a a poemului cu același nume și descrie sfârșitul fericit al poveștii care culminează cu nunta fetei de împărat cu Călin (Zburătorul) la care participă întreaga

Scanned with OKEN Scanner

natură. Eminescu realizează un tablou de o frumusețe lirică de neegalat: nunta împărătească, dar și cea a gâzelor, sunt conturate de poet prin imagini vizuale remarcabile.

Basmul „Făt-Frumos din lacrimă" se înscrie în seria creațiilor de excepție ale lui Eminescu; prin imaginația fabuloasă, fantezia lirică și miraculosul poetic, basmul se aseamănă cu poezia sa. Făt-Frumos din lacrimă întruchipează, ca și eroul basmelor populare românești, vitejia, puritatea morală, spiritul justițiar, forța fizică și spirituală precum și fidelitatea față de jurământul dat.

Valoarea perenă a culturii naționale și universale, omul, opera și „Epoca Eminescu", rămân uriașe prin conturul lor eroic, etic, artistic, prin gândire, sensibilitate și aspirații către cunoaștere.

Despre personalitatea genială a poetului, Mircea Eliade, spunea: „Într-adevăr, cel mai mare geniu român, Mihai Eminescu, era în același timp, unul dintre oamenii cei mai culți, un adevărat om universal", iar despre originalitatea operei sale, Șerban Cioculescu sublinia: „Opera eminesciană deschide o epocă în literatura națională, reprezintă o vastitate de preocupări... prin profunzimea problemelor abordate, prin intensitatea cu care marele poet a trăit durerile și întrebările epocii sale... Opera sa poetică, rodul unei gândiri artistice originale nu poate fi înțeleasă decât în strânsă legătură cu personalitatea sa".

Numindu-l „conștiința românească", G. Călinescu spunea: „Judecând în lumina însă a documentelor, putem spune că nici un scriitor român nu-și poate afirma mai cu putere ca Eminescu însușirea de poet ce aparține poporului român"... Când afirmă că „Eminescu este un geniu" și se întreabă: de ce?, Nichita Stănescu motivează că: „indiferent de expresia de geniu, însuși numele Eminescu devine criteriul cel mai înalt de apreciere. Mai mult decât atât, suprema încoronare a poetului de talent de după Eminescu a fost aceea de a fi declarat un nou Eminescu... Pentru literatura noastră Eminescu este un concept".

Scanned with OKEN Scanner

ION CREANGĂ
(1839–1889)

CAPRA CU TREI IEZI

Era odată o capră care avea trei iezi. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau; iar cel mic era harnic şi cuminte. Vorba ceea: „Sunt cinci degete la o mână şi nu seamănă toate unul cu altul".

Într-o zi, capra chemă iezii de pe-afară şi le zice:

– Dragii mamei copilaşi! Eu mă duc în pădure, ca să mai aduc ceva de-ale mâncării. Dar voi, încuieţi uşa după mine, ascultaţi unul de altul, şi nu cumva să deschideţi până ce nu-ţi auzi glasul meu. Când oi veni eu, am să vă dau de ştire, ca să mă cunoaşteţi, ş-am să vă spun aşa:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze
Lapte-n ţâţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

– Auzit-aţi ce-am spus eu?

– Da, mămucă, ziseră iezii.

Scanned with OKEN Scanner

– Pot să am nădejde în voi?

– Să n-ai nici o grijă, mămucă, apucară cu gura înainte cei mai mari. Noi suntem odată băieți, și ce-am vorbit odată, vorbit rămâne.

– Dacă-i așa, apoi veniți să vă sărute mama! Dumnezeu să vă apere de cele rele și mai rămâneți cu bine!

– Mergi sănătoasă, mămucă, zise cel mic, cu lacrimi în ochi, și Dumnezeu să-ți ajute ca să te întorci cu bine, și să ne-aduci demâncare.

Apoi capra iese și se duce în treaba ei. Iar iezii închid ușa după dânsa și trag zăvorul. Dar vorba veche „Părețiii au urechi și fereștile ochi". Un dușman de lup – ș-apoi știți care? – chiar cumătrul caprei, care de mult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii, trăgea cu urechea la păretele din dosul casei, când vorbea capra cu dânșii.

„Bun! zise în gândul său. Ia, acu mi-e timpul... De i-ar împinge păcatul să-mi deschidă ușa, halal să-mi fie! Știu că i-aș cârnoși și i-aș jumuli!"

Cum vine , și vine la ușă; și cum vine, și începe:

Trei iezi cucuieți,
Mamei ușa descuieți!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n țâțe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieș
În călcăieș,
Smoc de flori
Pe subsuori.

– Hai! deschideți cu fuga, dragii mamei, cu fuga!

– Ia! băieți, zice cel mai mare, săriți și deschideți ușa, că vine mama cu demâncare.

– Sărăcuțul de mine! zise cel mic. Să nu cumva să faceți pozna să deschideți, că-i vai de noi! Asta nu-i mămuca. Eu o cunosc după glas; glasul ei nu-i așa de gros și răgușit, ci-i mai subțire și mai frumos!

Scanned with OKEN Scanner

Auzind aceste, lupul se duse la un fierar și puse să-i ascuțe limba și dinții pentru a-și subția glasul, ș-apoi, întorcându-se, începu iar:

Trei iezi cucuieți,

Mamei ușa descuieți...

– Ei, vedeți – zise iarăși cel mare; dacă mă potrivesc eu vouă? „Nu-i mămuca, nu-i mămuca". D-apoi cine-i, dacă nu-i ea? Că doar și eu am urechi! Mă duc să-i deschid.

– Bădică! Bădică! – zise iarăși cel mic – ascultați-mă și pe mine! Poate mai de apoi a veni cineva ș-a zice:

Deschideți ușa

Că vine mătușa,

ș-atunci voi trebuie numaidecât să deschideți? D-apoi nu știți că mătușa-i moartă de când lupii albi și s-a făcut oale și ulcioare, sărmana?!

– Apoi, dă! nu spun eu bine? zise cel mare. Ia, de-atunci e rău în lume, de când a ajuns coada să fie cap... Dacă te-i potrivi tu acestora, îi ține mult și bine pe mămuca afară. Eu, unul, mă duc să deschid...

Atunci mezinul se vârâ iute în horn și, sprijinit cu picioarele de prichici și cu nasul de funingine, tace ca peștele și tremură ca varga de frică. Dar frica-i din rai, sărmana! Asemenea cel mijlociu, țuști! iute sub chersin; se-nghemuiește acolo cum poate, tace ca pământul, și-i tremură carnea pe dânsul de frică: „Fuga-i rușinoasă da-i sănătoasă!"... Însă cel mare se dă după ușă, și – să tragă, să nu tragă? – În sfârșit, trage zăvorul... Când iaca!... ce să vadă? Ș-apoi mai are când vede?... căci lupului îi scăpărau ochii și-i sfârâia gâtlejul de flămând ce era. Și nici una, nici două, hăț! pe ied de gât, îi rătează capul pe loc, și-l mănâncă așa de iute și cu așa poftă, de-ți părea că nici pe o măsea n-are ce pune. Apoi se linge frumușel pe bot și începe a se învârti prin casă cu neastâmpăr, zicând:

– Nu știu, părerea m-a amăgit, ori am auzit mai multe glasuri? Dar ce Dumnezeu? Parc-au intrat în pământ... Unde să fie, unde să fie? Se iețește el pe acolo, se iețește pe dincolo, dar pace bună! iezii nu-s nicăieri!

– Mă!... că mare minune-i și asta... dar nici acasă n-am de coasă... ia să mai odihnesc oleacă aste bătrânețe!

Apoi se îndoaie de șele cu greu, și se pune pe chersin. Și când s-a pus pe chersin, nu știu cum s-a făcut că, ori chersinul a crăpat, ori

Scanned with OKEN Scanner

cumătrul a strănutat... Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă? îl păştea păcatul şi-l mânca spinarea, sărăcuţul:

– Să-ţi fie de bine, nănaşule!

– A!... ghidi, ghidi! ghiduş ce eşti! Aici mi-ai fost? Ia vină-ncoace la nănăşelul, să te pupe el!

Apoi ridică chersinul binişor, înşfacă iedul de urechi şi-l flocăieşte şi-l jumuleşte şi pe acela, de-i merg peticile!... Vorba ceea: „Că toată pasărea pe limba ei piere".

Pe urmă se mai învârte cât se mai învârte prin casă, doar o mai găsi ceva, dar nu găseşte nimic, căci iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peştele în borş la foc. Dacă vede lupul şi vede că nu mai găseşte nimic, îşi pune în gând una: aşază cele două capete cu dinţii rânjiţi în fereşti, de ţi se părea că râd; pe urmă unge toţi pereţii cu sânge, ca să facă şi mai mult în ciuda caprei, şi-apoi iese şi-şi căută de drum.

Cum a ieşit duşmanul din casă, iedul cel mic se dă iute jos din horn şi încuie uşa bine. Apoi începe a se scărmăna de cap şi a plânge cu amar după fraţiorii săi.

– Drăguţii mei fraţiori! De nu s-ar fi înduplecat, lupul nu i-ar fi mâncat! Şi biata mamă nu ştie de astă mare urgie ce-a venit pe capul ei! Şi boceşte el, şi boceşte, până îl apucă leşin. Dar ce era să facă? Vina nu era a lui, şi ce-au căutat pe nas le-a dat.

Când jelea el aşa, iaca şi capra venea cât putea, încărcată cu de-a mâncării şi gâfâind. Şi cum venea, cât de colo vede cele două capete cu dinţii rânjiţi în fereşti.

– Dragii mămucuţei, dragi! Cum aşteaptă ei cu bucurie şi-mi râd înainte când mă văd!

Băieţii mamei, băieţi,
Frumuşei şi cucuieţi!...

Bucuria caprei nu era proastă. Dar când s-apropie bine, ce să vadă? Un fior rece ca gheaţa îi trece prin vine, picioarele i se taie, un tremur o cuprinde în tot trupul şi ochii i se păinjinesc. Şi ce era, nu

Scanned with OKEN Scanner

era bine!... Ea însă tot merge pân' la uşă, cum poate, crezând că părerea o înşeală... Şi cum ajunge, şi începe:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţâţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

Atunci iedul mezin – care acum era şi cel dintâi şi cel din urmă – sare iute şi-i deschide uşa. Apoi s-aruncă în braţele mâne-sa, şi cu lacrămi de sânge începe a-i spune:

– Mămucă, mămucă, uite ce am păţit noi! Mare foc şi potop a căzut pe capul nostru!

Capra atunci, holbând ochii lung prin casă, o cuprinde spaima şi rămâne încremenită!... Dar mai pe urmă, îmbărbătându-se, şi-a mai venit puţin în fire ş-a întrebat:

– Da' ce-a fost aici, copile?

– Ce să fie, mămucă? Ia, cum te-ai dus dumneata de-acasă, n-a trecut tocmai mult şi iaca s-aude cineva bătând la uşă şi spunând:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi...

– Şi?...

– Şi frate-meu cel mare, nătâng şi neastâmpărat, cum îl ştii, fuga la uşă să deschidă.

– Ş-atunci?...

– Atunci eu m-am vârât iute sub horn şi frate-meu cel mijlociu sub chersin, iară cel mare, după cum îţi spun, se dă cu nepăsare după uşă şi trage zăvorul!...

Scanned with OKEN Scanner

– Ş-atunci?...

– Atunci, grozăvie mare! Nănaşul şi prietenul dumitale, cumătrul lup, se şi arată în prag!

– Cine? Cumătru-meu? El, care s-a jurat pe părul său că nu mi-a spărie copilaşii niciodată?

– Apoi dă, mamă! Cum vezi, i-a umplut de spărieţi!

– Ei, las' că l-oi învăţa eu! Dacă mă vede că-s văduvă sărmană şi c-o casă de copii, apoi trebuie să-şi bată joc de casa mea? şi pe voi să vă puie la pastramă? Nici o faptă fără plată... Ticălosul şi mangositul! Încă se rânjea la mine câteodată şi-mi făcea cu măseaua... Apoi doar eu nu-s de acelea de care crede el: n-am sărit peste garduri niciodată, de când sunt. Ei, taci, cumătre, că te-oi dobzăla eu! Cu mine ţi-ai pus boii în plug? Apoi ţine minte că ai să-i scoţi fără coarne!

– Of, mămucă, of! Mai bine taci şi lasă-l în plata lui Dumnezeu! Că ştii că este o vorbă: „Nici pe dracu' să-l vezi, da' nici cruce să-ţi faci!"

– Ba nu, dragul mamei! Că până la Dumnezeu, sfinţii îţi ieu sufletul. Ş-apoi ţine tu minte, copile, ce-ţi spun eu: că de i-a mai da lui nasul să mai miroase pe aici, apoi las'!... Numai tu, să nu cumva să te răsufli cuiva, ca să prindă el de veste.

Şi de atunci căuta şi ea vreme cu prilej, ca să facă pe obraz cumătru-său. Se pune ea pe gânduri şi stă în cumpene, cum să dreagă şi ce să-i facă.

„Aha! ia, acu i-am găsit leacul, zise ea în gândul său. Taci! Că i-oi face eu cumătrului una, de şi-a muşca labele..."

Aproape de casa ei era o groapă adâncă; tocmai acolo-i nădejdea caprei.

„La cada cu dubala, cumătre lup, că nu-i chip!... Ia, de-acu se-ncepe fapta. Hai la treabă, cumătriţă, că lupul ţi-a dat de lucru!"

Şi aşa zicând, pune poalele-n brâu, îşi suflecă mânicile, aţâţă focul şi s-apucă de făcut bucate. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smântână şi cu ouă, şi fel de fel de bucate. Apoi umple groapa cu jăratic şi cu lemne putregăioase, ca să ardă focul mocnit. După asta aşază o leasă de nuiele numai înţinată şi nişte frunzari peste dânsa; peste frunzari toarnă ţărnă şi peste ţărnă aşterne o rogojină. Apoi face un scăuieş de ceară anume pentru lup. Pe urmă

Scanned with OKEN Scanner

lasă bucatele la foc să fiarbă și se duce prin pădure să caute pe cumătru-său și să-l poftească la praznic. Merge ea cât merge prin codru, până ce dă de-o prăpastie grozavă și întunecoasă, și pe-o tihăraie dă cu crucea peste lup.

– Bună vremea, cumătră! Da' ce vânt te-a abătut pe-aici?

– Bună să-ți fie inima, cumătre, cum ți-i căutătura... Apoi dă, nu știi dumneata că nevoia te duce pe unde nu ți-i voia? Ia, nu știu cine a fost pe la mine pe acasă în lipsa mea, că știu că mi-a făcut-o bună!

– Ca ce fel, cumătriță dragă?

– Ia, a găsit iezii singurei, i-a ucis și i-a crâmpoțit, de le-am plâns de milă! Numai văduvă să nu fie cineva!

– Da' nu mai spune, cumătră!

– Apoi, de-acum, ori să spun, ori să nu spun, că tot una mi-e. Ei, mititeii, s-au dus cătră Domnul, și datoria ne face să le căutăm de suflet. De aceea am făcut și eu un praznic, după puterea mea, și am găsit de cuviință să te poftesc și pe dumneata, cumătre, ca să mă mai mângâi...

– Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram când m-ai fi chemat la nuntă.

– Te cred, cumătre; d-apoi dă!... Nu-i cum vrem noi, ci-i cum vrea Cel de Sus.

Apoi capra pornește înainte plângând și lupul după dânsa, prefăcându-se că plânge.

– Doamne, cumătre, Doamne! zise capra suspinând. De ce ți-i mai drag în lume, tocmai de-aceea n-ai parte.

– Apoi dă, cumătră, când ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi. Nu-ți face și dumneata atâta inimă rea, că odată avem să mergem cu toții acolo.

– Așa este, cumătre, nu-i vorbă. Dar sărmanii gâgâlici, de cruzi s-au mai dus!

– Apoi dă, cumătră; se vede că și lui Dumnezeu îi plac tot puișori de cei mai tineri.

– Apoi, dacă i-ar fi luat Dumnezeu, ce ți-ar fi? D-apoi așa?

– Doamne, cumătră, Doamne! Oi face și eu ca prostul... Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la dumneata pe-acasă? Că

Scanned with OKEN Scanner

mi-aduc aminte ca acu că l-am întâlnit odată prin zmeuriș, și mi-a spus că dac-ai vrea d-ta să-i dai un băiet, să-l învețe cojocăria.

Și din vorbă în vorbă, din una-n alta, ajung păn-acasă la cumătra.

– Ia poftim, cumătre, zise ea, luând scăuieșul și punându-l deasupra groapei cu pricina, șezi cole și să ospătezi oleacă din ceea ce ne-a dat Dumnezeu!

Răstoarnă apoi sarmalele în strachină și i le pune dinainte.

Atunci lupul nostru începu a mânca hulpav, și gogâlț-gogâlț, îi mergeau sarmalele întregi pe gât.

– Dumnezeu să ierte pe cei răposați, cumătră, că bune sarmale ai mai făcut!

Și cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapa cu jăratic, căci scăuieșul de ceară s-a topit, și leasa de pe groapă nu era bine sprijinită: nici mai bine, nici mai rău, ca pentru cumătru.

Ei, ei! Acum scoate, lupe, ce-ai mâncat! Cu capra ți-ai pus în cârd? Capra ți-a venit de hac!

– Valeu, cumătră, talpele mele! Mă rog scoate-mă că-mi arde inima-n mine!

– Ba nu, cumătre; c-așa mi-a ars și mie inima după iezișorii mei! Lui Dumnezeu îi plac pui de cei mai tineri, mie însă-mi plac și de iști mai bătrâni, numai să fie bine fripți: știi, col`e,să treacă focul prin-trânșii.

– Cumătră, mă pârlesc, ard de tot, mor, nu mă lăsa!

– Arzi, cumătre, mori, căci nici viu nu ești mai bun! De abiè i-a mai trece băietului istuia de spăriet, că mult păr îmi trebuia de la tine ca să-l afum! Ți-aduci aminte, dihanie răutăcioasă și spurcată, când mi te-ai jurat pe părul tău? Și bine mi-ai mâncat iezișorii!

– Mă ustură inima-n mine, cumătră! Mă rog scoate-mă și nu-ți mai face atâta osândă cu mine!

– Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură, că bine o mai plesnișI dinioare cu cuvinte din Scriptură!

După aceasta, capra și cu iedul au luat o căpiță de fân și au arucat-o peste dânsul în groapă, ca să se mai potolească focul... Apoi, la urma urmelor, năpădiră asupra lui și-i mai trântiră în cap cu bolovani și cu ce-au apucat, până-l omorâră de tot. Și așa s-a păgubit

Scanned with OKEN Scanner

sărmana capră și de cei doi iezi, da' și de cumătru-său, lupul, păgubașă a rămas, și păgubașă să fie!

Și auzind caprele din vecinătate de una ca aceasta, tare le-a mai părut bine! Și s-au adunat cu toate la priveghiu, și unde nu s-au așternut pe mâncate și pe băute, veselindu-se împreună.

Și eram și eu acolo de față, și-ndată după aceea am încălecat pe-o șea ș-am venit de v-am spus povestea așa; ș-am mai încălecat pe-o roată și v-am spus jitia toată; și unde n-am mai încălecat și pe-o căpșună, și v-am spus, oameni buni, o mare și gogonată minciună.

PUNGUȚA CU DOI BANI

Era odată o babă și un moșneag. Baba avea o găină și moșneagul un cucoș. Găina babei se oua de câte două ori pe fiecare zi, și baba mânca o mulțime de ouă; iar moșneagului nu-i da nici măcar unul. Moșneagul într-o zi pierdu răbdarea și zise:

– Măi babă, mănânci ca în târgul lui Cremene. Ia dă-mi și mie niște ouă, ca să-mi prind pofta măcar.

– Da' cum nu! zise baba, care era foarte zgârcită. Dacă ai poftă de ouă, bate și tu cucoșul tău să facă ouă, și-i mânca; că eu așa am bătut găina, și iacătă-o cum se ouă.

Moșneagul, pofticios și hapsân, se ia după gura babei, și, de ciudă, prinde iute și degrabă cucoșul și-i dă o bătaie bună, zicând:

– Na! ori te ouă, ori du-te de la casa mea; ca să nu mai strici mâncarea degeaba.

Cucoșul, cum scăpă din mâinile moșneagului, fugi de-acasă și umbla pe drumuri, bezmetic. Și cum mergea el pe un drum, numai iaca găsește o punguță cu doi bani. Și cum o găsește, o și ia în clonț și se întoarnă cu dânsa înapoi spre casa moșneagului. Pe drum, se întâlnește c-o trăsură c-un boier și cu niște cucoane. Boierul se uită cu băgare de samă la cucoș, vede în clonțu-i o punguță și zice vezeteului:

– Măi! ia dă-te jos și vezi ce are cucoșul cela în plisc.

Scanned with OKEN Scanner

Vezeteul se dă jos din capra trăsurii și c-un feliu de meșteșug, prinde cucoșul și, luându-i punguța din clonț, o dă boierului. Boierul o ia, fără păsare, o pune în buzunar și pornește cu trăsura înainte. Cucoșul, supărat de asta, nu se lasă, ci se ia după trăsură, spuind neîncetat:

Cugurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!

Boierul, înciudat, când ajunge în dreptul unei fântâni, zice vezeteului:

– Măi! ia cucoșul ist obraznic, și-l dă în fântâna ceea.

Vezeteul se dă iarăși jos din capră, prinde cucoșul și-l azvârle în fântână. Cucoșul, văzând această mare primejdie, ce să facă? Începe a înghiți la apă; și-nghite, și-nghite, până ce înghite el toată apa din fântână... Apoi zboară de-acolo afară și iarăși se ia în urma trăsurii zicând:

Cugurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!

Boierul, văzând aceasta, s-a mirat cumplit și a zis:

– Mă! da' al dracului cucoș i-aista! Ei, las' că ți-oi da eu ție de cheltuială, măi crestatule și pintenatule!

Și cum ajunge acasă, zice unei babe de la bucătărie să ia cucoșul, să-l azvârle într-un cuptor plin cu jăratic și să puie o lespede la gura cuptorului. Baba, cânoasă la inimă, de cuvânt: face cum i-a zis stăpânu-său. Cucoșul, care vede și astă mare nedreptate, începe a vărsa la apă; și toarnă el toată apa din fântână pe jăratic, până ce stinge focul de tot și se răcorește cuptorul; ba încă face ș-o apăraie prin casă, de s-a îndrăcit de ciudă hârca de la bucătărie. Apoi dă o bleandă lespezii de la gura cuptorului, iese teafăr și de-acolo, fuga la fereastra boierului și începe a trânti cu ciocul în geamuri și a zice:

Cugurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!

– Măi, că mi-am găsit beleaua cu dihania asta de cucoș! zise boierul cuprins de mirare. Vezeteu! Ia-l de pe capul meu și-l zvârle în

Scanned with OKEN Scanner

cireada boilor ş-a vacilor; poate vrun buhai înfuriet i-a veni de hac; l-a lua în coarne ş-om scăpa de supărare.

Vezeteul iarăşi ia cucoşul şi-l zvârle în cireadă. Atunci, bucuria cucoşului! Să-l fi văzut cum înghiţea la buhai, la boi, la vaci şi la viţei, pân-a înghiţit el toată cireada, ş-a făcut un pântece mare, mare cât un munte. Apoi iar vine la fereastră, întinde aripile în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului, şi iarăşi începe:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Boierul, când mai vede şi astă dăndănaie, crăpa de ciudă şi nu ştia ce să mai facă, doar va scăpa de cucoş.

Mai stă boierul cât mai stă pe gânduri, până-i vine iarăşi în cap una:

– Am să-l dau în haznaua cu banii, poate va înghiţi la galbeni, i-a sta vreunul în gât, s-a îneca ş-om scăpa de dânsul.

Şi, cum zice, umflă cucoşul de-o aripă şi-l zvârle în haznaua cu banii, căci boierul acela, de mult bănărit ce avea, nu-i mai ştia numărul!... Atunci cucoşul înghite cu lăcomie toţi banii şi lasă toate lăzile pustii. Apoi iese de acolo, el ştie cum şi pe unde, se duce la fereastra boierului şi iar începe:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Acum, după toate cele întâmplate, boierul, văzând că n-are ce-i mai face, i-azvârle punguţa. Cucoşul o ia de jos cu bucurie, se duce în treaba lui şi lasă pe boier în pace.

Atunci toate paserile din ograda boierească, văzând voinicia cucoşului, s-au luat după dânsul, de ţi se părea că-i o nuntă, şi nu altăceva; iară boierul se uita galiş cum se duceau şi paserile sale, şi zise oftând:

– Ducă-se şi cobe şi tot, numai bine că am scăpat de belea, că nici lucru curat n-a fost aici!

Cucoşul însă mergea ţanţoş, iar paserile după dânsul. Şi merge el cât merge, până ce ajunge acasă la moşneag, şi de la poartă începe a cânta: *„Cucurigu!!! cucurigu!!!“*

Scanned with OKEN Scanner

Moşneagul, cum aude glasul cucoşului, iesă din casă cu bucurie, şi când îşi aruncă ochii spre poartă, ce să vadă? Cucoşul său era ceva de spăriet: elefantul şi se părea purice pe lângă acest cucoş; ş-apoi în urma lui veneau cârduri nenumărate de paseri, care de care mai frumoase, mai cucuiete şi mai boghete. Moşneagul, văzând pe cucoşul său aşa de mare şi de greoi, şi încunjurat de atâta amar de galiţe, i-a deschis poarta. Atunci cucoşul i-a zis:

– Stăpâne, aşterne un ţol aici în mijlocul ogrăzii.

Moşneagul, iute ca un prâsnel, aşterne ţolul. Cucoşul atunci se aşază pe ţol, scutură puternic din aripi, şi îndată se umple ograda şi livada moşneagului, pe lângă paseri, şi de cirezi de vite; iară pe ţol toarnă o movilă de galbeni, care strălucea la soare, de-ţi lua ochii! Moşneagul, văzând aceste mari bogăţii, nu ştia ce să facă de bucurie, sărutând mereu cucoşul şi dezmierdându-l.

Atunci, iaca şi baba vinea, nu ştiu de unde; şi când a văzut unele ca acestea, numa-i sclipeau răutăcioasei ochii în cap şi plesnea de ciudă.

– Moşnege, zice ea, ruşinată, dă-mi şi mie nişte galbeni.

– Ba pune-ţi pofta-n cui, măi babă. Când ţi-am cerut ouă, ştii ce mi-ai răspuns? Bate acum şi tu găina să-ţi aducă galbeni, c-aşa am bătut eu cucoşul, ştii tu din a cui pricină... şi iată ce mi-a adus!

Atunci baba se duce în poiată, găbuieşte găina, o apucă de coadă şi o ia la bătaie, de-ţi venea să-i plângi de milă! Biata găină, cum scapă din mânile babei, fuge pe drumuri. Şi cum mergea pe drum, găseşte şi ea o mărgică ş-o înghite. Apoi răpede se întoarce acasă la babă, şi începe de pe la poartă: *„Cot, cot, cotcodac!!"* Baba iese cu bucurie înaintea găinei. Găina sare peste poartă, trece iute pe lângă babă şi se pune pe cuibaru, cotcodăcind. Baba atunci se duce cu fuga să afle ce i-a făcut găina!... Şi când se uită în cuibaru, ce să vadă? Găina se ouase o mărgică!... Baba, când vede că şi-a bătut găina joc de dânsa, o prinde ş-o bate, pân-o omoară în bătaie! Şi aşa, baba cea zgârcită şi nebună a rămas de tot săracă, lipită pământului. De-acu a mai mânca şi răbdări prăjite în loc de ouă; că bine şi-a făcut râs de găină ş-a ucis-o fără să-i fie vinovată cu nemica, sărmana!

Scanned with OKEN Scanner

Moşneagul însă era foarte bogat. El şi-a făcut case mari şi grădini frumoase, şi trăia foarte bine. Pe babă, de milă, a pus-o găinăriţă; iară pe cucoş îl purta în toate părţile după dânsul, cu salbă de aur la gât şi încălţat cu ciuboţele galbene şi cu pinteni la călcâie, de ţi se părea că-i un irod de cei frumoşi, iară nu cucoş de făcut cu borş.

PROSTIA OMENEASCĂ

A fost odată, când a fost, că dacă n-ar fi fost, nu s-ar povesti.

Noi nu suntem de pe când poveştile, ci suntem mai dincoace cu vro două-trei zile; de pe când se potcovea purecele cu nouăzeci şi nouă de ocale de fier la un picior şi tot i se părea că-i uşor.

Cică era odată un om însurat, şi omul acela trăia la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care avea copil de ţâţă, era cam proastă; dar şi soacră-sa nu era tocmai hâtră.

Într-una din zile, omul nostru iese de-acasă după trebi, ca fiecare om. Nevasta lui, după ce-şi scaldă copilul, îl înfăşă şi-i dete ţâţă, îl puse în albie lângă sobă, căci era iarnă; apoi îl legănă şi-l dezmerdă până ce-l adormi. După ce-l adormi, stătu ea puţin pe gânduri, ş-apoi începu a se boci cât îi lua gura:

– Aulio! copilaşul meu, copilaşul meu!

Mama ei, care torcea după horn, cuprinsă de spaimă zvârli fusul din mână şi furca din brâu cât colo şi, sărind fără sine, o întrebă cu spaimă:

– Ce ai, draga mamei, ce-ţi este?

– Mamă, mamă! copilul meu are să moară!

– Când şi cum?

– Iată cum. Vezi drobul cel de sare pe horn?

– Îl văd. Şi?!...

– De s-a sui mâţa, are să-l trântească drept în capul copilului şi să mi-l omoare!

– Vai de mine şi de mine, că bine zici, fata mea; se vede că i s-au sfârşit mititelului zilele!

Scanned with OKEN Scanner

Și cu ochii pironiți la drobul de sare de pe horn și cu mâinile încleștate, de parcă le legase cineva, începură a-l boci amândouă ca niște smintite, de clocotea casa. Pe când se sluțeau ele, cum vă spun, numai iaca și tatăl copilului intră pe ușă flămând și necăjit ca vai de el.

– Ce este? Ce v-a găsit, nebunelor?

Atunci ele, viindu-și puțin în sine, începură a-și șterge lacrămile și a-i povesti cu mare jale despre întâmplarea neîntâmplată.

Omul, după ce le ascultă, zise cu mirare:

– Bre! mulți proști am văzut eu la viața mea, dar ca voi n-am mai văzut. Măăă... duc în toată lumea! Și de-oi găsi mai proști decât voi, m-oi mai întoarce acasă, iară de nu, ba.

Așa zicând, oftă din greu, ieși din casă fără să-și ieie ziua bună și plecă supărat și amărât ca vai de om!

Și mergând el bezmetic, fără să știe unde se duce, după o bucată de vreme, oprindu-se într-un loc, i se întâmplă iar să vadă ceva deșențat ce nu mai văzuse: un om ținea puțin un oboroc deșert cu gura spre soare, apoi răpede-l înșfăca și intra cu dânsul într-un bordei; pe urmă iar ieșea, îl punea iar cu gura la soare, și tot așa făcea... Drumețul nostru, nedumerit, zise:

– Bună ziua, om bun!

– Mulțămesc dumitale, prietene!

– Da' ce faci aici?

– Ia, mă trudesc de vreo două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordei ca să am lumină, și nici că-l pot...

– Bre! ce trudă, zise drumețul. N-ai vrun topor la îndemână?

– Ba am.

– Ie-l de coadă, sparge ici, și soarele va intra singur înăuntru...

Îndată făcu așa, și lumina soarelui intră în bordei.

– Mare minune, om bun, zise gazda. De nu te aducea Dumnezeu pe la noi... eram să îmbătrânesc cărând soarele cu oborocul.

„Încă un tont", zise drumețul în sine, și plecă.

Și mergând el tot înainte, peste câtva timp ajunse într-un sat și din întâmplare se opri la casa unui om. Omul de gazdă fiind rotar, își

Scanned with OKEN Scanner

lucrase un car şi-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui; ş-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proţap cu toată puterea, dar carul nu ieşea. Ştiţi pentru ce? – Aşa: uşile erau mai strâmte decât carul. Rotarul voia acum să taie uşorii, spre a scoate carul. Noroc însă că drumeţul l-a învăţat să-l desfacă în toate părţile lui, să le scoată pe rând afară, ş-apoi iarăşi să-l înjghebe la loc.

– Foarte mulţămesc, om bun, zise gazda, bine m-ai învăţat, ia uite-te dumneata! Era să dărâm bunătate de casă din pricina carului...

De aici, drumeţul nostru, mai numărând un nătărău, merse tot înainte până ce ajunse iară la o casă. Acolo ce să vadă? Un om, c-un ţăpoi în mână voia s-arunce nişte nuci din tindă în pod.

„Din ce în ce dau peste dobitoci", zise drumeţul în sine.

– Da' ce te frământi aşa, om bun?

– Ia, vreau să zvârl nişte nuci în pod şi ţăpoiul ista, bată-l scârba să-l bată, nu-i nici de o treabă...

– Că degeaba te trudeşti, nene! Poţi să-l blastemi cât l-ei blăstăma, habar n-are ţăpoiul de scârbă. Ai un oboroc?

– Da' cum să n-am?!

– Pune nucile într-însul, ie-l pe umăr şi sui-le frumuşel în pod; ţăpoiul e pentru paie şi fân, iar nu pentru nuci.

Omul ascultă, şi treaba se făcu îndată.

Drumeţul nu zăbovi nici aici mult, ci plecă, mai numărând şi alt neghiob.

Apoi, de aci merse mai departe, până ce ajunse ca să mai vadă aiurea şi altă năzbâtie. Un om legase o vacă cu funia de gât şi suindu-se pe o şură, unde avea aruncat oleacă de fân, trăgea din răsputeri de funie, să urce vaca pe şură. Vaca răgea cumplit şi el nu mai putea de ostenit...

– Măi omule! zise drumeţul, făcându-şi cruce, da'ce vrei să faci?

– Ce să fac, mă-ntrebi? Da' nu vezi?

– Ba văd, numai nu pricep.

– Ia, hăramul ista e hămisit de foame şi nu vre nici în ruptul capului să vie după mine sus pe iastă şură să mănânce fân.

– Stăi puţin, creştine, că spânzuri vaca! Ie fânul şi-l dă jos la vacă.

– Da' nu s-a irosi?

Scanned with OKEN Scanner

– Nu fi scump la tărâțe și ieftin la făină.

Atunci omul ascultă și vaca scăpă cu viață.

– Bine m-ai învățat, om bun! Pentr-un lucru de nimica, era cât pe ce să-mi gâtui vaca!

Așa drumețul nostru, mirându-se și de această mare prostie, zise în sine: „Mâța tot s-ar fi putut întâmpla să deie drobul de sare jos de pe horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să urci nucile în pod cu țăpoiul și să tragi vaca pe șură la fân, n-am mai gândit!"

Apoi drumețul se întoarse acasă și petrecu lângă ai săi, pe care-i socoti mai cu duh decât pe cei ce văzuse în călătoria sa. Ș-am încălecat pe-o șea, ș-am spus povestea așa. Ș-am încălecat pe-o roată, ș-am spus-o toată. Ș-am încălecat pe-o căpșună, și v-am spus, oameni buni, o mare minciună!!

SOACRA CU TREI NURORI

Era odată o babă, care avea trei feciori nalți ca niște brazi și tari de vârtute, dar slabi de minte.

O răzeșie destul de mare, casa bătrânească cu toată pojijia ei, o vie cu livadă frumoasă, vite și multe păseri alcătuiau gospodăria babei. Pe lângă acestea mai avea strânse și părăluțe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri și tremura după bani.

Pentru a nu răzleți feciorii de pe lângă sine, mai dură încă două case alături, una la dreapta și alta de-a stânga celei bătrânești. Dar tot atunci luă hotărâre nestrămutată a ține feciorii și viitoarele nurori pe lângă sine – în casa bătrânească – și a nu orândui nimic pentru împărțeală până aproape de moartea sa. Așa făcu: și-i râdea inima babei de bucurie când gândea numai cât de fericită are să fie, ajutată de feciori și mângâiată de viitoarele nurori. Ba de multe ori zicea în sine: „Voi priveghea nurorile, le-oi pune la lucru, le-oi struni și nu le-oi lasa nici pas a ieși din casă, în lipsa feciorilor mei. Soacră-mea – fie-i țărâna ușoară! – așa a făcut cu mine. Și barbatu-meu – Dumnezeu să

Scanned with OKEN Scanner

mi-l ierte! nu s-a putut plânge că l-am înşelat, sau i-am risipit casa; ...deşi câteodată erau bănuiele... şi mă probozea... dar acum s-au trecut toate!"

Tustrei feciorii babei umblau în cărăuşie şi câştigau mulţi bani. Celui mai mare îi venea vremea de însurat, şi baba, simţind asta, umbla valvârtej să-i găsească mireasă; şi în cinci-şase sate, abi'e-abi'e putu nimeri una după placul ei: nu prea tânără, naltă şi uscăţivă, însă robace şi supusă. Feciorul nu ieşi din hotărârea maică-si, nunta se făcu, şi baba îşi luă cămeşa de soacră, ba încă netăiată la gură, care însemnează că soacra nu trebuie să fie cu gura mare şi să tot cârtească de toate cele.

După ce s-a sfârşit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor, iar nora rămase cu soacra. Chiar în acea zi, către sară, baba începu să puie la cale viaţa nurori-sa. Pentru babă, sita nouă nu mai avea loc în cui. „De ce mi-am făcut cleşte? Ca să nu mă ard", zicea ea. Apoi se suie iute în pod şi scoboară de acolo un ştiubei cu pene rămase tocmai de la răposata soacră-sa; nişte chite de cânepă şi vreo două dimerlii de păsat.

– Iată ce am gândit eu, noro, că poţi lucra nopţile. Piua-i în căsoaia de alături, fusele în oboroc sub pat, iar furca după horn. Când te-i sătura de strujit pene, vei pisa mălai; şi când a veni bărbatu-tău de la drum, vom face plachie cu costiţe de porc, de cele afumate, din pod, şi, Doamne, bine vom mânca! Acum deodată, până te-i mai odihni, i'e furca în brâu, şi până mâni dimineaţă să găteşti fuioarele aceste de tors, penele de strujit şi malaiul de pisat. Eu mă las puţin că mi-a trecut ciolan prin ciolan cu nunta voastră. Dar tu să ştii că eu dorm iepureşte; şi, pe lângă işti doi ochi, mai am unul la ceafă, care şede pururi deschis şi cu care văd, şi noaptea şi ziua, tot ce se face prin casă. Ai înţeles ce ţi-am spus?

– Da, mămucă. Numai ceva de mâncare...

– De mâncare? O ceapă, un usturoi ş-o bucată de mămăligă rece din poliţă sunt destul pentru o nevastă tânără ca tine... Lapte, brânză, unt şi ouă de-am pute sclipui să ducem în târg ca să facem ceva parale; căci casa s-a mai îngreunat cu un mâncău şi eu nu vreu să-mi pierd comândul.

Apoi, când înseră, baba se culcă în pat, cu faţa la părete, ca să n-o supere lumina de la opaiţ, mai dând a înţelege nurori-sa că are s-o privegheze; dar somnul o cuprinse îndată, şi habar n-avea de ce face

Scanned with OKEN Scanner

noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuș la strujit pene, acuș îmbăla tortul, acuș malaiul și-l vântura de buc. Și dacă *Enachi* se punea pe gene-i, ea îndată lua apă rece și-și spala fața, ca nu cumva s-o vadă neadormita soacră și să-i bănuiască. Așa să munci biata noră până după miezul nopții; dar, despre ziuă, somnul o doborî, și adormi și ea între pene, caiere, fusele cu tort și bucul de malaiu. Baba, care se culcase odată cu găinile, se scula cu noaptea-n cap și începu a trânti ș-a plesni prin casă, încât biata noră, care de-abi è ațipise, de voie, de nevoie, trebui să se scoale, să sărute mâna soacrei și să-i arate ce-a lucrat. Încet-încet, nora s-a dat la brazdă, și baba era mulțumită cu alegerea ce-a făcut. Peste câteva zile, cărăușii sosesc, și tânăra nevastă, văzându-și bărbățelul, mai uită din cele necazuri!

Nu trece mult, și baba pune la cale și pe feciorul cel mijlociu, și-și iè un suflet de noră întocmai după chipul și asemănarea celei dintâi, cu deosebire numai că aceasta era mai în vârstă și ceva încrucișată, dar foc de harnică.

După nuntă, feciorii se duc iarăși în cărăușie și nurorile rămân iar cu soacra acasă. După obicei, ea le dă de lucru cu măsură și, cum înserează, se culcă, spuind nurorilor să fie harnice și dându-le de grijă ca nu cumva să adoarmă, că le vede ochiul cel neadormit.

Nora cea mai mare tălmăci apoi celeilalte despre ochiul soacră-sa cel atoatevăzător, și așa, una pe alta se îndemnau la treabă, și lucrul ieșea gârlă din mâinile lor. Iară soacra huzurea de bine.

Dar binele, câteodată, așteaptă și rău. Nu trece tocmai mult, și vine vremea de însurat și feciorului celui mic. Baba însă voia cu orice chip să aibă o troiță nedespărțită de nurori... de aceea și chitise una de mai înainte. Dar nu-i totdeauna cum se chitește, ce-i și cum se nimerește. Într-o bună dimineață, feciorul mamei îi și aduce o noră pe cuptor. Baba se scarmănă de cap, dă la deal, dă la vale, dar n-are ce face, și, de voie, de nevoie, nunta s-a făcut, și pace bună!

După nuntă, bărbații din nou se duc la treaba lor și nurorile rămân iar cu soacra acasă. Baba iarăși le dă de lucru cu măsură și, cum vine seara, se culcă după obicei. Cele două nurori, văzând pe cea mai tânără codindu-se la treabă, îi zic:

Scanned with OKEN Scanner

– Da' nu te tot codi, că mămuca ne vede.

– Cum? Eu o văd că doarme. Ce fel de treabă e aceasta? Noi să lucrăm, şi ea să doarmă?!

– Nu căuta că horăieşte, zise cea mijlocie, mămuca are la ceafă un ochi neadormit, cu care vede tot ce facem, ş-apoi tu nu ştii cine-i mămuca, n-ai mâncat niciodată moarea ei.

– La ceafă?... Vede tot? N-am mâncat moarea ei?... Bine că mi-am adus aminte... Dar ce mâncăm noi, fetelor hăi?

– Ia, răbdări prăjite, dragă cumnăţică... Iar dacă eşti flămândă, iè şi tu o bucată de mămăligă din colţar şi cu nişte ceapă şi mănâncă.

– Ceapă cu mămăligă? D-apoi neam de neamul meu n-a mâncat aşa bucate! Da' slănină nu-i în pod? Unt nu-i? Ouă nu sunt?

– Ba sunt de toate, ziseră cele două, dar sunt ale mămucăi.

– Eu cred că tot ce-i a mămucăi e ş-al nostru, şi ce-i al nostru e ş-al ei. Fetelor hăi! S-a trecut de şagă. Voi lucraţi, că eu mă duc să pregătesc ceva de-a mâncării; ştii, colè, ceva mai omeneşte; ş-acuş vă chem şi pe voi.

– Doamne, ce vorbă ţi-a ieşit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne-aprindem paie în cap? Să ne zvârlă baba pe drum?

– Las' dacă v-a durè capul! Când v-a întreba pe voi, să daţi vina pe mine şi să lăsaţi să vorbesc eu pentru toate.

– Apoi dar... dă! fă cum ştii; numai să nu ne bagi şi pe noi în belea.

– Hai, fetelor, tăceţi, gura vă meargă; că nu-i bună pacea, şi mi-e dragă gâlceava. Şi iese cântând:

Vai, saracu omul prost,
Bun odor la cas-a fost!

Nu trece nici un ceas la mijloc, ş-un cuptor de plăcinte, câţiva pui pârpăliţi în frigare şi prăjiţi în unt, o străchinoaie de brânză cu smântână şi mămăliguţa erau gata. Apoi iute chemă şi pe celelalte două în bordei, şi se pun la masă cu toatele.

Scanned with OKEN Scanner

– Hai, fetelor, mâncați bine și pe Domnul lăudați, că eu mă răpăd în cramă s-aduc și un cofăel cu vin ca să meargă plăcintele aceste mai bine pe gât.

După ce-au mâncat ș-au băut bine, le-a venit a cânta:

Soacră, soacră, poamă acră!
De te-ai coace cât te-ai coace,
Dulce tot nu te-i mai face;
De te-ai coace toată toamna,
Ești mai acră decât coarna;
De te-ai coace-un an ș-o vară,
Tot ești acră și amară!
Ieși afară ca o pară,
Întri-n casă ca o coasă,
Șezi în unghi ca un junghi.

Ș-au mâncat, ș-au băut, ș-au cântat până au adormit cu toatele pe loc.

Când se scoală baba în zori de ziuă, ia nurori dacă ai de unde. Iese afară spărietă, dă încolo, dă pe dincolo, și când intră în bordeiu, ce să vadă? Bietele nurori jăleau pe soacră-sa... Pene împrăștiete pe jos, fărmături, blide aruncate în toate părțile, cofăelul de vin răsturnat, ticăloșie mare!...

– Da' ce-i acolo? striga baba înspăimântată.

Nurorile atunci sar arse în picioare; și cele mari încep a tremura de frică, cum e varga, și lasă capul în jos de rușine. Iar cea cu pricina răspunde:

– Da' bine, mămucă, nu știi c-au venit tătuca și cu mămuca, și le-am făcut de mâncare, și le-am scos un cofăel de vin, și de aceea ne-am chefăluit și noi oleacă? Iaca, chiar mai dineoarea s-au dus.

– Și m-au văzut cuscrii cum dormeam?

– D-apoi cum să nu te vază, mămucă?!

– Ș-apoi de ce nu m-ați sculat? Mânca-v-ar ciuma să vă mănânce!

– D-apoi dă, mămucă, fetele aceste au spus că d-ta vezi tot; și de aceea am gândit că ești mânioasă pe tătuca și pe mămuca, de nu te scoli. Și ei erau așa de mâhniți, de mai nu le-a ticnit mâncarea.

Scanned with OKEN Scanner

– Ei, lasă, ticăloaselor, că vă voi dobzăla eu de acum înainte!

Și de atunci nurorile n-au mai avut zi bună în casă cu baba. Când își aducea aminte de puicele cele nadolence și boghete, de vinișorul din cramă, de risipa ce s-a făcut cu munca ei, și c-au văzut-o cuscrii dormind așa lăfăiată, cum era, crăpa de ciudă și rodea în nurori, cum roade cariul în lemn.

Se lehămetisiseră până și cele două de gura cea rea a babei; și cea mai tânără găsi acum prilej să-i facă pe obraz și să orânduiască totodată și moștenirea babei prin o diată nemaipomenită până atunci, și iată cum:

– Cumnatelor, zise ea într-o zi, când se aflau singure în vie. Nu putem trăi în casa aceasta de n-om face toate chipurile să scăpăm de hârca de babă.

– Ei, cum?

– Să faceți cum v-oi învăța eu, și habar să n-aveți.

– Ce să facem? întrebă cea mai mare.

– Ia, să dăm busna în casă la babă, și tu s-o iei de cânepa dracului și s-o trântești cu capul de păretele cel despre răsărit, cât îi putè; tot așa să faci și tu cu capul babei, de păretele cel despre apus; ș-apoi ce i-oi mai face și eu, veți vedea voi.

– D-apoi când or veni ai noștri?

– Atunci, voi să vă faceți moarte-n păpușoi, să nu spuneți nici laie, nici bălaie. Oi vorbi eu și cu dânșii, și las' dacă va fi ceva!...

Se înduplecaseră și cele două, întrară cu toate în casă, luară pe babă de păr ș-o izbiră cu capul de pereți până i-l dogiră. Apoi cea mai tânără, fiind mai șugubeață decât cele două, trântește baba în mijlocul casăi ș-o frământă cu picioarele, ș-o ghigosește ca pe dânsa; apoi îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presură cu sare și cu piperi, așa că limba îndată se umflă, și biata soacră nu mai putu zice nici cârc! și, slabă și stâlcită cum era, căzu la pat bolnavă de moarte. Apoi nurorile, după sfătuirea celei cu pricina, așezară baba într-un așternut curat, ca să-și mai aducă aminte de când era mireasă; și după aceasta începură a scoate din lada babei valuri de pânză, a-și da ghiont una alteia și a vorbi despre stârlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mâna mortului, despre găinele ori oaia de dat peste groapă, despre strigoi și câte alte năzdrăvănii

Scanned with OKEN Scanner

înfiorătoare, încât numai aceste erau de ajuns, ba și de întrecut, s-o vâre în groapă pe biata babă.

Iacă fericirea visată de mai înainte cum s-a împlinit!

Pe când se petreceau aceste, iaca s-aud scârțâind niște care: bărbații veneau. Nevestele lor le ies întru întâmpinare, și, după sfătuirea celei mai tinere, de la poartă s-aruncă în gâtul barbaților și încep a-i lua cu vorba și a-i dezmierda care de care mai măgulitor.

– Da' ce face mămuca? întrebară cu toții deodată când dejugau boii.

– Mămuca, le luă cea mai tânără vorba din gură, mămuca nu face bine ce face; are de gând să ne lese sănătate, sărmana!

– Cum? ziseră bărbații înspăimântați, scăpând răsteiele din mână.

– Cum? Ia, sunt vreo cinci-șase zile de când a fost să ducă viteii la suhat, și un vânt rău pesemne a dat peste dânsa, sărmana!.... Ielele i-au luat gura și picioarele.

Fiii se răped atunci cu toții în casă la patul mâne-sa; dar biata babă era umflată cât o bute și nici putea bleşti măcar din gură; simțirea însă nu și-o perduse de tot. Și, văzându-i, își mișcă puțin mâna și arătă la nora cea mare și la păretele despre răsărit, apoi arătă pe cea mijlocie și păretele despre apus; pe urmă pe cea mai tânără și jos în mijlocul casei; după aceea de-abie putu aduce puțin mâna spre gură și îndată căzu într-un leșin grozav.

Toți plângeau și nu se puteau dumeri despre semnele ce face mama lor. Atunci nora cea tânără zise, prefăcându-se că plânge și ea:

– Da' nu înțelegeți ce vrea mămuca?

– Nu, ziseră ei.

– Biata mămucă lasă cu limbă de moarte: că fratele cel mare să ieie locul în casa cea despre răsărit; cel mijlociu, cea despre apus; iară noi, ca mezini ce suntem, să rămânem aici, în casa bătrânească.

– Că bine mai zici tu nevastă, răspunse bărbatu-său.

Atunci ceilalți nemaiavând încotro șovăi, diata rămase bună făcută.

Baba muri chiar în acea zi, și nurorile, despletite, o boceau de vuia satul. Apoi, peste două zile, o îngropară cu cinste mare, și toate femeile din sat și de prin meleagurile vecine vorbeau despre soacra cu trei nurori și ziceau: „Ferice de dânsa c-a murit, că știu că are cine-o boci!"

Scanned with OKEN Scanner

URSUL PĂCĂLIT DE VULPE

Era odată o vulpe vicleană, ca toate vulpile. Ea umblase o noapte întreagă după hrană şi nu găsise nicăieri. Făcându-se ziua albă, vulpea iese la marginea drumului şi se culcă sub o tufă, gândindu-se ce să mai facă, ca să poată găsi ceva de mâncare.

Şăzând vulpea cu botul întins pe labele de dinainte, îi vine miros de peşte. Atunci ea rădică puţin capul şi uitându-se la vale, în lungul drumului, zăreşte venind un car tras de doi boi.

– Bun! gândi vulpea. Iaca hrana ce-o aşteptam eu. Şi îndată iese de sub tufă şi se lungeşte în mijlocul drumului, ca şi cum ar fi fost moartă.

Carul apropiindu-se de vulpe, ţăranul ce mâna boii o vede şi, crezând că-i moartă cu adevărat, strigă la boi: Aho! aho! Boii se opresc. Ţăranul vine spre vulpe, se uită la ea de aproape şi, văzând-o că nici nu suflă zice: Bre! da' cum naiba a murit vulpea asta aici?! Ti!... ce frumoasă caţaveică am să fac nevestei mele din blana istui vulpoi! Zicând aşa, apucă vulpea de după cap şi, târând-o până la car, se opinteşte ş-o aruncă deasupra peştelui. Apoi strigă la boi: hăis! Joian, cea! Bourean. Boii pornesc.

Ţăranul mergea pe lângă boi şi-i tot îndemna să meargă mai iute, ca s-ajungă degrabă acasă şi să ieie pielea vulpei.

Însă, cum au pornit boii, vulpea a şi început cu picioarele a împinge peştele din car jos. Ţăranul mâna, carul scârţâia, şi peştele din car cădea.

După ce hoaţa de vulpe a aruncat o mulţime de peşte pe drum, bini... şor! sare şi ea din car şi, cu mare grabă, începe a strânge peştele de pe drum. După ce l-a strâns grămadă, îl ia, îl duce la bizuina sa şi începe a mânca, că ta...re-i mai era foame!

Tocmai când începuse a mânca, iaca vine la dânsa ursul.

– Bună masa, cumătră! Ti!!! Da' ce mai de peşte ai! Dă-mi şi mie că ta...re! mi-i poftă!

Scanned with OKEN Scanner

– Ia mai pune-ți pofta-n cui, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu. Dacă ți-i așa de poftă, du-te și-ți moaie coada în baltă, ca mine, și-i avea pește să mănânci.

– Învață-mă, te rog, cumătră, că eu nu știu cum se prinde peștele.

Atunci vulpea rânji dinții și zise: Alei, cumătre! Da' nu știi că nevoia te duce pe unde nu-ți e voia și te-nvață ce nici gândești? Ascultă, cumătre: vrei să mănânci pește? Du-te diseară la băltoaga cea din marginea pădurei, vâră-ți coada-n apă și stăi pe loc, fără să te miști, până despre ziuă; atunci smucește vârtos spre mal și ai să scoți o mulțime de pește, poate îndoit și-ntreit, decât am scos eu.

Ursul, nemaizicând nici o vorbă, aleargă-n fuga mare la băltoaga de la marginea pădurei și-și vâră-n apă toată coada!...

În acea noapte începuse a bate un vânt răce, de înghețа limba-n gură și chiar cenușa de sub foc. Îngheță zdravăn și apa din băltoagă, și prinde coada ursului ca într-un clește. De la o vreme, ursul, nemaiputând de durerea cozei și de frig, smucește o dată din toată puterea. Și, sărmanul urs, în loc să scoată pește, rămâne făr' de coadă!

Începe el acum a mormăi cumplit ș-a sări în sus de durere; și-nciudat pe vulpe că l-a amăgit, se duce s-o ucidă în bătaie. Dar șireata vulpe știe cum să se ferească de mânia ursului. Ea ieșise din bizunie și se vârâse în scorbura unui copac din apropiere; și când văzu pe urs că vine făr' de coadă, începu a striga:

– Hei, cumătre! Dar ți-au mâncat peștii coada, ori ai fost prea lacom ș-ai vrut să nu mai rămâie peștii în baltă?!

Ursul, auzind că încă-l mai ia și în râs, se înciudează și mai tare și se răpede iute spre copac; dar gura scorburei fiind strâmtă, ursul nu putea să încapă înlăuntru. Atunci el caută o creangă cu cârlig și începe a cotrobăi prin scorbură, ca să scoată vulpea afară, și să-i deie de cheltuială... Dar când apuca ursul de piciorul vulpei, ea striga: „Trage, nătărăule! mie nu-mi pasă, că tragi de copac..." iar când anina cârligul de copac, ea striga: „Valeu, cumătre! nu trage, că-mi rupi piciorul!"

În zadar s-a năcăjit ursul, de-i curgeau sudorile, că tot n-a putut scoate vulpea din scorbura copacului.

Și iaca așa a rămas ursul păcălit de vulpe!

Scanned with OKEN Scanner

CINCI PÂNI

Doi oameni, cunoscuți unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. Unul avea în traista sa trei pâni, și celălalt două pâni. De la o vreme, fiindu-le foame, poposesc la umbra unei răchiți pletoase, lângă o fântână cu ciutură; scoate fiecare pânile ce avea și se pun să mănânce împreună ca să aibă mai mare poftă de mâncare.

Tocmai când scoaseră pâinile din traiste, iaca un al treilea drumeț, necunoscut, îi ajunge din urmă și se oprește lângă dânșii, dându-le ziua bună. Apoi se roagă să-i deie și lui ceva de mâncare, căci e tare flămând și n-are nimica merinde la dânsul, nici de unde cumpăra.

– Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeți călătorului străin; căci, mila Domnului! unde mănâncă doi mai poate mânca și al treilea.

Călătorul străin, flămând cum era, nemaiașteptând multă poftire, se așază jos lângă cei doi și încep a mânca cu toții la pâne goală și a be apă rece din fântână, căci altă udătură nu aveau. Și mănâncă ei la un loc tustrei, și mănâncă, până ce gătesc de mâncat toate cele cinci pâni, de parcă n-au mai fost.

După ce-au mântuit de mâncat, călătorul străin scoate cinci lei din pungă și-i dă din întâmplare, celui ce avusese trei pâni, zicând:

– Primiți, vă rog oameni buni, această mică mulțămire de la mine, pentru că mi-ați dat de mâncare la nevoie. Veți cinsti mai încolo câte un pahar de vin, sau veți face cu banii ce veți pofti. Nu sunt vrednic să vă mulțămesc de binele ce mi-ați făcut, căci nu vedeam lumea înaintea ochilor, de flămând ce eram.

Cei doi nu prea voiau să primească, dar după multă stăruință din partea celui al treilea, au primit. De la o vreme, călătorul străin și-a luat ziua bună de la cei doi și apoi și-a căutat de drum. Ceilalți mai rămân oleacă sub răchită, la umbră, să odihnească bucatele. Și, din vorbă în vorbă, cel ce avusese trei pâni dă doi lei celui cu două pâni, zicând:

Scanned with OKEN Scanner

– Ține, frate, partea dumitale, și fă ce vrei cu dânsa. Ai avut două pâni întregi, doi lei ți se cuvin. Și mie îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pâni întregi, și tot ca ale tale de mari, după cum știi.

– Cum așa?! zise celălalt cu dispreț! pentru ce numai doi lei, și nu doi și jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia? Omul putea să nu ne deie nimic, și atunci cum rămânea?

– Cum să rămâie? zise cel cu trei pâni; atunci aș fi avut eu pomană pentru partea ce mi se cuvine de la trei pâni, iar tu, de la două, și pace bună! Acum, însă, noi am mâncat degeaba, și banii pentru pâne îi avem în pungă cu prisos: eu trei lei și tu doi lei, fiecare după numărul pânilor ce am avut. Mai dreaptă împărțeală decât aceasta nu cred că se mai poate nici la Dumnezeu sfântul...

– Ba nu, prietene, zise cel cu două pâni. Eu nu mă țin că mi-ai făcut parte dreaptă. Haide să ne judecăm, și cum a zice judecata, așa să rămâie.

– Haide și la judecată, zise celălalt, deși nu m-am târât prin judecăți de când sunt.

Și așa, pornesc ei la drum, cu hotărârea să se judece. Și cum ajung într-un loc unde era judecătoria, se înfățoșează înaintea judecătorului și încep a spune împrejurarea din capăt, pe rând fiecare: cum a venit întâmplarea de au călătorit împreună, de au stat la masă împreună, câte pâni a avut fiecare, cum a mâncat drumețul cel străin la masa lor, deopotrivă cu dânșii, cum le-a dat cinci lei drept mulțămită și cum cel cu trei pâni a găsit cu cale să-i împartă.

Judecătorul, după ce-i ascultă pe amândoi cu luare aminte, zise celui cu două pâni:

– Și nu ești mulțămit de împărțeala ce s-a făcut, omule?

– Nu, domnule judecător, zise nemulțămitul; noi n-am avut de gând să luăm plată de la drumețul străin pentru mâncarea ce i-am dat; dar dac-a venit întâmplarea de așa, apoi trebuie să împărțim drept în două ceea ce ne-a dăruit oaspetele nostru. Așa cred eu că ar fi cu cale, când e vorba de dreptate.

– Dacă e vorba de dreptate, zise judecătorul, apoi fă bine de înapoiește un leu istuilalt, care spui c-a avut trei pâni.

Scanned with OKEN Scanner

– De asta chiar mă cuprinde mirare, domnule judecător, zise nemulțămitul cu îndrăzneală. Eu am venit înaintea judecății să caut dreptate, și văd că dumneata, care știi legile, mai rău mă scufunzi. De a să fie tot așa și judecata dinaintea lui Dumnezeu, apoi vai de lume!

– Așa ți se pare dumitale, zise judecătorul liniștit, dar ai să vezi că nu-i așa. Ai avut dumneata două pâni?

– Da, domnule judecător, două am avut.

– Tovarășul dumitale avut-a trei pâni?

– Da, domnule judecător, trei a avut.

– Udătură ceva avut-ați vreunul?

– Nimic, domnule judecător, numai pâne goală și apă rece din fântână, fie de sufletul cui a făcut-o acolo, în calea trecătorilor.

– Dinioarea, parcă singur mi-ai spus, zise judecătorul, că ați mîncat toți tot ca unul de mult; așa este?

– Așa este, domnule judecător.

– Acum, ia să statornicim rânduiala următoare, ca să se poată ști hotărât care câtă pâne a mâncat. Să zicem că s-a tăiat fiecare pâne în câte trei bucăți deopotrivă de mari; câte bucăți ai fi avut dumneata, care spui că avuși două pâni?

– Șase bucăți aș fi avut, domnule judecător.

– Dar tovarășul dumitale, care spui că a avut trei pâni?

– Nouă bucăți ar fi avut, domnule judecător.

– Acum, câte fac la un loc șase bucăți și cu nouă bucăți?

– Cincisprezece bucăți, domnule judecător.

– Câți oameni ați mâncat aceste cincisprezece bucăți de pâne?

– Trei oameni, domnule judecător.

– Bun! Câte bucăți vin de fiecare om?

– Câte cinci bucăți, domnule judecător.

– Acum, ții minte câte bucăți ai fi avut dumneata?

– Șese bucăți, domnule judecător.

– Dar de mâncat, câte ai mâncat dumneata?

– Cinci bucăți, domnule judecător.

– Și câte bucăți ți-au mai rămas de întrecut?

– Numai o bucată, domnule judecător.

Scanned with OKEN Scanner

– Acum să stăm aici, în ceea ce te privește pe dumneata, și să luăm pe istalalt la rând. Ții minte câte bucăți de pâne ar fi avut tovarășul dumitale?

– Nouă bucăți, domnule judecător.

– Și câte a mâncat el din toate?

– Cinci bucăți, ca și mine, domnule judecător.

– Dar de întrecut, câte i-au mai rămas?

– Patru bucăți, domnule judecător.

– Bun! Ia, acuș avem să ne înțelegem cât se poate de bine! Vra să zică, dumneata ai avut numai o bucată de întrecut, iar tovarășul dumitale, patru bucăți. Acum, o bucată de pâne rămasă de la dumneata și cu patru bucăți de la istalalt fac la un loc cinci bucăți?

– Taman cinci, domnule judecător.

– Este adevărat că aceste cinci bucăți de pâne le-a mâncat oaspetele dumneavoastră, care spui că v-a dat cinci lei drept mulțămită?

– Adevărat este, domnule judecător.

– Așadar, dumitale ți se cuvine numai un leu, fiindcă numai o bucată de pâne ai avut de întrecut, și aceasta, ca și cum ar fi avut-o de vânzare, deoarece ați primit bani de la oaspetele dumneavoastră. Iar tovarășului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăți de pâne a avut de întrecut. Acum, dară, fă bine de înapoiește un leu tovarășului dumitale. Și dacă te crezi nedreptățit, du-te și la Dumnezeu, și las' dacă ți-a face și el judecată mai dreaptă decât aceasta!

Cel cu două pâni, văzând că nu mai are încotro șovăi, înapoiește un leu tovarășului său, cam cu părere de rău, și pleacă rușinat.

Cel cu trei pâni însă, uimit de așa judecată, mulțămește judecătorului și apoi iese, zicând cu mirare:

– Dac-ar fi pretutindene tot asemenea judecători, ce nu iubesc a li cânta cucul din față, cei ce n-au dreptate n-ar mai năzui în veci și-n pururea la judecată.

Corciogarii, porecliți și apărători, nemaiavând chip de trai numai din minciuni, sau s-ar apuca de muncă, sau ar trebui, în toată viața lor, să tragă pe dracul de coadă...

Iar societatea bună ar rămâne nebântuită.

Scanned with OKEN Scanner

AMINTIRI DIN COPILĂRIE
(fragmente)

CAPRELE IRINUCĂI

(...)

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei să mă deie undeva la şcoală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

– Lui dascălu Vasile a Vasilicăi plăteam numai câte un sorocovăţ pe lună. Iar postoronca de dascălul Simion Fosa din Ţuţuieni, numai pentru că vorbeşte mai în tâlcuri decât alţii şi sfârcâieşte toată ziua la tabac, cere câte trei husăşi pe lună; auzi vorbă! Nu face băietul ista atâţia husăşi, cu straie cu tot, câţi am dat eu pentru dânsul până acum!

Când a mai auzit mama şi asta, s-a făcut foc:

– Sărmane omule! Dacă nu ştii boabă de carte, cum ai să mă înţelegi? Când tragi sorocoveţii la mustaţă, de ce nu te olicăieşti atâta? Petre Todosiicăi, crâşmarul nostru, aşa-i că ţi-a mâncat nouă sute de lei? Vasile Roibu din Bejeni, mai pe-atâţia, şi alţii câţi! Ruştei lui Valică şi Măriucăi lui Onofrei găseşti să le dai şi să le răsdai? Ştiu eu, să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi! Şi pentru băiet n-ai de unde da? Măi omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului şi n-are să aibă cine te scoate, dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiet popă. De spovădanie fugi ca dracul de tămâie. La biserică mergi din Paşti în Paşti. Aşa cauţi tu de suflet?

– Ian taci, măi femeie, că biserica-i în inima omului şi, dacă voi muri, tot la biserică am să şed – zise tata – nu mai face şi tu atâta vorbă, ca fariseul cel făţarnic. Bate-te mai bine cu mâna peste gură şi zi ca vameşul: Doamne, milostiv fii mie, păcătoasei, care-mi tot îmbălorez gura pe bărbat degeaba.

În sfârşit, cât s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe a mamei a rămas; căci într-o duminică, prin cârneleaga, a venit tatăl mamei, bunicul meu, David Creangă din Pipirig, la noi, şi, văzând cearta iscată între tata şi mama din pricina mea, a zis:

Scanned with OKEN Scanner

– Las', măi Ștefane și Smărănducă, nu vă mai îngrijiți atâta, că azi e duminică, mâne luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la școala lui Baloș, și-ți vede voi ce-a scoate el din băiet, că de ceilalți băieți ai mei, Vasile și Gheorghe, am rămas tare mulțămit cât au învățat acolo. De douăzeci și mai bine de ani, de când port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbușul. Ce folos că citesc orice carte bisericească, dacă nu știi a însemna măcar cătuși de cât, e greu. Însă de când mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban și huzuresc de bine: acum zic și eu că poți duce vornicia pe viață fără să te simți. Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala aceea a lui, cine vrea să înțeleagă. Și, Doamne, peste ce profesor înțelept și iscusit a dat! Așa vorbește de blând și primește cu bunătate pe fiecare, de ți-i mai mare dragul să te duci la el. Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice. Și mai ales pentru noi, țăranii munteni, este o mare facere de bine! Când am venit eu cu tata și cu frații mei Petrea și Vasile și Nică, din Ardeal în Pipirig, acum șasezeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova? Doar la Iași să fi fost așa ceva și la Mănăstirea Neamțului, pe vremea lui mitropolitul Iacob, care era oleacă de cimotie cu noi, de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamțului, bunicul mâne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris și astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte, ca și mine; și apoi a pribegit de-acolo ca și noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca și moș Dediu din Vânători și alți mocani, din pricina papistășiei mai mult, pe cât știu eu. Și atât era de cuprins, de s-au umplut munții: Hălăuca, Piatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul și Boampele, până dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele și tamazlâcurile lui. Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. Și se dusese vestea în toate părțile despre bunătatea și bogăția sa. Până și vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, și întrebându-l cu cine mai ține atâta amar de bucate, el ar fi răspuns: „Cu cei slabi de minte și tari de vârtute, măria ta". Atunci Vodă nu s-a putut stăpâni de mirare, spunând: „Ia aista-i om, zic și eu; de-ar fi mulți ca dânsul în domnia mea, puțină

Scanned with OKEN Scanner

lipsă ar duce țara la nevoi!" Și l-a bătut vodă cu mâna pe umăr, zicându-i: „Moșule, să știi că de azi înainte ești omul meu și la domnie ți-i deschisă ușa orișicând".

Și de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui vodă, încât și până astăzi un deal, în partea despre Plotunul, unde era mai mult așezarea lui Ciubuc, se cheamă *Dealul Omului.*

Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu voluntarii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig după jăfuit; iar pe soră-ta Ioana, de grăbiți ce-am fost, o uitasem acasă pe prispă în albiuță. Și mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a boci înăbușit, zicând: „Vai de mine și de mine, copila mea, au străpuns-o turcii!"

Eu însă m-am suit în vârful unui brad și cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvârlit fără sine pe părul unui cal, am alergat acasă și, când colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuța de niște porci care grohăiau împrejurul ei, cât pe ce să o rupă. Iar pe capătul albiuței am găsit câteva ruble puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci am luat copila și de bucurie nici nu știu când am ajuns cu dânsa la mă-ta, în Dealul Omului. Și după ce mi-am venit puțin în sine, am zis și eu în amărăciune, ca mulți înainte de mine: cei care n-au copii nu știu ce-i necazul. Bună minte mai au unii, în felul acesta, de nu se însoară. Și unul dintr-aceștia a fost și Ciubuc mocanul, care, neavând femeie, nici copii, ce i-a venit mai târziu, de evlavia cea multă ce avea, sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului și el s-a călugărit, mai cu toți haidăii lui, făcând multe pomeniri cât a fost în viață. Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! Căci și noi ca mâne avem a ne duce acolo! Așa-i că voi habar n-aveți de toate aceste, de nu v-aș fi spus eu? zise bunicul oftând.

Nu-i rău, măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie, cum chiteşte Smaranda „că și popia are multe năcăfale", e greu de purtat. Și decât n-a fi cumsecade, mai bine să nu fie. Dar cartea îți aduce și oarecare mângâiere. Eu, să nu fi știut a ceti, de mult aș fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă

Scanned with OKEN Scanner

deschid Viețile sfinților și văd atâtea și atâtea, și zic: „Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi". Ale noastre sunt flori la ureche, pe lângă cele ce spune în cărți. Ș-apoi să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărți culegi multă înțelepciune; și la dreptul vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are țiere de minte și, numai după cât a învățat, cântă și citește cât se poate de bine.

De aceste și altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama și cu tata mai toată noaptea, duminică spre luni și luni spre marți, căci la noi mânea când venea din Pipirig la târg să-și cumpere cele trebuitoare.

Iar marți des-dimineață puse tarnițele și desagii pe cai și, legându-i frumușel cu căpăstrul, pe cel de al doilea de coada celui dintâi, pe cel de al treilea de coada celui de al doilea, pe cel de al patrulea de coada celui de al treilea, cum îi leagă muntenii, a zis:

– Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am. Hai, nepoate, gata ești?

– Gata, bunicule, haidem, zisei necăjindu-mă cu niște costițe de porc afumate și cu niște cârnați fripți, ce mi-i pusese mama dinainte.

Și, luându-mi rămas bun de la părinți, am purces cu bunicul spre Pipirig. Și era un pui de ger în dimineața aceea, de crăpau lemnele! Și din sus de Vânători, cum treceam puntea peste apa Neamțului, bunicul în urmă cu caii de căpăstru, și eu înainte, mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana cât mi ți-i băietul! Noroc de bunicul: „Și scroambele ieste a vostre îs pocite", zise el, scoțându-mă răpede murat până la piele și înghețat hăt bine, căci năboise apa în toate părțile; și iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuse bocnă. „Opinca-i bună, săraca! Îți șade piciorul hodinit și la ger huzurești cu dânsa". Și până a vorbit acestea, eram și învălit într-o sarică ghițoasă de Caşina, băgat într-o desagă, pe cal, purces pe drum și hai la Pipirig. Și când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un pui de bogdaproste, cât pe ce să se prăpădească plângând. Încă n-am văzut așa femeie, să plângă de toate cele: era miloasă din cale-afară. Carne de vită nu mânca în viață, tot din astă pricină; și când se ducea sărbătoarea la biserică, bocea toți morții din țintirim, fie rudă, fie străin, fără deosebire. Bunicul însă era așezat la

Scanned with OKEN Scanner

mintea lui, își căuta de trebi cum știa el și lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea.

– Oi, Doamne, Davide, cum nu te mai astâmperi; de ce-ai scos băietul din casă pe vremea asta?

– Ca să te miri tu, Nastasie, zise bunicul, scoțând o piele de porc sălbatic din cămară și croind câte-o pereche de opinci pentru Dumitru și pentru mine, apoi le-a îngruzit frumos și a petrecut câte-o păreche de ață neagră de păr de cal prin cele nojițe.

Și a treia zi după asta, dându-ne schimburi și câte două părechi de obiele de suman alb, ne-am încălțat cu opincile binișor și, sărutând mâna bunicăi, am luat-o prin Boboiești iar cu bunicul, și cu Dumitru, fratele mamei cel mai mic, și suind pe la fundul Hălăucei, am ajuns după un târziu în Fărcașa, unde ne-a fost și masul, împreună cu părintele Dumitru de la Pârâul Cârjei, care avea o gușă la gât cât o ploscă de cele mari și gârâia dintr-însa ca dintr-un cimpoiu, de n-am putut închide ochii de răul său mai toată noaptea. Nu era vinovat bietul preot și, după cum spunea și el, e mai rău de cei ce au gușa în cap, decât de cei ce o poartă pe dinafară...

A doua zi am purces din Fărcașa pe la Borca spre pârâul Cârjei și Cotârgaș, până ce am ajuns la Broșteni. Și după ce ne-a așezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, apoi ne-a dus pe la profesor și pe la biserică de ne-a închinat pe la icoane; și pe urmă ne-a lăsat cu sănătate și s-a întors acasă, trimițându-ne din când în când cele trebuitoare.

Și satul Broșteni fiind împrăștiat, mai ca toate satele de la munte, nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziua-meaza-mare prin el; o casă ici, sub tihăraia asta, alta dincolo de Bistriță, sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndemână să și-o facă. Și Irinuca avea o cocioabă veche de bârne cu ferestile cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi de brad și așezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriței, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână; avea bărbat și o fată balcâză și lălâie, de-ți era frică să înnoptezi cu dânsa în casă. Noroc numai că de luni dimineața și până sâmbătă sara n-o mai vedeai. Se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea, și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată; doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia își puteau scoate

Scanned with OKEN Scanner

mămăliga. Ba la mulți se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciți, și aceasta le era câștig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și râioase ce dormeau pururea în tindă era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos. Însă ce mă privește? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală; și văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre școlari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrimi și a ne ruga de toți Dumnezeii să nu ne sluțească. Dar ț-ai găsit; profesorul a stat lângă noi până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus la rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat, după puterea noastră, între una-alta, și „Îngerul a strigat", pe dinafară.

Și am dus-o noi așa până la Mezii-Păresii. Și unde nu ne trezim într-o bună dimineață plini ciucur de râie căprească de la caprele Irinucăi. Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea la școală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-ave cine-l înștiința, merindele erau pe sfârșite, rău de noi!

Nu știu cum se întâmplă, că aproape de Buna-Vestire unde nu dă o căldură ca aceea, și se topește omătul, și curg pâraiele, și se umflă Bistrița din mal în mal, de cât pe ce să ieie casa Irinucăi. Și noi, pe căldurile cele, ne ungeam cu leșie tulbure, ședeam afară la soare cu pielea goală până se usca cenușa pe noi și pe urmă ne băgam în Bistriță de ne scăldam. Așa ne învățase o babă să facem ca să ne treacă de râie. Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistriță la Broșteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare. Și nici tu junghiu, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca râia de om".

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat și având obiceiu a ședè uitată ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, cu câte o bucată de răzlog în mână; și cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb ca laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înținată, și unde nu pornește stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; și trece prin gardul și prin tinda Irinucăi, pe la capre, și se duce în Bistriță, de clocotea apa! Asta era în sâmbăta lui Lazăr pe la amiazi. Ei, ei! ce-i de

Scanned with OKEN Scanner

făcut? Gardul şi casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăţi, nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi râie şi tot de spaimă.

– Strânge răpede ce mai ai, până când nu vine baba şi hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile în Borca, zise Dumitru, căci plutele începuse a umbla.

Înşfăcăm noi te miri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, şi plutaşii, de cuvânt, şi pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu ştiu; dar ştiu atâta că eram cu gheaţa-n spate, de frică, pân-am ajuns la Borca, unde ne-a fost şi masul. Iar a doua zi, în duminica de Florii, des-dimineaţă am plecat din Borca pe Plaiul Bătrân, împreună cu doi plăieşi călări, spre Pipirig. Era o zi frumoasă în duminica aceea şi plăieşii spuneau că n-au mai apucat aşa primăvară devreme de când îs ei. Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cântec, strângând viorele şi toporaşi de pe lângă plaiu şi mergeam tot zburdând şi hârjonindu-ne, de parcă nu eram noi râioşii din Broşteni, care făceam atâta bucurie la casa Irinucăi. Şi mergând noi tot aşa, cam pe la amiază, deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie cumplită, să răstoarne brazii la pământ, nu altceva! Pesemne, baba Dochia nu-şi lepădase toate cojoacele. Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviţă, pe urmă o dă în frig şi ninsoare cum se cade şi, într-un buc, ne astupă calea de nu ştiai încotro să mergi. Şi tot ninsoare şi pâclă până în pământ, de nu se vedea om pe om, alăturea fiind.

– Aşă-i că s-a deocheat vremea? zise unul dintre plăieşi oftând. Mă miram eu să fi mâncat lupul iarna asta aşa de în pripă. De pe la Înţărcători am prăpădit drumul. De acum s-o luăm de-a chioara şi unde ne-a fi scris, acolo vom ieşi.

– I-auziţi glasul unui cocoş, zise celălalt plăieş. Haideţi s-apucăm într-acolo şi poate să ieşim în sat undeva.

Şi ne coborâm noi, şi ne tot coborâm, cu mare greutate, pe nişte povârnişuri primejdioase, şi ne încurcăm printre ciritei de brad, şi caii lunecau şi se duceau de-a răstăgolul, şi eu cu Dumitru mergeam zgribuliţi şi plângeam în pumni de frig; şi plăieşii numai icneau şi-şi muşcau buzele de frig şi năcaz; şi omătul se pusese pe unele locuri

Scanned with OKEN Scanner

până la brâu și începuse a înnopta când am ajuns într-o fundătură de munți, unde se auzea răsunând glasul unui pârâiaș ce venea, ca și noi, din deal în vale, prăvălindu-se și izbindu-se de cele stânci fără voința sa... Numai atâta, că el a trecut mai departe în drumul său, iar noi am stat pe loc și am pus-o de mămăligă fără apă.

– Ei, măi băieți, ia amu trageți la aghioase, zise un plăieș, scăpărând și dând foc unui brad.

– Ce ți-i scris, în frunte ți-i pus; chef și voie bună, zise celălalt, scoțând o hrincă înghețată din desagi, pârlind-o pe jăratic și dându-ne și nouă câte o harchină.

Și așa luneca hrinca aceea de ușor pe gât, parcă era unsă cu unt! După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului; și deasupra ninsoare, dedesubt udeală; pe-o parte înghețai, pe una te frigeai, ca la vremea și locul acela. Și tot chinuindu-ne așa, era să ne pască alt păcat: cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de seamă unul dintre plăieși. Pesemne blăstămul Irinucăi ne ajunsese.

În sfârșit, se face și ziuă, și după ce ne spălăm cu omăt și ne închinăm după obiceiul creștinesc, pornim apoi cu plăieșii la deal pe unde ne coborâsem. Ninsoarea mai încetase și după multă trudă am găsit drumul; și hai, hai! hai, hai! către sară am ajuns la bunicul David în Pipirig. Și când ne-a văzut bunica, de bucurie a și tras un bocit.

– David al meu are de gând să mă bage de vie în mormânt cu apucăturile lui, cum văd eu. Încă ce rană-i pe dânșii, sărmanii băieți! Cum i-a mâncat râia prin străini, mititeii!

Și după ce ne-a căinat și ne-a plâns bunica, după obiceiul ei, și după ce ne-a dat de mâncare tot ce avea mai bun și ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creștet până în tălpi și apoi ne-a culcat pe cuptior la căldură. Și tot așa ne-a uns de câte două-trei ori pe zi cu noapte, până ce în vinerea sacă ne-am trezit vindecați taftă. Dar până atunci a venit și veste de la Broșteni despre stricăciunea ce făcusem, și bunicul, fără vorbă, a mulțămit pe Irinuca cu patru galbeni.

Scanned with OKEN Scanner

Apoi, în Sâmbăta Paştilor, m-a trimes la părinţi acasă în Humuleşti. Şi în ziua de Paşti am tras un „Îngerul a strigat" la biserică, de-au rămas toţi oamenii cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine. Şi bucurie peste bucurie venea peste capul meu. Iar la Învierea a doua nu mi-a mai mers aşa de bine, căci toate fetele din sat viind la biserică şi unele din ele fiind mai drăcoase, cum au dat cu ochii de mine, le-a şi bufnit râsul şi au început a-mi zice: „Tunsul felengunsul, Tunsul felegunsul, câinii după dânsul!"

PUPĂZA DIN TEI

(...)

Mă trezeşte mama într-o dimineaţă din somn cu vai-nevoie mare, zicându-mi:

– Scoală, duglişule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul armenesc şi să te spurce, ca să nu-ţi meargă bine toată ziua?... Căci aşa ne amăgea mama cu o pupăză care-şi făcea cuib, de mulţi ani, într-un tei foarte bătrân şi scorburos, pe coasta dealului, la moş Andrei, fratele tatei cel mai mic. Şi numai ce-o auzeai vara: pu-pu-pup! pu-pu-pup! des-dimineaţă în toate zilele, de vuia satul. Şi cum mă scol, îndată mă şi trimite mama cu demâncare în ţarină, la nişte lingurari ce-i aveam tocmiţi prăşitori tocmai în Valea Seacă, aproape de Topoliţă. Şi pornind eu cu demâncarea, numai ce şi aud pupăza cântând:

– Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!

Eu atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte? Mă abat pe la tei, cu gândul să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dânsa; nu numaidecât pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă sculam în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Şi cum ajung în dreptul

Scanned with OKEN Scanner

teiului, pun demâncarea jos în cărare pe muchea dealului, mă suiu încetişor în teiul care te adormea de mirosul... floarei, bag mâna în scorbură, unde ştiam şi, norocul meu!... găbuiesc pupăza pe ouă şi zic plin de mulţămire: „Taci, leliţă, că te-am căptuşit eu; îi mai pupa tu şi pe dracul de-acum!"

Şi când aproape să scot pupăza afară, nu ştiu cum se face că mă sparii de creasta ei cea rotată, de pene, căci nu mai văzusem pupăză până atunci şi-i dau iar drumul în scorbură. Şi cum stam eu şi mă chiteam în capul meu, că şerpe cu pene nu poate să fie, după cum auzisem, din oameni, că se află prin scorburi câteodată şi şerpi, unde nu mă îmbărbătez în sine-mi şi iar bag mâna să scot pupăza... pe ce a fi...; dar ea, sărmana, se vede că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburii, undeva, căci n-am mai dat de dânsa nicăieri, parcă intrase în pământ. „Măi! anapăda lucru ş-aista", zic eu înciudat, scoţând căciula din cap şi tuflind-o în gaura scorburei. Apoi mă dau jos, caut o lespede potrivită, mă sui cu dânsa iar în teiu, îmi ieu căciula şi în locul ei pun lespedea, cu gând c-a ieşi ea pupăza de undeva, până m-oi întoarce eu din ţarină. După aceea mă dau iar jos şi pornesc răpede cu demâncarea la lingurari... Şi oricât oi fi mers de tare, vremea trecuse la mijloc doar, cât am umblat horhăind cine ştie pe unde şi cât am bojbăit şi mocoşit prin teiu, să prind pupăza, şi lingurarilor, nici mai rămâne cuvânt, li se lungiseră urechile de foame aşteptând. Ş-apoi vorba ceea: „Ţiganul când i-i foame cântă; boierul se plimbă cu mâinile dinapoi, iar ţăranul nostru îşi arde luleaua şi mocneşte într-însul". Aşa şi lingurarii noştri; cântau acum îndrăcit pe ogor, şezând în coada sapei, cu ochii păinjeniţi de-atâta uitat, să vadă nu li vine mâncarea dincotrova? Când, pe la prânzul cel mare, numai iacătă-mă-s şi eu de după un dâmb, cu mâncarea sleită, veneam, nu veneam, auzindu-i lălăind aşa de cu chef... Atunci au şi tăbărât balaurii pe mine, şi cât pe ce să mă înghită, de nu era o chirandă mai tânără între dânşii, să-mi ţie de parte:

– Hauileo, mo! ogoiţi-vă; ce tolocăniţi băiatul? Cu tatăl său aveţi ce aveţi, iar nu cu dânsul!

Atunci, lingurarii, nemaipunându-şi mintea cu mine, s-au aşternut pe mâncare, tăcând molcum. Şi scăpând eu cu obraz curat, îmi ieu traista cu blidele, pornesc spre sat, mă abat iar pe la teiu, mă sui

Scanned with OKEN Scanner

într-însul, pun urechea la gura scorburei și aud ceva zbătându-se înăuntru. Atunci ieu lespedea cu îngrijire, bag mâna și scot pupăza, vlăguită de atâta zbucium; iar ouăle, când am vrut să le ieu, erau toate numai o chisăliță. După asta vin acasă, leg pupăza de picior c-o ață, ș-o îndosesc de mama vro două zile în pod printre cele putini hârbuite; și una-două, la pupăză, de nu știau cei din casă ce tot caut prin pod așa des. Însă a doua zi după asta, iaca și mătușa Măriuca lui moș Andrei vine pe la noi, c-o falcă-n ceriu și cu una-n pământ, și se ia la ciondănit cu mama din pricina mea:

– Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătușa cu jale, ne trezește des-dimineață la lucru de atâția ani!?

Grozav era de tulburată și numa nu-i venea să lăcrămeze când spunea aceste. Și acum văd eu că avea mare dreptate mătușa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu știa de asta nici cu spatele.

– Ce spui, cumnată! Da' că l-aș ucide în bătaie, când aș afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ți-l ieu eu la depănat.

– Nici te mai îndoi despre asta, cumnată Smarandă, zise mătușa, căci de zbânțuitul ista al dumitale nimic nu scapă. Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc.

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă suiu în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dânsa pe sub streașina casei și mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg. Și cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta țanțoș, printre oameni, de colo până colo, cu pupăza în mână, că doar și eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moșneag nebun c-o vițică de funie, n-are ce lucra?

– De vânzare ți-e găinușa ceea, măi băiete?

– De vânzare, moșule!

– Și cât cei pe dânsa?

– Cât crezi și dumneata că face!

– Ia ad-o-ncoace la moșul, s-o drămăluiască!

Și cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou, și-i dezleagă atunci frumușel ața de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus

Scanned with OKEN Scanner

zicând: „Iaca poznă, c-am scăpat-o!" Pupăza, zbârr! pe-o dugheană și, după ce se mai odihnește puțin, își ie apoi drumul în zbor spre Humulești și mă lasă mare și devreme cu lacrămile pe obraz, uitându-mă după dânsa! Eu atunci, haț! de sumanul moșneagului, să-mi plătească paserea...

– Ce gândești dumneata, moșule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ți-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine, înțeles-ai? Nu-ți paie lucru de șagă. Și mă băgam în ochii moșneagului, și făceam un tărăboi, de se strânsese lumea ca la comedie împrejurul nostru; dă, iarmaroc nu era?!

– Dar știi că ești amarnic la viață, măi băiete? zise moșneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjești așa, nepoate? Dec! nu cumva ai pofti să-mi iei vițica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi țâcă, și ia acuș te scarpân dacă vrei, ba ș-un topor îți fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman, puiule!" când îi scăpa din mâna mea!

– Dă pace băietului, moșule, zise un humulestean de-ai noștri, că-i feciorul lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, și ți-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta...

– He, he! să fie sănătos dumnealui, om bun; d-apoi chitești dumneata că nu ne cunoaștem noi cu Ștefan a Petrei? zise moșneagul. Chiar mai dinioarea l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum i-i negustoria, și trebuie să fie pe aici pe undeva, ori în vro dugheană la băut aldămașul. Apoi bine că știu a cui ești, măi țâcă! Ian stai oleacă, să te duc la tată-tău și să văd, el te-a trimes cu pupăzi de vânzare, să spurci iarmarocul?!

Toate ca toate, dar când am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura. Apoi încet-încet m-am furișat printre oameni, și unde-am croit-o la fugă spre Humulești, uitându-mă înapoi, să văd, nu mă ajunge moșneagul. Căci îmi era acum a scăpare de dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: „Lasă-l măi! L-aș lăsa eu dar vezi că nu mă lasă el acum!" Tocmai așa pățisem și eu; ba eram încă bucuros că am scăpat numai cu atâta. „Bine ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar așa, cu mama și cu mătușa Măriuca", gândeam eu, bătându-mi-se inima ca într-un iepure de frică și de osteneală.

Scanned with OKEN Scanner

Și când ajung acasă, aflu că tata și mama erau duși în târg; și frații îmi spun cu spaimă că-i poznă cu mătușa lui Moș Andrei: a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupăzăi din teiu; zice că i-am fi luat-o noi, și pe mama a pus-o în mare supărare cu asta. Știi că și mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om; nu-i o femeie de înțeles, ca mătușa Anghilița lui moș Chiriac, s-a mântuit vorba. Și cum îmi spuneau ei îngrijiți, numai ce și auzim cântând în teiu:

– Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!

Soră-mea Catrina zice atunci cu mirare:

– I-auzi, bădiță! Doamne, cum sunt uniia de năpăstuiesc omul chiar pe sfânta dreptate!

– Mai așa, surioară!... Dar în gândul meu: „Când ați ști voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, și eu din pricina ei, i-ați plânge de milă!"

Zahei însă ne lăsase vorbind și se ca' mai dusese în târg, după mama, să-i spuie bucurie despre pupăză.

Și a doua zi, marți, taman în ziua de lăsatul săcului de postul Sân-Petrului, făcând mama un cuptior zdravăn de alivenci și plăcinte cu poalele-n brâu și părpălind niște pui tineri la frigare, ș-apoi tăvălindu-i prin unt, pe la prânzul cel mic, cheamă pe mătușa Măriuca lui moș Andrei la noi și-i zice cu dragă inimă:

– Doamne, cumnățică-hăi, cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată, luându-se după gurile cele rele! Ia poftim, soro, mai bine, să mâncăm ceva din ce a dat Dumnezeu, să cinstim câte un pahar de vin în sănătatea gospodarilor noștri și: „Cele răle să se spele, Cele bune să s-adune; Vrajba dintre noi să piară Și neghina din ogoară!" Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!.

– Așa, cumnată dragă, zise mătușa Măriuca, strângând cu nedumerire din umere, când se punea la masă. Văzut-ai dumneata? Să mai pui altădată temeiu pe vorbele oamenilor!

Apoi începem cu toții a mânca. Și alții ca alții, dar eu știu că mi-am pus bine gura la cale, să-mi fie pe toată ziua. Și îndată ce m-am sculat de la masă, luându-mi rămas bun de la călcâi, fuga la scăldat; și când sar odată voinicește de pe un mal nalt în știoalnă, din greșeală, drept

Scanned with OKEN Scanner

cu fața-n jos, numai scântei mi s-au trecut pe dinaintea ochilor, de durere; și am crezut că mi-a plesnit pântecele, nu altceva. Și după ce am ieșit cu mare greu din apă și m-am pus pe mal ținându-mă cu mâinile de inimă, băieții s-au strâns ciotcă împrejurul meu și m-au înmormântat în năsip și m-au prohodit cum știau ei, și de-abia mi-am venit în simțire peste vreun ceas; ș-apoi am început a mă scălda în ticnă până la asfințitul soarelui, potrivind-o să vin acasă odată cu vacile și spuind mamei că, scăpându-le văcarul din ocol pe ale noastre la amiază, eu singur le-am dus la păscut, și de aceea m-am întârziat până acum. Și mama, creștină bună, crezându-le toate lăptoase, după răbuș, cum i le spusesem eu cu măgulele, m-a lăudat de vrednicia ce făcusem și mi-a dat și de mâncare. Iară eu, mâncând lupește, mă făceam smerit și numai râdeam de mine, mierându-mă tot atunci de ghibăcia minciunilor ce potrivisem, de-mi venea mai-mai să le cred și eu singur pe jumătate.

Iacă așa se poate înșela omul de multe ori, când nici n-a gândit, dacă nu știe a judeca bine. Însă iar mă întorc și zic: Tot păținu-i priceput!

Scanned with OKEN Scanner

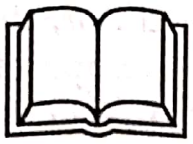

Ion Creangă este considerat unul dintre cei mai mari și talentați povestitori ai literaturii române, care a creat cu un farmec de neegalat volumul „Amintiri din copilărie", având ca temă principală o poveste încântătoare despre vârsta fericită a omului de pretutindeni: copilăria.

Invocând amintiri din propria copilărie, începând cu cele de acasă, din lumea satului humulești, continuând cu peregrinările (trecerile) sale prin școli, autorul descrie cu nostalgie și umor chipul eroului principal, Nică a lui Ștefan a Petrei din Humulești... „un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra sa... un cobăit și leneș de n-are pereche..., care.. dimineața până-l scoli îți stupești sufletul. Cum îl scoli, cere de mâncare. Cât îi mic, prinde muște cu ceaslovul, și toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cârlani și să deie ajutor la trebi, după cât îl ajută puterea..."

Prin aceasta Creangă a creat primul roman românesc al copilului universal, locuitor al unui spațiu geografic imaginar, favorabil manifestării bucuriei și plăcerii de a trăi – satul Humulești.

Copilăria lui Creangă încântă orice copil, indiferent de timpul în care trăiește și impresionează chiar și pe marii scriitori, așa cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul marelui povestitor Mihail Sadoveanu, care a afirmat: „Creangă s-a amestecat de aproape cu viața mea, mi-a fost prieten, mi-a fost bunic; cartea lui a fost pentru mine mângâiere în multe ceasuri amare". Gândirea și imaginația scriitorului capătă o nouă dimensiune, autorul amintirilor devenind copleșit de realitate și mirajul povestirii. Duioșia satului rămâne mereu aproape sufletului său, Nică și satul formând un tot unitar, scriitorul exprimându-și mereu solidaritatea cu peisajul humulestean: „Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești".

La îndemnul marelui poet Mihai Eminescu, cu care se cunoaște din anii tinereții, rămânând prieten până la moarte, Ion Creangă publică, începând cu 1875 „Soacra cu trei nurori", „Moș Nichifor Coțcariul", „Capra cu trei iezi", „Punguța cu doi bani", „Dănilă Prepeleac", „Povestea porcului", „Povestea lui Stan pățitul", „Povestea lui Harap-Alb", „Fata babei și fata moșneagului", „Ivan

Scanned with OKEN Scanner

Turbincă", „Povestea unui om leneș", povești de o frumusețe artistică deosebită.

În universul poveștilor și povestirilor lui Creangă, cu feți frumoși și vrăjitoare, cu animale obișnuite sau fabuloase, înzestrate cu darul oratoric (darul de a vorbi frumos), alături de Dumnezeu și sfinți, de draci, de Gerilă și Ochilă cu toată ceata lor, stăpânește pretutindeni bucuria vieții și lumina binelui. Eroii lui Creangă sunt buni, harnici, modești și generoși ca toți eroii de basm încărcați de virtuți.

Scriitorul folosește pentru caracterizarea eroilor săi elemente din literatura populară, evidențiind puterea înțelepciunii omenești. Prin specificul operei sale, Creangă este un profund cunoscător al folclorului nostru și un neîntrecut în capacitatea sa de înțelegere și interpretare a literaturii populare. În Creangă, după cum afirmă Garabet Ibrăileanu, „trăiesc credințele, datinile, obiceiurile, limba, poezia, morala, filozofia poporului, cum s-au format în mii de ani de adaptare la împrejurările pământului dacic". Astfel, esența operei lui Creangă este viața autentică a poporului român.

Scanned with OKEN Scanner

ION LUCA CARAGIALE
(1852–1912)

VIZITĂ...

M-am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii – d. Popescu tatăl este mare agricultor – despre criză ș.cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

– Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup de el; trebuie să-i fac educație. Și nu știți dv., bărbații, cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

Pe când doamna Popescu-mi expuse părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

– Uite, coniță, Ionel nu s-astâmpără!

– Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Scanned with OKEN Scanner

Apoi, către mine încet:

– Nu știi ce strengar se face... și deștept...

Dar vocea de dincolo adaogă:

– Coniță! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne mașina!... Astâmpără-te, că te arzi!

– Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

– Sări, coniță! varsă spirtul! s'aprinde!

– Ionel! strigă iar mama, și se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe ușă, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea, luând o poză foarte marțială. Mama ia pe maiorul în brațe și-l sărută...

– Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

– Dar, – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

– Pentru dumneata.

– Da de ce vă mai supărați?

– Da ce supărare!

Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maiorașul, îl scuipă, să nu-l deoache, și-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe fotoliuri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle-n trâmbiță. Madam Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica. Îi răspund totuși că nu cred să mai ție mult gerul așa de aspru; ea n-aude nimica.

– Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbița și toba tac, adaog:

– Și pe urmă, d-ta ești roșior, în cavalerie.

– Maior! strigă mândrul militar.

– Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; și maiorul nu cântă cu trâmbița; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă și merge-n fruntea soldaților cu sabia scoasă.

Scanned with OKEN Scanner

Explicația mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trântește cât colo; asemenea și trâmbița. Apoi începe să comande:

– Înainte! marș!

Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare.

– Ține-l, coniță, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

– Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă și să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută. Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

– Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

– Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui", mama mi-arată râzând pe domnul maior.

– A! zic eu, și dumnealui?

– Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de râs... ca un om mare...

– A! asta nu e bine, domnule maior – zic eu – tutunul este o otravă...

– Da tu de ce tragi? mă-ntrerupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceață...

– Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei-patru lingurițe; apoi iese cu cheseaua în vestibul.

– Unde te duci? întreabă mama.

Scanned with OKEN Scanner

– Vin acu! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabachera cu țigarete regale, scoate una, o pune în gură și mă salută milităreşte, ca orice soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Eu nu știu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul, și mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior. Întind țigareta mea, militarul o aprinde pe a lui și, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipă, să nu-l deoache, și îmi zice:

– Scuipă-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul și-a fumat țigareta până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu și-ncepe s-o trântească. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde tulbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.

– Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? Vrei să moară mama?

Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână; o trânteşte cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceașca, dar, vorba francezului, *entre la coupe el les levres...*[1] mingea îmi zboară din mână ceașca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, coloarea oului de rață.

– Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ți-am spus să te-astâmperi... Vezi! ai supărat pe domnul!... al' dată n-o să-ți mai aducă nici o jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

– Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu nițică apă caldă!...

Dar n-apucă să termine, și odată o văd schimbându-se la față ca de o adâncă groază. Apoi dă un țipăt și, ridicându-se de pe scaun:

– Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți și cu drăgălașa lui figură strâmbată. Mama se repede la el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

---

[1] ... de la pahar la gură... (fr.)

– Vai de mine! țipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul la gât și la piept.

– Nu-i nimic! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama, pierdută, își smulge părul.

– Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-și vine în fire: vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e un lucru bun? Al' dată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul – ca să-mi toarne dulceață în șoșoni.

D-L GOE...

Ca să nu mai rămâie repetent și anul acesta, mam'mare, mamițica și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă-n București de 10 mai.

Puțin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în Capitală numai de hatârul fiului și nepoțelului lor. Destul că foarte de dimineață, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la București. Adevărul e că, dacă se hotărăște cineva să asiste la o sărbătoare națională așa de importantă, trebuie s-o ia de dimineață. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m. D. Goe este foarte impacient și, cu un ton de comandă, zice încruntat:

– Mam'mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

– Vine, vine acuma, puișorul mamii! răspunde cucoana.

Și sărută pe nepoțel; apoi îi potrivește pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripția de pamblică: *le Formidable,* și sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Mița, că „așa țin bărbații biletul".

– Vezi, ce bine-i șade lui – zice mam'mare – cu costum de marinel?

– Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?

Scanned with OKEN Scanner

– Da cum?

– Marinal...

– Ei! ziceți voi cum știți: eu zic cum am apucat. Așa se zicea pe vremea mea, când a ieșit moda asta la copii – marinel.

– Vezi, că sunteți proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Da cum, procopsitule? întrebă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.

– Mariner...

– Apoi, de! n-a învățat toată lumea carte ca d-ta! zice mam'mare, și iar sărută pe nepoțel și iar îi potrivește pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuții filologice: sosește trenul – și nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoință din partea unor tineri politicoși, care merg până la o stație apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat... Mam'mare își face cruce, apoi aprinde o țigară... Goe nu vrea să intre în cupeu[1]; vrea să șadă în coridorul vagonului cu bărbații.

– Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui d. Goe, și-l trage puțin înapoi.

– Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Și după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă și scoate iar capul. Dar n-apucă să răspundă ceva urâtul, și mititelul își trage îngrozit capul gol înăuntru și-ncepe să zbiere.

– Mamițoo! mam'mare! tanti!

– Ce e? Ce e? sar cucoanele.

– Să oprească! zbiară și mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!

Tot într-un timp, iacătă conductorul intră să vază cine s-a suit de la stația din urmă.

– Biletele, domnilor!

Cocoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate și Goe să facă același lucru; fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

[1] Compartiment.

Scanned with OKEN Scanner

– Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 bani, și-l dă jos din tren la orice stație.

– Dar noi n-am declaratără? strigă mamița.

– Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam'mare.

– De ce-a scos capul pe fereastră! eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.

– Nu-i treaba dumitale! ce te-amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

– Uite ce e cucoană – zice conductorul – trebuie să plătiți un bilet...

– Să mai plătim? n-am plătitără o dată?

– Și pe deasupra un leu și 25 de bani.

– Și pe deasupra?...

– Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița și-l zguduie pe Goe de mână.

– Ce faci, soro? ești nebună? nu știi de simțitor e? zice mam'mare.

Și apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lui mam'mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitație și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu. Goe începe să urle... În sfârșit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la București cu capul gol? și toate prăvălile închise!... s-ar întreba oricine, care nu știe câtă grijă are mama'mare și câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Și mam'mare scoate din săculețul ei un beret tot din uniforma canonierii *le Formidable.*

– Te mai doare nasul, puișor? întrebă mam'mare.

– Nu... răspunde Goe.

– Să moară mam'mare?

– Să moară!

– Ad' să-l pupe mam'mare, că trece!

Scanned with OKEN Scanner

Și-l pupă în vârful nasului; apoi așezându-i frumos beretul:

– Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam'mare, scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

– Cu ce nu-i șade lui bine? adaogă tanti Mița, și-l scuipă și dumneaei și-l sărută.

– Lasă-l încolo! că prea e nu știu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă și biletul! zice mamița, prefăcându-se foarte supărată.

– Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam'mare.

Dar mamița adaogă:

– De pe mamițica n-o pupi?

– Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor.

– Așa? zice mamița. Lasă!... și-și acopere ochii cu mâinile și se face că plânge.

– Las' că știu eu că te prefaci! zice Goe.

– Ți-ai găsit pe cine să-nșeli! zice mam'mare.

Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:

– Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept! zice mam'mare.

– E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.

Pe când Goe își mănâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una, de altă... Trenul aleargă acuma despre Crivina către Periș.

– Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamițo! zice mamița către mam'mare.

Mam'mare se ridică bătrânește și se duce în coridor:

– Goe! Puișorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

– Vai de mine! țipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Și toate cucoanele sar...

– A căzut din tren băiatul! Țato, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în ușa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

Scanned with OKEN Scanner

– Goe! maică! acolo eşti?
– Da!
– Aide! zice mam'mare, ieşi odată! ne-ai speriat.
– Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.
– De ce?... te doare la inimă?
– Nu! nu pot...
– E încuiat! zice mam'mare, vrând să deschidă pe dinafară.
– Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.
– Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârşit, iacătă conductorul cu biletul: primeşte paralele şi liberează pe captiv, pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca şi cum l-ar revedea după o îndelungată absenţă. Şi mam'mare se hotărăşte să stea pe coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puişorului. Puişorul vede o linie de metal în colţul coridorului, care are la capătul de sus o maşină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul maşinii şi începe să-l tragă.

– Şezi binişor, puişorule! să nu strici ceva! zice mam'mare.

Trenul îşi urmează drumul de la Periş către Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, şi trenul se opreşte pe loc, producând o zguduitură puternică.

„Ce e? ce e?"... Toţi pasagerii sar înspăimântaţi la ferestre, la uşi, pe scări...

– Goe! puişorule! Goe! strigă tanti Miţa şi se repede afară din compartiment.

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e uşor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se aţa înnodată şi cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, aşa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-şi încarce iar pompa de aer comprimat şi să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii şi şeful trenului aleargă din vagon în vagon şi cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Scanned with OKEN Scanner

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă aţa plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! Tocmai în vagonul de unde zburase mai adineauri pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe. Nu se poate şti cine a tras manivela.

Trenul se porneşte în sfârşit, şi ajunge în Bucureşti cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam'mare aşază frumuşel beretul lui Goe, îl scuipă pe puişor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul şi-l sărută dulce.

Apoi cucoanele se suie cu puişorul în trăsură şi pornesc în oraş.

– La bulivar, birjar! la bulivar!...

BÙBICO...

Nouă ceasuri şi nouă minute... Peste şase minute pleacă trenul. Un minut încă şi se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aş găsi un loc mai comod... Aici. O damă singură, şi fumează, atât de bine! Intru şi salut, când auz o mârâitură şi văz apărând dintr-un paneraş de lângă cocoană capul unui căţel lăţos, plin de funde de panglici roşii şi albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea-n iatacul stăpâne-si.

– Bubico! zice cucoana... şezi mumos, mamă!

„Norocul meu – gândesc eu – să trăiesc bine!... Lua-te-ar dracu de javră!"

Bùbico se linişteşte puţin; nu mai latră; îşi retrage capul în paneraş, unde i-l acopere iar cucoana cu un tărtănaş de lână roşie; dar tot mârâie înfundat... Eu, foarte plictisit, mă lungesc pe canapeaua din faţa cucoanii şi-nchid ochii. Trenul a pornit... Prin coridor umblă pasajeri şi vorbesc. Bùbico mârâie arţăgos.

Scanned with OKEN Scanner

– Biletele, domnilor! zice conductorul, intrând cu zgomot în compartimentul nostru.

Acum Bùbico scoate capul foarte sus şi, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-şi caută biletul ei în săculeţul de mână, pe când Bùbico latră şi chelălăie desperat smucindu-se să iasă din paner.

– Bùbico! zice cocoana, şezi mumos, mamiţo!

Şi-ntinde biletul. Când mâna conductorului s-a atins de mâna cocoanei, Bùbico parc-a-nnebunit. Dar conductorul şi-a terminat treaba şi iese. Cocoana îşi înveleşte favoritul mângâindu-l „mumos"; eu mă lungesc la loc închizând ochii pe când Bùbico mârâie înfundat ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni. Acum nu se mai aude de loc. Dar auz hârşâitul unui chibrit; cocoana îşi aprinde o ţigară... Încă nu mi-e somn. De ce n-aş aprinde şi eu una? A! de grabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri. Dar nu face nimic... S-o rog pe mamiţa lui Bùbico... Scot o ţigaretă, mă ridic şi dau să mă apropii de cocoana. Dar n-apuc să fac bine o mişcare, şi Bùbico scoate capul lătrându-mă mai furios decât pe conductor; latră şi chelălăie şi tuşeşte şi...

– Bùbico – zice cucoana – şezi mumos, mamiţico!

„Lovite-ar jigodia, potaia dracului!" zic în gândul meu. N-am văzut de când sunt o javră mai antipatică şi mai scârboasă... Dacă aş putea, i-aş rupe gâtul.

În zbieretele desperate ale lui Bùbico, mamiţica îmi dă s-aprind. Îi mulţumesc şi m-aşez în locul cel mai depărtat din compartiment, de teamă că n-am să mai pot rezista pornirii şi am să-i trag la cap când şi l-o mai scoate din paner.

– Frumuşel căţel aveţi – zic eu cocoanii, după câteva momente de tăcere – da rău!

– Aş! nu e rău – zice cucoana – până se-nvaţă cu omul; dar nu ştiţi ce cuminte şi fidel este, şi deştept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbeşte...

Apoi către paner, cu multă dragoste:

Scanned with OKEN Scanner

– Unde-i Bùbico?... Nu e Bùbico!

Din paner se aude un miorlăit sentimental.

– Să-i dea mama băieţelului zăhărel?... Bùbico! Bubi!!

Băieţelul scoate capul cu panglicuţa... Mamiţa-l degajează din ţoalele în cari dospeşte-nfăşurat şi-l scoate afară. Bùbico se uită la mine şi mârâie-n surdină. Eu, apucat de groază la ideea că nenorocitul ar încerca să mă provoace, zic cocoanei:

– Madam! pentru Dumnezeu, ţine-l să nu se dea la mine! eu sunt nevricos, şi nu ştiu ce-aş fi în stare... de frică...

Dar cocoana luând în braţe pe favorit şi mângâindu-l cu toată duioşia:

– Vai de mine! cum crezi d-ta?... Noi suntem băieţi cuminţi şi binecrescuţi... Noi nu suntem mojici ca Bismarck...

– Ha? zic eu.

– Bismarck al ofiţerului Papadopolinii.

Dându-mi această explicaţie, cocoana scoate din săculeţul de mână o bucăţică de zahăr:

– Cui îi place zăhărelul?...

Bùbico (făcând pe bancă sluj frumos, cu toată cletinătura vagonului): Ham!

– Să-i dea mamiţica băiatului zăhărei?

Bùbico: Ham! Ham!

Şi apucă bucăţica de zahăr şi-ncepe s-o ronţăie... cocoana scoate din alt săculeţ o sticlă cu lapte, din care toarnă într-un pahar, apoi:

– Cui îi place lăptic?

Bùbico (lingându-se pe bot): Ham!

„Ah! suspin eu adânc: lua-te-ar hengherul, Bùbico!“

Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care-ncepe să lăpăie, şi lăpăie până când un pasager se arată la uşa compartimentului nostru uitându-se-năuntru. Bùbico se opreşte din lăpăit şi se porneşte să latre ca o fiară, cu ochii holbaţi şi muşcând în sec şi clănţănind din dinţi, şi tuşind şi...

„Vedea-te-aş la Babeş, jigăraie îndrăcită!“ gândesc eu, şi prin mintea mea încep să treacă fel de fel de idei, care de care mai crudă şi mai infamă.

Scanned with OKEN Scanner

Pasagerul s-a retras de la geam. Bùbico s-a potolit. Cocoana toarnă iar lapte-n pahar şi bea şi dumneaei. Eu simţ cum mă năvălesc, din ce în ce mai irezistibil, ideile negre.

– *A propos* – zic eu – madam, vorbeaţi adineaori de Bismarck... al...

– Al ofiţerului Papadopolinii.

– Ei! Ce e Bismarck?

– Un dulău de curte... Era să mi-l omoare pe Bùbico... Papadopolina are o căţeluşă, Zambilica, foarte frumuşică! şade alături de mine; suntem prietene; şi dumnealui (arată pe Bùbico) curte teribilă! (Către Bùbico:) Craiule!... (Către mine:) Mizerabila de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, când l-a dus afară de dimineaţă – că nu ştii ce curat e! – zic: „Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papadopolina, că-l rupe Bismarck..." dulăul ofiţerului care şade cu chirie la ea. (Tuşeşte cu mult înţeles.) Eu nu ştiu ce făceam prin casă, când auz afară chelălăituri şi ţipete... Strig: „Bùbico! Bùbico! unde e băiatul?! Alerg... Mi-l aducea dobitoaca în braţe; d-abia-l scosese ea şi Papadopolina şi soldatul ofiţerului din gura dulăului. Ce să-l vezi?... tăvălit, leşinat şi moale ca o cârpă. Zic „Vai de mine! moare băiatul!" Stropeşte-l cu apă! dă-i cu odicolon la nas!... ce-am pătimit, numai eu ştiu... Două săptămâni a zăcut... Am adus un doftor. Da-n sfârşit, slavă Domnului! a scăpat...

(Către Bùbico:) Mai merge la Zambilica băiatul?

Bùbico: Ham!

Şi sare de pe bancă jos, în vagon, şi apucă spre mine.

– Cucoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevricos, să nu se dea la mine, că...

– Nu, frate! zice cocoana, nu vezi că vrea să se-mprietenească! Aşa e el: numaidecât simte pe cine-l iubeşte...

– A! zic eu, având o inspiraţie infernală; a! simte pe cine-l iubeşte... Vrea să ne-mprietenim? Bravo!

Şi pe când căţelul se apropie să mă miroasă, iau un pachetel de bonboane, pe cari le duc în provincie la un prieten; îl deschid, scot un bonbon şi, întinzându-l în jos, cu multă blândeţe:

Scanned with OKEN Scanner

– Cuțu, cuțu! Bùbico băiatul! Bubi!

Bùbico, dând din coadă, se apropie mai întâi cu oarecare sfială, și îndoință, apoi încurajat de blândețea mea, apucă frumos bonbonul și-ncepe să-l clefăie.

– Vezi că v-ați împrietenit! zice cocoana cu multă satisfacție de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia favoritului... Bùbico este copilul lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, care va să zică, însemnează că Zambilica este mătuța lui Bùbico după mamă... În timp ce cocoana-mi povestește, eu, înfrânându-mi aversiunea și dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuințez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele grații ale nepotului Zambilichii. Și-n adevăr, Bùbico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în brațe. Simț că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr-o mișcare ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conștiinței mele. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe când eu cultiv cu stăruință această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâieri și bonboane.

– Ei vezi! cum v-ați împrietenit... Ce e, Bùbico? ce e, mamă? iubești pe domnul? da?

Și Bùbico răspunde, gudurându-se în brațele mele.

– Ham!

– Așa? ai trădat-o care va să zică pe mamițica?... craiule!

Bùbico: Ham! Ham!

– Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine...

– Firește, coconiță; simte câinele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se oprește în Crivina. Pe peron se aud lătrături și ceartă de câini. Bùbico dă să se smucească din brațele mele; eu îl țiu bine: el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul pornește iar, și Bùbico, întorcând capul către partea de unde s-aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu! eu îl mângâi, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan și începe, în brațele mele, să urle... în brațele mele!

Scanned with OKEN Scanner

„Ah! Bùbico – zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos – de capu-ţi!... vedea-te-aş mănuşi!"

Dar Bùbico urlă mereu.

– Doamnă – zic eu – rău faceţi că-l ţineţi aşa de aproape pe Bùbico şi acoperit aşa în căldură, poate să turbeze... Chiar aşa, aici e prea cald.

Şi zicând acestea, mă scol cu Bùbico-n braţe şi m-apropii de fereastra vagonului. Pun pe Bùbico binişor jos lângă mamiţa lui şi cobor geamul, aplecându-mă să respir. Afară, noapte neagră ca şi ideile mele.

– Bine faci! să mai iasă fumul de ţigară, zice cocoana.

Intrăm pe podul Prahovii... Mă-ntorc, iau o bonboană, i-o arăt lui Bùbico care s-apropie de mine bâţâind frumuşel din coadă.

„Pe memoria lui Plutone şi a fidelului său Cerber! zic eu în gând; jur că au minţit acei care au cântat instinctul câinilor! E o minciună! Nu există!"

Bùbico îmi ia bonboana; îl iau în braţe şi mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii. Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bùbico. Scoate limba şi respiră din adânc.

– Să nu-l scapi pe fereastră!... Pentru Dumn...

Dar n-apucă mamiţica să rostească-ntreg sfântul nume al Creatorului, şi Bùbico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre Bucureşti, zburând – la Zambilica, probabil. Mă-ntorc cu faţa spre cocoană, şi prezentându-i mâinile goale, strig exasperat:

– Doamnă!

Un răcnet!... A-nnebunit cocoana!

– Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal şi o-nvăţ cum să-l tragă. Pierdută de durere execută mişcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc, cletinătura colosală... Emoţie generală-ntre pasajeri.

– Cine? cine a dat alarma?

– Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leşinată.

Trenul se pune din nou în mişcare. La Ploieşti, cocoana s-a deşteptat din leşin; zdrobită de nenorocire, trebuie să răspunză la procesul-verbal ce i se dresează pentru întrebuinţarea semnalului. Pe

Scanned with OKEN Scanner

când, în mijlocul pasajerilor grămădiți, cocoana se jelește, eu m-apropii de urechea ei și, c-un rânjet diabolic, îi șoptesc răspicat:

– Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leșină iar... Eu trec ca un domn prin mulțime și dispar în noaptea neagră...

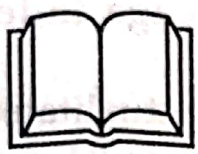

Ion Luca Caragiale, contemporan cu Eminescu, Creangă și Slavici, este cel mai desăvârșit creator de comedie, nuvelist și povestitor. El a scris „Momente și Schițe" inspirate din aspectele sociale ale vremurilor în care a trăit. Dotat cu un deosebit simț al umorului, Caragiale este atras în alcătuirea operelor sale satirice (operă care ironizează, ridiculizează, biciuie), de pitorescul unor manifestări umane, de mulțimea necunoscuților întâlniți pe stradă, la cafenea, berărie, sau la vreo întâlnire publică, din care a reținut esențialul.

În „Momente și Schițe" (compoziții literare mici în care sunt redate întâmplări scurte și simple), în care se încadrează: „Domnul Goe", „Vizită" și „Bubico", „eroii" sunt surprinși adesea printr-o singură trăsătură caracteristică: un tic, un nume potrivit sau un gest care valorează mai mult decât o pagină întreagă de descriere. Cele trei schițe au în principal aceeași tematică: satirizarea unor manifestări, a unor comportamente concentrând și comentând aspecte din moravurile tuturor păturilor sociale, de la reprezentanții înaltei societăți până la cei mai umili locuitori ai periferiei. În schițele „Vizită" și „Domnul Goe" scriitorul dezvăluie comportamentul răsfățat al lui Ionel și Goe, „eroii" care nu au ajuns încă la vârsta adolescenței, dar care determină în familiile lor un întreg lanț al slăbiciunilor; „ca să nu mai rămână repetent și anul acesta..." mama și bunica odraslei, amenințate cu repetența „Domnului Goe", trebuie să găsească o soluție (plimbarea cu trenul la București), numai de hatârul acestuia; sau, în cazul lui Ionel din „Vizită"... unde mama lui Ionel, datorită unui nivel scăzut de educație și cultură, se arată foarte îngăduitoare – chiar se bucură – față de năzbâtiile „maiorașului".

Scanned with OKEN Scanner

Din schițele satirice, nuvelele și povestirile lui Caragiale, desprindem un firesc al situațiilor date. Nonvalorile nu sunt înlăturate, iresponsabilitățile nu sunt pedepsite, nimeni și nimic nu trag consecințele josniciilor în care s-au afundat, pentru că în mediul și climatul social din care provin „eroii", nu respiră nici măcar un singur principiu de adevăr și justiție.

Frumusețea și măreția creației caragialiene rezultă din consecvența cu care scriitorul nu intervine niciodată în caracterizarea personajelor din schițele sale satirice, iar personajele povestirilor nu se supun nici unei formule prestabilite, autorul acordându-le întreaga independență.

Valoarea (nemurirea) operei lui Caragiale nu constă în actualitatea situațiilor sociale prezentate, ci în umorul specific care rezultă din aceste situații sociale. Aceasta este esența afirmațiilor criticului G. Călinescu: „Ceea ce i-a făcut pe unii să subestimeze opera lui Caragiale este faptul că ea zugrăvește moravuri, pretinzându-se fără vreun temei estetic cum că obiceiurile și aspectele de civilizație sunt efemere. N-ar mai exista bunăoară deputații agramați și comisari escroci și tot tabloul ar rămâne anacronic. S-a văzut totuși că înțelegerea lumii lui Caragiale rămâne intactă, că nimic din comicul lui n-a suferit o cât de mică stingere de tonuri și că dimpotrivă alții îl imită, ca umoriștii puri, fără vreo intenție de critică socială."

Scanned with OKEN Scanner

IOAN SLAVICI
(1848–1925)

SPAIMA ZMEILOR

A fost odată ce-a fost; a fost un om şi-o femeie, bărbat şi muiere, oameni de treabă, el bun şi ea cuminte, încât li se dusese vestea că trăiesc bine şi toţi se bucurau când treceau pe la casa lor. Niciodată el nu zicea ba când ea zicea da, dar nici ea nu ieşea din voile lui, şi de aceea era linişte la casa lor şi toate le ieşeau bine şi cu spor.

Aveau însă şi oamenii aceştia o mare şi nesărată mâhnire-n sufletele lor: nu le făcuse Dumnezeu parte de copii, şi fără copii viaţa, mai ales cea bună, n-are nici un rost. Să fi avut fie măcar numai unul, ca să aibă de cine să poarte grijă şi cu ce-şi bate capul, căci aşa numai ei amândoi îşi nădeau zilele în sec şi nu se alegeau cu nimic din ele.

Dedeau dar slujbe pe la toate bisericile, miluiau toţi săracii şi toate văduvele şi se rugau în toate zilele lui Dumnezeu: „Dă-ne, Doamne, şi nouă un copil, unul singur, cât de mic, numai copil să fie!"

Dumnezeu însă nu se opreşte la vorbele omului ci-i vede şi gândurile ascunse.

– Măi Petre, îi zise dar într-una din zile lui Sf. Petre. Oamenii aceştia sunt adevărată pacoste pe capul meu. Mi s-a înăcrit de ei!

– De ce, sfinte doamne? întrebă portarul raiului.

– Nu vezi – răspunse Tatăl Ceresc – că sunt nesăţioşi? Tot le-am dat, şi nu se mai mulţumesc. Sănătate au, rânduială, pace şi bună înţelegere la casa lor au, cu toată lumea se nărăvesc, iar acum le mai trebuie şi copii.

Scanned with OKEN Scanner

– Dă-le, Doamne, ca să scapi din ei, grăi Sf. Petre, care pune totdeauna câte o vorbă bună pentru muritorii ce vin cu vreo rugăciune la tronul ceresc, căci, de! tot muritor a fost şi el odată şi ştia ce sunt nevoile omeneşti.

– Păcat că stai de-atâta timp la poarta raiului! întâmpină Dumnezeu. Tocmai dacă le dau nu mai scap, căci în gândul lor cu unul se începe, iar după el urmează ceilalţi. Când are apoi omul copii, puţin mai cere pentru sine, dar nu mai sfârşeşte cerând câte de toate pentru ei.

– Miluieşte-i, Doamne – stărui iar Sf. Petre – că din plin dai, şi orişicât vei fi dând, nu ţi se istovesc comorile.

Aşa vorbă i-a plăcut lui Dumnezeu.

S-a revărsat dar îndurarea Domnului asupra celor doi oameni şi a-nceput muierea să aibă copii, – curat ca-n poveste – pasul şi copilul, încât li s-a umplut deodată casa de copii.

Şi toţi erau mărunţi, care de care mai mic decât celălalt, mai sfredeluş, mai guraliv, mai drăcos şi – asta să nu uităm – mai mâncăcios şi mai hapsân.

– Aoleo! zise femeia, care se bălăbănea cu ei. Ăştia-mi scot sufletul şi-mi mănâncă urechile. Cine m-a pus să mă tot milogesc?! Se vede că Dumnezeu m-a înţeles anapoda şi mi-a dat pentru fiecare milogeală câte unul.

Omul însă stetea şi nu se mai sătura să se uite la ei, c-aşa-i plăceau lui, neastâmpăraţi, hârjoneţi şi mâncăcioşi – adevăraţi prichindei.

– Sari, omule, îi zise-n cele din urmă femeia. Nu sta gură căscată! Nu vezi că azi-mâine n-o să-ţi mai rămâie nici cenuşă-n vatră?

– Lasă, că dă Dumnezeu! răspunse el. Că doară nu ai tăi sunt, ci ai lui, că făptură omenească sunt, şi dacă-ţi dă dregătoria de părinte, te şi ajută s-o porţi.

– Ţi-o fi dând, dacă mişti şi tu! răspunse ea, şi de aici înainte nu mai era pace-n casa lor. El una, ea alta, el da, ea ba, mereu se ciondăneau ca nişte deşucheaţi[1], până ce el, nemaiputând să rabde gura nevestei, şi-a luat

[1] Deşuchiat – smintit, într-o ureche.

Scanned with OKEN Scanner

lumea-n cap şi-a plecat să strângă cumva, de undeva, ceva pentru spuza lui de copii.

A tot umblat el aşa din om în om fără de nici o cărare, dar degeaba vorbea despre copiii lui.

„Mare lucru! – zicea unul. – Parcă copii nu mai au şi alţii?!"

„De ce ţi i-ai făcut, dacă nu eşti volnic să-i ţii?" zicea altul.

Degeaba spunea că nu el i-a făcut, ci Dumnezeu i-a rânduit, că oamenii aşa ceva nu vor să înţeleagă.

„În lumea asta n-o să fac eu nici o treabă", zise dar, şi trecu pe celălalt tărâm.

Aici a intrat într-un codru des şi tot s-a dus – aşa ducându-se – până ce a dat de o casă cu multe marafeturi.

Aici era cuibul zmeilor.

N-a găsit acasă decât pe Mama Zmeilor.

Cine n-o ştie cum e?

Ruşine-ar fi să zici că n-ai umblat prin lumea aceea şi n-o cunoşti.

Bună ziua, mamă, îi zise el.

Ea dete ursuză din cap.

– Dar tu cine eşti şi ce cauţi pe-aici? îl întrebă zgripţuroaica.

– Eu? răspunse el ca un om cu socoteală. Eu sunt tata lor şi caut vreo slujbă.

– Tata lor?! îşi zise Mama Zmeilor.

Ştia, biata de ea, că e-n lume Mama Pădurii, e Mama Ielelor, sunt fel de fel de mame, dar tată nu mai pomenise, şi se simţi rău smerită când se văzu, aşa deodată, în faţa tatălui lor – cine or fi ei, aceia.

Mai de voie bună, mai de frică, îl luă dar pe om slugă pe un an, anul cum se ştie, de trei zile, iar simbria – ziua şi găleata de galbeni, dac-o fi să-şi poată împlini anul.

Om să fii, însă, ca să împlineşti un an în slujba zmeilor.

– Uite – îi zise zmeoaica cea bătrână celui mai de dai – Doamne dintre feciorii ei – să vă strângeţi toate puterile, că ne-a venit tata lor, şi mare urgie o să ne ajungă dacă n-o scoatem la capăt cu unul ca el.

– Las' pe mine, mamă – răspunse zemul – că-i viu eu de hac. Nu degeaba m-ai făcut zmeu!

Iară el? Ce nu face omul de dragul copiilor săi?

Scanned with OKEN Scanner

Ziua întâi zmeoaica l-a trimis să aducă apă într-un burduf de bivol, da bivol, colea, cum sunt cei din lumea zmeilor.

El, biet, abia putea să ducă burduful gol în spinare: de unde o fi fost în stare să-l ducă plin?

„De! își zise. Văd eu că nici în lumea asta nu poți s-o duci cu adevărul. Ia s-o mai pornim și spre minciună".

Sosit la puțul care era departe-n vale, el își scoase costorul de la brâu și începu să râcâie cu el împrejurul puțului, și-a râcâit mereu și-andelete până ce i s-a făcut zgripțoroaicei lehamite de atâta așteptare și a trimis pe cel mai cu forfoi[1] dintre feciorii ei să vadă ce face sluga de nu mai vine cu apa.

– Dar tu, măi, ce faci aici? întrebă zmeul.

– Uite, răspunse omul râcâind înainte. Ce să mai pierd vremea scoțând apă din puț, ca s-o bag în burduf și apoi s-o scot după ce voi fi sosit cu ea acasă? Am să iau puțul așa cum e în spinare și-l duc în deal.

– Ba să nu te pună păcatele să faci așa – răspunse zmeul speriat – că puțul ăsta e făcut de bunicul bunicului, și-aici e rostul lui să fie.

– Ferit-a Sfântul! grăi omul. Am să-l iau și să-l duc și să-l urc în podul casei. Când ai nevoie de apă, îi tragi o gaură la fund, și curge de te saturi.

– Vai de mine! strigă zmeul, dar ne-neacă pe toți!

– Nu, stărui omul, așa se face la noi! Cu fleculețe de aceste cum e burduful vostru nu ne-ncurcăm.

Ba că da, ba că nu, în cele din urmă s-au învoit ca zmeul să mai dea o găleată de galbeni pe deasupra și să aibă voie de a scăpa puțul ducând el burduful plin în spinare.

– Auzi, mamă – îi zise apoi zgripțoroaicei, seara, după ce omul adormise – era să ne ia puțul și să-l aducă-n podul casei!

Pe zgripțoroaică o trecură fiorii.

Ziua a doua l-au trimis la pădure ca să aducă lemne, așa, copaci întregi, smulși din rădăcină și duși în spinare cu crăci cu tot – cum se face-n lumea zmeilor

---

[1] *Cu forfoi* – mai grozav.

Scanned with OKEN Scanner

Ieşit în pădure, omul începu să se scarpine-n creştetul capului. Neam de neamul lui nu mai scosese copaci din rădăcină.

El începu s-adune curpăn de prin pădure şi să lege cu el copacii unul de altul.

– Dar tu ce ai de gând să faci? întrebă zmeul, care după cele petrecute în ziua trecută, numai la bine nu se mai aştepta!

– Să vezi – îi răspunse omul – m-am gândit să nu-mi mai pierd timpul smulgând copacii unul câte unul, că nu sunt buruieni ori d-alde cânepă; îi leg unii de alţii şi iau pădurea întreagă şi-o duc acasă.

Zmeul se sperie acum şi mai rău, şi iar unul una, altul alta, până ce se învoiră ca să mai dea zmeul o găleată de galbeni, iar în schimb să poată duce el copacii în spinare şi pădurea să rămâie la locul ei, cum o lăsaseră tatăl şi bunicul lui.

Seara o trecură pe zgripţoroaică şi mai reci fiori.

A sosit, în sfârşit, şi ziua a treia, care e totdeauna cea mai grea, şi-acum omul nostru încă prin crăpatul zorilor a-nceput să se scarpine în creştetul capului şi să mai şi suspine din când în când.

– Acum – grăi cel ţanţoş dintre zmei – să ne măsurăm puterile în buzdugane.

– Să le măsurăm, răspunse omul cu o îndrăzneală de-ai fi crezut că viaţa lui toată şi-a petrecut-o aruncând buzdugane.

Erau afară pe prispă douăsprezece buzdugane, care de care mai mare şi mai greu.

El le luă pe rând, de la cel mai mic, pe care numai gâfâind putea să-l ridice, pânâ la cel mai mare.

– Jucărele de copii! zise el. Mai mare n-aveţi?

– Nu răspunse zmeul pus rău de tot pe gânduri. Ăsta a rămas de la un strămoş al meu, şi numai puţini dintre noi pot să arunce cu el.

– Ei, dacă n-aveţi altul, haid şi cu ăsta! grăi omul. Ia-l şi să ieşim la câmp.

După ce ieşiră la câmp, zmeul aruncă buzduganul de se duse până-n al treilea cer şi aşteptară peste o jumătate de ceas până ce căzu şi intră în pământ de-un stat de om.

– Care va să zică, atâta e treaba pe care eşti în stare s-o faci? îi zise omul. Adă buzduganul! adăogă apoi scuipând în palme şi suflecându-se.

Scanned with OKEN Scanner

El n-aruncă însă buzduganul, ba nici nu-l ridică măcar de la pământ, ci rămase cu picioarele înțepenite-n pământ și cu ochii țintă la cer.

– Ce stai? îl întrebă zmeul. Aruncă!

– Stai bre, să-mi treacă luna din cale, îi răspunse omul. Vrei s-o bat cu buzduganul strămoșului tău cum am pățit cu barda bunicului, pe care am aruncat-o în lună ș-acolo a și rămas?... Uită-te bine c-o vezi, dar n-o să mai pui mâna pe ea!

Zmeul se uită la lună și, văzând în adevăr ceva ce seamănă a bardă, începu să tremure ca frunza de plop.

– Nu cumva să-mi prăpădești buzduganul, că atâta moștenire mai avem și noi din vremile cele bune; grăi dânsul.

– Să n-ai teamă – îl molcomi omul – că bag de seamă, de ce adecă zic eu că nu-l arunc până ce nu-mi trece luna din cale?! De! s-ar putea, ce-i drept, să cadă-n lună când se întoarce. De asta nu răspund!

– Știi ce! Haid' să ne-nțelegem, se milogi zmeul. Nu mai arunca și-ți mai dau o găleată de galbeni.

– Ce păcate?! se răsti omul. Puțul nu m-ai lăsat să-l duc; pădurea a rămas pe locul ei; vrei acum ca nici buzduganul să nu mi-l arunc pe plac?! Nu se poate! haid'! dă-te la o parte! adăogă și se plecă spre buzdugan, ca să-l ridice.

– Îți dau două găleți! strigă zmeul, și sări la el ca să-l oprească.

– Ei! de mila mă-ti, care e femeie de treabă, o să te iert! îi zise omul, și nu mai stărui.

Putea el să se mulțumească cu șapte găleți de galbeni, care tot erau ceva pentru un pârlit ca dânsul.

Zmeoaica cea bătrână, aflând că el și-a aruncat barda-n lună și era să arunce și buzduganul, s-a ascuns în fundul pivniței și-a stat acolo bocindu-se ca vai de ea. Acum vedea dânsa ce stârpituri a născut și ce pocitanii a crescut la sânul ei.

Iar leaota de zmei s-a adunat și s-a sfătuit, ca să vadă ce-i de făcut ca să scape pe mama lor de spaima în care a băgat-o tata lor.

Scanned with OKEN Scanner

Mai erau apoi și cele șapte găleți de galbeni, pe care erau legați să le dea, și zmeii nu sunt doar oameni, ca să nu se țină de vorbă și să lingă unde au scuipat, ci trebuiau să le dea.

Orișicât bănet vor fi având însă zmeii în visteria lor, șapte găleți de galbeni nu sunt nici pentru ei numai, iac-așa, o pișcătură, ca să zici că nu-ți pasă.

După multă cioroboreală[1] s-au înțeles dar între dânșii ca peste noapte, când doarme, să meargă unul dintre dânșii și să-l toace cu buzduganul în cap ca nici „hâc!" să nu mai zică.

Omul însă, trecut acum prin multe, a tras cu urechea, și cuminte, cum se făcuse, a luat troaca de la porci și a pus-o în locul lui în pat, iară s-a pitit frumușel sub pat și-a-nceput să sforăie din greu.

Când zmeii au auzit sforăitura, s-a dus cel mai cu nădejde dintre dânșii și-a dat o dată cu buzduganul, iar omul a gemut, a mai dat zmeul o dată, și omul a suspinat din greu. Iar când zmeul a dat de a treia oară, omul a tăcut chitic, ca morții.

Mare le-a fost dar spaima dimineața viitoare, când l-au văzut întreg și sănătos.

– Dar tu?! îi ziseră ei. Cum ai dormit astă-noapte?

– Bine, răspunse el. Așa-ntr-o vreme mi-e parc-am visat că m-a pișcat un purece-n frunte!

– Auzi, mamă! strigară zmeii. L-a lovit cu buzduganul strămășului, și el zice că-i e ca și când ar fi visat numai că l-a pișcat un purece.

Să nu dai șapte găleți ca să scapi?! Ba să dai și mai mult.

El a-nceput însă să facă nazuri, mai că se simte bine aici, mai că-i este rușine să se-ntoarcă acasă cu numai șapte găleți, și-o să râdă și copiii de el, mai că vrea să mai slujească un an și încă unul, ca să se facă trei.

– Plătiți-l pe neslujite! strigă zmeoaica cea bătrână, ca să se cotorosească de el.

– De – zise el – o să vă fac dar pe plac, însă mie nu prea-mi șade bine să umblu cu sacii în spinare. O să plec, dacă mi-i aduceți voi.

---

[1] *Cioroboreală* – gâlceavă, ceartă multă.

Scanned with OKEN Scanner

I-au mai făcut-o zmeii și pe asta.

Mergea dar omul nostru cu pași mărunței înainte, cu căciula pe-o ureche și jucându-și bețigașul între degete, iar zmeii duceau sacii de galbeni gâfâind în urma lui.

Toate ca toate însă, dar treaba s-a-ngroșat când au ajuns acasă.

Copiii aceia, așa cum i-a lăsat Dumnezeu, văzându-se fără tată, numai cu biata lor mamă, își făceau de cap: unul se târa pe jos, altul se dădea peste cap, iar altul se cobora-n puț ca să caute cuiburi de vrabie, se urca-n copaci ori pe vârful casei, ca să adune miere de prin trestii. Diavolii de ei se hârjoneau prin garduri cu cânii vecinilor, trăgeau pisicile de coadă, ca să le miorlăie, furau ouăle de prin cuibarele găinilor, sfâșiau cămăși și cearșafuri, ca să-și facă coadă de zmeu, câte și câte nu mai făceau, încât băgaseră spaima-n sat, să le vie bieților de oameni să-și ia lumea-n cap, nu alta!

Iară Dumnezeu ședea-n scaunul lui și râdea de-i tremura barba, că-i plac și lui răutățile nevinovate.

– Ei, ce zici acum, Petre? îi zise portarului său. Îți place? Vezi în ce-ncurcătură m-ai băgat cu stăruințele tale?!

– O să te descurci, Doamne, – răspunse Sf. Petre – că ești mare și înțelept.

Nu știa sfântul că vine tata copiilor cu ce vine, căci numai Dumnezeu el singur le știe pe toate.

Când a simțit spuza de copii că se apropie tata lor, au dat iuruș prin sat, au adunat toate cuțitele și toate furculițele și, luându-și fiecare câte un cuțit și câte o furculiță, li-au ieșit în cale și, frecând cuțitul de furculiță, au început să strige:

– Aș mânca carne de zmeu! aș mânca carne de zmeu!...

Zmeii, când au văzut așa ceva, au aruncat sacii și-au tulit-o la fugă, de nici cu ogarii nu i-ai fi putut prinde.

De aceea nu mai sunt azi zmei prin lume, ba li s-a pierdut și urma, încât numai prin povești mai dăm de ei.

Scanned with OKEN Scanner

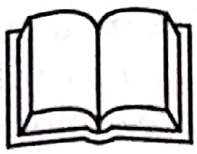

Marele prozator Ioan Slavici a fost contemporan cu Eminescu și Creangă, primul văzând în el scriitorul realist de mai târziu, povestitorul înzestrat, capabil să desfășoare firul poveștilor cu zâne și zmei, cunoscătorul subtil al sufletului omenesc, cum avea să fie numit de Eminescu.

Ca și Ion Creangă, Slavici a zugrăvit în opera sa meleagurile natale din satul ardelean, Șiria, în care s-a născut și și-a petrecut copilăria.

La îndemnul lui Eminescu, pe care Slavici l-a cunoscut și prețuit, și care a descoperit în el reprezentantul satului ardelean ale cărui rânduieli le cunoaște în amănunțime, Slavici începe să scrie și să publice în revista „Convorbiri Literare". Deși a excelat în nuvelistică, unde domină și astăzi prin capodopera „Moara cu Noroc", basmele și poveștile sale: „Spaima Zmeilor", și „Păcală în satul lui", au caracteristicile basmului fantastic popular și ale poveștilor populare.

Fidel metodei sale realiste de a oglindi viața societății transilvănene pe care o cunoaște îndeaproape, transmițând nealterată nota specifică vieții satului de peste munți într-un anumit moment istoric, Slavici se numără alături de Coșbuc, Goga, Blaga, Rebreanu și Titus Popovici printre deschizătorii de drum în acest sens. De aici izvorește spiritul popular, care pulsează puternic în întreaga sa operă.

Spre deosebire de basmul fantastic popular, unde Făt-Frumos se confruntă în luptă dreaptă cu zmeii, în basmele lui Slavici omul pământean ajuns la ananaghie învinge exclusiv prin puterea minții. Hiperbolizându-și propriile însușiri, omul izbutește să-i domine pe zmei. Basmul „Spaima zmeilor" are un „profil episodic" (Ovidiu Bîrlea), adică, spre deosebire de basmele lungi și complicate, care urmăresc eroul de la naștere și până la urcarea pe tron, este mai scurt și mai simplu, povestindu-se numai un episod (o întâmplare) din viața eroului. Eroul este omul deplin format și nu individual care se maturizează în urma unui șir de întâmplări. Finalul basmului „cu profil episodic" este mai modest decât cel al basmului „cu profil biografic" (basmul care urmărește viața eroului), deoarece eroul este

Scanned with OKEN Scanner

numai răsplătit cu bogății și scăpat astfel de sărăcie (el nu se urcă pe tronul împărătesc, cum se întâmplă în cazul basmului „cu profil biografic"). Personajele basmelor lui Slavici sunt întruchiparea unora dintre preceptele morale desprinse de autor din copilărie, acceptate și păzite cu străşnicie de oamenii simpli, autentici purtători ai unor trăsături moralizatoare, desprinse din realitatea socială, oameni cu o bogată viață interioară.

Prin aceasta, Slavici este considerat primul prozator român care a arătat că sufletul omenesc este un adevărat Univers. Personajele operei lui, viguroase, pline de înțelepciune și bun simț, trăind într-o colectivitate prinsă cu deosebită culoare locală, satul ardelean, îmbogățesc literatura noastră cu nemuritoare pagini de autentic spirit popular. Creația sa, asemănătoare în structura populară cu cea a lui Eminescu, Creangă și a urmașului lor Delavrancea, completează în mod organic, așa cum afirma Vianu, „cea mai bogată prezentare a omului român în mediul lui natural".

Scanned with OKEN Scanner

TUDOR ARGHEZI
(1880–1967)

ZDREANȚĂ

L-ați văzut cumva pe Zdreanță,
Cel cu ochii de faianță?
E un câine zdrențăros
De flocos, dar e frumos.
Parcă-i strâns din petice,
Ca să-l tot împiedice,
Ferfenițele-i atârnă
Și pe ochi, pe nara cârnă,
Și se-ncurcă și descurcă,
Parcă-i scos din cârlți pe furcă.
Are însă o ureche
De pungaș, fără păreche.
Dă târcoale la coteț,
Ciufulit și-așa lăieț,
Așteptând un ceas și două
O găină să se ouă,
Care cântă cotcodace
Proaspăt oul când îl face.
De când e-n gospodărie
Multe a-nvățat și știe,
Și, pe brânci, târâș, grăpiș,
Se strecoară pe furiș.
Pune laba, ia cu botul
Și-nghite oul cu totul.
– „Unde-i oul?“ a-ntrebat
Gospodina. – „L-a mâncat!“
– „Stăi nițel, că te dezvăț,
Fără mătură și băț.
Te învață mama minte“.
Și i-a dat un ou fierbinte.
Dar de cum l-a îmbucat,
Zdreanță l-a și lepădat,
Și-a-njurat cu un lătrat.

Când se uită la găină,
Cu culcușul lui, vecină,
Zicè Zdreanță-n gândul lui:
„S-a făcut a dracului!“

Scanned with OKEN Scanner

HOȚU'

A orbit de boală grea
Hoțu' tatii, și-aș fi vrut
Să-i găsesc un leac, ceva,
Nici un vraci nu l-a avut.
N-am aflat nici un spițer,
Nici la târg, și nici în cer.

De vro șase ani sau șapte
Ochii-i zac, peceți de noapte,
Și-ngropat în gol cu totul
Cată cu nasul și botul.
Uite-l, dibuie și parcă
A zări nițel încearcă.

A trecut și s-a lovit,
A lătrat. O fi simțit.
A-nțeles că pe aici
Umblă-n tufe un arici.
Altă dată, lângă casă,
A dat de broasca țestoasă.

Într-o zi s-a pomenit
Ciufulit, dar mulțumit,
Că visase că bătea
Cinci dulăi și o cățea.
El se ceartă printre stele
Și cu niște cucuvele.

Hoțu' e cățel de treabă.
Puii cloștii îl întreabă
Cum e noapte-n noaptea lui
Și-l mângâie ca pe pui,
Povestind mai lămurit
Ce-au visat și-au mai gândit.

Îl iubesc și derbedeii
Din văzduhuri, porumbeii.
Prieten bun, un porumbel
Doarme în coteț cu el.

ZMEU'

Zmeu', dog de vânătoare,
E frumos la arătare,
Falnic, sprinten și semeț.
Nu e câine de coteț.
E ușor, când sare-n vie,
Ca un fulg de păpădie.
Trece zidurile-n zbor,

Elegant ca un cocor,
Iute ca un glonț de pușcă.
Dar e câine care mușcă.
El pe nimenea nu lasă,
Nici să intre, nici să iasă,
Nici în curte, nici în casă.
Orice mișcă, muscă, mâță,

Scanned with OKEN Scanner

Îl jignește și-l ațâță.
Când îi este vocea trează
Sperie și-nfricoșează.
De un timp îndelungat,
Așa glas n-a răsunat
De pe când cu Apa-mare,
Pe când câinii, mi se pare,
Întreceau în trup măgarii
Și găinile țânțarii.
Că a fost, cu-adevărat,
Cum din carte am aflat,
Un răstimp când toate cele
Creșteau dincolo de piele,
Fără frâu și alandala.
Ca, de pildă, portocala,
Mai umflată ca dovleacul,
De cădea de-a berbeleacul,
Cu felia cât o doagă,
Îngrozea o lume-ntreagă.
Pe atunci un cetățean,
Moldovean sau bănățean,
Din călcâie până-n ceafă
Era lung cât o girafă,
Și erau stăpâni, aleși,
Cei care mâncau cireși,
Stând pe pântec, drept din pom;
Elefanți cu trup de om.
Astea toate peste hopul
Care s-a chemat Potopul.

Când vorbesc cu dânsul, Zmeu'
Face, ca de bronz, pe leu'
Dintr-un loc din țara lui,
Nu-i nevoie să-l mai spui:
Leul mare și cumplit
Care s-a cam rebegit.
Rogu-l: – „Domnule, poftește".
Știe numai englezește
Și-l deprind treptat cu-nvățul
Neaoș, mai mișcând cu bățul.
Cu-așa lord nu e frumos
Să fii nepoliticos.
Limba bățului nu-nșală.
Că-i din veac universală
Și-i ciudat că, de-orice soi,
Câinii latră ca la noi.
Deși Blak, și neam de zmei,
Se miroase cu Ursei.

Îngâmfat și încrezut,
Zmeu-i cneaz recunoscut
Pe grădină și ținut.
El nu suferă și nici
Nu le latră pe pisici.
Numai o ciorovăială
Nu-i prea intră-n socoteală:
Cu motanul Bob, roșcatul,
Care, tolănit de-a latul,
Și cu mutra somnoroasă,
Scoală capul sau și-l lasă.
Îl ia-n glumă și pe el,
Ca pe-o javră de cățel.
Zeci de urme de duel,
De război și vitejii,
De prin pod și magazii,
Și de box, pe fălci și nas,
Au făcut din Bob un as.

Scanned with OKEN Scanner

Cum s-a spus în grai de sport,
Când câştigi aproape mort.
Şi e lucru de mirat:
Bob nu-i încă publicat.
El dă lupta, ba cu doi,
Ba cu trei şi cinci cotoi,
În scandal cu tărăboi.
Zmeu-l cată şi-l pândeşte
Să-l apuce tâlhăreşte.
Dar Bob şade-ntins şi doarme,
Ca voinicul, fără arme,
Şi pe cât de iscusit,
Zmeu-a şi chelălăit,
Că-ntr-o doară, vezi, băiete,
I-a şi pus Bob o pecete
Şi s-a iscălit pe bot,
Doar mişcând niţel din cot.

Din câte-o dezamăgire
Zmeu' nu-şi mai vine-n fire.
Astfel, iei, prinzând din vânt,
Un scatiu, lângă pământ,
A fugit cu el în gură
Dincolo de bătătură.
L-am strigat: – „Nu ţi-e ruşine,
Dacă nu de el, de mine,
Măgădăule, să-ţi pui
Mintea c-un crâmpei de pui?
Du-te, să nu te mai văz".
Se pitise prin ovăz
Şi, trufaş că e mustrat,
M-a certat şi m-a lătrat –
Şi scatiul i-a scăpat
Dintre dinţi şi a zburat...
Bravo! Pasăre isteaţă
Care-mi cânţi de dimineaţă
Dintr-un vişin cu beteală.
Să te mânce vru Păcală,
Şi-a mâncat o păcăleală.

(O să-ntreb, când o să-mi pice
Un lingvist, cum i se zice,
Că-s uituc, Doamne fereşte,
Lui Păcală-n englezeşte?)

Nemaipricepând ce-a fost,
Zmeu' cam rămase prost
Şi cu buzele umflate
Despre cele întâmplate.
Se tot uită-n sus, în gol.
Porumbeii albi, în stol,
Rândunici, sticleţi şi vrăbii,
Ca nişte luciri de săbii,
Le vedea că se perindă
În văzduh ca-ntr-o oglindă.

Bosumflat şi umilit,
Încă nu s-a lămurit.
A văzut întâia oară
Că ce se mănâncă zboară.

Scanned with OKEN Scanner

STUPUL LOR

Stupul lor de pe vâlcea
Stă păzit într-o broboadă
De trei plopi înalți, de nea,
Pe o blană de zăpadă.

Înlăuntru însă-n stup
Lucrătoarele sunt treze
Și făcând un singur trup
Nu-ncetează să lucreze.

Prisăcarul le-a uitat
Și-a căzut și peste ele
Iarna, grea ca un plocat
Cu chenar de peruzele.

Că nici una n-a muncit
Pentru sine, ci-mpreună
Pentru stupul împlinit
Cu felii de miere bună.

ISCOADA

De cum s-a ivit lumina,
A ieșit din stup albina,
Să mai vadă, izma-creață
A-nflorit de dimineață?

Se-ngrijește gospodina
De-nflorește și sulfina,
Căci plutise văl de ceață,
Astă-noapte, pe verdeață.

A găsit toată grădina
Înflorită, și verbina,
Și s-a-ntors, după povață,
Cu o probă de dulceață.

CÂNTEC DE ADORMIT MITZURA

Doamne, fă-i bordei în soare,
Într-un colț de țară veche,
Nu mai nalt decât o floare
Și îngust cât o ureche.

Și-n pridvor, un ochi de apă
Cu o luntre cât chibritul,
Ca-n crâmpeiul lui să-ncapă
Cerul tău și nesfârșitul.

Scanned with OKEN Scanner

Dă-i un fluture blajin
Şi o broască de zmarald
Şi-n pădurea de pelin
Fă să-i stea bordeiul cald.
Şi mai dă-i, Doamne, vopsele
Şi hârtie chinezească,
Pentru ca, mânjind cu ele,
Slava ta s-o zmângălească.
Şi când totul va fi gata
S-o muta la ea şi tata.

GIUVAERE

Zi cu zi, îmi faci cadou,
Puică galbenă, un ou,
Şi nici n-au avut habar
Că-mi laşi zilnic în cuibar,
Parcă lunecat din cer,
Dintr-o stea, un giuvaer,
În uimirea mea adâncă,
Uit că oul se mănâncă
Şi mă uit, mărire ţie!
Ca la o minunăţie.
Ăsta-i oul de gainã?
Ăsta-i ochiul pe slănină?
Ăsta s-a vândut în piaţă
Ieri şi azi de dimineaţă?
Nu se poate! ce, nu ştii
Că nu vând bijuterii
Mama Voica şi Dumitra
Nici cu coşul, nici cu litra?
Precupeţi de har şi nimb?
Marfa asta nu-i pe schimb.
Prin petala de opal
Se străvede un cristal
Şi-ntr-un sâmbure de ceaţă
Strânsă-n tainele de viaţă,
Încolţeşte veşnicia.
Asta ţi-e bijuteria.
Puică, ouăle matale
Nu le capeţi pe parale,
Că sunt lucruri geniale.
Aoleo, ce proastă eşti!
Nici măcar nu te gândeşti.

FETICA

Ce duh ai şi ce putere
Să-mpleteşti ceară cu miere.
De la floarea din grădină,
Ostenită de albină?
Tu aduni de pe meleaguri,
Pentru stupi şi pentru faguri,
Pulberi, rouă, stropi şi leacuri,
Poate că de mii de veacuri.

Scanned with OKEN Scanner

Ca din lână, ca din ace,
Țeși rețeaua de ghioace,
De celule-n care pui
Mierea dulce și un pui.
Scule, numere, cântare
Au spus la măsurătoare
Că-ncăperea cea mai mare
În găoacea cea mai mică
E ghiocul tău, fetică.

Ești, pe lumea de subt cer,
Cel mai mare inginer.
Pe-ntuneric, făr' să știi,
Ai făcut bijuterii
Și minuni în toată clipa
Cu musteața și aripa.
Și, cum știi, muncind, să taci,
Nu te lauzi cu ce faci.

TÂLHARUL PEDEPSIT

Într-o zi, prin asfințit
Șoarecele a-ndrăznit
Să se creadă în putere
A prăda stupul de miere.

El intrase pe furiș,
Strecurat pe urdiniș,
Se gândea că o albină-i
Slabă, mică și puțină,
Pe când el, hoț și borfaș,
Lângă ea-i un uriaș.

Nu știuse că nerodul
Va da ochii cu norodul
Și-și pusese-n cap minciuna
Că dă-n stup de câte una.

Roiul cum de l-a zărit
C-a intrat, l-a copleșit.
Socoteală să-i mai ceară?
Nu! L-au îmbrăcat cu ceară,
De la bot până la coadă,
Tăbărâte mii, grămadă,
Și l-au strâns cu meșteșug,
Încuiat ca-ntr-un coșciug.
Nu ajunge, vream să zic,
Să fii mare cu cel mic,
Că puterea se adună
Din toți micii împreună.

Scanned with OKEN Scanner

PAZA BUNĂ

S-a întors cercetătoarea
Să le spuie la surori
Că-i deschisă toată floarea
Și câmpia, de cu zori.

Și-au plecat aproape toate
La cules, cu mii și mii,
Lăsând vorbă la nepoate
Să-ngrijească de copii.

Căci muscoii și bondarii
Și-alte neamuri de pădure,
Pe șoptite, ca tâlharii,
Umblau mierea să le-o fure.

Însă paza-n stupi e bună,
Că târziu, după apus,
Colo jos, supt stupi, la lună,
Ei zăceau cu burta-n sus.

ZECE CĂȚEI
(Din. vol. PRISACA)

S-au legat zece căței
Să se facă derbedei,
Doritori de-o viață nouă.

Unul însă s-a retras
Și din zece-au mai rămas
Buni tovarăși numai nouă.

Hotărâți, fără zăbavă
S-au și dat la o ispravă.
Mai cuminte, cel mai copt

S-a pitit sub coșul mare
Și din nouă, prin urmare
Au rămas, cățeii, opt.

Opt s-au strecurat tiptil
Într-un automobil,
Pe șofer, cum l-au zărit,
Ei s-au și cărăbănit.

Numai unul, mai sfios,
Și cu dinții toți de lapte,
N-a putut să sară jos
Și din opt rămas-au șapte.

Iată-i instalați, în fine,
Cum nu se putea mai bine.

Când veni proprietăreasa
O iau iar la sănătoasa.
Dar pe unu-l înșfăcase
Și-au rămas, din șapte, șase.

Scanned with OKEN Scanner

Cu al șaselea cățel
S-a-ntâmplat ceva la fel.
Ca o fiară care mușcă
A fost prins și pus în cușcă.

E ușor să te convingi
Cum se face că, deodată
După fusta sfâșiată,
Au rămas, din șase, cinci.

Însă, piaza rea și-aici,
Că au dat de un arici.
Cel mai blând și mai netot
Înțepat a fost în bot,

Și rănitul, ca la teatru,
A ieșit schilod din scenă
Și rămaseră-n arenă,
Din toți cinci cățeii, patru.

Când au dat și de cocoș
În cotețul cu cuibare,
Altul a scăpat din gheare

Scărmănat și cocoloș...
Și din patru derbedei
Au rămas acuma trei.

Crezi că s-au astâmpărat,
După tot ce s-a-ntâmplat?

Iată-i cum au tăbărât
Pe furtunul de stropit

Și l-au tras și l-au târât
Până ce a izbucnit
Și pe unul l-a chiorât,

Și din trei căței vioi
Am rămas numai cu doi.

Dar cățeii pe o punte
Începură să se-nfrunte.
Unul din căței, săracul,

Făcând, prostu, pe nebunul,
A venit de-a berbeleacul
Și-a rămas, la urmă, unul.

Singuratic, trist, mâhnit,
Tocmai bine-a nimerit.
Drăgălașa de copilă
L-a primit la ea cu milă.

Și când iar s-au întâlnit
Toți cățeii camarazi,
A fost și mai fericit

Până-n zilele de azi,
Căci, dintr-unul, hai, noroc!
S-au făcut zece la loc.

Scanned with OKEN Scanner

ZECE MÂȚE

Zece mâțe-au fost poftite
La un ceai, pe negândite.
Dar, de teamă să n-o plouă,
Poate și de altă frică,
Stă la ușă cea mai mică
Și-au plecat de-acasă nouă.

Nouă mâțe-ascultă-aici
Un concert pentru pisici,
Una sforăie pe nas
Și acuma doarme dusă.
Și din toată ceata spusă
Mâțe opt au mai rămas.

Opt pisici se duc la râu
Unde-i apa peste brâu
Plină-n fund cu frig și noapte,
Un pisoi, cum a călcat,
Că s-a dus! și s-a-necat
Și-au rămas cu toate, șapte.

Șapte mâțe s-au jucat
A un joc nemaijucat
Cărămizile, fiind groase,
Au lovit pe una-n cap,
Ca o muche de dulap,
Și-au rămas, din șapte, șase

Șase mâțe din grădină
S-au suit într-o mașină,
Și-n târligi, ca în opinci,
Una ne-ncăpând, frumos,
Au lăsat-o-n drum, pe jos,
Și din șase mai sunt cinci.

Cinci pisici s-au rânduit
Sus, pe mal, la pescuit.
Hai, mai prinde-l dacă poți
Că pe unul l-a furat
Racul cel răscăcărat
Și-au rămas patru din toți.

Patru mâțe, după pește,
Vor să-l prindă între dește
Și cu mâna, vrei, nu vrei,
Una fuge cu un crap
Să și-l facă la proțap,
Și-au rămas, din patru, trei.

Trei pisici, precum se știe,
S-au dus la menajerie
Ca să vadă un cotoi.
Însă pe cel mai drăguț
L-a luat și l-a dus un struț
Și-au rămas pisicii doi.

Scanned with OKEN Scanner

Două mâțe, chipurile,
Au bătut nisipurile
Toată ziua, toată luna,
Dar o mâță, mi s-a spus,
A zburat și s-a tot dus
Și-a rămas, din două, una.

O pisică de prigoană,
S-a văzut că e orfană,
Singuratică și mică,
Și, bolnava, s-a culcat,
Nu mai știu ce s-a-ntâmplat.
Nu mai e nici o pisică.

Numele devarbă al poetului

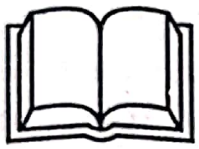

Tudor Arghezi este cel mai mare poet român în epoca de după Mihai Eminescu. El este și un mare poet al literaturii contemporane a lumii întregi, opera lui distingându-se prin realism, expresivitate artistică, și caracterul atât de uman al mesajului poetic.

Marele poet și prozator al literaturii noastre, Tudor Arghezi, a creat în cei șaptezeci de ani de activitate literară o operă solidă, fiind adesea asociat lui Eminescu: o pereche de poeți „nepereche", ca doi mari versanți ai romantismului românesc. Alături de volumul de poezii „Cuvinte potrivite" cu care debutează, el scrie chiar de la începutul carierei sale o serie de pamflete în care a criticat și denunțat aspecte din viața socială, politică, culturală a epocii în care a trăit.

De la asemenea gen de operă, prin care, așa cum recunoaște poetul, a coborât în „Infernul social al vremii lui", Arghezi creează volumele de proză, cum sunt: „Cartea cu jucării", „Prisaca", în care întâlnim o întreagă lume de animale: pisici, câini, oi, gâștele și găinile din ogradă, rândunicile, greierele, furnicile, care devin personajele unor poeme de o rară frumusețe.

Aplecându-se cu dragoste asupra acestei lumi, poetul iubește ceea ce este gingaș și umil, se lasă copleșit de bucuriile simple, de candoarea pe care o strecoară în suflet blândele făpturi ce populează grădina și câmpul. În poeziile sale: „Zdreanță", „Hoțul", „Zmeul", „Giuvaere", „Tâlharul pedepsit", „Zece căței", „Zece mâțe", „Cântec de adormit Mitzura", „Fetica" ș.a., poetul trăiește într-un univers domestic, în care intrând în lumea limpede a inocenței copiilor, își

Scanned with OKEN Scanner

consacră iubirea ființelor mici, a măruntelor animale domestice, gâzelor și fluturilor, ca și firelor de iarbă, florilor de câmp și de grădină.

Universul animalier al poetului gravitează mai ales în lumea gospodăriei unde fiecare lucru se relevă în această lume familială, ca o adevărată minune: lăcusta îi apare ca o mică „bijuterie însuflețită; șoarecele e o jucărie", gâza mică, numită vaca lui Dumnezeu, „e o boabă de catifea"; sau Zdreanță, „cel cu ochii de faianță", are o ureche de pungaș fără pereche, în timp ce Hoțul trăiește drama orbului. Trăsăturile caracteristice ale animalelor sau insectelor sunt evidențiate cu ajutorul epitetelor sau prin intermediul unei morale. Dincolo de aceste aparent nevinovate ființe și jocuri, făcute să amuze copilul, în care candoarea și buna dispoziție a poetului își găsește împlinirea într-un cadru domestic, familial, Arghezi aduce o autentică prospețime infantilă în perceperea realităților înconjurătoare. Prin mimarea jocului sau horei, el adresează o critică usturătoare diferitelor instituții ale epocii.

Unii critici au afirmat că originalitatea poeziilor argheziene constă în noutatea lexicului folosit (adică în noutatea cuvintelor întrebuințate). Criticul Eugen Lovinescu i-a dezaprobat, afirmând că specialitatea lui Arghezi constă în noutatea utilizării cuvintelor: „S-a spus că d. Arghezi aduce o limbă nouă, – în realitate limba lui este limba obișnuită: ceea ce aduce el este o limbă nouă poetică, adică putința de a da o funcție poetică unor cuvinte considerate până la dânsul ca nepoetice."

Scanned with OKEN Scanner

LUCIAN BLAGA
(1895–1961)

CĂRĂBUȘUL DE ARAMĂ

Din belșugul de verdeață
cărăbușul de aramă
vine din turnătoria
verii, să-l luăm în seamă.

Zgomotos ca o reptilă
printre vreascuri se avântă,
să arate că-i din lumea
celor ce nu prea cuvântă.

Prinse veste de viața
ce se-ncinge, rug, în umbra,
unde ne-am întins, tu basmul,
eu ardorile și țundra.

Cărăbuș te ia cu iureș.
te încearcă pe la glezne.
Îl alungi, el vine iarăși.
Pe-altă parte e mai lesne.

Ca suveica rândunica
țese pânzele de vară.
Ah, ce cald e! Va să plouă
ecvatorial pe seară.

Susur mare de lăcuste
și de gâze fără număr.
Cărăbușul de aramă
s-a oprit pe caldu-ți umăr.

Mișcă? Stă să-nchege gânduri?
Se destinde? Se descalță?
Parc-ar ști că de pe umăr
numai zborul mai înalță.

Și o ia către stăpânul
Iulie, cuptorul-astru,
să ne ducă fericirea
spre uitare în albastru.

Scanned with OKEN Scanner

DIN COPILĂRIA MEA
(fragment)

Pentru mica mea nepoțică
Gigi căreia nu-i plac
decât versurile cu rimă.

Păşteam cu alții gâștele-n arinişti.
Cu gângurit de aur îmi venea câte-un boboc
și îmi prindea cu prietenie-n cioc
sfârcul urechii,
și plopii tremurau, străvechii.

Când toropit priveam prin gene
cum boii se mișcau prin flori de sânziene
pe sub sălcii,
mă miram că ei nu văd
cu vârful coarnelor ca melcii,
și boii – boii-și rumegau căldura pe sub sălcii.
. . . . . .

VARĂ

La orizont – departe – fulgere fără glas
zvâcnesc din când în când
ca niște lungi picioare de păianjen – smulse
din trupul care le purta.

Dogoare.

Pământu-ntreg e numai lan de grâu
și cântec de lăcuste.

Scanned with OKEN Scanner

În soare spicele își țin la sân grăunțele
ca niște prunci ce sug.
Iar timpul își întinde leneș clipele
și ațipește între flori de mac.
La ureche-i târâie un greier.

SUFLETUL SATULUI

Copilo, pune-ți mâinile pe genunchii mei,
Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.
Aici orice gând e mai încet,
și inima-ți zvâcnește mai rar,
ca și cum nu ți-ar bate în piept
ci adânc în pământ undeva.
Aici se vindecă setea de mântuire
și dacă ți-ai sângerat picioarele
te așezi pe un podmol de lut.
Uite, e seară.
Sufletul satului fâlfâie pe lângă noi,
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streșini de paie,
ca un loc de iezi pe morminte înalte.

Poet, eseist și filozof, Lucian Blaga năzuiește să stabilească prin opera sa, după cum singur mărturisește, un punct de legătură între tradițiile străvechi ale artei noastre populare și cele mai noi ale artei moderne. Pe lângă sistemul filozofic construit de Blaga, care prin conținutul său de idei a fost și este discutat, întreaga sa creație dă expresie unor aspirații și zbuciumuri omenești.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, în volumul de debut „Poemele luminii", sentimentul dominant ca o expresie de lumină îl reprezintă dragostea poetului de viață. Aceasta se manifestă, după cum ilustrează toate poeziile lui din volumul „Pașii profetului", pe calea trăirii bucuriilor simple, cotidiene, izvorâte din necontenita renaștere și înnoire a naturii. Utilizând elemente ale naturii primare (Pământul, marea, munții etc.), menite să sugereze esența lumii, a vieții, versul său de început este liber, aritmic – cu o muzicalitate interioară – și fără rimă; așa cum este poezia „Din copilăria mea" și „Vara".

Mai târziu, Blaga utilizează versul regulat și rima, așa cum o face în poezia „Cărăbușul de aramă", prin care poetul tinde să surprindă câteva din miracolele și tainele nepătrunse ale naturii. Cărăbușul de aramă, numit așa pentru asemănarea culorii sale cu arama, este surprins în vâltoarea iscată de anotimpul călduros, în care toate gâzele se trezesc la viață: „Mișcă, stă să-nchege gânduri? / Se destinde? Se descalță? / Parc-ar ști că de pe umăr / Numai zborul mai înalță."

În poezia „Din copilăria mea", un fenomen din cele mai obișnuite este pus sub lupa curiozității, poetul trecând pe nesimțite în domeniul imaginației fabuloase: „Când toropit treceam prin gene / cum boii se mișcau prin flori de sânziene / pe sub sălcii / mă miram că ei nu văd / cu vârful coarnelor ca melcii."

Satul românesc este perceput de Blaga ca o realitate sufletească – (sufletul satului) – iar apropierea de el are loc printr-un adevărat ritual tipic confesiunii religioase, prin care are loc împărtășirea uneia dintre taine: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat."

În ultimul său volum de poezii, apărut postum în 1962, Lucian Blaga înalță laudă vieții, efortului constructiv, înfăptuirilor menite să facă viața omului mai bună.

Scanned with OKEN Scanner

MIHAIL SADOVEANU
(1880–1961)

DUMBRAVA MINUNATĂ
(fragmente)

II
Duduia Lizuca plănuiește o expediție îndrăsneață

– Vină-ncoace, gângania dracului! icnea cu obidă slujnicuța, trăgând de o aripă și smucind după ea pe Lizuca. Din pricina ta să-ndur eu observații și ocări!

Fetița începu a scânci subțire, înțepenindu-se în picioare și trăgându-se într-o parte.

– Lasă-mă! dă-mi drumul! Tu ești servitoare... Am să te spun la tata.

– Da? ai să mă spui? Și slujnica îi face vânt înainte, ajutându-se puțin cu piciorul. Domnu nu vine degrabă acasă și până s-a întoarce el, îți spânzurăm noi chelea-n băț!

Lizuca făcu bot și întoarse o privire de ură pe sub sprâncenele încruntate.

– Așa? strigă slujnicuța; te uiți ca hoții? Are dreptate cuconița. Dihanie și soi rău ce ești!

Prinzând iar pe copil de-o poală a rochiței îi făcu ceea ce se cheamă un șurub, răsucindu-i în moalele capului unghia cea mare și monturile degetelor. Văzând că Lizuca se stăpânește încă, îi mai făcu unul și mai îndesat, și mai în răspăr, până ce simți sub degetele

Scanned with OKEN Scanner

mâinii celeilalte carnea tremurând și auzi lacrimile forfotind în năsușorul cel neînsemnat.

– Mai na și dobândă, vorbi ea râzând, ș-o plesni cu palma peste capul tuns. Să te duci și să te-ntorci când te-oi chema eu!

Lizuca se poticni și se izbi cu capul de perete. Apoi, smârcâind, își înghiți și-și stăpâni lacrimile și întoarse iar piezișe spre slujnică privirea de hoț.

Dar Ileana intrase în cuhne și vorbea subțire și năvalnic cu bucătăreasa. Duduia Lizuca putu să-și usuce în voie lacrimile cu acea parte a mânecilor cu care își ștergea și nasul. Apoi observă aproape pe prietenul ei Patrocle, și-i zâmbi.

Patrocle era un boldei roșcat, cu picioarele scurte și strâmbe și cu capul mare. Între ochii omenești, sprâncenați negru, avea adânci crețuri perpendiculare și anii și experiențele vieții îi încărunțiseră perii din jurul botului.

Îndată ce văzu surâsul duduii Lizuca, se apropie și începu a-i linge mâna, plină încă de șerbet de portocale.

– M-au bătut și ieri, oftă Lizuca; m-au bătut și azi; mă bat în fiecare zi...

Patrocle o înțelese, ca totdeauna. După ce-i curăți mâna, se întoarse pe labele de dinapoi, se înălță și se sprijini ușor de pieptul fetiței și o mângâie, ștergându-i de pe obraz urma lacrimilor sărate.

– Patrocle, îi zise Lizuca; tata nu mai vine de la București, și pe bunici nu i-am văzut de multă vreme. Nici nu ne lasă să ne mai ducem pe-acolo. De când a murit mama, noi petrecem tare rău.

Patrocle scheună ușor ș-o privi cu ochii lui frumoși, cercuiți cu aur.

– Pst! i-auzi! vorbi Lizuca, înălțând un deget. Mămica râde. Mămica râde totdeauna. Mama noastră nu râdea așa...

Fetița rămase cu urechea ațintită, apoi căzu pe gânduri. Și șopti ușor – către o umbră vagă, care-i apăruse deodată: – Tată, eu am auzit pe mămica râzând în salon cu domnu Micuș...

Cucoana Emilia și madam Neicu tocmai ieșeau de la vizită și se îndreptau spre portița de la stradă. În trecere, bătrâna își puse mâna în creștetul copilului:

– Ce ai fetițo? întrebă ea. Ai plâns?

Scanned with OKEN Scanner

Lizuca respinse mâna care o mângâia şi privi pieziş şi fără prietenie spre cele două cucoane. Nu răspunse şi se trase la o parte, urmată de tovarăşul ei.

– Copil rău! declară cucoana Emilia, pe când madam Neicu ascultă atentă râsul cristalin din salonaş. Deplin înţelese şi făcându-şi semne cu ochii, amândouă trecură domol strada singuratică, sub copleşitoarea căldură a verii.

În urma lor, în faţa casei cu persienele lăsate, Lizuca rămase gânditoare, cu ochii aţintiţi şi cu sprâncenele uşor încruntate. În preajmă-i se desfăşurau câteva răzoare uscate, cu flori sărace şi ofilite. Globuri de sticlă colorată, înălţate în beţe, răsfrângeau imaginile diforme ale copilului şi căţelului.

Duduia Lizuca nu stătu mult în cumpănă.

– Patrocle, vorbi ea înălţând lângă nas arătătorul mâinii stângi, eu nu mai stau aici. Mă duc la bunicii mei.

Câinele o privea ţintă.

Fetiţa se strecură spre cerdacul de dindos, pe unde o scosese slujnicuţa şi trase dintr-un cotlon al ei o hăinuţă şi-o beretă de lână roşie. Se plecă şi-şi ridică colţunii căzuţi. Apoi iar rămase gânditoare.

Stând cuminte pe coadă Patrocle îi urmărea toate mişcările. Îndemnat de prevederea stăpânei lui, se prelinse, nesimţit şi cu urechile clăpăuge, spre bucătărie, şi se întoarse în scurt, purtând delicat în gură, numai de o margine, o felie mare de pâine albă.

Un glas răguşit răsună în urma lui:

– Ţibă! turba naibii! bată-te Dumnezeu să te bată şi n-ai mai ajunge! O bucată de lemn sună cu zgomot în cerdac şi saltă de câteva ori în capete, pe urmele căţelului. Patrocle întoarse capul, înţelese că urmărirea încetează şi veni cu pâinea la tovarăşa lui.

– Patrocle, de ce duci pâine în gură? întrebă râzând Lizuca.

– Pentru că n-am buzunar! îi răspunse cu ochii căţeluşul, foarte vesel.

– Atunci s-o strângem la mine, s-avem la vreme de nevoie, hotărî duduia Lizuca; şi prinzând de la Patrocle pâinea, o aşează cu grijă

Scanned with OKEN Scanner

într-un buzunar al hăinuței roșii. Ne mai trebuie ceva, urmă apoi fetița, și pe urmă fugim. Ne ducem în lume, la bunicii noștri!...

Lizuca cunoștea toate cotloanele casei. Găsi îndată cenușa de care avea mare nevoie, umplu cu ochi celălalt buzunar al hăinuței sale și se întoarse spre portița de la stradă.

– Tărâțele sau făina nu sunt bune, explica ea. Este o poveste cu copiii rătăciți pe care mi-o spunea bunicuța – ș-acolo se vede că iepurii și vulpile lingeau dâra de făină și de tărâțe și copiii n-au mai putut cunoaște drumul înapoi. Ca să se cunoască semnele, trebuie să presuri cenușă. Hai să mergem, Patrocle!

– Hai răspunse cățelul. Și ieșiră amândoi pe portiță, pornind pe-un drum lung și plin de peripeții.

IV
Unde s-arată sfânta Miercuri

– Coborâră printre livezi, unde adiau miresme calde de cimbrișor și ceară. Garduri foarte înalte de nuiele, cu streașină de spini, se ridicau la dreapta și la stânga. Și sălcii bătrâne, cu forme ciudate, își mișcau domol pletele argintii. Lizuca știa că sălciile astea sunt oameni și dihănii înțeleniți din veacuri vechi de o vrajă. Le privea cu sfială și le asculta cum oftează și cum șoptesc.

Drumul celor doi tovarăși mai întârzie o vreme lângă o adunare liniștită de gângănii mărunte și roșii, punctate cu negru.

– Patrocle, acestea-s vacile Domnului, zise fetița.

– Știu, dar hai să mergem, că acuși sfințește soarele, răspunse cățelul.

– Mergem, Patrocle, nu te supăra. Uite, pe coasta de dincolo se vede dumbrava. Acuși ajungem.

Era în juru-le tăcere și singurătate; ș-o lumină dulce se cernea printre crengile sălciilor. Nu se auzea nici lătrat de câine, nici chemare de pasăre. Parcă intraseră în ținutul unui basm... Deasupra, departe se pleca cerul albastru spre dumbravă, curgând ca o apă; și-o împărătească pajură plutea pe talazul acela, cu aripile neclintite.

Scanned with OKEN Scanner

Dar deodată, la o cotitură, răsări ca din pământ o babă mărunțică și mohorâtă, cu ochii mititei și cu nasul coroiat. Venea încet spre cei doi tovarăși, sprijinindu-se într-un toiag alb. Patrocle ciuli o clipă urechile, mârâi ușor, apoi rămase cuminte lângă Lizuca.

La doi pași de copil, bătrânica se opri și deschise o gură fără dinți, cu buzele uscate și supte. Întrebă clătinând din cap:

– Așa-i că te duci la bunicuța?

Lizuca o privi uimită. De unde știa bătrâna că ea și cu Patrocle se duc la bunicuța? Apoi înțelese și zâmbi:

– Așa-i că mata ești sfânta Miercuri? vorbi ea fericită. Până acum nu te-am văzut niciodată, dar acum te cunosc. Unde ți-i cățelușa cea cu dinții de fier și cu măselele de oțel?

Sfânta Miercuri răspunse zâmbind:

– Am lăsat-o acasă, să-mi păzească gospodăria.

– Da? îi răspunse Lizuca. Noi nu ne temem de dânsa, că suntem oameni buni. Sărut mâna, sfântă Miercuri, acuși asfințește soarele și Patrocle se teme să nu întârziem.

– Du-te, puiu babei, îi răspunse bătrâna punându-i mâna în creștet. Mata ești o copilă orfană și necăjită.

Cei doi tovarăși trecură înainte. Sfânta Miercuri rămase o clipă uitându-se după ei. Parcă stătea în cumpănă, nehotărâtă.

Apoi apucă la deal, și, cu greutate, trecu pârleazul unei grădini. Lizuca și Patrocle grăbiră pasul. Livezile rămaseră în urmă și ei ajunseră în fundul văii, la o punte de lemn și la un pârâu care clipea și gâlgâia prin ierburi și printre maluri înalte de humă.

Broaștele care stăteau de pază la punte săriră în apă, una după alta. Lizuca se opri, cu inima bătând; apoi, văzând că Patrocle rămâne nepăsător, înțelese că nu-i nici o primejdie.

– Eu, cu Patrocle, nu mă tem de nimica, murmură Lizuca și trecu puntea.

Văzu o clipă în apă o fetiță fantastică și un cățel ciudat, și fără să se mire prea mult, intră în iarba dumbrăvii.

Mesteceni, plopi și ulmi se ridicau la deal pe costișă, cu ramurile încurcate și neclintite în vâltoarea asfințitului. De acolo de sus, curgea parcă pe sub arcurile ramurilor un păienjeniș de ape

Scanned with OKEN Scanner

trandafirii. Și, în tăcerea poienițelor, pe un gheb de pădureț bătrân, o ciocănitoare vesti sosirea drumeților.

Ca și cum erau așteptați, păsărele mărunte apărură legănându-se pe vârfuri mlădioase de sânger. Priveau pe Lizuca cu ochișori ca vârfuri de ace, ș-o întrebară toate deodată ce caută în împărăția lor.

Însă Patrocle era acolo. Ridicându-se pe picioarele de dinapoi, hămăi la ele de două ori și le amenință cu laba.

Râzând mărunțel, păsărelele se făcură nevăzute. Dar în furca unui mesteacăn apăru alt stăpân al locului: un mierloi mirat, care se uita la fetiță când cu ochiul drept, când cu cel stâng. Era negru și cu ciocul galben. Și cu mare îndrăzneală strigă înspre Lizuca, cu glăscioru-i de fluier:

– Chiorchioșeto, hăi!

„E cam obrăznicuț dumnealui..." gândi Lizuca. Și-l întrebă cu blândețe:

– Ce ți-am făcut eu matale, de spui că-s urâtă și încrucișată? Eu sunt o fetiță necăjită și mă duc la bunicii mei.

Mierloiul sări pe o crenguță mai apropiată, privi blând pe fetiță și ciripi moale în gușă:

– Lizucă... Lizucă...

Fetița începu a râde. Patrocle se năpusti asupra mesteacănului, și mierloiul săgetă prin păianjenișul de aur spre tainițele dumbrăvii.

V

Duduia Lizuca găsește gazdă bună în Dumbravă

– Îndată ce soarele scăpătă după culme, luna, alungată de pe țărmul celălalt, ieși în răsărit la marginea dumbrăvii.

Niciodată Lizuca nu văzuse luna așa de aproape și așa de mare.

O neliniște i se furișă în suflet. Spre asfințit, în fundul pădurii, clipeau încă fire de jar sub spuză; într-acolo se strecurau nesimțit cele din urmă păsărele, dându-i bună-seara. Și cu toate că spre răsărit se

Scanned with OKEN Scanner

înroşea luna şi creştea lumina peste pâcla ogoarelor, în pădure o umbră tainică şi deasă se întindea, izvorând din văi şi cotloane necunoscute.

Lizuca se simţi puţintel înfricoşată.

– Ce ne facem noi, Patrocle? întrebă ea pe căţel. Drumul nu se mai cunoaşte.

Prin uşoara întunecime viorie, căţelul îi atinse mâinile cu botul şi o privi amical. Cu Patrocle lângă dânsa, n-avea de ce se teme. Asta o vedea foarte bine duduia Lizuca.

– Patrocle, îi zise ea, eu ştiu că tu eşti căţel vrednic şi viteaz; dar ce ne facem noi dacă ne-om rătăci în pădure? Acu ar fi mai bine să cioplim o toacă de lemn de tei şi s-o anină m într-un vârf de copac. Când bate vântul, toaca sună şi bunicii ne caută şi ne găsesc. Dar nu putem face toaca, pentru că n-am luat cuţit de-acasă.

– Se-nţelege, răspunse Patrocle, fără cuţit nu facem nici o ispravă.

– Atuncea ce-i de făcut? Iaca, în cer, Dumnezeu a aprins lumânările, dar cărarea tot nu se zăreşte. Aşa nu putem sta. Eu zic să căutăm un culcuş.

– Ăsta-i lucru prea uşor, răspunse Patrocle.

– Bine atuncea hai să mergem. Dar cui putem noi cere găzduire într-o noapte ca asta şi în aşa singurătăţi?

Căţelul porni înainte, adulmecând prin iarbă. Copilita bagă de seamă că de o parte şi de alta a cărării florile îşi plecaseră capetele şi dormeau. Într-un colţ de umbră, îi apăru o luminiţă.

– Acolo trebuie să fie o căsuţă pentru noi, murmură duduia Lizuca.

Apropiindu-se de lumina licuriciului, cunoscu că se află lângă o scorbură de răchită bătrână. Pletele lungi ale ramurilor cădeau către ea şi se clătinau alene.

– Asta-i o casă foarte bună, mormăi Patrocle.

Atunci Lizuca îşi ceru voie de la răchită:

– Mătuşă răchită, şopti ea cu sfială, ne dai voie să intrăm în casă la mata?

Răchita o mângâie lin şi îi dădu drumul în scorbură.

– Aicea-i foarte bine, Patrocle, grăi fetiţa cuibărindu-se. Văd că este saltea şi pernuţă de muşchi. Mă învelesc cu paltonaşul şi-mi pun bereta-n cap şi pot dormi împărăteşte. Uite, este loc şi pentru tine.

Scanned with OKEN Scanner

Cățelul intră și el în scorbură, și se ghemui lângă copilă.

Lizuca începu iar a vorbi încet:

– Patrocle, eu cred că nu trebuie să ne temem de mama pădurii. Aici îs locuri curate... Sfânta Miercuri stă aproape. Știi de ce mă tem eu?

– De ce te temi?

– De bursuc. Am auzit că bursucu-i foarte rău.

– N-are decât să vie, mormăi cu dispreț Patrocle; am eu ac de cojocul lui!

Chiar în acea clipă, Lizuca dădu un țipăt. O umbră răsărise într-o dâră de raze, țupăind către scorbură. Din când în când se oprea, se înălța și mișca două coarne lungi și drepte.

Lizuca abia putu să îngâne cu spaimă:

– Iaca bursucul, Patrocle!

C-un lătrat scurt, Patrocle se și repezise. Cornițele fantasmei căzură. Lizuca o mai văzu numai o clipă prăbușindu-se năprasnic spre tufărișuri.

– Știu eu că Patrocle nu se teme de nimica! zâmbi ea. Se auzi glasul cățelului țâhnind răsunător în pădure.

– Patrocle! strigă fetița, nu mă lăsa singură. Și scoțând capul din scorbură, duduia Lizuca aștepta, în tăcerea cuprinsului, întoarcerea tovarășului ei. Îl auzi târziu venind; tip-tip. Intră gâfâind și se cuibări lângă ea. Apoi mormăi nemulțumit:

– N-a fost decât un iepure!

– Grozav se teme de mata! îi zise Lizuca cu admirație, mângâindu-l.

În dumbravă se făcuse deplină tăcere și un întuneric tainic, prin care totuși ochii vedeau, cu ușurință. În tăcerea aceasta, un greieraș începu să țârâie melancolic, aproape. Lizuca îl ascultă atentă.

– Cântă frumușel, șopti ea.

– Da, dar nu prea mă lasă să dorm, mormăi Patrocle.

– Nu știu de ce, dar mie nu mi-i somn deloc. Așa-i de frumos și de bine... Eu n-am cunoscut niciodată dumbrava asta. Acum văd că-i o pădure ca-n poveștile pe care mi le spunea mama... Nu mai sună greierul. A tăcut.

– A făcut foarte bine, îngână somnoros Patrocle.

Scanned with OKEN Scanner

Tăcu greierașul. După el o privighetoare își umflă de câteva ori glasul, pe un vârf de smicea, într-o rază de lună.

– Asta ce-i? întrebă cu mirare fetița. Patrocle nu-i răspunse.

Dumbrava rămase iar tăcută în fumul ei de lumină, ca într-un vis. Și duduia Lizuca înțelegea că în farmecul acela are să se-ntâmple ceva deosebit. Și aștepta cu inima bătând și cu ochii ațintiți.

Și deodată clipiră candele verzi de licurici în două șiraguri, și văzu pajiștea de flori deschisă către un părete de stâncă, între doi mesteceni bătrâni. În lumina verzuie, fără zgomot, o ușă de cremene se mișcă și se dădu la o parte, și din întuneric de peșteră apăru minunata arătare. Erau niște omușori mititei, numai de două palme de la pământ. Le luceau fețele și ochii de zâmbet.

Fetița voi să-i numere.

– Nu se cade să ne numeri! se auzi o voce subțirică. Să știi că suntem șapte!

Și duduia Lizuca nu-i numără; și știa că sunt șapte prichindei. Și veneau încet către ea prin dumbrava fermecată, printre candelele licuricilor; și parcă ei singuri străluceau de lumină.

În frunte pășeau un bătrânel ș-o bătrânică, cu plete albe și cu obrazurile rumene, îmbrăcați în straie de mușchi. După ei, patru prichindei cu bărbi cărunte purtau un pătuț de mlajă împodobit cu cicori și sulcină. Și pe pătuțul acela, pe un tronișor de piatră, sta o domniță mai mititică decât toți și bălaie ca grâul. Avea pe cap cunună de maci sălbatici și era îmbrăcată într-o haină lungă de culoarea pietrei de rubin.

Inima duduii Lizuca bătea tot mai tare.

– Vă cunosc, șopti ea cu nespusă fericire; v-am văzut la bunici acasă, într-o carte veche, pe care o cetea mama când era ca mine.

VI
Aici s-arată cine sunt prichindeii

Bătrânii se opriră și bărboșii lăsară încet pe pământ pătuțul de mlajă. Domnița sări sprintenă de pe locul ei și ieși înainte. Apoi, fără nici un zgomot, cu toții se așezară pe iarbă în fața scorburii. Domnița

Scanned with OKEN Scanner

sta între bătrânei; și cei patru cu bărbi cărunte îndărăt. Își ridicară odată cu toții capetele și priviră țintă la fetiță, cu ochii lucind ca niște nestemate.

Întâi începu a vorbi Domnița cu un glăscior de păsărică.

– Duduie Lizucă, așa-i că-ți plac sfaturile și poveștile?

– A, da răspunse copila, învăluită de o căldură plăcută. Spunea mama că fără povești viața omului ar fi tristă și sarbădă...

– Noi știm că ai să vii la noi, vorbi iar Domnița. Am pus la pândă, la marginea pădurii, pe țâncul pământului, și, când te-a primit răchita în căsuța ei, el s-a coborât în peșterile noastre și ne-a dat de știre. Noi ieșim de multe ori, noaptea, și petrecem cu vietățile care fug de om. Mie-mi pare foarte bine că ai venit în noaptea asta. Am trimis un iepure să dea de veste în toate părțile că ieșim în lumina lunii. Noaptea dumbrava asta este o împărăție fermecată pe care oamenii de rând n-o pot niciodată cunoaște.

Luând în degetele-i fine o vărguță albă, subțire ca o ingliță, Domnița prichindeilor făcu un semn de amenințare spre pârâu. Și deodată Lizuca văzu în locul punții de lemn aruncându-se peste malurile negre un podișor de argint cu parmalâc în filigrană. Și șopotul apei începu a s-auzi ca un cântec moale sub răchită.

Domnița făcu alt semn și lumina lunii începu a curge în poieni ca o ploiță. Iar pe cărări, printre ierburi și flori, începură a sosi jivinele dumbrăvii. Erau iepuri mari care-și mișcau urechile și mustățile, și guzgani roșii cu priviri viclene, și popândoci care făceau semne cu lăbuțele. Și peste podul de argint trecu greoi bursucul. Și ridicând cuminte cărăruia până în fața adunării, se ridică în două labe, se ploconi, apoi începu să joace ca un ursuleț. Duduia Lizuca se minuna cum o ființă așa de închisă și de ursuză ca bursucul poate să joace și să fie veselă. Pe deasupra tufișurilor prinseră a fâlfâi, cu aripi de puf, paseri necunoscute. Și prin lumină treceau gângănii negre, caradașe mari și fluturi de noapte. Și privighetoarea porni iar să cânte nevăzută.

– Așa venim noi aici și petrecem, zice iară Domnița. Oamenii dorm și nu știu nimica.

Ceilalți prichindei începură a râde.

– Noi, vorbi bătrânelul, de mult am despărțit viața noastră de a muritorilor. Demult, foarte demult, trăiam și noi la lumina zilei; și

Scanned with OKEN Scanner

când au început a se înmulți oamenii și au pătruns în locurile noastre, a fost un bătrân al nostru carele a vrut să trăiască în pace cu ei. Îl chema Statu-Palmă și era morar. Avea o moară mititică la apa Moldovei și măcina foarte bine și frumos grâul oamenilor. Dar muritorii, fiind proști și răi, n-au lăsat să trăiască lângă ei asemenea meșter fără pereche. Când stăteau la foc lângă moară și beau o băutură galbenă din sticle lucii, năcăjeau pe bătrânul nostru Statu-Palmă, îl trăgeau de barbă și-l râdeau că are un trup așa de mărunțel.

Într-o zi, morărașul s-a supărat foarte. A sfărmat pietrele cu ciocanul și a ridicat pentru totdeauna stavilele de la opust. Și lăsând moara moartă și pustie, a încălicat pe iepurele lui cel bătrân ș-a fugit departe de oameni, în locuri singuratice. De aceea bătrânelului aceluia de-atunci nu i-au mai fost de loc dragi oamenii. Din singurătatea lui, ieșea adesea la drumul mare, la vaduri de ape, ori la hanuri vechi, și, la înserat, apropiindu-se de focurile pământenilor și de sfaturile lor, făcea felurite pozne vrednice de mirare. Au oamenii despre isprăvile lui multe povești ciudate. Atunci, după ce s-a lăsat de morărit, bătrânul ne-a îndemnat pe o samă dintre noi să venim aici în dumbrava de la Buciumeni.

Bătrânul tăcu o clipă. Duduia Lizuca băgă de seamă că toate jivinele, gângăniile și paserile stăteau ca de marmură în lumină, ascultând.

– Și unde-i el acum? întrebă ea cu sfială.

– Cine? Statu-Palmă? El de mult s-a tras pe tărâmul celălalt și nu-i mai place să fie în lume. Acu-i bătrân și slab. Și s-adună din când în când acolo și stă de vorbă cu Strâmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră și alți uriași din străvechi timpuri. Prea mult nu petrece cu ei, căci uriașii sunt cam greoi la minte, destul de urâți, nepoliticoși și lacomi. Totuși e nevoit să-și petreacă cu dânșii ceasurile de singurătate. De altfel mult nu mai are de trăit. Uriașii, după ce au ajutat cândva pe Făt-Frumos să omoare pe balauri și pe zmei nu mai au ce face alta decât să treacă în întunericul cel veșnic. Statu-Palmă își așteaptă și el din veac în veac sfârșitul. Câteodată e trist, gândindu-se la moarte. Deși viața noastră-i lungă și ne numărăm anii cu miile, și am putea fi fără sfârșit, văd că ne vine și nouă vremea. Așa într-o zi are să moară și

Scanned with OKEN Scanner

bătrânul. Şi cum oamenii iubesc tot mai puţin poveştile şi-şi uită lesne prietenii, nu va trece mult şi avem să închidem şi noi ochii.

– Asta nu se poate! şopti ea. Dacă vă duceţi dumneavoastră, ce fac eu?

Bătrânica, începu deodată a lăcrima şi a suspina. „Întocmai ca bunicuţa", se gândi Lizuca.

Ceilalţi prichindei zâmbiră. Bătrânelul se aplecă şi puse mâna pe fruntea copilei.

– Fii liniştită, Lizuca, pentru că noi nu te lăsăm. Numai astă-primăvară a fost în primejdie dumbrava. Mulţumesc lui Dumnezeu c-am scăpat.

– Ce-a fost astă-primăvară? întrebă copila.

– Nu-ţi aduci aminte? Tatăl tău a venit la bunic ş-a cerut să vândă dumbrava, căci are nevoie de bani.

– Da, da, da! îşi aduse aminte Lizuca. Multă vreme l-a necăjit şi l-a îndemnat mămica să vândă dumbrava. Da' nici eu, nici Patrocle nu voim. Şi nu vrea nici bunicul.

– Apoi da; bătrânul n-a vrut cu nici un preţ şi se supărase grozav şi striga că asta nu se poate. Că asta-i pădurea fetiţei...

– Ş-a noastră! adăuga subţirel Domniţa.

– Iar dacă răzăşul ar fi fost slab, urmă prichindelul, ş-ar fi lăsat să moară pădurea, atunci izvoarele ar fi secat, iarba s-ar fi ofilit, s-ar fi dărâmat stâncile şi noi ne-am fi nevoit să pribegim în cine ştie ce pustietăţi!

– Aşa-i că aici e mai bine decât în alte părţi?

– Da. Noi ne-am deprins cu dumbrava aceasta de când ne-a adus aici Statu-Palmă. Avem tainice peşteri sub deal şi trăim în ele o viaţă liniştită. Vara, ieşim adesea, ca acuma, şi petrecem. Şi când începe a cădea frunza şi a se pustii pădurea, ne închidem în tainiţi ş-aşteptăm să treacă iarna. Din când în când ajunge până la noi glasul vijeliilor, depărtat şi stins ca o plângere. Noi dormităm pe paturi de cetină şi muşchi, ori stăm treji în capul oaselor şi şoptim poveşti; şi ne aducem aminte de întâmplările verii trecute. Din bagdadia peşterii coboară lumina sidefie a stalactitelor, şi-n funduri se văd licărind izvoarele fără

Scanned with OKEN Scanner

moarte. O dată pe zi, în tălgerașe de scoici, ospătăm alune și merișoare de măcieș. Și bem apă curată din degetare de ghindă. Noi nu suntem lacomi și ne mulțumim cu foarte puțin. Ș-așa așteptăm cu bucurie vremea când pocnește ghiața pârâului și sună șuvoaiele ca o muzică a primăverii. Atunci, în cea dintâi noapte cu lună plină, deschidem peștera și ieșim să vedem în poieni viorelele, toporașii și ciuboțica-cucului.

VIII
La hotarul împărăției minunilor

Bătrânica începu iar a plânge, și suspină ușurel:

– Domnița noastră a spus o poveste foarte frumoasă, pe care eu de mult o uitasem.

Duduia Lizuca își întoarse privirile spre bărboșii cei cărunți și-i văzu stând neclintiți ca niște stane.

Întrebă pe bătrânel, arătându-i cu degetul:

– Da' ei nu spun nici o poveste?

Ochii bărboșilor sclipiră toți odată spre ea, ca niște frunze de plop. Buzele lor rumene zâmbiră în bărbi.

– Nu, răspunse bătrânelul, ei nu prea au vreme să se gândească la povești, căci sunt meșteri fauri. Ei ies rar în poieni. De obicei, ziua și noaptea, bat cu ciocanele pe nicovale, în cotloanele lor, unde arde foc nestins. Acolo bat aur și argint și făuresc scule. Și scot din tainițile numai de ei știute, pietrele nestemate. Și adună comorile pe care le-au îngropat în pământ oamenii de demult. Și o dată pe an, în noaptea Sfântu-Ion de vară, scot din peșteri pulberi de aur și le împrăștie pe vânt. Ș-atuncea se deschid sânzienele, primesc pulberile și înfloresc așa de frumos. Tot în noaptea aceea se văd arzând comori și ei le caută scurmând pământul cu căzmăluțele. Dar lucrează așa de tainic și de iute, încât oamenii nu-i văd niciodată.

Bătrânica începu iar a plânge.

– De ce plângi iar mata, bunicuță? o întrebă domnița.

– Mi-am adus aminte și vreau să spun și eu o poveste, răspunse cu glăscior moale băbuța. Este aici în vale, nu departe de dumbravă, o căsuță de răzăș. Și trăiesc în căsuța aceea oameni de multă vreme.

Scanned with OKEN Scanner

Sunt întâi tineri, pe urmă îmbătrânesc și se duc pe o neîntoarsă cale. Și se ridică cei tineri și-mbătrânesc și ei. Și mie mi-s dragi și mă duc de multe ori la dânșii, sara, de mă uit pe fereastră în casă. Dar într-un rând am văzut sub icoane și sub candelă o femeie tânără și albă, cu ochii mari, și lângă ea sta o copiliță, și femeia o mângâia și vorbea așa:

– Draga măicuții, tatăl tău mă uită și mă lasă, și eu mult n-am să mai trăiesc. Când eu n-oi mai fi, tu să nu plângi mult și să nu-ți uiți jocurile. Când vei vrea să mă vezi, să fii singură. Atunci să te gândești la mine și eu voi veni. N-am să fiu decât o umbră, totuși te voi mângâia și te voi îmbrățișa.

Inima Lizucăi izbucni pripit în piept.

„Așa a vorbit mama cu mine într-o sară! gândi ea închizând ochii. Bătrânica asta era atunci la fereastră și se uita la noi..."

În inimă, parcă-i picurau lacrimi.

Prichindeii o crezură adormită.

– Copila adoarme, zise bătrânul; ce facem noi acuma? Aici n-o putem lăsa, căci în zori vine vântul rece pe văgăuna pârâului, îi înțeapă obrajii și îi ofilește ochișorii. La noi în peșteri n-o putem duce. Când s-a trezi, poate să-i fie frică, și, ziua, țara noastră a minunilor n-are ieșire la lume.

– Atuncea, vorbi cu sfială băbuța, s-o ducem la pământenii de pe coastă, în căsuța de care am vorbit.

– Gândul tău e bun și cuminte, bunicuță... încheie zâmbind Domnița.

Duduia Lizuca deschise ochii. Acuma vedea soborul de lângă scorbură mai depărtat, ca printr-o sticlă fumurie. Domnița făcu semn cu vărguța-i subțirică. Unul din prichindeii cărunți se ridică și trase de la brâu un ciocănel de argint. Apoi alese cu grabă un clopoțel cu pai înalt și, așezând în cupa florii un licurici, porni repede cu făclioara aceea spre râpa pârâului. Luminița luci în negura văii, apoi sui coasta dimpotrivă. Apărea și dispărea printre tufișuri. Dumbrava parcă înghețase în tăcere, ca într-un cristal.

Peste pârău se auzi deodată limpede ciocănelul de argint, bătând de trei ori în fereastra pământenilor.

Scanned with OKEN Scanner

Făclioara se arătă iar în negura pârăului. Şi prichindeii rămaşi, ridicând soborul de sub răchită, zâmbiră cu prietenie duduii Lizuca şi se traseră iar spre peştera lor fermecată. Uşa tainică se deschise la apropierea lor, apoi se închise nesimţit în urmă-le. Licuricii se stinseră. Jivinele se traseră în întunecimea sihlei. Păsările fâlfâiră spre stele. Şi Lizuca, cu ochii închişi, auzi lângă ea pe Patrocle lătrând cu mânie de trei ori. Glasul lui umplea de răsunet noaptea şi dumbrava.

Alt glas de căţel, mai subţire şi mai depărtat, îi răspunse. Şi Patrocle hămăi iar de trei ori.

Ca trezită dintr-un somn, duduia Lizuca vedea din scorbura ei o lumină tremurătoare mişcându-se în negura văii. Auzi glasuri. Căţelul, zvâcnind de lângă dânsa, se repezi cu larmă spre lumina străină.

Înfricoşată şi totuşi cu credinţă în prietenul său, Lizuca aştepta şi tremura de răceala nopţii.

În zvonul celor două glasuri de căţel, umbre viorii se apropiară. La lumina roşcată a unui felinar, fetiţa văzu nelămurit doi bătrânei care semănau cu cei doi din peşteră. Şi se miră, căci semănau şi cu bunicuţii ei.

Se simţi purtată pe braţe. Ecourile lătrăturilor căzură rotindu-se în văgăuni. Şi somnul miezului nopţii îi amorţi deplin trupşorul obosit.

IX
Bunicii aveau livadă şi albine

Când deschise duduia Lizuca ochii, se văzu într-o chilioară albă şi într-un pătişor curat sub poclăzi. Pe fereastra deschisă năvălea soarele. Perdeluţele de borangic fâlfâiau uşor şi boarea dimineţii mâna până la copilă murmurul prisăcii şi miresme de mătăcină şi isop.

Icoanele şi candela luceau sus în colţul răsăritului. Lizuca le cunoscu. Era în căsuţa bunicilor ei. Se odihnise în pătişorul în care crescuse şi dormise odinioară şi măicuţa ei, care acum nu mai este.

Şi deodată chemă în gând pe moartă. Şi închizând ochii, o văzu ca totdeauna, vorbindu-i blând, cu obrazul palid şi cu ochii mari. Îi

Scanned with OKEN Scanner

primi până la inimă mângâierea. Și oftă încet. Deschizând iar ochii, îi păru bine ca a ajuns la bătrâneii ei.

Pe o scoarță vrâstată, jos, pe dușumea, dormea încovrigat Patrocle. Fetița voi să-l strige, bucuroasă. Apoi se răzgândi și tăcu.

Și deodată, cum sta așa, auzi glasuri în livadă. Erau glasuri de sfadă. Urechea ei ațintită deosebi îndată tăișul cristalin al mămicăi. Și tot așa de ascuțit, bătaia de țarcă a slujnicuței. Și liniștit și blajin, răspunsul bunicului.

– Mă rog dumneavoastră, zice mămica, puteți fi așa de buni să-mi dați o lămurire? Aseară, când am trimes pe Elena să vadă dacă n-a venit aici copila, dumneavostră ați răspuns că nu știți nimic despre așa ceva și ați avut aerul că vă înspăimântați...

Iar Elena își sumuța glășciorul într-adaos:

– Și chiar ne cerea cont, că Lizuca s-ar fi rătăcit și s-a pierdut!

– Și-acum, urmă cuconița, după cât pricep din ce spuneți dumneavoastră, copila-i aici.

– Da, răspunse cu liniște bunicul. Am înțeles de la o vreme unde s-o caut. Și am găsit-o rătăcită în pădure.

– Asta este ceva inadmisibil, observă c-o întorsătură ironică mămica. Ce credeți dumneavoastră, că mă pot mișca pe mine asemenea povești pentru copii?

Slujnicuța se repezi iar:

– Eu chiar de aseară am înțeles totul!

Urmă o clipă de tăcere. Apoi vocea bunicului se ridică întărâtată, cu accent rar și îndesat:

– Ce vorbe sunt acestea, mă rog? Care povești pentru copii? Ce-ați înțeles de-aseară? Ce nu voiți să înțelegeți acuma? Și la urma urmei ce poftiți de la mine?

– Am venit să luăm copila! Ca s-o las aicea e cu neputință!

Lizuca se făcu mititică sub poclăzi.

Bătrânul râdea cu amărăciune:

– Cum se poate, frate dragă? Curios lucru! Dumneata ai venit s-o iei, – dar eu nu vreau s-o dau. Destul am răbdat până acuma. Știu că n-ai vreme mata și trebuie să pleci, dar aș putea să-ți spun o istorie

Scanned with OKEN Scanner

lungă din care se vede că este o cuconiță care grozav s-ar bucura să se isprăvească cu fetița cum s-a isprăvit cu mama. Și, cu duhul blândeții, să se bucure în tihnă de munca răzășului. Dar asta, draga moșului, nu se poate; căci răzășul cunoaște de mult drumul judecăților. Și la judecători acu avem să spunem mai multe, după cum se cuvine, și fără nici o rușine, ca oameni proști ce ne aflăm. Așa încât fă mata bine și du-te acasă și lasă aici în pace pe fetiță și pe cățel.

Lizuca întinse capul și șopti tremurat:

– Auzi, Patrocle?

– Aud, mormăi cățelul cu nepăsare. Se vede că de-acum nu-i mai pasă de nimica.

Dar vocea mămicăi se ridică iar, aprigă. Și într-o vreme bunicul o întrerupse serios:

– Cucoană, bine ar fi să te potoloești. Nu da așa de iute din mâini, să nu ți se întâmple vr'un năcaz!

Dar mămica nu voia să știe și-și mlădia glasu-i înalt și cristalin. Când deodată slobozi un țipăt așa de sfâșietor, încât Lizuca tresări din culcușul ei și zvâcni în picioare. Și după țipătul cucoanei izbucni răcnetul de moarte al Elenei.

Aproape în aceeași clipă o ușă scundă se deschise și din odaia de alături se strecură, spre pătucul fetiței, bunicuța, măruntă și firavă, cu ochi ca două cicori șterse.

Părea înspăimântată. Întindea mâinile-i uscate spre copilă.

– Draga bunicuței! Așa-i că te-au trezit din somn? șopti ea.

S-a întâmplat chiar cum a spus dumnealui (dumnealui era bunicul)! S-au apropiat prea tare de știubeie și albinele s-au repezit la ele! Acuma ies fugind pe portiță. Bat cu mâinile în toate părțile și nu pot scăpa. După amiază, cuconița n-are să se mai poată uita la musafiri decât cu un ochi.

– Cum? strigă Lizuca. Au săgetat-o albinele?

– Da, drăguță, închipuiește-ți!

– Și pe servitoare.

– Și.

– Tare bine-mi pare! răspunse cu răutate Lizuca. Și lui Patrocle-i pare bine. Și când oi vedea pe tata am să-i hotărăsc că eu mai bine

Scanned with OKEN Scanner

mor și nu mă duc de aicea. Și am să-i spun c-am auzit pe mămica cum râdea în salon cu domnul Micuș.

– Draga bunicuței, dragă, suspină bătrâna trăgând spre pieptul ei căpșorul tuns al fetiței. Și începu a plânge încet și a-și trage lacrimile din nas. Iar duduia Lizuca, legănată domol, închise ochii. Și-n miros de busuioc, la pieptul bătrânei, cu mirare nouă, începu a-și aduce aminte de întâmplările nopții, la hotarul împărăției minunilor.

UN OM NĂCĂJIT

Trei zile bătuseră vânturi sunătoare de la miazăzi, pământul se zbicise, și-n dumbrăvioara din marginea satului, la malul Siretului, începuseră să înflorească galben cornii. Băiatul cel mai mititel al lui Dumitru Onișor ieșise cu șase oi la mugurul proaspăt al primăverii.

Era un copilaș palid și mărunțel și târa pe pământul ravăn niște ciubote grele ale unui frate mai mare. Ridică spre mine ochi triști învăluiți ca-ntr-o umbră cenușie și-și scoase cu anevoie din cap pălărioara veche pleoștită ca o ciupercă. Îmi dădu bună-ziua c-un glas moale în care parcă suna o suferință timpurie; apoi acoperindu-se, ridică deasupra oilor toiegelul alb, îndemnându-le spre crâng.

– Ce mai faci tu, măi flăcăule? îl întreb eu. Ai ieșit cu oile la păscut?

– M-a trimes tătuca să le mai port! îmi răspunse el serios, cu glasu-i subțirel și peltic; și se opri.

Oile se opriră și ele și întoarseră capetele spre călăuzul lor.

– Dar ești tu vrednic, bre Niculăeș, să porți un cârd de oi?

– He, sunt eu vrednic, da acuma n-am ce purta, sunt supărat...

– Cum se poate? Și de ce, mă rog?

– De ce? mă întreabă el ridicând spre mine fruntea pe care sta zimțuit în neregulă păru-i buhos; pentru că în primăvara asta tot ne-au căzut din oi; și-acuma am rămas cu acestea șase...

Deși „flăcăul" cu care vorbeam era numai de-o șchioapă, deși intrase în a opta primăvară a vieții lui, năcazul lui era adânc și serios; zâmbetul meu a pierit pe dată.

Scanned with OKEN Scanner

– Şi v-au murit multe, bre Niculăeş?

– Multe... răspunse el grav, răzimându-se înaintea mea în băţ ca ciobanii. Tătuca întruna blastămă şi şuduie când cade câte-o oaie, mă mai bate şi pe mine câteodată; dar parcă eu ce-s vinovat? Acu, azi, mi s-a întâmplat alta. Când ieşeam din sat, a trecut unul repede cu căruţa şi mi-a pălit o oaie. A dat-o jos. Acuma abia mai umblă şi abia suflă. Are să se ducă şi asta. Era a mămucăi, şi mi-o lăsase mie...

Glasul lui dintr-odată scăzuse într-un tremur de lacrimi.

– Şi pe omul care ţi-a pălit oaia nu-l cunoşti?

– Nu-i din sat de la noi, nu-l cunosc.

– De ce nu te-ai întors repede să spui lui tatu-tău?

– Tătuca nu-i acasă, a ieşit la arat cu cei mari.

– Şi de ce spui că ţi-o lăsase mămucă-ta ţie?

– Apoi nu ştii? Eu n-am mamă. A murit în postul Crăciunului şi ne-a lăsat singuri. Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji... n-are cine-mi spune o vorbă bună... Într-o zi i-a fost rău, s-a pus în pat, ş-a murit într-o duminică. Şi-nainte de asta, m-a mângâiat aşa pe frunte şi mi-a spus că-mi lasă mie mioara asta.

Copilul cel mărunţel îmi vorbea cu seriozitate şi cu durere, ca un om mare. Aş fi vrut să-l mângâi într-un fel, dar nu-mi venea-n minte ce-aş putea spune unui copil. Ş-o dezmierdare cu mâna pe fruntea lui cu păr zbârlit nu era o mângâiere pentru acest om. Văzându-mă că tac, el mă privi cu luare-aminte. Fără îndoială că nu aştepta de la mine nici vorbă bună, nici dezmierdare.

– Apoi eu mă duc să-mi port oile... îmi zise el cu hotărâre.

Şi urnindu-se din loc, începu a-şi târâi iar ciubotele grele, îndemnând cu băţul oile spre dumbrăvioara de la malul Siretului.

Începui a merge şi eu alături de el, pe cărarea proaspăt zbicită. Cerul era limpede, soarele umplea câmpiile de lumină, şi din când în când se vedea Siretul scânteind la cotituri.

– Uite, asta-i oaia pălită... îmi zise Niculăeş atingând cu băţul mioara care păşea încet, şchiopătând, în urma cârdişorului. Apoi, dac-o pieri şi asta, are ce mă păli şi mustra tătuca... parcă nu mi-ajunge mie supărarea pe care-o am...

Scanned with OKEN Scanner

Smârcâi din nas şi-şi trecu pe deasupra buzelor mânica lungă a anteriului. Apoi oftă adânc.

– De ce oftezi, Niculăeş?

La o asemenea întrebare de prisos copilul nu-mi răspunse.

– Când era mămuca bolnavă, zise el într-un târziu, eu, care eram cel mezin, stăteam lângă dânsa, ca să-i dau apă, când îi era sete... Avea arşiţă mare. Eram singuri; ceilalţi erau pe-afară, după treburi; şi ea-mi spunea să fiu cuminte după ce s-a duce ea, şi s-ascult pe tătuca. Şi eu întrebam aşa: Unde-ai să te duci, mămuţă? Şi ea-mi spunea: Apoi eu am să mor, Niculăeş, şi tu să nu spui la nimeni... Eu nu spuneam, dar tătuca ştia şi el asta şi era supărat şi tot trântea şi izbea şi întreba: Da cât ai să mai boleşti, măi femeie?

Copilul vorbea încet cu glasul lui de suferinţă şi nu mă privea; parcă nu vorbea cu mine şi sta la sfat cu oile lui, ca totdeauna.

– Da tu de ce mergi aşa de moale? întrebă el pe mioara lui... Aşa-i că te doare? Te-a trântit şi te-a pălit răul cela... He, dac-aş fi fost eu batâr ca bădiţa Mihai, l-aş fi apucat de piept şi l-aş fi scuturat: Măi, cum să-mi calci tu mie oaia?... Hai, încet, c-apoi în dumbravă te-i hodini...

– Nu te teme, Niculăeş, că nu piere... îi zisei eu.

El tresări şi întoarse repede capul spre mine. Apoi tăcu până ce ajunserăm la ţărmul apei. Acolo găsirăm alunii şi cornii în floare. Toporaşii violeţi răzbăteau prin frunzele moarte; piţigoii şi cintezii cântau între muguri de mesteceni. Siretul venea învolburat, mare şi tulbure, şi trecea c-un fel de supărare parcă pe sub dumbravă. Băiatul lui Onişor rămase privindu-l lung, pe când oile, împrăştiate în juru-i, ciuguleau cu boturile lor mişcătoare iarba măruntă.

– Uite cocostârcii... zise el deodată cu un glas parcă ar fi vorbit tot tovarăşelor lui.

Dincolo de mal, într-un smârc, umblau cu paşi rari cocostârci cu pliscuri portocalii. Apoi pe deasupra crângului trecu cu zbor şuierător un cârd de raţe. Veniră din susul râului fâlfâind rar din aripile lor ascuţite şi doi pescăruşi albi. În dumbrava plină de lumină văzui deodată zburând şi fluturi roşii – şi-n singurătatea care ne împresura era ceva blând şi dulce, ca-ntr-un basm al copilăriei

Scanned with OKEN Scanner

Lăsai pe Niculăeș al lui Onișor singur în liniștea țărmului și pornii în josul apei, spre locuri care și mie îmi aduceau aminte de anii cei dedemult; imaginea copilului însă nu-mi dispărea dinaintea ochilor și glasul lui trist îmi suna necontenit în urechi. Cu mama lui, Irina lui Avram, copilărisem în școală și-mi aduceam aminte mai ales de ochii înecați de un val fumuriu: ochii ei îi avea și copilul. Fusese o fată vioaie și aprigă, foarte frumoasă și cuminte. De toate darurile ei avusese parte Dumitru Onișor, gospodar bun, dar om hursuz și cam cărpănos. Acuma Irina noastră cea de odinioară murise; povestirea copilului îmi adusese aminte de toate cele dedemult frumoase și pentru totdeauna pierdute. Murise, lăsând sufletul ei cald și mintea ei bogată copilului – care sta acuma sub mesteceni la malul apei, vorbind cu oițele lui.

Mormântul ei, ca al tuturor în tristele noastre țintirimuri, n-avea nici un semn și nici o floare și Onișor își ara ogorul nepăsător, îngrijit numai de holda de mâne. Amintirea Irinei noastre trăia numai în copilul cel palid. Duioșia ei, înțelepciunea ei și cea ce era în sufletul ei vis, parcă trecuseră în măruntul meu tovarăș de drum, în serile acelea singuratice de suferință, când amândoi sfătuiau cu ochii în lacrimi, ș-afară bântuiau, cu chinuite plângeri, vifornițele iernii.

De la un loc, de pe înălțimea malului, mă întorsei chemat parcă de cineva și privii în urmă. Copilul sta sub mesteceni și-l vedeam parcă nedeslușit, ca-ntr-o ceață de lumină. Oile pășteau în juru-i. Pițigoiii își rosteau cu viers subțire veșnicele lor cuvinte de bucurie: Simț a vară! simț a vară! Și de bună seamă, ca-n toate zilele, Niculăeș grăia cu oile lui. Ș-acuma întreba pe mioara cea bolnavă:

– Cum îți mai este? Tot te mai doare?...

Oaia răspundea, behăind ușor și dulce.

– Să nu mori, că numai tu mi-ai rămas de la mama... îi zicea el încet.

Cocostârcii clămpăneau în smârcul de peste apă. El îi privea cu luare-aminte. Un pițigoi veni deasupra capului lui acoperit cu pălăria pleoștită, scârțâindu-și necontenit cântecul.

– Tu ești bucuros și fără grijă... îi murmura, ca o mustrare băiatul. Și ofta, ca un om necăjit și plin de griji ce se afla...

Scanned with OKEN Scanner

Târziu, întorcând-mă, îl găsii înseninat, căci mioara i se înviorase. Cu o custură cerca să-şi facă o trişcă dintr-o rămurică de răchit. Şi când ridică zâmbind ochii spre mine – mă izbi o amintire ce brusc izvora ca din negură, ş-o asemănare izbitoare cu ochii şi zâmbetul celei care odată, cu ani în urmă, înflorise ca o floare şi-mi fermecase c-un zâmbet şi c-o privire un trecător ceas al vieţii.

FĂT-FRUMOS MĂZĂREAN

Bunica, în fiecare sară, spunea o poveste nepoţilor. E aceeaşi poveste, foarte frumoasă poveste, povestea cu împăratul Măzărean. În fiecare sară cei trei ţânci, doi băieţi şi o fetiţă, după ce se întorc de la masă, se cuibăresc în paturi şi încep să se roage cu glasuri dulci şi subţirele:

– Bunică, spune povestea.

Bătrâna întrebă cu mirare prefăcută:

– Care poveste?

– Povestea cu împăratul Măzărean.

– Apoi, nu v-am spus-o ş-asară?

– Ne-ai spus-o, dar noi am uitat-o, bunicuţă. Spune-ne povestea cu împăratul Măzărean.

– V-am spus-o ş-alatăsară şi-n toate serile de când s-a făcut iarnă.

– Da, bunică, dar tare te rugăm, mai spune-ne-o o dată!

Toţi trei îşi îndreaptă spre ea cicorile umede ale ochilor. Numai în cămăşuici, în aşternuturi, încep a sălta cu mâinile şi cu picioarele ca nişte ursişori albi şi s-aşează în jurul ei. Lucirea lămpii liniştite pe pletele bălăi, deodată se răsfrânge în privirile obosite ale bătrânei.

Cu firişoare de aur în pupila mărită, fixată atent şi serios de nepoţei, bunica începe, parcă şi-ar aduce aminte de ceva de demult.

– Să vă spun. A fost odată, cine ştie când, în vremea veche, un boier sarac... Şi boierul acela avea un fecior...

Scanned with OKEN Scanner

– Bunică – o întrerupse nepoțelul cel mai mare, Niculăieș – mi se pare că ai uitat să spui că pe vremea aceea se potcovea purecele cu nouăzeci și nouă de oca de fier la un picior...

– Și se suia în slava ceriului, și i se părea că-i ușor... adăugă mezinul, Sandu.

– Da. Și boierul acela avea un fecior... Și-acu, într-o zi, când s-a făcut feciorul mare, s-a înfățișat la babacă-su și i-a spus așa: Tătucă! noi suntem singuri pe lume. Eu mamă n-am și lângă dumneata am stat destul. Trebuie să mă duc în lume după noroc. Așa i-a spus. Și bătrânul i-a răspuns: Bine, du-te. Iaca, eu îți dau un cal și armele mele din tinereță și binecuvântarea mea... Și i-a dat armele și calul, și l-a binecuvântat... și s-a dus feciorul.

– L-a binecuvântat... zice pe gânduri, ca un ecou, fetița.

– Bunică harmasarul, eu știu că era alb... observă Niculăieș...

– Alb?

– Da. Așa spuneai mata, că era alb... Și când a plecat feciorul, și-a luat cușma din cap și a sărutat mâna bătrânului. Trebuie să spui tot, bunică, așa precum s-a întâmplat.

– Se-nțelege, se-nțelege, i-a sărutat mâna și s-a dus....

– Dar de ce s-a dus? întrebă deodată gros Sandu. Nu-i era frică să umble singur prin lume?

– Nu-i era frică, îi răspunse cu hotărâre Niculăieș. Măzărean era viteaz. Chiar a și ajuns împărat.

– Se-nțelege. Văd că știți povestea.

Lucia, fetița, intervine hotărât și repede:

– Zău că n-o știu, bunicuță. Spune-ne cum a ajuns Măzărean la sfânta Vineri...

Bunicuța, cu glas moale, supraveghindu-se să nu mai uite nimic, urmează povestea, cu întâlnirile minunate, cu vulturul, cu știuca, cu furnica... Ajunge la sfânta Vineri...

– Aici este o cățea cu dinți de fier și măsele de oțel, o întrerupse cu oarecare grijă Niculăieș.

Bunicăi i-i somn. Toată ziua a umblat robotind prin gospodărie și acum ochii i se umbresc în răstimpuri. Se razimă încet de perna de părete. Pleoapele-i cad ca-ntr-un fuger și se ridică domol, grele.

Scanned with OKEN Scanner

– Da. Bate el la ușă și sfânta Vineri întrebă: Cine-i? Om pământean? Dacă ești om bun, intră; dacă nu, du-te; că am o cățea cu dinții de fier și cu măsele de oțel, te face mii de fărâme... Om bun, om bun, sfântă Vineri...

De atâtea ori ți-am spus să-mi aduci lemne uscate... Nu vrea să ardă focul. Sunteți niște leneși; numai la mâncare și la somn vă gândiți...

– Bunică! bunică! strigă copiii scandalizați; nu dormi, bunică, spune povestea!

– Aha, da!? ce? povestea? cine? care poveste?

– Povestea cu împăratul Măzărean, bunică! A ajuns la sfânta Vineri. L-a primit?

– Se-nțelege că l-a primit și l-a găzduit și l-a întrebat de ce umblă prin lume.

Niculăieș se saltă și sugerează:

– Dar mâna sfintei Vineri i-a sărutat-o?

– I-a sărutat-o. Și i-a spus așa: Eu sunt flăcău pribeag și umblu prin lume după noroc... Și norocul meu l-am visat într-o noapte, și se făcea că-i o fecioară în împărăția de la Marea Albastră... N-ai putea să-mi arăți, maică Vinere, drumul la Marea Albastră?...

– Da, fecior de Măzărean, drumul spre Marea Albastră-i drum cotit spre răsărit... Du-te înainte până la sfânta Duminică... și a pornit Măzărean înainte...

– Întâi i-a sărutat mâna, stăruiește, neînduplecat, Niculăieș.

– Da. Ș-a pornit înainte, către sfânta Duminică. Ș-a mers, ș-a mers... Ș-a mers înainte... Ș-a mers...

– Care găină neagră? Am căutat-o. Nu era cu ou. Nu era.

– Bunică! bunică! țipă iar copiii.

– Ce-i dragii bunicăi? răsare bătrâna, cu ochii bătuți de valuri fumurii.

– Bunică, strigă Niculăieș, ieri am ajuns mai departe. Am trecut de sfânta Duminică ș-am ajuns la împărăție... Acu văd eu că nu mai ajungem la sfârșit!

Bunica zâmbește:

– Mi-i somn. Sunt trudită. Vă spun povestea mâine-seară.

Și mângâie creștetul auriu al lui Niculăieș, favoritul ei.

Scanned with OKEN Scanner

– Da, bunicuță. Da împărăția ceea pe unde a fost Măzărean acu' mai este?

– Nu, nu mai este.

– Nici Măzărean nu mai trăiește, nici împăratul de la Marea Albastră. Așa-i bunică?

– Nu mai trăiesc. Au murit.

– Dar împărăția și cetățile?

– Împărăția și cetățile s-au risipit. Acuma pe-acolo-i pustie. Nu-i nici apă, nici pom. Numai năsip cât vezi cu ochii. Nu se mai cunoaște nimica.

– Numai mata ai rămas de-atuncea, bunicuță, și-ți aduci aminte de Făt-Frumos Măzărean...

– Da, da...

Și bunica zâmbește trist portretului ei din tinereță, atârnat pe părete, în umbră, drept în față, și luminat ușor de zbaterile focului...

– Numai eu am mai rămas de-atuncea și-mi aduc aminte...

Opera lui Mihail Sadoveanu ocupă un loc de frunte în istoria literaturii noastre. Sadoveanu înseamnă pentru dezvoltarea prozei literare ceea ce a însemnat Eminescu pentru poezia românească. Sadoveanu a creat o operă de dimensiuni excepționale, cantitativ și calitativ, cuprinzând în aceasta teme esențiale ale prozei realiste, între care: aspecte semnificative ale conflictului dintre boieri și țărani, lupta omului pentru libertate, pentru biruirea naturii și a dușmanului hrăpăreț, alte aspecte ale vieții noastre sociale.

În întinderea operei sadoveniene descoperim și motivul copilului nefericit, lovit prea de timpuriu de greutățile vieții.

Persecutată de mama vitregă, Lizuca din „Dumbrava Minunată" este în stare asemenea voinicilor din poveste, să se confrunte cu toate grozăviile pământului pentru a ajunge pe tărâmul tuturor făgăduințelor – la bunici. Ca în basmele cu întâmplări miraculoase, albinele îi vin Lizucăi în mod real în ajutor. În acele clipe, inima sa tresaltă de bucurie: „Cum, strigă Lizuca. Au săgetat-o albinele? / –

Scanned with OKEN Scanner

Da, drăguță, închipuiește-ți / – Și pe servitoare? – Și. / – Tare bine-mi pare! răspunse cu răutate Lizuca. Și lui Patrocle îi pare bine. Și când oi vedea pe tata, am să-i hotărăsc că eu mai bine mor, și nu mă duc de aicea".

Suferința timpurie a copilului Niculăeș din nuvela „Un om necăjit", are aceeași cauză, moartea mamei. Ca și în cazul Lizucăi, numai că în timp fetița țintește evadarea la bunici, băiatul este îndurerat de accidentul oiței sale, singura ființă părtașă la necazul lui și amintire de preț rămasă de la mama: – Să nu mori, că numai tu mi-ai rămas de la mama... îi zicea el încet".

Basmul „Făt-Frumos Măzărean" nu este un basm care începe ca toate basmele cu: „A fost odată ca niciodată...", cu Feți-frumoși și Ilene Cosânzene, ci este o poveste pe care bunica o spune celor trei nepoți, doi băieți și o fetiță care „...după ce se întorc de la masă, se cuibăresc în paturi și încep să se roage cu glasuri dulci și subțirele: – Bunică, spune povestea. ...Toți trei își îndreaptă spre ea cicorile umede ale ochilor". În această poveste Sadoveanu eternizează tabloul pictural al bunicii cu nepoțeii săi, care deși obosită de la treburile de peste zi, la insistențele copiilor și cu ajutorul lor deapănă în fiecare seară, „de când s-a făcut iarnă", povestea cu Împăratul Măzărean. Sfârșitul poveștii, prin risipirea împărăției și cetăților lui Măzărean, se pierd în negura vremurilor, numai bunica „a rămas de atuncea ca să-și aducă aminte de Făt-Frumos" și de tinerețea sa.

Prin geniul cu care a știut Sadoveanu să sintetizeze în chip artistic în limbajul eroilor săi, experiența vorbirii din trecut și de astăzi a poporului român, este după Eminescu, cel mai mare creator de limbă din literatura noastră. El a închinat poporului întreaga sa creație artistică, după cum singur afirma: „În popor se află panteonul meu literar, simplu și rustic, fără podoabe, ca natura, însă măreț ca și dânsa".

Sadoveanu a întocmit prin creația sa o amplă monografie a existenței poporului nostru de-a lungul veacurilor pe tot cuprinsul țării, prin aceasta demonstrând că o mare operă își are rădăcinile în relațiile naționale.

Scanned with OKEN Scanner

GEORGE COȘBUC
(1866–1918)

CÂNTEC

Ți-ai mânat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu mlădiță ruptă,
Și-ți cântai amarul din caval și nai.
Dar cumplit tu fosta-i când te-au dus în luptă
Ștefan și Mihai.

Când ți-or pune piedici dușmanii să cazi
Spada ta să fie și de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vânt ce rupe brazi,
Și te-ncrede-a pururi că vei fi și mâne
Tare cum ești azi!

Sus ridică fruntea, vrednice popor!
Câți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s-avem o țintă și un singur dor –
Mândru să se nalțe peste toate-n lume
Steagul tricolor!

DOROBANȚUL

Străcurați prin plumbi și săbii, dorobanții drum deschid.
Inimoși s-azvârl prin șanțuri și de-a valma sar pe zid.

Scanned with OKEN Scanner

Și era prin șanț pieire și văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum și abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă și cad.

Dar roiau mereu flăcăii răsăriți ca din pământ,
Valuri ce-necau reduta, scufundându-se-n mormânt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăbovi trudit pe-o scară, răsărit și el din șanț.

Cei sosiți, cu scări, în juru-i își făceau în grabă rost
Și treceau, urmându-i alții, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strâns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos și-nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducând în foc pe-ai lui,
Dă de el. – „Cu sârg, băiete! Ce-ntârzii de nu te sui?"

El abia-și întoarce capul. – „N-am putere să mă urc,
Mă trudesc cu stânga numai! Bată-l Dumnezeu pe turc!

– „Ții la sân, se vede, dreapta! Pune dreapta! N-o ținea".
– „Cum n-aș pune-o, și-i sub scară! Uite-o, stai să calci pe ea".

Ajutându-i căpitanul, el se nalță-ncet, încet,
Dă un chiot și se nalță, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voinici,
Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalță-n vânt chipiul, strig-un nume drag și sfânt
Și-apoi sare de pe ziduri, în redută și-n mormânt.

Scanned with OKEN Scanner

Ea era pământ al nostru, smuls din sufletul turcesc,
Şi voia şi el să moară pe pământul românesc!

GRAIUL NEAMULUI

„Fie-a voastră-ntreaga ţară,
Şi de cereţi, vă mai dăm,
Numai daţi-ne voi graiul
Neamului" – Şi se sculară
Să ne vremuiască traiul
Câţi duşmani aveam pe lume!
Graiul ni-l cereau anume
Să-l lăsăm!

Dar nestrămutaţi strămoşii
Tot cu arma-n mâini au stat;
Au văzut şi munţi de oase,
Şi de sânge râuri roşii,
Dar din ţara lor nu-i scoase
Nici potop şi nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat!

Astăzi stăm şi noi la pândă,
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns duşmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vândă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul ţării,
Azi, în ziua deşteptării,
Cum să-l dăm?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Vor căta mereu duşmanii
Graiului român pierzare;
Dar să piară ei cu toţii;
Nu l-am dat, şi nici nepoţii
Nu-l vor da!

PATRIA ROMÂNĂ

Patria ne-a fost pământul
Unde ne-au trăit strămoşii
Cei ce te-au bătut pe tine,
Baiazide, la Rovine.
Şi la Neajlov te făcură
Fără dinţi, Sinane-n gură.

Scanned with OKEN Scanner

Și punând dușmanii-n juguri
Ei au sfărmat sub pluguri
Sângele Dumbrăvii-Roșii,
Asta-i Patria română
Unde-au vitejt strămoșii!

Patria ne e pământul
Celor ce suntem în viață,
Cei ce ne iubim frățește,
Ne dăm mâna românește;
Numai noi cu-același nume.
Numai noi români pe lume,
Toți cu-aceeași soartă dată,
Suspinând cu toți-odată.
Și-având toți o bucurie;
Asta-i patria română
Și ea sfântă să ne fie.

Patria ne-o fi pământul
Unde ne-or trăi nepoții
Și-ntr-o mândră Românie
De-o vrea cerul, în vecie,
S-ar lupta să ne păzească
Limba, legea românească,
Și vor face tot mai mare,
Tot ce românismul are:
Asta-i patria cea dragă
Și-i dăm patriei române
Inima și viața-ntreagă.

CETATEA NEAMȚULUI

Sunt cu ceară picurate
Filele-n bucoavna mea,
Dar cetesc, cum pot, în ea.
Spune-acolo de-o cetate
Care „Neamțul" se numea
Și-au zidit-o, spune-n cronici,
Nemți germani sau teutonici.

E ruină azi de veacuri.
Unde-o fi? Vezi asta-i greu!
Cine credeți că sunt eu
Ca să știu atâtea fleacuri!
Cui va ști îi dau un leu.
Zici că afli-n cărți de școală?
Aș! Rămâi cu mâna goală.

Deci, în ceasul dimineții,
Când prânzesc acei ce au,
În cetate-aici erau
Lângă comandantul pieții,
Toți străjerii și-așteptau,
Povestind și-ntinși pe iarbă,
Chisălița să le fiarbă.

Dar, pe când Guzgan răstoarnă
Mămăliga din ceaun,
Din clopotniță Tăun
Sun-afurisit din goarnă.
Unu-i strigă: – „Ești nebun!"
Altul: – „Ce-ai tu dacă strigă?
I-o fi dor de mămăligă".

Scanned with OKEN Scanner

Dar se-ntorc spre zid plăieşii;
Văd pe şes un nor de oşti.
– „Măi Istrate, tu-i cunoşti:
Turcii sunt? – „Ba, parcă leşii,
Vin încoace". – „Păi, sunt proşti?
Bat şi ei cel drum, ca mânzul,
Să ne strice nouă prânzul".

Leşi erau. Sobiesky-Vodă
Rătăci pe-aici prin văi,
Căci pe-atunci era la modă
Vara, când plecau la băi,
Regii meşteri în bătăi
Să-şi ia drumul încotrova
Totdeauna prin Moldova.
Şi plecau fără merinde,
Căci aşa era bonton
Să mănânce tot plocon,
Ce puteau ici-colo prinde.
Dar acest slăvit Ion
Îşi avu-n desagi slănina,
Şi-i pierdu, să-i bată vina!

Deci, cu oşti, vestitul rigă,
Cum umbla pe-aici flămând
Şi simţi, prin văi trecând,
Aburi calzi de mămăligă,
Ştiu şi eu ce-i dete-n gând,
Că-şi opri deodată pasul,
Tot trăgând în vânt cu nasul.

– „E vreun praznic în cetate,
Ştefan vodă... El mi-ar da!"
– „Cred că nu, măria ta,
Că-i un drac şi jumătate,
Nu prea dă, că-i el aşa".
– „Mie, nu? Să-ncrunt sprânceana!
Eu ori el bătu Viena?

Domn ca mine cât trăieşte
Nu-i deprins să-nghită-n sec".
Iar un general zevzec,
Răspunzând pe latineşte
Zice: – „Dobre ciolovec!"
Şi-ntinzând sub zid armata,
Iată-l ciolovecul gata.

Şi bum-bum apoi cu tunul,
– „Fire-ar ei de râs, poleci!
Mai pe vine să pleci,
Cârlănaş! Şi dă ceaunul
Mai deoparte, tu, Berheci,
Că ni-l sparg cu-mpuşcătura –
Măi Spancioc, mai ţine-ţi gura".

Dar plăieşii din cetate
Răspundeau vârtos şi ei:
Comandantul Onofrei,
Cel cu pletele-ncurcate,
Şi cu straiu-ncins cu tei,
Dând adânc zăvorul porţii,
Se zbătea ca-n ceasul morţii.

Şi-au bătut o săptămână
Leşii-n zid; dar zidul, prost,

Scanned with OKEN Scanner

Sta pe loc, pe cum a fost,
Însuși riga, într-o mână
C-un pistol, din adăpost,
Da pe Ștefan la toți dracii,
Și-mpușca la rând – copacii.

Deci, văzând că nici nu-l lasă
Să se ducă-n treaba lui,
Și nici pomeneală nu-i
De-a-l pofti la ei la masă,
Și flămând – vai, ce mai spui –
O luă mai departe,
Pe genunchi scriind o carte.

„Hai și descuieți odată!
Și tovarăși să vă fim.
Mândru cântec ce mai știm,
Marș francez, fără de plată.
Nu vi-e milă că pierim?
Poate-o ploaie să ne-apuce...
Nu știm drumul, că ne-am duce".

După ce-au cetit pitacul,
Onofrei ieși pe zid:
– „Măi, poleci, eu vă deschid,
Dar să nu vă puie dracul
Să mințiți, că – vă ucid!
Iar de marșuri mi-e cam scârbă,
Trageți-mi mai bine-o sârbă!

Iată poarta se descuie,
Leșii-n vale, pe sub plopi,
Se crucesc, se cred miopi –
Ce văd ei? Din cetățuie
Doi cu doi, vr-o zece șchiopi,
Onofrei ridică tonul:
– „Un, doi, un! Și stați, plutonul!"

Cu sprâncenile-ncruntate
Strigă Rex: „Sto pojo boi?
Cine dracul sunteți voi?"
– „Noi? Plăieșii din cetate.
Zece-am fost, pieriră doi.
Rex făcu o mutră lungă,
De credeai că vrea să-mpungă.

– „Pentru voi a fost gâlceava?
Dar boierii? – „Ce gândești!
Noi să știm? Prin Tirchilești".
– „Domnul unde-i? – „E-n Suceava".
– „Dar poporul?" – „La Ploiești".
– „Drace, asta-i de poveste!
N-ați ascuns prin turn neveste?"

– „Noi? Da' ce, ni-e mintea slabă?
Noi suntem creștini curați
Ăștia nu sunt însurați,
Eu de zece ani n-am babă.
Voi după femei umblați?
Zbârlea are-n Huși, săracul,
Dar urâtă, goală-dracul".

– „Dar comori ascunse-n oală
Și-ngropate!" – „Oale, spui?
Una-i știrbă, și-alta goală:
Nici o pricopseală nu-i!

Scanned with OKEN Scanner

De le vrei plocon ori pradă
Ia fugi, Zbârleo, și le adă!"

Rex atunci: – „Vă tai grămadă!"
Dar a stat cu mâna-n sus
Căci aminte și-a adus
Că-i e teaca fără spadă:
În Liow zălog și-a pus
Spada cea cu steme duble
Pentru-un pol și două ruble!

Dând din mâini ca cel ce-alungă
Gânduri rele: – „Eu sunt bun.
Apropo, ce-am vrut să spun?
Onofrei, te văd cu pungă,
Dă-mi o mână de tutun.
N-am fumat de-o săptămână.
Pune-l ici, te rog, în mână".

Și-aprinzând chibritu-n pripă,
Mulțumit privea la fum.
– „Onofrei, să-mi spui acum".
Și-apăsa cu unghia-n pipă,
„Cum mi-ai stat tu mie-n drum?
Nu știai tu de-a mea faimă
Ca să stai năuc de spaimă?

Dar glumesc așa! mă iartă,
Ești erou, s-a hotărât.
Deși porți pe după gât
Traistă... hai, și nu-i deșeartă?
O văzui numaidecât –
Ai într-însa plumbi, de toate.
Brânză, caș, și pâne poate?"

– „Brânză nu, dar am pogace
Ș-usturoi, măria ta".
– „Usturoi! Și-l poți mânca?
Dar la urmă, cui îi place...
Mon Dieu! Nu te supăra...
Tot făcurăm noi doi pacea:
Ia să văd, cum e pogacea?"

Și-apucând cu mâini grăbite,
Rupt de foame ca un lup,
Rupe Rex, cu toții rup, –
– „Onofrei al meu, iubite,
Vin la neica să te pup!"
Și-l pupa viteazul rigă
Și-ndopa la mămăligă.

Ce-a mai fost puțin ne pasă.
Au plecat polonii-n sus.
Iar plăieșii-n jos s-au dus
La Neculcea drept acasă,
Iar acesta-n cărți i-a pus.
Și din Dorna până-n Tulcea,
Toți cetesc ce-a scris Neculcea.

Scanned with OKEN Scanner

CONCERTUL PRIMĂVERII

Chiar acum din crâng venii,
Şi c-o veste bună!
Iarăşi e concert, copii;
Merg şi eu, şi tu să vii,
Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit?
Stai puţin să caut...
Cucul, un solist vestit,
De prin alte ţări venit,
Va cânta din flaut.

Cântăreaţa dulce-n grai,
Cea numită «perla
Cântăreţilor din mai»
Dulce va doini din nai
Multe doine, mierla.

Va-ntona apoi un psalt,
«Imnul veseliei»,
Corul dintr-un fag înalt.
Vor cânta-n sopran şi-n alt
Graurii câmpiei.

Turturelele-n tenor
Şi-alte voci măiestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma dup-acest cor
Fel de fel de-orchestre.

Voci de gaiţe cari fac
Să coboare ploaia,
Şi-ntr-o scoarţă de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Iar naţionale-apoi,
Cobze şi-alte hanguri,
Glas de fluier şi cimpoi,
Pitpalaci şi cintezoi
Şi-un taraf de granguri.

Se vor pune-apoi pe joc
Până chiar şi surzii,
Când vor prinde dintr-un loc
Să ne cânte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cânta şi noi ce-om şti,
Cântece din carte.
Şi, de va putea veni
Vântul, şi el va doini,
Că e dus departe.

Cine-i contra, să vedem,
Ca să-l ştie soţii!!
De-aveţi chef, tovarăşi, blem![1]
Ura-n cer! Cu toţii-avem,
Mergem dar cu toţii!

---

[1] Blem – să mergem

Scanned with OKEN Scanner

COLINDĂTORII

Afară ninge liniştit
Şi-n casă arde focul,
Iar noi, pe lângă mama stând,
De mult uitarăm jocul.
De mult şi patul ne-aştepta,
Dar cine să se culce?
Rugată, mama repeta
Cu glasul rar şi dulce,
Cum sta pe paie-n frig Hristos
În ieslea cea săracă,
Şi boul cum sufla milos
Căldură ca să-i facă.
Drăguţ un miel cum i-au adus
Păstorii de la stână
Şi îngeri albi cântau pe sus
Cu flori de măr în mână.
Şi-auzi! Răsar cântări acum,
Frânturi dintr-o colindă,
Şi vin mereu, s-opresc în drum,
S-aud acum în tindă.

Noi stăm cu ochii pironiţi
Şi fără de suflare:
Sunt îngerii din cer veniţi,
Cu Ler, oi, Domnul mare!
Ei cântă-nălţător şi rar
Cântări de biruinţă,
Apoi se-ntorc şi plâng amar
De-a Iudei necredinţă,
De spini, de-ostaşi, şi c-a murit...
Dar s-a deschis mormântul
Şi El acum e-n cer suit
Şi judecă pământul.
Şi până nu tăceau la prag,
Noi nu vorbeam nici unul –
Sărac ne-a fost, dar cald şi drag
În casă-ne Crăciunul.
Şi când târziu ne biruia
Pe vatra caldă somnul
Prin vis vedeam tot flori de măr
Şi-n faţă, mic, pe Domnul.

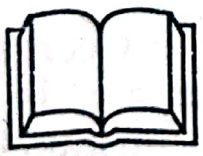

Face parte din pleiada clasicilor literaturii române, care au trăit şi creat în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Coşbuc reprezintă alături de Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu şi Vlahuţă, poetul de seamă al baladelor şi idilelor, descins din lumea basmelor, care a creat o luminoasă monografie a satului românesc. Prin trăinicia inspiraţiei sale de geniu, va deveni, aşa cum singur spune „suflet în sufletul neamului meu", cântându-i „bucuria şi amarul". Coşbuc este un liric obiectiv îndrăgostit de istoria, obiceiurile şi tradiţiile poporului din mijlocul căruia s-a ridicat, pe care l-a iubit şi respectat.

Scanned with OKEN Scanner

George Coşbuc reprezintă în poezia românească unul dintre marii noştri clasici, care a evocat trecutul eroic al poporului român, continuând cu mijloace artistice noi, pe Alecsandri şi Eminescu. Poezia „Cântec", este o chemare înflăcărată adresată fiilor patriei, pentru a veghea neîncetat la înălţarea ei. În poeziile sale „Dorobanţul", „Graiul neamului", „Patria română", „Cetatea Neamţului" autorul glorifică curajul, dârzenia şi demnitatea strămoşilor noştri.

Poeziile sale sunt un îndemn pentru generaţiile viitoare de a apăra şi păstra cu sfinţenie ceea ce înaintaşii au cucerit prin jertfa lor.

Poezia „Patria Română" este cea mai vie ilustrare în acest sens:

„Patria ne-a fost pământul
Unde ne-au trăit strămoşii
Cei ce te-au bătut pe tine
Baiazide la Rovine...
Patria ne e pământul
Celor ce suntem în viaţă
Cei ce ne iubim frăţeşte,
Ne dăm mâna româneşte...
Patria ne-o fi pământul
Unde ne-or trăi nepoţii
Şi-ntr-o mândră Românie
De-o vrea cerul în vecie
S-or lupta să ne păzească
Limba, legea românească"...

Asemenea autorului Pastelurilor – Vasile Alecsandri – şi George Coşbuc a cântat în versurile sale natura în cea mai românească limbă. Astfel, în anotimpul pur al renaşterii la viaţă – primăvara –, ilustrând sugestiv concertul păsărilor în natură, autorul îndeamnă copiii să observe într-un crâng din mijlocul naturii, spectacolul dat de păsări, un „imn al veseliei" închinat primăverii. În „Colindătorii", Coşbuc sugerează frumuseţea iernii, încărcată de obiceiurile şi datinile strămoşeşti cu cântecele colindătorilor care vestesc naşterea domnului Isus Hristos, sărbătoarea sfântă a Crăciunului. Contemporană tuturor timpurilor, opera lui G. Coşbuc rămâne un nesecat izvor de frumuseţe.

Scanned with OKEN Scanner

VASILE ALECSANDRI
(1818–1890)

PENEŞ CURCANUL

Plecat-am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul, zece,
Şi nu-i era, zău, nimănui
În piept inima rece.
Voioşi ca şoimul cel uşor
Ce zboară de pe munte.
Aveam chiar pene la picior
Ş-aveam şi pene-n frunte.

Toţi dorobanţi, toţi căciulari,
Români de viţă veche,
Purtând opinci, suman, iţari
Şi cuşma pe-o ureche.
Ne dase nume de Curcani
Un hâtru bun de glume,
Noi am schimbat lângă Balcani
Porecla în renume!

Din câmp, de-acasă, de la plug
Plecat-am astă-vară
Ca să scăpăm de turci, de jug
Sărmana, scumpa ţară.
Aşa ne spuse-n graiul său
Sergentul Mătrăgună,
Şi noi ne-am dus cu Dumnezeu
Ne-am dus cu voie bună.

Oricine-n cale ne-ntâlnea
Cântând în gura mare,
Stătea pe loc, s-adimenea
Cuprins de admirare:
Apoi în treacăt ne-ntreba
De mergem la vreo nuntă?
Noi răspundem în hohot: „Ba,
Zburăm la luptă cruntă!"

„Cu zile megeţi, dragii mei,
Şi să veniţi cu zile!"
Ziceau atunci bătrâni, femei,
Şi preoţi, şi copile;
Dar cel sergent făr' de musteţi
Răcnea: „Să n-aveţi teamă.
Românul are şapte vieţi
În pieptu-i de aramă"

Ah! cui ar fi trecut prin gând
Ş-ar fi crezut vreodată
Că mulţi lipsi-vor în curând

Scanned with OKEN Scanner

Din mândra noastră ceată!
Priviți! Din nouă câți eram,
Și cu sergentul, zece,
Rămas-am singur eu... și am
În piept inima rece!

Crud e când intră prin stejari
Năprasnica secure,
De-abate toți copacii mari
Din falnica pădure!
Dar vai de-a lumei neagră stea
Când moartea nemiloasă
Ca-n codru viu pătrunde-n ea
Și când secure-i coasă!

Copii! aduceți un ulcior
De apă de sub stâncă.
Să sting pojarul meu de dor
Și jalea mea adâncă.
Ah! ochii-mi sunt plini de scântei
Și mult cumplit mă doare
Când mă gândesc la frații mei,
Cu toți pieriți în floare.

Cobuz ciobanu-n Calafat
Cânta voios din fluier.
Iar noi jucam hora din sat
Râzând de-a boambei șuier.
Deodat-o schijă de obuz
Trăsnind... mânca-o-ar focul!
Retează capul lui Cobuz
Ș-astfel ne curmă jocul.

Trei zile-n urmă am răzbit
Prin Dunărea umflată,
Și nu departe-am tăbărât
De Plevna blestemată.
În fața noastră se-nălța
A Griviței redută,
Balaur crunt ce-amenința
Cu gheara-i nevăzută.

Dar și noi încă o pândeam
Cum se pândește-o fiară
Și tot chiteam și ne gândeam
Cum să ne cad-n gheară?
Din zori în zori și turci și noi
Zvârleam în aer plumbii
Cum zvârli grăunți de popușoi
Ca să hrănești porumbii.

Și tunuri sute bubuiau...
Se clătina pământul!
Și mii de bombe vâjâiau
Trecând în zbor ca vântul.
Ședea ascuns turcu-n ocol
Ca ursu-n vizunie.
Pe când trăgeam noi tot în gol,
El tot în carne vie...

Ținteș era dibaci tunar,
Căci toate-a lui ghiulele
Loveau turcescul furnicar
Ducând moartea cu ele.
Dar într-o zi veni din fort
Un glonte, numai unul

Scanned with OKEN Scanner

Şi bietul Ţinteş căzu mort,
Îmbrăţişându-şi tunul.

Pe-o noapte oarbă, Bran şi Vlad
Erau în sentinele.
Ferbea văzduhul ca un iad
De boambe, de şrapnele.
În zori găsit-am pe-amândoi
Tăiaţi de iatagane,
Alături ea c-un moviloi
De leşuri musulmane.

Sărmanii! bine s-au luptat
Cu lifta cea păgână
Şi chiar murind ei n-au lăsat
Să cad-arma din mână.
Dar ce folos! ceata scădea!
Şi-acuma rămăsese
Cinci numai, cinci flăcăi din ea,
Şi cu sergentul şase!...

Veni şi ziua de asalt,
Cea zi de sânge udă!
Părea tot omul mai înalt
Faţă de moartea crudă.
Sergentul nostru, pui de zmeu,
Ne zis-aste cuvinte:
„Cât n-om fi morţi, voi cinci şi eu,
Copii, tot înainte!"

Făcând trei cruci, noi am răspuns:
„Amin! şi Doamne-ajută!"
Apoi la fugă am împuns
Spre-a turcilor redută.
Alelei! Doamne, cum zburau
Voinicii toţi cu mine!
Şi cum la şanţuri alergau
Cu scări şi cu faşine!

Iată-ne ajunşi!... încă un pas.
„Ura!-nainte, ura!..."
Dar mulţi rămân fără de glas,
Le-nchide moartea gura!
Reduta-n noi răpede-un foc
Cât nu-l încape gândul,
Un şir s-abate-n loc,
Dar altul îi ia rândul.

Burcel în şanţ moare zdrobind
O tidvă păgânească.
Şoimu-n redan care răcnind:
„Moldova să trăiască"
Doi fraţi Călini, ciuntiţi de vii,
Se zvârcolesc în sânge;
Nici unul însă, dragi copii,
Nici unul nu se plânge.

Atunci viteazul căpitan,
Cu-o largă brazdă-n frunte,
Strigă voios: „Cine-i Curcan,
Să fie şoim de munte!"
Cu steagu-n mâini, el sprintenel
Viu suie-o scară-naltă.
Eu cu sergentul după el
Sărim delaolaltă.

Scanned with OKEN Scanner

Prin foc, prin spăngi, prin glonți,
prin fum,
Prin mii de baionete,
Urcăm, luptăm... iată-ne-acum
Sus, sus, la parapete.
„Allah! Allah!" turcii răcnesc,
Sărind pe noi o sută,
Noi punem steagul românesc
Pe crâncena redută.

Ura! măreț se-nalță-n vânt
Stindardul României!
Noi însă zacem la pământ,
Căzuți pradă urgiei!
Sergentul moare șuierând
Pe turci în risipire,
Iar căpitanul admirând
Stindardu-n fâlfâire!

Și eu, când ochii am închis,
Când mi-am luat osânda:
„Ah! pot să mor de-acum, am zis,
A noastră e izbânda!"
Apoi, când iarăși m-am trezit,
Din noaptea cea amară,
Colea pe răni eu am găsit
„Virtutea militară"!...

Ah! da-o-ar Domnul să-mi îndrept
Această mână ruptă,
Să-mi vindec rănile din piept,
Iar să mă-ntorc la luptă,
Căci nu-i mai scump nimică az
Pe lumea pământească
Decât un nume de viteaz
Și moartea vitejească!

Mircești. august 1877

CONCERTUL ÎN LUNCĂ

În poiana tăinuită unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună,
Ca s-asculte-o cântăreață revenită-n primăvară
Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

Roi de flăcări ușurele, lucioli scânteietoare
Trec în aer, stau lipite, de *luminările-n* floare
Răspândind prin crengi, prin tufe, o văpaie albăstrie
Ce mărește-n miezul nopții dalba luncii feerie.

Scanned with OKEN Scanner

Iată, vin pe rând, păreche, și pătrund cole-n poiană
Bujorelul vioi, rumen, cu năltuța *odoleană*,
Frățiori și *romănițe* care se ațin la drumuri,
Clopoței și *măzărele*, îmbătate de parfumuri.

Iată frageda *sulcină*, *stelișoare*, blânde *nalbe*,
Urmărind pe *busuiocul* iubitor de sânuri albe,
Dediței și *garofițe*, pârguite-n foc de soare,
Toporași ce se închină gingașelor lăcrimioare.

Vine *cimbrul* de la câmpuri cu *fetica* de la vie,
Nufărul din baltă vine întristat, fără soție,
Și cât el apare galbin, oacheșele *viorele*
Se retrag de el departe, râzând vesel între ele.

În poiană mai vin încă elegante floricele,
Unele-n *condurii doamnei* și-n *rochiți de rândunele*,
Altele purtând în frunte, înșirate pe o rază,
Picături de rouă dulce care-n umbră scânteiază.

Ele merg, s-adună-n grupe, se feresc de buruiene
Și privesc sosind prin aer zburători cu mândre pene,
Dumbrăvenci, ganguri de aur ce au cuiburi de mătasă,
Ciocârlii, oaspeți de soare, rândunele, – oaspeți de casă.

Mierle vii șuierătoare, cucul plin de îngâmfare,
Gaița ce imitează orice sunete bizare,
Stigleți, presuri, macalendri ce prin tufe se alungă
Și duioase turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată, vin și gândăceii în hlamide smălțuite;
Iată greieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite,
Și culbeci care fac coarne purtându-și casa-n spinare...
La ivirea lor poiana clocotește-n hohot mare.

Scanned with OKEN Scanner

Iată-n urmă și albine aducând în gură miere...
Zburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpedea rouă din a florilor potire,
Șoptind florilor în taină blânde șoapte de iubire.

Dar, tăcere!... Sus pe-un frasin un lin freamăt de aude!...
Toți rămân în așteptare, cântăreața-ncet prelude.
Vântul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pânză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu printre frunzi alin adie,
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
Pân' ce umple-ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gânditoare și tăcută luna-n cale-i se oprește.
Sufletul cu voluptate în extaz adânc plutește,
Și se pare că s-aude prin a raiului cântare
Pe-ale îngerilor harpe lunecând mărgăritare.

E privighetoarea dulce care spune cu uimire
Tainele inimei sale, visul ei de fericire...
Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cântec fără nume...
Macul singur, roș la față, doarme dus pe ceea lume!

GERUL

Gerul aspru și sălbatic strânge-n brațe-i cu jălire
Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire;
El ca pe-o mireasă moartă o-ncunună despre zori
C-un văl alb de promoroacă și cu țurțuri lucitori.

Scanned with OKEN Scanner

Gerul vine de la munte, la fereastră se opreşte,
Şi, privind la focul vesel care-n sobe străluceşte,
El depune flori de iarnă prin cristalul îngheţat,
Crini şi roze de zăpadă ce cu drag le-a sărutat.

Gerul face cu-o suflare pod de gheaţă între maluri,
Pune streşinilor casei o ghirlandă de cristaluri,
Iar pe feţe de copile înfloreşte trandafiri,
Să ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri.

Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare
Ce se-ntrec pe câmpul luciu, scoţând aburi lungi pe nare.
O! tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu
Să mă poarte ca săgeata unde el ştie, şi eu!

LA GURA SOBEI

Aşezat la gura sobei noaptea pe când viscoleşte
Privesc focul, scump tovarăş, care vesel pâlpâieşte
Şi prin flacăra albastră vreascurilor de aluni
Văd trecând în zbor fantastic a poveştilor minuni.

Iată-o pasăre măiastră prinsă-n luptă c-un balaur;
Iată cerbi cu stele-n frunte carii trec pe punţi de aur;
Iată cai de fug ca gândul; iată zmei înaripaţi
Care-ascund în mari palaturi mândre fete de-mpăraţi.

Iată pajuri năzdrăvane care vin din neagra lume,
Aducând pe lumea albă feţi-frumoşi cu falnic nume;
Iată-n lacul cel de lapte toate zânele din rai...
Nu departe stă Pepelea, tupilat în flori de mai.

Scanned with OKEN Scanner

Dar pe mine ce m-atrage, dar pe mine ce mă-ncântă
E Ileana Cosânzeana!... În cosiță floarea-i cântă.
Până-n ziuă stau pe gânduri și la ea privesc uimit,
Că-mi aduce viu aminte de-o minune ce-am iubit!

IARNA

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se pierd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum.
Se văd stelele pierdute sub clăbucii albi de fum.

Dar ninsoarea încetează norii fug, doritul soare
Strălucește și desmiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

Scanned with OKEN Scanner

POROJAN

Mircești, 1880

Amice,

Am pierdut în zilele trecute un tovarăș de copilărie care purta un nume mai mult de șatră decât de salon, căci se numea Porojan! El a fost unul din robii noștri, țigan lingurar de soiul lui, însă pitar[2] de meserie.

Mărturisesc că m-am simțit cuprins de-o adâncă mâhnire când am aflat că el s-a mutat cu șatra pe ceea lume, ca mulți din contemporanii mei, boieri, țărani și țigani, cu care m-am încălzit la soarele Moldovei timp de jumătate de secol și mai bine! – Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martor al începutului vieții mele, rivalul meu în jocul de arșici și în azvârlitura de pietre pe deasupra bisericei Sfântului Ilie din Iași, vecină cu casa părintească.

Valurile lumii și treptele sociale ne-au despărțit de mult unul de altul, eu înălțându-mă pe scară mai până în vârful ei[1], și el rămânând jos fără a putea pune piciorul nici măcar pe întâia treaptă, însă acum 50 de ani eram amândoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotrivă pârliți de dânsul, și formam o pereche nedespărțită de cum răsărea lumina zilei până ce apunea. Poamele din grădină nu apucau niciodată a se coace din cauza noastră, căci amândoi știam a ne agăța ca veveriţele pe vârfurile cele mai înalte ale copacilor roditori.

Meșteri în arta de a fura merele și perele de pe crengi; îndrăsneți la asaltul stogurilor de fân, din vârful cărora ne plăcea a ne da de-a rostogol; neobosiți la „puia-gaia", la „poarca", la „țârca" și chiar iscoditori de nouă jocuri, eram mândri unul de altul!... Singura deosebire ce exista între noi doi consista într-aceeá că pentru fărdelegile noastre copilărești, numai Porojan era pedepsit de către jupâneasa din casă, mama Gahița! Câte bătăi a mâncat el, sărmanul, pe socoteala mea!... De-abia scăpat din mâinile jupânesei cu chica topor

---

[1] În 1858 Alecsandri figura pe lista celor 38 de boieri dintre care în ianuarie 1859 avea să fie ales domnul Moldovei și la un moment dat s-a pus destul de serios problema alegerii lui.

[2] Pitar = brutar

Scanned with OKEN Scanner

şi cu obrajii bujoraţi de palme, el alerga la mine şi, uitând usturimea, mă îndemna să ne jucăm în puf. Eu îl mângâiam, dându-i câteva parale turceşti ca să cumpere halviţă şi simit, două friandize, cum zic francezii, două Delicatessen, cum zic nemţii, pentru care Porojan era în stare să-şi vânză căciula dac' ar fi avut-o, şi eu în stare să-mi dau papucii din picioare.

Ce talent avea el pentru confecţionarea arcelor de nuiele cu săgeţi de şindrilă! Cum ştia de bine să înalţe zmeii de hârtie poleită până sub nori şi să le trimeaţă răvaşe de şfară[1]!... Acei zmei, cu cozi lungi, erau fabricaţi de dascălul bisericei şi purtau pe faţa lor următoarele cuvinte scrise cu slove cirilice:

„Afurisit să fie tot neamul lui şi să ardă-n jăratecul iadului acel care ar găsi acest zmeu căzut şi nu l-ar aduce în Ograda Sfântului Ilie".

Zmeul sforăind purta acest blestem pe deasupra oraşului, fiind pândit de toţi băieţii mahalalelor, şi când i se întâmpla să cadă din văzduh, devenea prada lor, blastemul nu producea nici un efect, din cauză că hoţii nu ştiau carte; însă Vasile Porojan pleca îndată ca să-şi găsească paguba, sărea peste zaplază, peste garduri, până ce da de hoţi; începea ceartă cu ei, şi câteodată izbutea a se întoarce cu o bucăţică din coada zmeului în mână, iar mai adeseori el venea cu părul şi cu cămaşa ruptă.

Atunci faţa lui se posomora şi ochii lui se aprindeau de dorul răzbunării. Cu o iscusinţă de sălbatic, el îşi pregătea armele, adică o piatră rotundă legată de capătul unui pac de şfară, şi când vedea pe deasupra capului înălţându-se vreun zmeu străin, deodată azvârlea pieatra în văzduh şi o azvârlea cu atâta măiestrie, încât pieatra zbura totdeauna pe deasupra şferii zmeului şi cădea iar lângă el.

– Al nostru-i, cuconaşul!... striga Porojan cu glas triumfător; şi, în adevăr, trăgând şfara lui încâlcită de acea a zmeului, aceasta în curând cădea în mâinile noastre.

Ce bucurie!... Nici o comoară nu putea plăti acea izbândă.

Tovarăşul meu, pe lângă aceste dispoziţii de ştiinţă strategică, mai poseda şi aplecări artistice; el suna din drâmbă cu un talent la care nu am putut ajunge niciodată şi pe care-l admiram mai mult decât am

[1] Şfară = sfoară, aţă

Scanned with OKEN Scanner

admirat mai târziu talentul lui Listz... știa să imiteze șuierul șerpilor și să-i cheme astfel la el când ne rătăceam împreună prin fânețele înflorite din lunca de la Mircești... și însă toate aceste aptitudini a lui fiind nesocotite, el a fost destinat a deveni pitar.

Într-o bună dimineață Porojan a fost dat pe mâna unui brutar pentru ca să învețe a plămădi pâini, ciurecuri, colaci, cozonaci etc., și eu am fost trimis la pensionul d-lui Victor Cuenim[1], ca să învăț tot ce se învăța pe atunce; un pic de franțuzească, un pic de nemțească, un pic de grecească și ceva istorie, și ceva geografie pe deasupra.

Adio, nepăsare a copilăriei! adio libertate! adio fericire!!

Ce-a fi pățit tovarășul meu sub lopata brutarului, nu știu, dar cât pentru mine, îmi aduc aminte că, lipsit de Porojan, îmi părea că am o ființă fără umbră.

(...) La întoarcerea mea în țară, de la sfârșitul anului 1839, după o plăcută călătorie prin Italia, am găsit casa părintească complectă... Porojan singur lipsea, căci fugise a doua zi după plecarea mea la Paris și nu se mai întorsese la stăpâni de frica zgardei cu coarne de fier și mai cu seamă de groaza polițaiului Urzică, prin mânile căruia era obicei ca să treacă toți țiganii leneși, talhari sau prea iubitori de libertate... Nu trecu însă mult timp, și el apăru în curte, căci auzise de întoarcerea mea. Dorul de mine îl făcu să înfrunte asprimea pedepsei ce meritase... dar am avut nespusă mulțumire de a-l scăpa și de a-l reintegra iarăși în postul său de pitar al casei.

După moartea părinților mei, am eliberat pe toți robii noștri voind astfel să recunosc amicia lui Porojan pentru mine. Frumoasă zi a fost aceea când, din balconul casei de la Mircești, am declarat țiganilor adunați că sunt liberi! Că nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescuți și deprinși ca servitori în casa boierească și că pot să meargă unde le place fără împedecare din partea nimănui.

Surprinderea lor s-a manifestat prin o esclamare sălbatică, și bucuria lor prin o mie de sărituri deșănțate, ca oameni mușcați de tatantelă. Vreo trei bătrâni însă au început a plânge și a-mi zice:

---

1 Koris Adamantinos (1748–1833) filolog grec.

Scanned with OKEN Scanner

– Stăpâne, stăpâne, ce ți-am greșit ca să ne urgisești astfel, păcătoșii de noi?!... Ne faci slobozi?... Cine o să ne poarte de grijă de azi înainte?... Cine o să ne hrănească, cine să ne îmbrace, cine să ne cunune, cine să ne îngroape?... Stăpâne, tu te îndură de noi și nu ne depărta de mila măriei tale!

Vorbe deșarte pentru mulțimea ce intrase în paroxismul beției!... Toți, părăsindu-și bordeiele, plecară a doua zi cu tot avutul lor ca să meargă... Unde?... Nu o știau nici ei, dar se porniră ca să calce peste orizon și să afirme dreptul lor de oameni liberi... Laia[1] se opri la cea întâi crâșmă, pentru ca să celebreze noua lor poziție socială, apoi se opri la a doua crâșmă, pentru ca să cinstească sănătatea cuconașului, apoi la a treia,pentru ca să boteze cu vin libertușca apoi la a patra, pentru ca să guste dacă rachiul liber e mai bun decât celălalt etc., etc., și astfel au dus-o întruna până ce, bându-și până și căciulele și apucându-se de furturi, au ajuns la închisorile de la Roman, de la Petra și de la Bacău.

Peste șase luni, s-au întors cu toții la Mircești, goi, bolnavi, morți de foame, înghețați de ger, și au căzut în genunchi, cu rugăminte ca să-i primesc iar robi ca în vremurile cele bune, după cum spuneau ei... Această reîntoarcere de bunăvoie la sclavie m-a făcut a cugeta mult asupra modului de a libera popoarele ce sunt sclave din născare și m-am convins că pre cât e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe atât e de necumpătat faptul de a libera deodată pe un sclav fără a-l pregăti de fericirea ce-l așteaptă și a-l feri de neajunsurile unei libertăți pripite.

Porojan însă nu împărtăși soarta celorlalți țigani. Devenit liber, el se duse să exercite în ținuturi meseria lui de pitar și în sfârșit se stabili la Peatra. Astfel ne perdurăm din vedere ani îndelungați... Mi se spusese chiar că ar fi murit!...

Într-o zi, pe când ședeam la masă în umbra copacilor din grădina de la Mircești, zăresc un străin cu surtuc de nankin și cu picioarele goale... Figura lui nu-mi părea necunoscută... o privesc cu luare-aminte... Ce să văd?... Porojan!... Cine poate spune bucuria mea?... Tovarășul meu din copilărie! trăiește! iată-l!... iată-l plângând și

[1] Laia = alaiul, ceata

Scanned with OKEN Scanner

sărutându-mi mâinile!... Nu știam ce să-i dau ca să-i fac mulțumire... Îmi venea să-l poftesc la masă; să-i propun o partidă de arșici.

După cele întâi momente de uimire, el îmi povesti odiseea lui, un lung șir de mizerii omenești, apoi se rugă să-l primesc ca pitar la Mircești, zicând că voiește să moară unde s-a născut. Am primit cu recunoștință, l-am îmbrăcat din cap până-n picioare, i-am hotărât o leafă bună și i-am găsit o odaie deosebită în ogradă. El s-a instalat și după două zile s-a făcut nevăzut împreună cu un cal al vătafului.

De-atunci l-am mai întâlnit o dată la Peatra, slăbănogit, plin de reumatisme, plecat spre pământ de aspra mână a bătrâneței și dezgustat de lume. Sărmanul! a părăsit-o în sfârșit, luând cu el partea acea din tabloul social care ne arată familiile boierești înconjurate de servitori țigani, precum erau casele patricianilor romani pline de sclavi aduși din lumea întreagă.

ISTORIA UNUI GALBÂN ȘI A UNEI PARALE
(fragment)

În noaptea trecută, pe la un ceas după douăsprezece, am fost trezit din somnul dulce ce gustam, prin un zinghet metalic care m-a mirat foarte mult, nefiind obicinuit a auzi asemine armonie la ceasuri atât de târzii. Acel sunet mi se părea că venia din fundul odăei și că eșia dintr-o cutioară de fildeș, săpată, ce se zărea pe masă în razele lunei care răsbătea prin fereastră. M-am sculat iute din pat pentru ca să cunosc pricina zuruitului pomenit, am luat în mână acea cutie unde pusesem dimineața un galben olandez și o para mare turcească, am luat-o cu luare aminte, și adâncă a fost mirarea care m-a cuprins, auzind de odată glasuri străine eșind din cutie, două glasuri de altă lume, care sbârniau, țiuiau și se sfădiau de moarte.

Să mărturisesc că m-au apucat fiori reci, în fața acelei minuni, nu socot că ar fi vreo rușine din parte-mi pentru că nu sunt deprins a trăi printre spirite. Spun drept că atunci m-am văzut înconjurat de vedenii, fantasme, stafii, strigoi, moroi, și de toate ființele fantastice

Scanned with OKEN Scanner

câte joacă parola și hora cu mezul nopții în lumina lunei. Peste puțin însă liniștindu-mă ceva, nu știu cum s-a făcut că am gândit la A. Donici fabulistul, și aducându-mi aminte de fabula lui, *Ferul și argintul,* în care aceste două metaluri țin un dialog atât de înțelept, deodată zic, o lumină cerească îmi trecu prin minte, și am înțeles următorul adevăr: că și metalurile au suflet, mai ales aurul și argintul, de vreme ce ele însuflețează și de mai multe ori desuflețează oamenii; în urmare trebue să aibă graiu.

Sprijinit de această frumoasă descoperire, m-am simțit cuprins de o femeiască curiositate, și, fără dar a perde vremea, m-am lungit într-un jâlț elastic, am așezat cutioara lângă mine pe masă și, cu țigareta prinsă, m-am pus pe ascultat. Razele lunei, precum am zis, se jucau pe covorul din odae, zugrăvind felurimi de figuri, și unele lunecând pe cristalul călămărilor, tremurau iar deasupra galbânului și a paralei, la care mă uitam cu ochii țintiți. Aceste două monete se aflau atunci în focul cel mai înflăcărat al convorbirei, amândouă săltând din vreme în vreme cu mânie și bătându-se, zuruind de marginele cutioarei. Iată ce ziceau:

Galbânul. – Dar, mă mir de stăpânul meu cum de a uitat cine sunt eu, și m-a pus la un loc cu o biată para ca tine, ce nu faci acum nici trei bani, atât ești de ștearsă și de ticăloasă.

Paraoa. – (Plesnind de ciudă). Râde dracu de porumbele negre!... Dar nu te vezi, ciuntitule, cât ești de ros de chila zarafilor?... nu te vezi că ai ajuns în trei colțuri, că ai scăzut și ai slăbit ca un irmilic de cei noi?... Ți-ai perdut toți dinții sărmane, și vrei să mai muști și pe alții?

Galbânul. – (Cu fudulie, ridicându-se în picioare). Leul deși îmbătrânește tot leu rămâne, asemine și galbânul tot galbân!

Paraoa. – (Săltând des și iute de râs). Galbân, tu?... cu adevărat sărmane, ești galbân, dar de gălbinarea morții.

Galbânul. – Ean ascultă, kadână bătrână, nu te juca cu cuvintele, că deși sunt acum în trei colțuri, pe loc înfig unul în tine.

Paraoa. – (Cu dispreț și cu un aer de mărire). Eu am trecut prin degetele ienicerilor și nu mi-a fost frică! Tocmai tu vrei să mă sparii?

Scanned with OKEN Scanner

Ambele mele monete stătură puțin într-o poziție teatrală ca doi dușmani viteji cari se măsoară cu ochii pân-a nu răsufla. Atât eram de curios a vedea un duel bănesc, dar așteptarea mea fu și acum înșelată, precum a mai fost de multe ori în acest soiu de întâmplări. Provocatorul, adică galbânul, văzând maiestatea și curajul potivnicei lui, se domoli, se trase înapoi, și prin această mișcare aduse o nouă dovadă observărei ce am făcut de mult, că fala mare ispravă n-are.

Galbânul. – (După o scurtă tăcere). Nu te bucura, proasto, că eu mă voiu înjosi a te onora cu loviturile mele, și dacă te-am și amenințat adiniaorea, nu spera că-mi voiu uita rangul meu într-atâta încât să mă ating de tine. Știu, slavă domnului! câtă depărtare este între noi. Familia mea îi de aur și neamul tău de-abia de argint. Cum îndrăznești dar a socoti că, eu care am fost slăvit de cei mari și legănat în sânul lor, eu care sunt fruntea banilor, eu să mă măsor cu tine? Sărmană! Gândește cât ai rămas de neînsemnată în lume, și vezi mai înainte de toate că ești de o mie patrusute douăzeci de ori mai puțin decât mine.

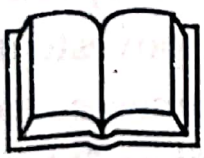

Vasile Alecsandri a fost un scriitor cu o bogată activitate literară și politică, care a participat la revoluția de la 1848 și a luptat pentru unirea principatelor române. Autor al „Doinelor și lăcrămioarelor", al „Mărgăritarelor" și „Pastelurilor", numit de Eminescu în „Epigonii" – „rege al poeziei românești", a fost cu adevărat, suveran al acesteia, până la ivirea magnificului „luceafăr".

Alecsandri a exprimat cu cea mai înaltă expresie artistică iubirea omenească și dorul de patrie, a descris ca nimeni altul înaintea sa, frumusețea proprie a pământului natal. El a încălzit ostașii cu raza poeziei, însuflețindu-i pe aceștia pe câmpul de luptă pentru independența țării. Mărturie stau poeziile „Peneș Curcanul", „Deșteptarea României", „Hora Unirii", „Odă ostașilor români",

Scanned with OKEN Scanner

poezii care prin înaltul mesaj patriotic și civic au servit și servesc marile idealuri naționale de dreptate, libertate, independență și neatârnare.

Deschizând farmecul limbii române în poezia populară, știind să picteze în cuvinte și să pună în mișcare, cu măiestrie de artist desăvârșit, privelиștile naturii, Alecsandri își încununează opera cu legendele istorice (Dan, căpitan de plai) și fantastice (Legenda Ciocârliei) precum și cu Pasteluri.

Pastelurile „Concertul în luncă", „Gerul", „La gura sobei", „Iarna" și altele, sunt numai câteva din creațiile originale de tablouri din natură, prin care poetul descoperă privelişti grațioase. Astfel, ritualul sărutării de către soarele uscat „pe cereasca mândră scară" a florilor primăverii: / „Dediței și viorele, brebenei și toporași / Ce răzbat prin frunzi uscate și se-arată drăgălași"; senzația de fraged și delicat „în lumea pudruită cu mărunt mărgăritar", o veveriță mică ce saltă (...) pe „o creangă de stejar" etc. Evidențierea stihiilor dezlănțuite ale naturii din anotimpul iarna: „aspru și sălbatic, gerul strânge neagra luncă în brațe, „cu jălire", face suflând pod de gheață între maluri etc; subliniază măiestria picturală ajunsă la perfecțiune.

În povestirea „Vasile Porojan" scriitorul își exprimă retrospectiv sentimentele de amiciție față de fostul rob Vasile Porojan, poveste în care profunzimea gândirii și sinceritatea expunerii îl cuceresc pe cititor. După ce sunt eliberați de pe moșia Mircești, robii se întorc după șase luni, goi, bolnavi; morți de foame, înghețați de ger, căzând în genunchi pentru a fi primiți înapoi. Alecsandri meditează asupra fenomenului și face o analiză socială amplă, conchizând: „această reîntoarcere la sclavie m-a făcut a cugeta mult asupra modului de a elibera popoarele ce sunt sclave din născare și m-am convins că pe cât este de neomenos faptul de a-l lipsi pe om de libertate, pe atât de necumpătat e faptul de a libera deodată pe un sclav fără a-l pregăti la fericirea ce-l așteaptă și a-l feri de neajunsurile unei libertăți pripite".

Scanned with OKEN Scanner

GRIGORE ALEXANDRESCU
(1810–1885)

BOUL ȘI VIȚELUL

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
În zilele noastre de soartă-ajutat,
Și decât toți frații mai cu osebire,
Dobândi-n cireadă un post însemnat.

„Un bou în post mare?“ Drept, cam ciudat vine,
Dar asta se-ntâmplă în oricare loc:
Decât multă minte, știu că e mai bine
Să ai totdeauna un dram de noroc.

Așa d-a vieței veselă schimbare,
Cum și de mândrie boul stăpânit,
Se credea că este decât toți mai mare,
Că cu dânsul nimeni nu e potrivit.

Vițelul atuncea, plin de bucurie,
Auzind că unchiul s-a făcut boier,
Că are clăi sumă și livezi o mie:
„Mă duc, zise-ndată, nițel fân să-i cer.“

Făr-a pierde vreme, vițelul pornește,
Ajunge la unchiu, cercă a intra;

Scanned with OKEN Scanner

Dar pe loc o slugă vine și-l oprește:
– Acum doarme – zice – nu-l poci supăra.

– Acum doarme? ce fel! pentru-ntâia dată
După prânz să doarmă! Obiceiul lui
Era să nu șază ziua niciodată;
Ast somn nu prea-mi place, și o să i-o spui.

– Ba să-ți cauți treabă, că mănânci trânteală,
S-a schimbat boierul, nu e cum îl știi;
Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Primit în casă dacă vrei să fii.

La o mojicie atâta de mare,
Vițelul răspunde că va aștepta;
Dar unchiul se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lângă el trece, făr-a se uita.

Cu mâhnire toate băiatul le vede,
Însă socotește că unchiu-a orbit;
Căci fără-ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăși prea de dimineață,
Să-i găsească vreme la dânsul veni;
O slugă, ce-afară îl vede că-ngheață,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

– Boierule – zise – așteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu.
– Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară.
N-am astfel de rude, și nici voi să-l știu.

Scanned with OKEN Scanner

VULPOIUL PREDICATOR

Un vulpoi cuprins de boală,
La putere foarte prost,
Însă învățat în școală,
Logica știind de rost,
Făcu plan ca să vorbească
Și să predice-n pustii;
Se silea să dovedească,
C-un stil dulce, vorbe mii,
Că cu o simplicitate
Și cu traiul cel cinstit,
Cu năravuri lăudate,
E oricine fericit;
C-astă lume desfrânată
Totdauna ne-amăgește,
Fără a ne da vr-odată
Câte ne făgăduiește.
Dar la buna-i predicare
Nimini nu da ascultare.
Câțiva șoareci, cerbi de munte
Veneau rar să o asculte;
Însă ei în depărtare,
Neavând nicidecum stare,
Fără cinste sau favor,
Nu putea da-ncredințare,
Slavă ăstui orator.
Așa el schimbă vorbirea,
Defăimă năpăstuirea,
Pe urși, tigri, lei, pardoși,
Arătând a lor turbare
Și a sângelui vărsare,
Și că sunt nesățioși.
Atunci cerbi, ciutele toate
Ascultau întru mirare,
Și în lacrimi cufundate
Plecau de la adunare.
Vulpea-și făcu mare nume;
Un leu foarte cu credință,
Domn p-acea parte de lume,
Să o vază-avu dorință;
Deci și ea cu bucurie
La palat grăbi să vie;
Unde, ajungând, vorbește;
Tonul ei înmărmurește
P-ai pădurilor tirani;
Cu putere ea descrie
Slaba nevinovăție,
Pradă acestor dușmani,
Cufundată în durere
Cerând la-nalta putere
Asupră-le ajutor.
Curtezanii în mirare
Ascultau cu supărare,
Căci așa vrea prințul lor,
Care plin de bucurie
La palat pofti să vie
Vulpea în acel minut.
– Ce-ai vorbit – îi zise, -mi place
Căci prin tine mi se face
Adevărul cunoscut:
Însă pentru osteneală
Spune fără de sfială,
Ce vrei? slujbă, rang sau bani?
Oratorul zise-ndată:
– Prințule, în loc de plată,
Aș pofti câțiva curcani.

Scanned with OKEN Scanner

CÂINELE ȘI CĂȚELUL

„Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, urșii, leii și alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o'ntâmplare;
Și eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place,
Este egalitate,
Toate iau o schimbare, și lumea se cioplește,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește.
Cât pentru mine unul, firește cine știe,
C-o am de bucurie
Când toată lighioana, măcar și cea mai proastă,
Când sadea îmi zice, iar nu domnia-voastră".
Așa vorbea deunăzi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte ce lătra foarte tare.
Cățelul Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Și că nu au mândrie, nici capriții deșarte,
S'apropie îndată
Să-și arate iubirea ce are pentru ei:
„Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,
„Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei".
– „Noi frații tăi", răspunse Samson plin de mânie,
„Noi frații tăi potaie?
O să-ți dăm o bătaie
Care s-o pomenești.
Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție,
Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești?"
– „Dar ziceați..." – „Și ce-ți pasă? Te-ntreb eu
ce ziceam?"

Scanned with OKEN Scanner

„Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mândria, şi că urăsc pe lei,
Că voiu egalitate, dar nu pentru căţei".

Aceasta între noi adesea o vedem,
Şi numai cu cei mari egalitate vrem.

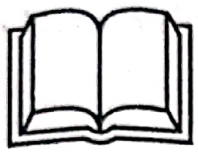

Grigore Alexandrescu este considerat întâiul mare poet al literaturii moderne şi cel mai mare fabulist (autor de fabule) din literatura noastră.

Fabula este o povestire scurtă în versuri sau proză, în care scriitorul satirizează (critică) anumite trăsături morale ale oamenilor cu ajutorul animalelor, păsărilor, plantelor sau lucrurilor. Îndărătul fiecărui personaj din fabulă ghicim câte un caracter uman pe care fabulistul îl critică pentru defectele sale morale.

Astfel, în „Boul şi viţelul", este criticat parvenitismul (îmbogăţirea prin mijloace necinstite) precum şi îngâmfarea boului care a ajuns, ajutat de noroc, într-un post mare.

Căpătând obiceiuri boiereşti, el refuză să-şi mai recunoască rudele rămase sărace, pe nepotul de soră, viţelul, „al doamnei vaci fiu", venit să-i ceară „niţel fân".

În „Vulpoiul predicator" şi în „Câinele şi căţelul" este criticată demagogia (vorbăria goală) caracteristică de multe ori oamenilor politici care nu-şi respectă promisiunile făcute, urmărind numai interesul lor personal. Câinele Samson ar dori să aibă drepturile şi puterea leului, dar nu acordă aceleaşi drepturi căţelului Samurache.

Fiecare fabulă are o morală care este dată uneori de autor iar alteori este dedusă de cititor. Morala fabulei „Câinele şi căţelul" o găsim exprimată de autor în versurile finale:

„Aceasta între noi adesea o vedem
Şi numai cu cei mari egalitate vrem."

Grigore Alexandrescu a reuşit să creeze prin fabulele sale o comedie umană a literaturii noastre dinainte de Caragiale, care a continuat această muncă de creaţie (de demascare a moravurilor societăţii) prin schiţele şi mai ales prin comediile sale.

Scanned with OKEN Scanner

OCTAVIAN GOGA
(1881–1938)

TOAMNĂ

Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la Miază-Noapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrilă.

De viforniță păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
– Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult și simt sub gene
Cum o lacrimă învie:
-- Ni s-aseamănă povestea,
Pui golaș de ciocârlie.

PACEA

Luna-și picură argintul,
Tremurându-l pe fereastră
Vede-atâta împăcare,
Străjuind căsuța noastră.
Lângă pat zâmbind stă mama,
Adormindu-și copilașii –
Cămășuță de mătase
Le-a cusut mâna nănașii.
Numai moșul povestește
Așezat pe colțul vetrii

Scanned with OKEN Scanner

Dumiriți de-o pildă veche
Îl ascultă doi cumetri.
Dar auzi! Cățelul latră,
S-aud șopote-n ogradă
Și s-aude supt opincă
Scârțâitul de zăpadă.
S-a curmat deodat' povestea
Și-i tăcere mută-n casă –
Osteniți dorm ochelarii
Pe ceaslovul de pe masă.
Licărind o raz-atinge
Geamul ușii de la tindă,
De trei glasuri legănată
Se-nfiripă o colindă...
De supt țol ridică fruntea
Două fețe bucălaie...
Blând zâmbește din icoană
Cuviosul Nicolae...

SARA

Bolta și-a cernit năframa
Ca o mamă întristată,
Floarea-soarelui pe câmpuri
Pleacă fruntea-ngândurată.

Zarea-și picură argintul
Pe ovezele de aur,
Ostenit din aripi bate,
Ca un vis pribeag, un graur.

Codrul cântăreții-și culcă,
Doarme trestia bolnavă,
Dorm doi pui de nevăstuică
Sub o brazdă de otavă.

S-a oprit trudita moară,
Doarme apa la irugă,
Răzimat pe coate-adoarme
Un cioban întins pe glugă.

.....

Scanned with OKEN Scanner

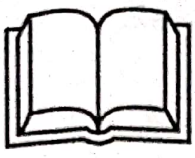

Poet al pătimirii noastre, cum a fost supranumit Octavian Goga, creează o operă adânc legată de popor, în care redă expresia cuprinzătoare a protestului social și național, precum și biruința apropiată a dreptății. Prin poezia închinată înălțătorului țel al eliberării naționale, poetul este, după cum mărturisește, „un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte...“ Goga a fost acela căruia, după Alecsandri și Eminescu, i s-a atribuit pe deplin justificat titlul de poet național în lupta pentru încheierea procesului de formare a statului național unitar român.

Octavian Goga a abordat și alte genuri literare, cum ar fi poezia pastel prin care realizează o adevărată monografie artistică a satului transilvănean, în care paradisul frumuseților este și el părtaș la jalea poporului asuprit. „Eu am văzut pe țăran un om chinuit al pământului; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care Alecsandri în pastelurile sale și nici n-am putut să-l văd în acea lumină și veselie a lui Coșbuc“. În poezia „Toamna“ Goga surprinde natura în momentul său agresiv de trecere spre iarnă: „Și cum, de la Miază Noapte / Vine vântul fără milă, / De pe vârful șurii noastre / Smulge-n zbor câte-o șindrilă.“ Comparația cu puiul golaș de ciocârlie este inedită. Ea sugerează tristețea și singurătatea în mijlocul urgiei, asemănătoare pentru cele două ființe: „Ni s-aseamănă povestea / Pui golaș de ciocârlie.“

Poezia „Pace“ sugerează frumusețea de basm și liniște a nopților calde și odihnitoare de iarnă, când mama veghează la somnul copiilor și vin colindătorii. Atmosfera sărbătorilor de iarnă, pe care copiii o așteaptă mereu cu aceeași nerăbdare, este redată în poezia „Pace“ și prin bogăția obiceiurilor strămoșești, ale colindelor, prin darurile primite, prin poveștile depănate de moși la gura sobei. Poezia „Sara“ este un pastel în care autorul, printr-o succesiune de tablouri ce ilustrează lăsarea serii, ne transmite sentimentele de liniște și împăcare pe care omul le trăiește în mijlocul naturii, în vatra satului românesc, o dată cu lăsarea întunericului. Sintetizând esența poeziei lui Goga, George Călinescu precizează: „După Eminescu și Macedonski, Goga este întâiul mare poet din epoca modernă sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național și pur ca Eminescu“.

Scanned with OKEN Scanner

ION BARBU
(1895–1964)

DUPĂ MELCI
(fragment)

Dintr'atâția frați mai mari:
Unii morți
Alții plugari;
Dintr-atâția frați mai mici:
Prunci de treabă
Și peltici,
Numai eu răsad mai rău,
(Mai năuc, mai nătărău)
– Dintr'atâția (prin ce har?)
Mă brodisem cam hoinar.

Eram mult mai prost pe-atunci...

Când Păsăremii prin lunci
Răspândeau pietriș de-albine,
Ne părea la toți mai bine:
Țânci ursuzi,
Desculți și uzi;
Fetișcane
(Cozi plăvane)
Înfășate'n lungi zăvelci
O porneau în turmă bleagă
Să culeagă
Ierburi noui, crăițe, melci...

Mi-era umed în bordei...
Și tuleam și eu cu ei.

I

Tot așa odată, iar,
La un sfânt prin Făurar
Ori la sfinții mucenici,
Târla noastră de pitici
Odihnea pe creastă, sus.
– Eu, voinic prea tare nu-s
Și din fugă
Subt o glugă
De-aluniș, pe-o buturugă
Odihnii
Și eu curând...

Scanned with OKEN Scanner

Vezi atunci mi-a dat prin gând
Că tot stând și alegând
Jos, în vraful de foi ude
Prin lăstari și vrejuri crude,
S-ar putea să dau de el;
Melcul prost și-ncetinel...
Din ungher adânc, un gând
Îmi șoptea că melcul blând
Subt mormânt de foi, pe-aproape,
Cheamă Omul să-l dezgroape...

Și pornii la scormonit
(Cu noroc, căci l-am găsit.)

Era, tot, o mogâldeață:
Ochi de bou, dar cu albeață:
Între el și ce-i afar'
Strejuia un zid de var.
– Ce să fac cu ei așa?
Să-l arunc nu-mi prea venea...
Vream să-l văd cum se desghioacă
Pui molatec, din ghioacă;
Vream să-l văd cum iar învie
Somnoros, din colivie...

Și de-a lungul, pe pământ,
M-așezai ca să-l descânt:
„Melc, melc,
Cotobelc,
Ghem vărgat
Și ferecat;
Lasă noaptea din găoace,
Melc nătâng, și fă-te'ncoace"

II

Toată noaptea viscoli...
În sat încă n-ajunsesem
Că porni, duium, să vie
O viforniță târzie
De Păseremi.
Vântura, stârnind gâlceavă,
Albă pleavă;

Și cădeau și mărunței
Bobi de meiu...
(Ningea bine, cu temeiu.)

În bordeiu
Foc vârtos mânca năpraznic
Reteveiu.

III

Dintre pene și cotoare
Gata nins,
Cum mija un pic de soare
Pe întins,
(În câmpie
Colilie
Războind cu lunecușul;
Și pieziș
La povârniș
Din țăpoiu săltând urcușul)
Mă-ntorsei subt aluniș...

Și-l zării lângă culcușu-i
De frunziș...

Era, tot, o scorojită
Limbă vânătă, sucită...
O nuia, ca un hengher
Îl ținea în zgărzi de ger!

Scanned with OKEN Scanner

Bale reci
(Aspre benți ce se-ntretae)
Sus, de vreascurile seci
Îl prindeau:
O frunză moartă, cu păstae.

Și pe trupul lui sgârcit
M-am plecat
Și l-am bocit:
– „Melc, melc, ce-ai făcut
Din somn cum te-ai desfăcut?
Ai crezut în vorba mea
Prefăcută... Ea glumea!
Ai crezut că plouă soare,
C'a dat iarbă pe răzoare
Că alunu-i tot, un cântec...
– Astea-s vorbe și descântec!
Trebuia să dormi ca eri
Surd la cânt și îmbieri,
Să tragi alt oblon de var
Între trup și ce-i afar'...
– Vezi?
EșișI la un descântec;
Iarna ți-a mușcat din pântec...
Ai pornit spre lunci și crâng,
Dar pornișI cu cornul stâng,
Melc nătâng,
Melc nătâng!"

Mi-adusei atunci aminte
C'auzisem mai-înainte
De o noapte între toate
urgisită,
Când, pe coate,
Guri spurcate
Suflă vânt
Să dărâme
Din pământ...
Când, pe-un sloiu, rupând din
pită,
Baba Dochia'nvălită
Cu opt sărici
Stă covrig,
Stă de-nghite
Și sughite
Și se vaicără
De frig.

– Hei, e noaptea-aceia poate!

.....
– „Iarna coarnele se frâng
Melc nătâng,
Melc nătâng!"

Scanned with OKEN Scanner

Deşi redusă ca întindere, opera poetică a lui Ion Barbu ocupă un loc de frunte în literatura română dintre cele două războaie mondiale. Matematician filozof, pe numele adevărat Dan Barbilian, prin creaţia sa a înlăturat prejudecata conform căreia ideile unei ştiinţe exacte sunt incompatibile cu poezia.

Ion Barbu s-a situat la interferenţa dintre gândirea poetică şi cea matematică, a abordat tematica filozofică şi a utilizat ca gen artistic balada, fiind din acest punct de vedere pe urmele lui Eminescu. Poezia lui Barbu este un exemplu, o lecţie de concizie şi rigoare, de concentrare maximă a expresiei verbale, în care vraja versurilor, calitatea lor de a încânta prin muzicalitate este trăsătura ei definitorie.

Un exemplu în acest sens îl constituie ciclul „După melci", care evidenţiază modul în care poezia cultă încorporează elementele folclorice sub forma muzicală a descântecelor. Îndrăgostit de formele ideale ale lucrurilor, – singurele perfecte şi frumoase în mod absolut, – în balada „După melci" autorul transfigurează un univers naturist, acela care dă valoare mitică anecdotei lirice. Asistăm la odiseea unui melc (viaţa plină de peripeţii), o vietate mică, neînsemnată, recunoscută pentru încetineala deplasării în spaţiu. Accentul cade însă pe fragilitatea sa; expus din nesocotinţă unui viscol neaşteptat, melcul plăteşte cu viaţa tentativa, încât ajunge „o nuia, / Limba vânătă sucită ce-l ţinea în zgărzi de ger". Poemul are substanţă filozofică, avertizând în fond că orice încercare de evadare din firescul lucrurilor se sfârşeşte cu preţul vieţii.

Scanned with OKEN Scanner

IONEL TEODOREANU
(1898–1954)

ULIȚA COPILĂRIEI

I

E o umilă și neștiută uliță de margine de târg.

Nu răsfață ochiul cu mlădieri de râu gătite-n salturi de verdeață și nici nu ispitește pasul cu caldarâm sonor. E firavă și goală: numai pământ și pietre.

Dau năvală celelalte uliți, înghesuite una într-alta, cot la cot, s-ajungă mai degrabă la ulița cea mare cu pântec de piață, căreia îi duc larma grămădită pe tăvi de piatră.

Ea e pustnică. A strâns pios tăcerea aruncată de celelalte uliți și s-a dat la o parte de ele. Năzuia poate să iasă din târg, să se îndrume departe, spre munți: să fie acolo o potecă prin brădet. Dar au părăsit-o puterile la marginea târgului și s-a lungit la pământ în dreptul bisericii, a câtorva căsuțe liniștite, alături de căsuța bunicilor și a noastră. Acolo a rămas.

„Odinioară, pe meleagurile acestea, stăpânea un sat gospodar. Pe-atunci, ulițele de astăzi erau ale pământului și se numeau brazde și frățește viețuiau, rodind. În satul acela e obârșia târgului, în acele brazde e obârșia ulițelor – obârșii uitate și nesocotite.

Acum, ulițele înstrăinate de pământ s-au învrăjbit: se sfădesc între ele cât le lasă gura căsuțelor și a trăsurilor și se hărțuiesc, smulgându-și una alteia smocuri de colb cărunt.

Scanned with OKEN Scanner

Ulița mea e pașnică, tăcută. Rareori o tulbură năvala târgului. Prin ea străbat carele cu boi venind de la țară. Convoiul lui tihnit e o rugăciune murmurată cu buzele ei, și colbul care le-nsoțește e un surâs blajin.

Ulițele de căpetenie ale târgului au slujitorii lor: măturătorii care le piaptănă, stropitori care le spală, meșteri care le sulemenesc cu smoală și asfalt.

Ea se slujește singură. Își toarnă apă de ploaie prin uluce; își potrivește părul cu vrăbii; și chipul ei firesc e.

Trufașe de numele lor, celelalte uliți au silit porțile caselor să li-l învețe să li-l rostească statornic. Și porțile, cu guri de tablă sau de lemn, îl au în toată clipa pe buze.

Ea a șoptit doar casei noastre numele ei. Ploile l-au șters; poarta l-a uitat; și ea l-a uitat.

E o umilă și neștiută uliță de margine de târg.

II

Când a venit pe lume fratele meu cel mic, ulița îl aștepta la poartă. El nu știa: era așa de mic!

Căsuța lui de-atunci era un leagăn alb; palmele mamei erau singura uliță prin care putea păși; ochii mamei – singurele ferestre prin care putea privi. Pe-atunci știa doar să scâncească și se numea Scâncea-Voievod.

A trecut vremea până când, cu mâinile și cu picioarele, a prins să meargă de-a bușelea prin molatica împărăție a covorului.

Acolo a hoinărit, în voie, în tovărășia unui mieluțel de lemn potcovit cu rotițe, bucălat și fumuriu la trup, ca un strugur de lână. Îl purta prin luncile de țesături și parcă mai degrabă mieluțelul era păstorul, căci el privea doar, iar copilașul păștea covorul, mozolind.

Acolo s-a rătăcit prin codrul picioarelor de scaune și de măsuțe, sălaș al ursilor, al lupilor, al tigrilor și al altor sălbăticiuni de pâslă sau carton.

Acolo a privit cele dintâi păsări și a ascultat cele dintâi ciripiri: muștele cu bâzâitul lor.

Scanned with OKEN Scanner

Acolo s-a trudit zădarnic să treacă dealurile taburetelor, pe sub care motanul își croia tunel. De câte ori coada motanului, fum alb, n-a încercat pornirea mâniei lui de floare!

Acolo i s-au minunat ochii, privind vântoasa pădure de aur a flăcărilor din sobă potolindu-se, prefăcută în toamnă arămie, moțăind scuturată în rodii de rubin – și adormind în cenușă.

III

Copilăria, iscoditoare ca un copil în fața ușii care ascunde pomul de Crăciun, se înălța, în trupul lui, în vârful picioarelor: creștea. Putea urni un scăunel înhămându-și toată puterea prin brațe: era întâiul avânt.

Putea, urcându-se pe scăunel, să-și moaie degetul în gavanosul cu dulceață de pe măsuță, ca mai apoi, după ce și l-a supt, el să-l întindă și mamei: era întâia dărnicie.

Putea păși singur prin cerdac: era întâia pribegie.

* * *

În curând, pașii lui se căzniră prin ogradă; ulița îl privea înduioșată pe sub poartă, făcându-i semne cu portița: îl chema la ea. El nu putea ajunge până acolo.

Supărarea curcanului îl speria ca o furtună; se-nnoura curcanul în pene – el fugea în cerdac.

Purta rochiță pe atunci și se numea Puiuțu.

IV

Straiele băiețești îi fură întâia armură; chivăra de hârtie, întâia coroană; o vargă, întâiul sceptru; și alungarea curcanului, întâia biruință.

În chipul acesta ajunse voievod al ogrăzii; ograda era el. Și i se supuneau toți, căci colții dulăului, care-l însoțea supus, erau pravilă temeinică și temută.

Asemeni tuturor voievozilor, a vrut să întreacă hotarele care-i îngrădeau puterea. Astfel a ajuns la portiță. Ulița, străjuind în prag,

Scanned with OKEN Scanner

l-a oprit să-l întreacă. Era prea mare pentru a se mulțumi cu ograda, dar prea mic pentru a se încumeta pe uliță. Gata să plângă, s-a așezat pe prag. Fără să vrea, mâinile lui au cules pietricele de jos, risipindu-le, ciocnindu-le, ascultându-le; erau șăgile șoptite lui de buzele uliței. Și el a uitat plânsul, și a râs, și s-a jucat zile de-a rândul cu buna și bătrâna uliță. Era prietenul ei răsfățat. Ea îi făcea mingi minunate, pe care doar le privea și săreau: vrăbii. Ea îi înălța zmeie mititele, felurit colorate, care zburau fără de vânt și se cârmuiau fără de sfoară: fluturi.

Ea îi dăruia mătănii de os întortocheate, care se înșirau singure: melci.

Ea îi zugrăvea, cu cridă, pe acoperișurile caselor, sate pentru păpuși: hulubi.

De Crăciun, ea îl aducea din cer, la poarta casei, pe darnicul Moș Crăciun.

De Paști, ea îi cânta – cu glas tânguitor de clopot – basmul creștin al deniilor, cu blândul Făt-Frumos-Isus și cu Dumnezeu.

...În ochii ei de apă, copilul prețui cerul: jucăria lui de mai târziu.

*
* *

Era într-un început de aprilie, într-o dimineață din acelea care împrejmuiesc pământul, ca un nimb vioriu – capul unui Sfânt-copil.

Ulița se îmbrăcase cu soare. Copilul ședea în brațele ei.

Îi râdeau ochii, îi râdeau buzele; îi zburda inima în piept, ca un buratic pe iarbă. Ulița îl învățase să privească primăvara. Știa acum că primăvara e o Duminică a pământului și că florile pomilor sunt drăgălașe ca surâsul unui copilaș din leagăn; căzute de pe crengi, ele tot râd.

*
* *

Ulița avea și un felinar, pripășit printre rarii ei copaci. În fiecare seară, un moșnegel ghebos venea șchiopătând până la felinar; îi

Scanned with OKEN Scanner

vorbea ceva la ureche, ocrotindu-şi vorbele cu mâinile, şi felinarul îi răspundea cu o lumină care dăinuia toată noaptea.

Într-o zi, copilul care şedea de la prânz pe uliţă văzu pe moşnegel venind ca de obicei. Asemeni moşnegelului, venit pentru felinar, venise şi Septembrie pentru copaci. Copilul îi ştia numele, dar nu-i ştia rostul.

A doua zi, felinarul era stins, copacii aprinşi. Ochii copilului nu se dumereau. Chibzuia el: „O fi vorbit oare moşnegelul şi copacilor? Dar de ce ard ziua?"

Şi uliţa l-a învăţat că toamna e o lumină blândă aprinsă de copaci, să fie candelă de veghe pământului trudit.

*

* *

„Papae! Papae!!"

Bunicul venea spre casă. Copilul îi zărise, de departe, punga de hârtie – pe care bunicul uitase s-o ascundă din vreme – şi o luase la goană înspre el. Era gata-gata să-i sară în braţe, când se împiedică de o piatră şi căzu. Bunicul, deschizând braţele să-l prindă, scăpă jos punga din mână. Copilul, cu obrajii colbăiţi, cu ochii înlăcrimaţi, începu să scâncească: „Papae, mi-o eşit un cucui..." Când se plecă să-l ridice, să-l mângâie, bunicul îl văzu râzând: Uliţa îl împăcase, dăruindu-i cireşile risipite din punga adusă de bunic.

Şi uliţa şi bunicul erau bunicii unui râs de copil.

V

Când l-au trimis părinţii la învăţătură, uliţa l-a întovărăşit până la colţ; mai mult nu putea. De acolo l-a privit o clipă şi s-a întors spre casă, lăsându-l singur.

Paşii lui se sfiau pe celelalte uliţe; ochii îi erau uluiţi de vălmăşeală, urechile asurzite de larmă; sufletul, înfricoşat.

Şi sufletul, fără să-i ceară încuviinţarea, s-a furişat acasă.

Scanned with OKEN Scanner

Când s-a deșteptat din toropeala de care fusese cuprins, trupul îi înghețase pe o bancă, sufletul îi era departe în brațele uliței.

*
* *

La școală, își strânse prieteni mici ca el și-i aduse la joacă pe ulița lui; era așa de prielnică!

De atunci, ulița se înavuți cu o droaie de copii, care de care mai golași, mai zdrențăroși, mai sburdalnici. Iar el, căpetenia lor, odrasla uliței, urmând îndemnul ei, le îndrumă joaca spre casa părintească, ferind-o de a se irosi pe ulițe străine.

În fiecare zi, cozonacii și dulcețurile casei piereau în gurile flămânde, care năpădiseră ograda, ca vrăbiile. Mama și bunica erau măgulite văzând atâta voioșie în oastea odorului, și o răsplăteau cu ce aveau mai bun în cămară.

Acum, pe uliță râurea veselia gureșă ca un pârâu în matca lui; și ulița o dăruia căsuței.

Și nu râvnea nimic alt copilul, decât ce avea: o casă cu părinți și cu bunici; o uliță cu joacă și cu jucării.

*
* *

Uneori numai pe înserate, când rămânea singur, ascultând șuierele trenurilor străpungând slăvile, ca niște plopi sonori, îi pierea zburdălnicia. Atunci uita de uliță, deși alături de ea. Dorea ceva: nu știa ce.

Copilăria lui creștea spre viață, ca zborul unei ciocârlii spre soare.

VI

Isprăvise liceul.

De mult nu mai ședea în brațele uliței, de mult nu se mai juca pe ea. Era mare. Acum pășea pe uliță, și atât: drumeț.

Scanned with OKEN Scanner

Dorul de pribegie zvâcnea în el ca vântul mării în pânzele unui însufleţit catarg: îngândurându-i ochii, bombându-i fruntea, fluturându-i visurile, aplecându-i tinereţea spre viaţă.

În mersul ei spre casa noastră, uliţa nu mai avea tovarăş: era o albie secată.

VII

Urma să plece în ţară străină, să-şi întregească mintea, să se călească. Dorul de pribegie i se-mplinea.

„Eşti bărbat de-acum", îi spuneau părinţii. „Tot copil eşti, măi băieţelule!" oftau bunicii.

Era în ajunul plecării. Lăsase pe mama să-i rânduiască lucrurile, şi ieşise afară să-şi răcorească fruntea în largul vântului.

Zburau cocori goniţi de toamnă, gornind. Cădeau frunzele prea grele de aur pentru istovul crengilor. Apunea soarele, prea greu de lumină pentru creanga zării.

Îl purtau paşii spre poartă. Ajuns acolo, îşi sprijini coatele de poartă, îşi cuprinse capul în palme.

Era atâta povară în falnica bucurie care-i umplea sufletul, de-i părea că palmele lui sprijineau un soare de asfinţit. Şi sufletu-i cânta de nădejdi, ca cerul toamnei de cocori.

Se înnsera, prin faţa lui, moşneagul felinarului trecu, descoperindu-se: „Drum bun, coconaşule! Să te întorci cu bine!"

Surâse înduioşat moşneagului: „Să te găsesc sănătos, moş Neculai!"...

Se înserase de-a binelea. Deodată se trezi faţă în faţă cu bunicul care se întorcea acasă. Nu-l auzise venind; tresări. Un scâncet scârţâitor: portiţa. Bunicul îl privi lung, oftând: „Pleci mâni, măi băieţelule..." I se strânse inima.

Răsăritul lunii îl prinse tot la portiţă. Se apropiau paşi grăbiţi: era tata. Iarăşi scâncetul scârţâitor... Tata intră, îl dezmierdă cu privirea, cu mâinile: „Te duci de-acum, măi băiete..." I se umeziră ochii.

Scanned with OKEN Scanner

Rămase la portiță, cu ochii înlăcrimați. Uitase de uliță, și ea îi vorbise: „Vezi! Toți vin spre casă, numai tu te duci!" În lumina lunii o pietricică, zărită printr-o lacrimă, sclipea ca o lacrimă.

Și trupul lui, fără să vrea, se plecă. Și mâinile lui, fără să vrea, se opriră deasupra ulițiii, în locul unde, odinioară, abia ajungea creștetul copilului prea mic să se încumete pe uliță.

Și sufletul lui dezmierdă prin noapte, jos aproape de pământ, capul unui copil care plângea: copilăria lui.

VIII

Plecase de mult.

Bătrâna noastră bucătăreasă vorbea la portiță cu bucătăreasa vecinilor: „Dragul lui băiat! O plâns cuconița de bucurie, când o primit scrisoare cu portretul lui. Să vezi ce mândrețe de flăcău s-o făcut!"

Ulița asculta.

IX

Veni războiul.

Zile și zile de-a rândul mașini ferecate, copite de cai, cântece și chiote, goarne și fanfare, răcnete și sudălmi sfărmară și pângăriră tihna uliții. Se scofâlcea văzând cu ochii, ca un obraz bolnav – prăpădită.

X

Ieșiră credincioșii de la denii, din biserica uliții.

Bucătăreasa noastră și cu moș Neculai, fanaragiul, mai zăboviră puțin în prag.

– Mamă Mario! Ce vești mai aveți de la copil?

– Ei, moș Neculai! L-o prins pacostea asta de război și o intrat acolo la oaste!

– I-auzi!

Scanned with OKEN Scanner

– Doamne-Doamne! Ce pustiu de gând l-o mânat să se suie în maşinile cele care zboară pe sus? Sărăcuţu' de el!

– Să-i ajute Dumnezeu, mamă Mario!

– Să-i ajute, moş Neculai, că amarnic mai plânge cuconiţa!

În lumina lunii, uliţa se făcuse albă, albă...

Paşii bătrânilor răsunară ca bătăi grele de inimă amărâtă...

XI

Toi de noapte cărunţită de lună.

Prin fereastra deschisă de la odaia părinţilor se zărea capul mamei aplecat pe măsuţă: scria copilului.

Desigur că în aceeaşi clipă copilul, cu capul aplecat pe genunchi, scria mamei dintr-o cazarmă, adormită, sau de pe un câmp de luptă, potolit.

Prin noapte ţârâiau greierii.

Şi uliţa asculta, în ţârâitul greierilor, ecoul plângerilor al celor două peniţe, atât de îndepărtate, scărţâind două doruri risipite în nemărginirea nopţii.

XII

Piuiau cuiburile de sub streşini. Un cer de primăvară plutea învolt pe apele aurii ale văzduhului atât de uşor, că l-ai fi spulberat cu o suflare dinadins.

Vântul, dezmierdat de soare, se alinta cald, fumegând de flori prin pomii albi.

Bunicul, aşezat pe o bancă, îşi ştergea ochii cu o mână tremurătoare. O vedenie îi înlăcrimase: ochii copilului, răsăriţi încercănaţi în sufletul lui – ca două zorele pe un zid năruit.

XIII

Vestea se prăbuşi în noi ca o ciocârlie fulgerată de soare; la fel pierise copilul, între străini.

Uliţa ştiu. Căci peste puţin, poarta ogrăzii s-a deschis larg, aşa cum deschide bocetul o gură de om. Bunicul, în coşciug, îşi urma nepotul.

Curând cei rămaşi părăseam căsuţa: fugeam de acolo.

Scanned with OKEN Scanner

XIV

Trecu vremea, trecu...

Şi într-o zi, eu cel sortit să fiu cel de pe urmă din copiii de odinioară, m-am pornit spre uliţa părăsită, să împărtăşim împreună spovedaniile unui trecut atât de scump nouă. Şi n-am găsit-o!

O viaţă întreagă o ştiusem de veghe la poarta casei; acum nu mai era.Plecase după morminte.

Şi-n locul ei era o altă uliţă, pe braţele căreia râdeau alţi copii.

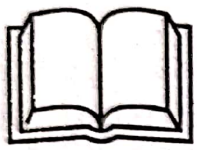

Ionel Teodoreanu a făcut parte din cercul revistei „Viaţa Românească". A scris proză lirică şi metaforică, prin care a evocat cu nostalgie universul copilăriei şi al adolescenţei, sugestive în acest sens fiind operele: „Uliţa copilăriei", „În casa bunicilor" şi „La Medeleni".

„Uliţa copilăriei" este o descriere cu conţinut emoţional şi sentimental, prin care autorul face un tablou al reîntoarcerii la anii copilăriei, sugerând în paralel scurgerea ireversibilă a timpului, căreia omul trebuie să i se supună. În roman sunt redate secvenţe de viaţă, şiruri de fapte petrecute de erou, cu greutăţi şi cotituri, care îl fac pe acesta să se schimbe, să evolueze. Prin mijloace artistice specifice, autorul sugerează evoluţia vieţii în general, a fiinţei umane în special, între cele două hotare: naşterea şi moartea. Ca semn evident al nestatorniciei, al schimbării inevitabile, uliţa copilăriei a rămas în cele din urmă numai în amintire: „Trecu vremea, trecu... şi într-o zi, eu cel sortit să fiu cel din urmă din copiii de odinioară m-am pornit spre uliţa părăsită... şi n-am găsit-o! O viaţă întreagă o ştiusem de veghe la poarta casei; acum nu mai era. Plecase după morminte. Şi în locul ei era o altă uliţă, pe braţele căreia râdeau alţi copii".

Scanned with OKEN Scanner

ȘT. O. IOSIF
(1875–1913)
DOINA

Se tânguiesc
Tălăngi pe căi,
Și neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munți...

La făgădău,
La Vadul-Rău,
Sus, la răscruci,
Vin trei haiduci
Pe cai mărunți...

Grăiesc încet...
Un scurt popas –
Și spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...

Sus, peste plai,
Tăcutul crai
Al nopții reci,
Umbrind poteci,
Se-nalță-n zări...

Și neguri cresc,
S-anină-n crângi; –
Se tânguiesc
Și plâng tălăngi
Pe căi pustii...

Se duc uitați
Cei trei fârtați,
Săltând în șa,
Plutind așa,
Ca trei stafii...

Dar când ajung
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci...

Haiducii mei
Doinesc toți trei;
Și clocotesc,
Și hohotesc
Păduri adânci...

Scanned with OKEN Scanner

CÂNTEC DE LEAGĂN

Corinei

Hai, odor, hai, păsărică,
Dormi, o, dormi, fără de frică,
Să te-alinte
Moș cuminte
Și să-ți cânte-ncetinel:
„Mugur, mugur, mugurel...“
Îngeri vin tiptil și-alene
Să te mângâie pe gene,
Și mi-ți leagă-n
Dulce leagăn
Fraged trupușor de crin,
Ca s-adormi frumos și lin...

Ce tresari?... Nu-i nime, nime...
Liniște și-ntunecime.
Doar zefirul,
Musafirul
Cel șăgalnic și pribeag,
A trecut pe lângă prag...
Și-a trimis o gâză mică
Să-ți aduc-o scrisorică
Și să-ți spună
Noapte bună,
Că și el, sătul de drum,
Merge să se culce-acum...

CÂNTEC SFÂNT

Corinei

Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de sară,
Puiule, e-un cântec sfânt,
Vechi și simplu, de la țară.

Mama mi-l cânta și ea,
Și la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea
Și-o lăsa frumos să-l culce.

Azi te-adorm cu dânsul eu,
Ieri – el m-adormea pe mine,
Și-adormi pe tatăl meu
Când era copil ca tine...

Mâine, când voi fi mormânt,
Nu uita nici tu – și zi-le
Zi-le doina, cântec sfânt,
La copiii tăi, copile!

Scanned with OKEN Scanner

BUNICA

Cu părul nins, cu ochii mici
Şi calzi de duioşie,
Aieve parc-o văd aici
Icoana firavei bunici
Din frageda-mi pruncie.

Torcea, torcea, fus după fus,
Din zori şi până-n seară;
Cu furca-n brâu, cu gândul dus,
Era frumoasă de nespus
În portu-i de la ţară...

Căta la noi aşa de blând,
Senină şi tăcută;
Doar suspina din când în când
La amintirea vreunui gând
Din viaţa ei trecută.

De câte ori priveam la ea,
Cu dor mi-aduc aminte
Sfiala ce mă cuprindea
Asemuind-o-n mintea mea
Duminecii preasfinte.

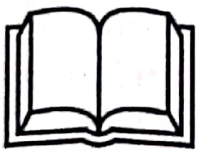

Admirator al naturii, pe linia marilor săi înaintaşi, Alecsandri, Eminescu şi Coşbuc, Şt. O. Iosif a cântat în multe din poeziile sale munţii, pădurea, izvoarele şi anotimpurile în perindarea lor ciclică.

Poet de o mare sensibilitate artistică, Şt. O. Iosif creează aproape în permanenţă o fericită interdependenţă între natura înconjurătoare şi stările sale sufleteşti. Inspirându-se din lirica noastră populară, din cântecele bătrâneşti, în baladele şi doinele sale poetul creează o galerie de eroi populari în stilul celei mai bune tradiţii a epicii populare. Prin versuri scurte, într-un frumos cadru natural de munte, în „Doina" autorul dezvăluie imaginea fantomatică a celor trei haiduci care pare impresionantă. Apariţia lor pe „cai mărunţi", la înaltele răscruci luminate palid de o lumină îngheţată, şoaptele lor înfiorate, tânguirea tălăngilor peste imensele „căi pustii" pe care nu se mai zăreşte nici o fiinţă omenească, contribuie la alcătuirea unui splendid tablou în negru şi alb, de neuitat. Scurtul popas „la făgădău" al celor trei haiduci, subliniază mai bine satisfacţia calmă şi deplină de a se simţi la adăpost de poterele stăpânirii. Contopirea

Scanned with OKEN Scanner

eroilor cu natura, înfrățirea acesteia cu bucuria și aleanul haiducilor, reiese din explozia de voioșie care sfarmă peisajul împietrit și se înalță ca un imn triumfal, dărâmând stâncile, făcând să clocotească pădurile până departe.

Șt. O. Iosif este unul dintre cei mai umani poeți ai noștri, care, prin intensitatea potolită a sentimentelor, prin claritatea și frumusețea expresiei în care-și comunică frământările sale cele mai intime își cântă nostalgia și dorul. În „Cântec de leagăn" și „Cântec sfânt", ca într-un adevărat jurnal intim, poetul se confesează fiicei sale căreia îi încredințează cântecele vechi de alean și leagăn și pe care o roagă să nu le uite și să le transmită la rându-i copiilor ei, când poetul „mâine va fi pământ".

Imaginea bunicii, în poezia „Bunica", dăinuie luminoasă peste timp, precum icoana din fragedă pruncie. Portretul ei se conturează treptat odată cu depănarea amintirilor și este asemuită în mintea de copil a poetului cu o sfântă:

„Torcea, torcea, fus după fus
Din zori și până-n seară,
Cu furca-n brâu, cu gândul dus,
Era frumoasă de nespus
În portu-i de la țară..."

Criticul Chendi, referindu-se la opera lui Șt. O. Iosif afirma: „O atmosferă de liniște, de sărbătoare ne întâmpină la fiecare pagină. Figuri dispărute se înfiripă limpede înaintea noastră și o fire de ștrengar se răsfață în admirarea naturii. E soare mult și cer senin în pastelurile lui, zugrăvite cu smerenia unui slujitor convins la altarul frumosului. Sunt atât de fragile și de caste imaginile prinse în compacta formă a sonetului, pe care nimeni nu-i mai stăpân ca Iosif!"

Scanned with OKEN Scanner

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA
(1858–1918)

BUNICUL

Se scutură din salcâmi o ploaie de miresme.

Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Înnumără florile care cad. Se uită-n fundul grădinii. Se scarpină-n cap. Iar înnumără florile scuturate de adiere.

Pletele lui albe și creț parcă sunt niște ciorchini de flori albe; sprîncenele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei.

Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară; blânzi și mângâietori.

Cine trânti poarta?

– Credeam că s-a umflat vântul... o, bată-vă norocul, cocoșeii moșului!

Un băietan ș-o fetiță, roșii și bucălai, sărutară mânele lui „tata-moșu".

– Tată-moșule, zise fetița, de ce zboară păsările?

– Fiindcă au aripi, răspunse bătrânul sorbind-o din ochi.

– Poi, rațele n-au aripi? de ce nu zboară?

– Zboară, zise băiatul, dar pe jos.

Bătrânul coprinse într-o mână pe fată și cealaltă pe băiat.

– O, voinicii moșului!...

Și zâmbi pe sub mustăți, și-i privi cu atâta dragoste, că ochii lui erau numai lumină și binecuvântare.

Scanned with OKEN Scanner

– Tată-moşule, da'cocorii un'se duc când se duc?
– În ţara cocorilor.
– În ţara cocorilor?
– Da.
– Da rândunelile un'se duc când se duc?
– În ţara rândunelilor.
– În ţara rândunelilor?
– Da.
– Tată-moşule, aş vrea să-mi crească şi mie aripi şi să zbor sus de tot, până în slava cerului, zise băiatul netezindu-i barba.
– Dacă ţi-o creşte aripi, zise fata, mie să-mi prinzi o presură şi un sticlete.
– Da... hî... hî... poi ce fel... şi mie?
Fata se întristă.
Bătrânul o mângâie şi zise băiatului:
– Bine, să prinzi şi pentru mine, să prinzi şi pentru ea.
– Ţie două şi mie două:.. nu e-aşa, tată-moşule?
– Firește, ţie două, lui două şi mie una.
– Vrei şi tu, tată-moşule? întrebă băiatul cu mândrie.
– Cum de nu?! Mie un scatiu.
Ce fericiţi sunt!
Băiatul încălecă pe un genunchi şi fata pe altul. Bunicul îi joacă. Copiii bat în palme. Bunicul le cântă „Măi cazace, căzăcele, ce caţi noaptea prin argele"...
O femeie uscăţivă intră pe poartă cu două doniţi de apă. Copiii tăcură din râs şi bunicul din cântec.
E muma lor şi fata lui.
Cum îl văzu, începu:
– I... tată, şi d-ta... iar îi râzgâi... o să ţi se suie în cap...
Bunicul ridică mâna în sus, aducând deştele ca un preot care binecuvântează, şi zise prelung:
– Lăsaţi pe copii să vie la mine!
– Biiine, tată, biine... dar ştii, o, bată-i focul de copii!...
Femeia intră în casă.

Scanned with OKEN Scanner

– Să-i bată norocul și sănătatea, șopti moșul ca și cum ar fi mustrat pe cineva, și sărută în creștetul capului și pe unul, și pe altul.

Și iar începu râsul, și jocul, și cântecul.

Se osteni bunicul. Stătu din joc. Copiii începură să-l mângâie.

Din vorbă în vorbă, copiii se făcură stăpâni pe obrajii bunicului.

– Partea asta este a mea.

– Și partea asta, a mea!

– Mustața asta este a mea.

– Și asta, a mea!

La barbă se-ncurcară. Bunicul îi împăcă, zicându-le:

– Pe din două.

Și copiii o și dăspicară, cam repede, că bătrânul strânse din ochi.

– Jumătate mie.

– Și jumătate mie.

Și după ce o împărțiră frățește, începu lauda.

Băiatul:

– Mustața mea e mai lungă.

Fata:

– Ba a mea e mai lungă!

Și băiatul întinse d-o mustață și fata de alta, ba a lui, ba a ei să fie mai lungă.

Pe bunic îl trecură lăcrâmile, dar tăcu și-i împăcă zicându-le:

– Amândouă sunt dopotrivă.

– Ș-a mea, ș-a ei!

– Ș-a mea, ș-a lui!

La obraji cearta se aprinse mai tare.

– Partea mea e mai frumoasă.

– Ba a mea, că e mai albă!

Bunicul zâmbi.

– Ba a mea, că e mai caldă!

– Ba a mea, că e mai dulce!

– Ba a mea, că nu e ca a ta!

– Ba a mea, că are un ochi mai verde!

– Ba a mea, că are un ochi și mai verde!

Scanned with OKEN Scanner

Bunicul abia se ținea de râs.

– Ba a mea!

– Ba a mea!

Și băiatul, înfuriindu-se, trase o palmă în partea fetei.

Fata țipă, sări de pe genunchiul bătrânului, se repezi și trase o palmă în partea băiatului.

Mama lor ieși pe ușe și întrebă restit:

– Ce e asta, viermi neadormiți?!

Băiatul, cu lacrimile în ochi, sărută partea lui, și fata, suspinând, pe a ei.

Obrajii bunicului erau roșii și calzi. Și surâzând fericit, răspunse fiesei:

– Lăsați pe copii să vie la mine!

BUNICA

O văz, ca prin vis.

O văz limpede, așa cum era. Naltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos.

Cum dăschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binișor mâna în sân și-mi zicea:

– Ghici...

– Alune!

– Nu.

– Stafide!

– Nu.

– Năut!

– Nu.

– Turtă-dulce!

– Nu.

Până nu ghiceam, nu scotea mâna din sân.

Și totdeauna sânul ei era plin.

Scanned with OKEN Scanner

Îi sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus și mă săruta pe frunte.

Ne ducem la umbra dudului din fundul grădinii.

Ea își înfigea furca cu caierul de in în brâu și începea să tragă și să răsucească un fir lung și subțire. Eu mă culcam pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfârâia pe la urechi. Mă uitam la cer, printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.

– Ei, ce mai vrei? îmi zicea bunica.

Surâsul ei mă gâdila în creștetul capului.

– Să spui...

Și niciodată nu isprăvea basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genile mi se prindeau și adormeam; uneori tresăream ș-o întrebam câte ceva; ea începea să spuie, și eu visam înainte.

– A fost un împărat mare, mare...

– Cât de mare?

– Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca ochii din cap, dar copii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

– Bunico, e rău să nu ai copii?

– Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

– Bunico, dar eu n-am copii și nu-mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionțat în două și mă săruta în creștetul capului.

Câte-o frunză se desprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii dupe ea și ziceam:

– Spune, bunico, spune.

– Și așa, îi părea grozav de rău că nu avea copii. Și... nu mai putea de părere de rău că nu avea copii... Într-o zi veni la el un moș bătrân, bătrân, că-și târa barba pe jos de bătrân și de cocoșat ce era. Și era mic, mic de tot...

– Cât era de mic?

– Poate să fi fost, cam ca tine.

– Va să zică, nu era mic, mic de tot...

Scanned with OKEN Scanner

– Era mic, d'nu așa mic de tot. Și cum veni îi zise: „Măria-ta, ai doi meri în grădină, unul lângă altul, că nu știi care sunt ramurile unuia și care sunt ale altuia; și când înfloresc nu știi care sunt florile unuia și care sunt ale altuia; și ăștia doi meri înfrunzesc, înfloresc, se scutură și mere nu fac. Măria-ta, să știi că atunci când or lega rod ăștia doi meri, împărăteasa o să rămâie grea și o să nască un cocon cu totul și cu totul de aur..." Piticul se duse, și împăratul alergă în grădină, și căută, căută peste tot locul, până dete peste ăi doi meri. Merii se scuturaseră de flori, că sub ei parcă ninsese, dar rod nu legaseră.

– De ce nu legau rod, bunico?

– Știu eu?... Dumnezeu știe...

Era așa de cald... așa de bine în poala bunicii... o adiere încetinică îmi răcorea fruntea... nori albi, alunecând pe cerul albastru, mă amețeau... închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgând repede și ușurel firul lung din caierul de in.

– Și se gândi împăratul ce să facă, ce să dreagă ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiau ca să-i ude mereu; și i-a udat mereu; alții ziceau să le dea mai mult soare; și împăratul a tăiat toți pomii de jur împrejur. Și merii înfloreau în fitece săptămână, și se scuturau, și rod nu legau. Într-o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână și zbârcită, ca mine de zbârcită, și mică, mică, ca tine de mică...

– Ca moșu de mică?

– Da, ca moșu de mică...

– Atunci nu era mică de tot...

– Așa mică de tot nu era. Și zise împăratului: „Măria-ta, până n-oi mulge un ulcior de lapte de la Zâna Florilor, ce doarme dincolo de Valea Plângerii, într-o câmpie de mușețel, și n-oi uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzești, măria-ta, că îndată ce te-or simți florile, încep să se miște, să se bată, și multe se apleacă pe obrajii ei, și ea se deșteaptă, că doarme mai ușor ca o pasăre; și vai de cel ce l-o vedea, că-l preface, dupe cum a apucat-o toanele, în buruiană pucioasă or în floare mirositoare, dar d-acolo nu se mai mișcă"...

– Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei?

Scanned with OKEN Scanner

Tresăream.

– A, nu... știu unde ai rămas... la-a-a... Zâna Florilor...

Auzisem prin vis.

Pleoapele-mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Și mă simțeam ușor, ca un fulg plutind pe o apă care curgea încet, încetinel, încetișor...

Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfâr-sfâr pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din buruienile în care adormise de atâtea ori.

– Și împăratul a încălecat pe calul cel mai bun...

– Cel mai bun... îngânam eu , de frică ca să nu mă fure somnul.

– ...ș-a luat o dăsagă cu merinde și a plecaaat...

– ...ș-a plecaaat...

– Și s-a dus, s-a dus, s-a dus...

– ...s-a dus, s-a dus...

– Până a dat de o pădure mare și întunecoasă...

– ...întunecoasă...

– de nu se vedea prin ea. Și acolo și-a legat calul d-un ștejar bătrân, ș-a pus dăsagele căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și... pasămite pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și... cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi...

Când m-am deșteptat, bunica isprăvise caierul.

Dar basmul?

Cu capul în poala bunicii, niciodată n-am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus cari mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei.

NEGHINIȚĂ

A fost odată o babă, bătrână, bătrână. Abia zărea de bătrână ce era. Și mânele îi umblau la ciorap, iar în gândul ei se ruga la Dumnezeu s-o dăruiască cu un copil, că n-avea decât pe unchiașul ei. Și unchiașul, ba

Scanned with OKEN Scanner

la pădure, ba la arie, ba la târg, iar baba sta singură cuc, că toată ziulica i-ar fi țiuit tăcerea în fundul urechilor dacă n-ar fi strănutat și n-ar fi tușit câteodată. Ba uneori, ca să-și mai ție de urât, tot ea vorbea și tot ea răspundea. Și râdea ea de ea, ca și cum ar fi râs ea de altcineva, înșirând ochiurile pe cârlige.

– Ei, ei, ce n-ar plăti un flăcău la bătrânețele noastre!

– Cât, de? cât?

– Îhi, ihi, mult de tot!

– Adică ce, nu te-ai mulțumi și cu-o fată mare?

– Ba, ce să zic, bine ar fi ș-o fată...

– Da, dar la fată vrea zestre.

– S-ar găsi, că eu și unchiașul avem ce ne trebuie și nu ne trebuie mult, trei coți de pânză albă și câte un coșciug; iar boii moșului, iar plugul moșului, iar casa moșului și a babei, toate ar fi ale fetei.

– Bine, mătușe, bine, da' de unde și fată? tu nu știi că copacii uscați nu mai dau de la rădăcină?

Și bătrâna începu să râză și să ofteze: „hi, hi, hi, oof, of!"

– Ei, toate se întorc, și apele se întorc de la Dumnezeu, numai tinerețile ba. Ce nu e la timp nu mai e niciodată. M-aș mulțumi eu și pe un prichindel de băiat.

– Ba te-ai mulțumi și c-o codană. Tu să-nșiri, și ea să deșire, tu să cerni, și ea să risipească, tu să pui de mămăligă, și ea să răstoarne căldarea pe foc.

– Dacă e p-așa, m-aș mulțumi și c-un copil cât ghemul, numai s-auz în casă „mamă", că mult e pustiu când ușa se închide peste doi bătrâni.

– Da' dacă ar fi mai mic?

– Fie și mai mic.

Și bătrâna începu să râză.

– Ce neroadă!

– Ba neroadă, nu glumă!

– Dar dacă ar fi cât un bob de mazăre?

Și tocmai când da bătrâna capul peste cap de râs, odată tresări că, de dupe ușă, s-auzi un glas ascuțit și înțepat:

Scanned with OKEN Scanner

– Dar dacă ar fi cât o neghiniță?

Bătrâna se uită, se uită și începu să se închine.

– Bine, bine, zise același glas, văz eu că nu-ți trebuie copii...

Baba își luă inima în dinți și zise:

– Ba-mi trebuie... da' unde ești... cine ești?

– Cine sunt? Neghiniță, gândul lumii. De mic ce sunt, pătrunz în urechile oamenilor și-i ascult cum gândesc. Adineauri eram în urechea ta a dreaptă, apoi am trecut în a stângă, ș-am râs de m-am prăpădit când am văzut ce-ți trec prin minte...

– Ei, aș! Ce mi-a trecut? Nimic!

– Nu e adevărat, răspunse Neghiniță râzând, omul spune mai puțin decât gândește. Dacă nu-ți șopteam eu că copacul uscat nu mai dă rădăcină, cine știe ce-ai mai fi spus...

Baba se făcu ca para focului.

– Zău așa... nu te mai rușina, mamă, nu zău... Așa e omul. Când e mic face nebunii fiindcă e mic; când e la tinerețe face nebunii fiindcă e tânăr, iar la bătrânețe se gândește la nebunii fiindcă nu le poate face...

Bătrâna perdu sfiala și răbdarea și se răsti cât putu:

– Neghiniță, ci tacă-ți gura și vin să te văz!

Și pe loc s-auzi un țuști ca de lăcustă și un bâzâit ca de albină. Bătrâna simți pe mână o picătură caldă.

– Iacătă-mă și pe mine!

Biata femeie făcu niște ochi mari cât toate zilele și se miră toată de ce văzu pe mână, că cerul de i s-ar fi deschis nu s-ar fi minunat mai mult.

Neghiniță era frumos ca o piatră scumpă; și era mic cât o neghină; și avea niște ochișori ca două scântei albastre, și niște mâini și picioruțe ca niște firișoare de păianjen.

Bătrâna dădu să-l sărute. Neghiniță, țâșni pe nas, țâșni iar pe mână!

– Încet, mamă, încet, că mă strivești, zise Neghiniță.

– Să te sărut, că-mi umplușsi casa cu dragoste când îmi ziseși mamă.

– Încet, să nu mă sorbi.

Îl sărută.

– Cum mănânci tu, Neghiniță al maichii?

Scanned with OKEN Scanner

Eu? Eu mă satur din fum. Până acum am mâncat la mese împărătești fără să știe nimeni. Și ce-am mai râs când ceilalți tremurau înaintea împăraților, iar eu mă plimbam prin urechile lor și le aflam gândul.

– Bine o fi de ei, Neghiniță mamă...

– Aș, binele focului! Săracii mor de foame, iar ei mor de mâncare. De săraci e rău că n-au cui să poruncească, și de ei e rău că trebuie să poruncească la mulți. Pe ceilalți oameni, când îi minți ei dau din cap; ba și mai și: ei știu că-i minți, și tac, și înghit, și n-au ce face, ca să nu se strice trebile împărăției.

– Da' bine, Neghiniță, ție-ți trebuie un an ca să umbli cât altul umblă într-o zi.

– Da? Ei, nu e așa de loc. Eu mă las p-o adiere și plutesc ca pe apă, și mă mlădii pe apa vântului ca pe valurile mării. Ba uneori întrec rândunelile ca o săgeată de argint.

– Ce bucurie pe unchiașul meu, zise bătrâna, când o afla că are și el un copil. Diseară o să se îmbete de bucurie.

– Ba e vorbă, răspunse Neghiniță, eu vreau să văd pe tata acuși-acușic!

Și bătrâna, când auzi cuvântul tată, se bucură de bucuria moșului și îi zise:

– Aria moșului este cât vezi cu ochiul de departe, pusă p-un deal mare și întins. Unde-i vedea șase cai murgi treierând grâu, acolo să te oprești, că dai peste unchiașul babei.

– Iaca, plec.

Cum îi deschise ușa, Neghiniță se aruncă, cu mânele întinse și cu piciorușele deschise, într-o undă de adiere. Și se făcu nevăzut, ca un strop de lumină.

Pe drum întâlni o cireadă de vaci. De minunici ce era, se dete afund într-o urmă de vacă și începu să strige:

– Măi văcari, măi, veniți de mă scoateți din inima pământului, că vă fac pe voia gândului!

Văcarii se luară după glas, până deteră peste Neghiniță. Unul, mai rău și mai prost dintre ei vru să-l strivească și-și repezi călcâiul din baierile inimei. Neghiniță țâșni, și sări alături, iar văcarul, lovind cu

Scanned with OKEN Scanner

sete pământul, își scrinti piciorul și începu să se vaiete. Ceilalți începură cu măciuca și, cum izbeau, rămâneau cu jumătate în mână, iar ailaltă se ducea zbârnâind.

– Să nu vă păziți vacile, cum vă păziți mințile. Cruce lată, minte întunecată, urechi de văcar, urechi de măgar! le zise Neghiniță, și se dădu vântului.

Ajunse la unchiaș. I se sui pe nas, ca să-l vază mai bine. Unchiașul se bucură, dar nu ca baba, iar Neghiniță se întristă. Dar ca să s-arate grozav, zise unchiașului:

– Nu căta că-s mititel. Calul nu e mai mare ca copilul? și-l încalecă copilul. Bivolul nu e mai mare ca omul? și-l înjugă omul. Munții nu-s mai mari ca oile? și-i pasc turmele. Pământul nu e mai mare ca fierul plugului? și-l despică fierul plugului? Codrul nu e mai mare ca un topor? și-l culcă toporul la pământ. Tu nu ești mai mare ca mine? și te-au ostenit murgii în arie. Ia să vezi cum îi dau eu la arie, fără bici, fără nimic.

Unchiașul, minunat, îl duse la arie. Cum ajunse, Neghiniță sări p-un cal și începu să strige: „Hi, hăi, hi, hăi!" Ciupește pe unul, ciupește pe altul, caii începură să fugă, dar ce fugă, parc-ar fi avut douăzeci de bice pe șalele lor. Și cum se crucea moșul, iacă și un negustor, care trecea la scaunul împărăției.

– Moșule, îi zise negustorul, cine mână caii așa de grozav, că eu auz „hi-hăi, hi-hăi" și nu văz pe nimeni!...

– Eu, tată, răspunse bătrânul, m-a dăruit Dumnezeu cu un copil ca o neghină, da' cu mintea cât zece ca mine și ca d-ta.

Neghiniță opri caii și sări în palma unchiașului. Cum îl văzu negustorul, se gândi să ducă împăratului așa minune.

– Moșule, zise negustorul, îți dau o pungă de bani pe el.

Neghiniță, sfâr, în urechea moșului și îi șopti ce să vorbească. Și moșul, zise, crezând că de la el zice:

– Tu, care vinzi și cumperi, ai cumpărat vr-un suflet p-o pungă de bani?

– Îți dau... două.

Și moșul, după Neghiniță:

– Două pungi... pentru suflet?

Scanned with OKEN Scanner

– Îți dau... zece.

Moșul îngălbeni și zise, iar după șoapta lui Neghiniță:

– Sufletele se dăruiesc Domnului și se vând Necuratului.

– Îți dau... douăzeci!

Și moșul, călcând în gura lăcomiei, tăcu, cu toate șoptile bietului Neghiniță.

Neghiniță văzu lăcomia, da' tot el șopti moșului: „Fie! Și moșul zise:

– Fie!

Bătu palmă în palmă cu negustorul. Tocmeala se făcuse. Negustorul plăti și luă pe Neghiniță, vândut de bunăvoie. Negustorul plecă. Neghiniță strigă moșului:

– Moșule, moșule, ai fost să n-ai copiii, iar biată babă, da!

Împăratul era la mare și la greu sfat cu toți cărturarii, că bântuia seceta și molima. Și dacă negustorul îi spuse că are un copil ca o neghiniță, împăratul rămase înmărmurit, învățații împărăției căscară ochii mari și se traseră de bărbile lungi.

– Nu se poate, măria-ta, așa ceva nu scrie la carte.

– Ba se poate, zise Neghiniță, sărind pe masa sfatului, că multe se pot și nu stau în cărți; și mult mai multe sunt altfel de cum sunt ticluite din condei.

Și după ce se minunară cât se minunară, începură sfatul.

Neghiniță se sui pe mâna împăratului, pe umăr, apoi în creștetul capului, și d-acolo zise râzând:

– Învață, măria-ta, că cei mai mici sunt cei mai mari.

Împăratul, cam de voie, cam de nevoie, răspunse:

– Așa e. Neghiniță, așa e.

Iar cărturarii își deteră ghies pe sub masă și plecară ochii în jos.

Împăratul porunci să-i toarne lui Neghiniță o casă cu zece caturi, cât o nucă de mare, toată din aur-lamur și împodobită cu pietre scumpe.

Neghiniță rămase la sfat și se pierdu din ochii tuturora, numai ca să se ție de năzdrăvănii. Și, încet-încet, pâși-pâși, până intră în urechea învățatului, care căuta în stele cu ocheanele. Acolo ascultă ce ascultă, și înțelese că acest vestit cărturar, în loc să se gândească la sfat, se gândea că împăratul are nasul cam mare. Se duse binișor și

Scanned with OKEN Scanner

intră în urechea cărturarului, care zicea că știe măruntaiele omului și leacurile bolilor. Ăsta se gândea nu la sfat, ci că-i plăcea inelul împăratului. Așa află, pe rând, că unul se gândea la o cocoană frumoasă, că altul se gândea cam ce lingușeală să cârpească împăratului, altul că împăratul e om ca toți oamenii, numai unul, cu fruntea cât toate zilele, asculta cuvintele și întrebările împăratului.

Neghiniță, cum află gândul tuturora, zbughi în urechea împăratului și îi șopti tot, din fir până în ață. Împăratul, crezând că e singur, el de la el, a citi în mintea lor, se mânie foc și le zise:

– Ei, tu, care cați în stele, ți-ai făcut ochii ochean și-mi vezi nasul cât un buștean. Astfel ți-e gândul la un sfat domnesc?

Cărturarul se cutremură și dădu în genunchi, cerând iertare.

– Tu, se răsti împăratul către doftor, dacă ai avea inelul meu, ai omori mai puțini oameni?

Doftorul se cutremură și dădu și el în genunchi.

– Tu, zise împăratul necăjit ălorlalți, te gândești le secături și nu vezi că ești cu un picior în groapă; tu îți pregătești limba ca să minți; tu crezi că într-o sticlă cu vin este mai mult duh decât în capul meu; tu nu știi că un învățat pe scaunul domniei ar face mai multe boroboațe ca un neghiob; tu te pricepi că împăratul e om ca toți oamenii, da' nu te gândești că învățații sunt ca oamenii; iar tu abia te ții să nu casti o gură cât să înghiți împărăția toată; numai ție ți-e mintea la sfatul domnesc.

Cu toții căzură în genunchi.

– Acum ce să le fac, zise împăratul mânios, să le tai capul?

Cărturarii muriră și înviară, iar Neghiniță, care se suise în creștetul împăratului:

– Ferit-a Dumnezeu, măria-ta, fără învățați cine să mintă lumea?

– Să nu fie decât adevărul pe lume!

– Ferit-a Dumnezeu! Ce-ai face chiar măria-ta fără minciună? Apoi măria-ta ți-ai făcut socoteala vieții? Mai multe ceasuri ai mâncat, ai dormit, ai vânat, ți-ai socotit cazanele cu bani, ai petrecut, ba cu luminăția-sa împărăteasa, ba și fără ea, decât te-ai necăjit cu trebile și cu nevoile împărății. Cum ai sta măria-ta pe scaunul lumii, când lumea ar afla adevărul?

Scanned with OKEN Scanner

Împăratul zâmbi, cu ciudă, nu e vorbă, dar zâmbi ca să dreagă treaba şi îi iertă pe toţi. Văzând încă că cel din urmă cărturar, care se gândise la sfat, tremura mereu, îi zise:

– Ei, dar tu, cel mai cuminte, de ce tremuri?

– Măria-ta, zise bietul bătrân, mai bine să spui şi eu decât să afli măria-ta. Iacă, socotesc că nu ştiu nimic şi tot mă gândesc că mi-e leafa prea mică.

Împăratul râse cu poftă şi-i făgădui o leafă mare, apoi sparse sfatul cărturarilor şi plecă cu Neghiniţă, în creştetul capului, nedumerit de cum ghicise gândurile tuturora.

Împărăteasa şi coconeii ei, văzând pe Neghiniţă, se minunară, dar, când aflară că împăratul, la vreme de bătrâneţe, ghiceşte gândurile oamenilor, se cruciră şi tot nu le venea să crează.

– Împărate, zise împărăteasa, zău aşa, ghiceşte-mi şi mie un gând.

– Să vedem, răspunse împăratul.

Împărăteasa se gândi şi începu să râză...

Neghiniţă o zbughise în urechea împărătesei şi-i aflase gândul: „Că ce bine-ar fi să mai fie o dată împăratul tânăr!“ Şi într-o clipă intră în urechea dreaptă a împăratului, şi şopa-şopa-şopa. Împăratul – pace! Împărăteasa râdea şi zicea:

– Vezi că nu ghiceşti? vezi?

Pasămite, împăratul era cam tare de urechea dreaptă. Neghiniţă înţelese, şi ţâşni în urechea stângă, şi iar şopa-şopa. Împăratul se lumină la faţă, dădu din cap, râse cu hohote şi zise:

– Ei... împărăteasă, împărăteasă... da' tot muiere! De, bine gândeşti tu, da' nu se poate...

Împărăteasa se ruşină, plecă ochii în jos şi se gândi: „Dar dacă o ghici şi la ce m-oi fi gândit înainte, intru în pământ! De câte ori n-am dat dracului sfaturile împărăţiii când nu se mai isprăveau până după miezul nopţii“.

În sfârşit, ce-i veni lui Neghiniţă, vru să râză şi de împărat; şi îşi zise într-o bună dimineaţă: „Vezi ce e omul! Spune-i orice, spune-i mereu acelaşi lucru... omul crede, că omul e prost. Ce nu crede întâi

Scanned with OKEN Scanner

crede mai pe urmă. Am să-i fac una bună împăratului, să-l las fără sfetnicii cei credincioşi şi să-l încurc cu nebunii".

Împăratul, de umbla în fruntea oştilor, de sta la sfat mare, de se culca, de se scula, de mânca, de-şi mângâia coconii, un gând nu-l mai slăbea: „Nu vezi, omule de Dumnezeu, că ţi-au îmbătrânit sfetnicii şi împărăţia merge rău?"

Pasămite, Neghiniţă îi intrase într-o ureche.

Azi aşa, mâine aşa, până nu mai avu încotro. Sparse sfatul cel vechi şi chemă altul nou.

Tot unul şi unul!

Cum veniră, cum aruncară pe bietul împărat din scaunul neamului lui...

– Acu să-l vedem! zise împielițatul de Neghiniţă.

Împăratul ieşi plângând din cetate. Neghiniţă, sus pe umărul lui.

– De ce plângi, măria-ta? ţine-ţi firea, nu fi muiere.

– Ei, ei, Neghiniţă, cum să nu plâng?! Unde mi-e toiagul împărătesc?

– Ci taci, măria-ta! Ia taie un corn şi fă-ţi, colea, o cârje. Buzduganul e greu la bătrâneţe, te doboară. Cârja te sprijină.

– Ei, ei, Neghiniţă, unde mi-e scaunul împărătesc, pe care au stat atâţia moşi-strămoşi ai mei?

– Ci taci, măria-ta! Întinde-te colea, pe fânul înflorit şi moale, şi să-mi spui drept care e mai dulce la oase? Scaunul cu scumpetea, sau fânul cu frumuseţea?

– I, i, Neghiniţă, unde mi-e coroana cu stemele şi cu luminile?

– Ci taci, măria-ta! pune foaie lată de lipan pe deasupra pletelor albe şi spune-mi drept, care e mai uşoară, coroana cu grijile sau lipanul cu umbrile?

– Aşa o fi, Neghiniţă, mai zise împăratul, oftând tocmai din baierele inimii, aşa o fi, se potriveşte ş-aşa, fiindcă ştii să le potriveşti, dar când mă gândesc în ce slavă eram ieri... îmi vine să scald tot pământul cu lacrimile mele!

Scanned with OKEN Scanner

– Ci taci, măria-ta! Adică ce slăvire? Toată viața, ba războaie, ba sfaturi, ba taie capul unuia, ba întinde la bice pe altul, ba citește, ba ascultă păsurile, ba câte și mai câte, și mai multe fără să vrei de câte pe vrute. Mărire să fi fost asta? Dar gândește-te măria-ta că un supus era supusul măriei-tale, ș-avea un stăpân, iar măria-ta, purtând grija tuturora, erai sluga tuturor. Vezi, d-aia măria-ta ai fost cel mai slugă, cel mai nevolnic din toată împărăția. Curată socoteală: erai împărat, nu om; acum ești om, nu împărat. Și ești mai mare, că unde-ți spune gândul, acolo te duc picioarele. Ș-apoi, cine știe? Socotești măria-ta că boierii pot ceva fără prostime? Să ceară prostimea pe vechiul lor împărat... și vezi măria-ta...

Se mai îmbună împăratul la cuvântul lui Neghiniță și se duse, în cruciș și în curmeziș, în toată împărăția, c-o foaie de lipan pe cap și sprijinit p-o cârje de corn. Și de ce se vedea se minuna și întreba pe Neghiniță:

– Neghiniță, de ce-l bat pe ăla, de răcnește ca din gură de șarpe?

– Fiindcă împăratul e surd și n-aude, răspunse Neghiniță.

– Neghiniță, de ce-or fi atâția oameni goi și dăsculți?

– Fiindcă împăratul e orb și nu vede.

– Neghiniță, de ce bătrânul ăla s-o fi muncind să roază în gingii o coajă uscată?

– Fiindcă împăratul mănâncă prea mult.

– Neghiniță, de ce-o munci unii și noaptea, de dau pe brânci?

– Ca să doarmă împăratul și ziua, de i-o veni poftă.

– Neghiniță, atunci de ce să vie pe scaunul meu un împărat și surd, și orb, și lacom, și somnoros?

– Ei, poi, înainte d-a fi împărat, vedea, auzea, muncea, cumpătat la mâncare și la beutură.

Bietul pribeag stătu pe gânduri, în mijlocul unui oraș mare, mare și zise:

– I, i, Neghiniță, mult cuvânt ai! Acum s-ajung împărat, și aș ști eu să fac cum e bine.

Și, ca din senin, abia sfârșise vorba de pe urmă, ș-auzi o gălăgie, un vaiet, o duduitură, că parcă se cutremura pământul. Când colo, ce să fie? Ștafetă mare. Niște voinici, cu suliți lungi, aducea veste că

Scanned with OKEN Scanner

norodul a băgat la dubă pe împăratul ăl nou, cu sfetnici cu tot, și că cheamă iarăși pe adevăratul împărat.

Cum auzi bătrânul, zise voinicilor:

– Stați, că eu sunt.

Și-l cunoscură toți, și îi deteră în genunchi. Iar Neghiniță, de colo, de pe umăr:

– Măria-ta, mai vezi, mai auzi, ori ți s-a făcut foame și-ți vine să dormi?

La toate le vine rândul, după cum se întoarce roata, că d-aia e roată, să se întoarcă, iar nu să stea locului. Și-i veni rândul și lui Neghiniță, gândul lumii.

Într-o zi vru să glumească cu împăratul, să mai facă vro drăcie. Îi intră în urechea dreaptă, crezând că e în a stângă. Cu stânga n-auzea de loc. „Nu face nimic. Mi-e lene să mă mut, se gândi neghiniță. În loc să șoptesc, voi striga". Și începu să strige din toate puterile în urechea cu care împăratul auzea de minune.

– Un împărat dacă n-a știe el de la el adevărul, nu-l mai află de la nimeni!

Împăratul auzind acest glas tare în fundul urechii, îi zvâcni inima și-și trase o palmă cât putu peste ureche, zicând:

– Iiiii, să știi că ce credeam eu că-mi trece prin minte era numai în ureche!

Și când își scutură urechea în podul palmei... Neghiniță căzu leșinat...

– Tu mi-ai fost? Tu m-ai făcut că caz din scaunul împărăției? Bine! Am eu ac de cojocul tău!

Împăratul, înfuriat, porunci să-l lege de gât cu un fir lung de mătase și-l coborî de-l înecă în puțul din curtea domnească.

Așa sfârși bietul Neghiniță.

Scanned with OKEN Scanner

DOMNUL VUCEA
(fragmente)

Mai erau cinci zile până la Şcoala domnească. Toate lighioile din curte aflaseră că va să mă duc la o şcoală mare. Câinele, pisica şi cei patru cai ai tatii ştiau pe de rost cum trebuie să fie în ochii Domnului: nici unul nu s-ar fi dus fără botini în picioare, căci desculţi nu i-ar fi primit decât Nea Nicuţă, c-un sfanţ pe lună.

Noaptea visam şcoala: un palat mare, mare şi frumos, ca în basme, cu porţi de fier, cu geamlâcuri, cu uşi de cleştari, cu ziduri văpsite ca nişte icoane, şi mai împodobite decât steaua lui Nea Nicuţă, încondeiată de Burghelea, zugrav vestit, căruia îi frecam văpselele între pietre numai ca să mă uit la el zile întregi cum din nimic scotea sfinţi, îngeri, draci... cai şi balauri.

Veni şi ziua de Şcoală domnească.

Abia se luminase. Mă deşteptă frate-meu, care învăţa la şcoală şi mai înaltă, şi citea pe cărţi cu oameni cu pantaloni scurţi şi umflaţi, cu pălării mari, cu funde la ciorapi, cu săbiile mai mult scoase decât în teacă. Mi-aduc bine aminte că unul sărea de la al cincilea cat, şi c-o mână îşi ţinea pălăria. Grozav îi era de pălărie!

De la Nea Nicuţă apucasem să citesc pe silabisite. Frate-meu mă învăţase să citesc ca pe apă în cartea de citire. La „Când cu ciuma lui Caragea, se răspândeau orăşenii prin sate şi sătenii prin pustii", nu m-ar fi oprit nimeni din turuială. O ziceam dintr-o suflare. Ba uneori uitam să întorc foile şi tot nu făceam greşeală. Frate-meu mă mai învăţase cele patru socoteli şi fracţiile. Ce ştiam mai bine era tabla lui Pitagora. Mă învăţase şi istoria cu şase domni vestiţi: Radu Negru, de care şi fi jurat că fusese român neam de arap; Mircea cel Bătrân, în capul meu, se încurca în barbă; Alexandru cel Bun, ala vodă, vezi; Ştefan cel Mare de care râdeam să mă prăpădesc, gândindu-mă că fusese aşa de pitic că aprodul Purice se pusese piuă ca el, Ştefan cel Mare, să încalce calul; Mihai Viteazul mă făcea să tai cu nuiaua vârfurile de ştir şi de urzici când îl spuneam pe dinafară; şi, în sfârşit, Constantin Brâncoveanu mă făcea să plâng de câte ori îl tăiau turcii pe el şi pe coconii lui.

Scanned with OKEN Scanner

Și spunea c-o să măi scrie d-a dreptul în clasa a treia.
Mă deșteptă.
Tresării. Îmi ticăia inima.
Și-mi zise:
– Să nu-ți fie frică. Să spui tare și deslușit.
– Tare... da...
Și nu vedeam înaintea ochilor de frică.
– Și deslușit.
– Și deslușit...
– Și să nu tremuri.
– Să nu tremur...
Și mie-mi clănțăneau dinții în gură.

*

* *

După o lună de zile înțelesesem rostul învățăturii și cunoșteam bine pe domnul Vucea.

Mulți ani l-am visat. Chiar acum îl văz înaintea ochilor.

Scund, grăsuliu, cu părul mărunt și încărunțit, cu barba ascuțită, potrivită din foarfecă, mai mult albă, și albă ca zăpada în vârful ei netezit; niște ochi verzui, mici și repezi; o față gălbuie, curată și fără pic de sânge. Iarna se cocoloșea într-o bundă cu blană lățoasă, vara însă îți rămâneau ochii la el de frumos ce era îmbrăcat: haină albăstrie, pantaloni negri, jiletcă de dril năutiu, călcată și lustruită, un lanț de aur, gros ca pe deget.

Și ce curat! Își ștergea ghetele cu batista, dădea necontenit bobârnace gunoaielor de pe haine, și după bobârnac sufla de trei ori, scurt și repede, și după ce sufla făcea din gâtlej: „hea, hea".

Dar când mergea, Domnul Vucea nu era la fel ca ceilalți oameni. Ne uitam la el de departe. Pășea iute, mărunt, ușor, ca un șoarece, și scuipa în urmă când trecea pe lângă murdării; dacă era noroi, călca din piatră în piatră, tot în creștetul pietrelor, scuturând picioarele ca o pisică. La ușa cancelariei își cuprindea barba în mâna dreaptă, ș-o netezea, ridicând buza de deasupra în sus, ca și cum ar fi mârâit; mustățile și le clănțăna între degete; deschidea mâna, sufla într-însa, tușea și intra pe ușă binișor, fără să i s-auză pașii.

Scanned with OKEN Scanner

Lecțiile mergeau strună. Nu învăța nimeni nimic.

Clasa avea șaisprezece bănci; băncile aveau șaisprezece „primi" și șaisprezece „monitori"; peste monitori erau trei „monitori generali"; doi de învățătură și unul de „ordine". „Generalii" ascultau pe „monitori"; „monitorii" ascultau pe „primi"; „primii" ascultau pe școlarii fără grad. Școlarii dau „interes" primilor, primii monitorilor; monitorii ungeau pe generali; iar generalul de ordine, care nu punea note la învățătură, ci numai *însemna,* cu o cruce, cu două și cu trei, pe cei ce nu sta smirna, când îi venea lui poftă „să se audă musca în tavan", lua ce putea de la monitori, primi și școlari. Generalii băteau pe toți; monitorii, de la primi în jos; primii, pe școlari; școlarii se târnuiau între dânșii.

Pentru nota „rău" făceai bogaciul, simitul și plăcinta pe din două; pentru „prea bine", pe lângă celelalte, mai dăruiai arșice și condeie de fier noi; pentru „foarte bine", ceva gologani, mai ales din banii noi cari tocmai p-atunci ieșiseră; „eminențele", „eminența mică" (e) și „eminența mare" (E), cu ajutorul băncuțelor și a jumătăților de sfanț.

Generalii arătau monitorilor să învețe „d-aici și până aici"; monitorii, primilor; primii, școlarilor.

De obicei, Domnul Vucea, când intra în clasă, noi fiind toți cu ochii pironiți în carte, începea să cerceteze notele. Pe „binișor" îi trăgea de urechi, lui „rău" îi trăgea la palmă cu linia lată, cu nuiaua sau chiar cu linia în patru muchii când se făcea foc.

Oh! Atunci era nespus de rău! Se scărpina în barbă, repede de nu i se vedeau degetele, și poruncea fără milă:

– Dă-i zece tătarului, dă-i zece!... ha! tătarul!... zece!... cinci cum o fi și cinci pe dungă!

Generalii trăgeau strașnic. De câte ori auzeam „jart", auzeam și „aoleo"! Inima noastră, cât puricele, deodată se umfla și ni se poticnea răsuflarea.

Mi-aduc aminte că odată am strâns ban cu ban, din ce-mi da mama, până am făcut o jumătate de sfanț. Două săptămâni nu luasem decât binișor și rău. M-a zguduit de urechi, mi-a tras la palmă, iar în ziua când era să ajung la linia în patru muchii, la „cinci

Scanned with OKEN Scanner

cum o fi și la cinci pe dungă", am dat monitorului o jumătate de sfanț. În ziua aceea mi-a dat: *foarte bine, eminențe mici și eminențe mari.*

Domnul Vucea, văzând așa minune, s-a scărpinat în barbă ș-a râs, un râs necăjit.

– Ha, tătarul, vezi, tătarul, când vrea învață tătarul, dă-i trei pe dungă că *poate și nu vrea!*

*

* *

Domnul Vucea tresărea vesel de pe catedră, se scărpina în barbă și striga mulțumit:

– Ha, tătarul! Am prins un tătar! General de ordine, cinci și oprit!

Când nu era *prinsul* era *pârâtul* de arșice.

– Ei, ce drăcos mai are arșice? întreba Domnul Vucea.

Și copiii, unii răi, alții din prostie, începeau:

– Cutare a *spălat* pe cutare de-zece capre ș-o mială.

– Ha! tătarul!...

– Cutare are un ciorap plin de solbe.

– Ha! tătarul!...

– Cutare are cinci ichiuri plumbuite, trei din dreapta și două din stânga.

– Ha, tătarul!...

– Cutare a făcut un „pui-de giol" de douăzeci de capre.

– Ha, tătarul!...

Și pe toți îi însemna. A doua zi trebuia să ducă ichiurile, caprele, mielele și solbele lucioase, căci altfel ar fi mâncat la palmă dimineața, după prânz, în toate zilele, până le aducea. Cel care n-avea atâtea arșice plângea la mă-sa și la tat-său ca să-i dea parale și să cumpere câte îi lipsea.

După ce Domnul Vucea umplea cu oase toată cutia de la catedră, venea mezatul.

– Ei, acum să vedem cum se vând „gioalele"?

Și noi, gata:

– La S-tu Ștefan, trei capre ș-o mială la trei parale.

– La Olteni, patru capre.

– La Delea-Nouă, trei.

Scanned with OKEN Scanner

– La Lucaci, trei ş-o mială.

– La Troiţă, inchiurile p-un firfiric.

Domnul Vucea împărţea comoara la care jinduim cu toţii. Însemna ce da fiecăruia, şi în timp de trei zile trebuia să-i aducem banii. În ziua când primea paralele ne bătea fericea... nu bătea pe nimeni!

*

* *

Ce vise măreţe îmi sfărmase mie Şcoala domnească! În loc de palatele închipuite, când mă plimbam cu Grivei şi cu pisica în sân, găsisem nişte case mici, murdare, cu tencuiala jupuită. În loc de un profesor învăţat şi blând, căzusem în gheara unui bătrân copilăros şi rău.

Îl uram, şi ura mea, de victimă nevinovată, n-avea nici o margine.

Să fi ars casa pe el, m-aş fi tăvălit de bucurie.

Acasă nu spuneam nimic. Mila mamei ş-a tatii mi-ar fi ucis cel din urmă pic de mândrie. Ei, care nu lăsaseră pe nici unul din fraţii mei să s-apuce de negustorie, sub cuvânt că până la stăpân trebuie să fie „slugă", să afle că eu, o dată pe săptămână, *slugărnicesc?*

Nu mă plângeam, dar în fiece seară, când mama mă punea să-mi fac rugăciunea, eu o sfârşeam cu cuvintele: „Doamne, îndură-te şi ia pe Domnul Vucea, că nu ne învaţă nimic, ne bate şi ne trimite cu coşniţa în piaţă!"

Cocoana, şi ea mi-era urâtă, dar mi-a făcut pe pofta inimii, m-a răzbunat de un an întreg de chinuri în cea din urmă zi de examen.

Eu şi cu un prieten eram de *rând.*

De dimineaţă ne-am dus acasă la Domnul Vucea.

Era în halat.

Îndată ce ne văzu:

– Bine, tătarilor, foarte bine, eminenţă mare, c-avem de lucru astăzi!

Într-un şopron, ne arată un maldăr de hamuri, verzi de muşiţă şi cu alămurile ruginite.

– Iacă, tătarilor, până diseară e destulă vreme să curăţaţi, să spălaţi şi să ungeţi hamurile.

– Dar pe noi nu ne-ai ascultat la examen, Domnule, şi azi se sfârşeşte examenul...

Scanned with OKEN Scanner

– Bine tătarilor... nu face nimic... știu eu că sunteți băieți buni...

Domnul Vucea avea o cabrioletă și două perechi de hamuri. Când venea vacanța, cumpăra un cal, când începea școala, îl vindea.

Amândoi, și abia duceam hamurile. Noroc că, dacă eu eram de 9 ani, prietenul meu împlinea 14.

Curtea era mare și cu iarbă deasă, preserată cu paiuri galbene de păpădie.

Sub un nuc bătrân, o fântână.

Lângă ghizdurile ei, începurăm a freca cu moloz.

Domnul Vucea ieșise în pridvor, gata să plece la școală. Deodată, se auzi glasul înțepat al cucoanei:

– Ascultă, unde pleci?

– La școală, Bibiloi.

– Dar Pripășel? E o săptămână și nu l-ai găsit.

– Un tătar, Bibiloi, un craidon blestemat... O să-l găsim... Am trimis cinsprezece școlari...

– Și vino încoa odată!

Domnul Vucea, tremurând, intră în casă. Cearta începu de la târguielile de țară, căci a doua zi de examen trebuiau să plece.

– N-ajunge!

– Ba ajunge...

– Icrele n-ajung!

– Ba ajung...

– Castanele n-ajung!

– Ba ajung...

– Salam ai luat puțin!

– Ba e destul...

Atunci vocea cucoanei se ascuți și se ridică sus de tot:

– Ajunge? ai?... E destul? ai?... Când zic eu că n-ajunge și nu e dăstul?...

Și, dupe țipăt, se auzi „jart, jart, treosc, pleosc". Iar Domnul Vucea, după fiece trosnet, zicea repede:

– Ce faci, Bibiloi? Stai, Bibiloi! Nu da, Bibiloi! Nu da, Bibiloi! Cumpăr Bibiloi!

Coborî treptele pridvorului cu fața roșie ca racul.

Scanned with OKEN Scanner

Ce minune! Ce bucurie pe mine! Eu socotisem că numai el dă altora „cinci dintr-o dată și oprit". Strașnice „cinci" mâncase Domnul Vucea!

Leșinasem de râs. Prietenul meu zicea necontenit:

– Ce faci Bibiloi?... Stai, Bibiloi!... Nu da, Bibiloi!... Cumpăr, Bibiloi!...

Abia mă potolii. Îmi ștersei ochii de lacrimi și întrebai pe prietenul meu:

– Cum se poate?... Cucoana să bată pe Domnul Vucea?...

El îmi răspunse cu un aer șiret:

– Îl bate. Cu a de astăzi, eu știu de patru ori. Îl bate. Ea e mai *mică* și el e prea mare. Ea e tânără și el bătrân...

Nu pricepui nimic. Mai *mici* ce eram noi, mai *tineri ce eram,* și tot el ne bătea pe noi...

Și trecând curelele:

– Dumnezeu să-i dea zile multe cucoanei, că tot ea, pân-o muri o să fie mai *mică* ca dânsul.

Pe seară, sfârșind frecatul și unsul hamurilor, trecusem în clasa a treia.

Când intrasem în Școala domnească eram de opt ani, știam cele patru operații și fracțiile. Acum eram de nouă ani, trecusem în clasa a treia, și nu mai știam decât adunarea și scăderea.

Dar ce-mi păsa mie!... Școală domnească...

Ș-am plecat vesel acasă.

Grivei, ca totdeauna, îmi ieși înainte, dădu din coadă și-mi linse mânele.

– Măi, Grivei, măi, să te ferească Sfântul de Școala domnească!

A doua zi mă simții liber. Iertasem pe Domnul Vucea.

Scanned with OKEN Scanner

HAGI TUDOSE
(fragment)

Fum pe coşul Hagiului nu s-a pomenit. Ridice viscolul nămeţii până la streşini. Apele să îngheţe tun. Treaba lor. Hagiul nu vrea să ştie de crapă pietrele la gerul Boţotezei, nici dacă în iulie turbează câinii de căldură. Iarna tremură, vara gâfâie.

Toată viaţa lui de câte ori nepoată-sa – trăind aciolată pe lângă dânsul – îi pomenea, la Crăciun, să taie şi ei un porc, ca tot creştinul, bătrânul răspundea:

– Îmi face rău, nepoată, s-aud guiţând... Îmi face rău... c-aşa sunt eu... milos...

– Cumpără-l, nene, tăiat gata.

Dacă aşa îl aducea din cuvânt, Leana, închiţând în sec, cu gândul la şorici, bătrânul răspundea liniştit:

– Un porc... carne multă... Se strică... Două guri suntem...

Venea Paştele.

– Nene, să roşim şi noi ouă...

– Ce prostie!... Ouă roşii?... Nu e mai bine să le mâncăm prospete?... Ouă roşii, ouă stătute...

– Să roşim puţintele.

– De roşim puţinele, ardem focul degeaba, cumpărăm d-a surda băcanul... Cheltuială zadarnică... Vremuri grele!

– Miel? Ce fel, miel?... Cum, miel? Miroase a oaie... paştele prea e în vară...

– Ce pustia de vară, nene Tudose, nu vezi că plouă şi fulguieşte?

– Ei, fulguieşte, fulguieşte... tu nu vezi că nu ţine? Cum cade, se topeşte... Eu mor de căldură... Uf!... uf!...

– Şi eu mor de frig...

*

* *

– Mori de frig... crăpi! Aşa te-am pomenit... lacomă, nemulţumitoare!

A doua zi, de dimineaţă, Leana intrând în odaia Hagiului, îl găsi numai în cămeşe, în cămaşa sa petec de petec, trântit cu faţa în jos, pe aur, îngropat în galbeni, cu fruntea p-un purcoi de lire, cu ochii închişi.

Scanned with OKEN Scanner

Cum îl văzu, începu să plângă.

Dar, ca prin minune, trupul Hagiului se cutremură. Banii sunară d-a lungul, de la picioare până la frunte. Săltă capul; deschise ochii ştinşi, şi-i îndreptă, ca nişte sticle reci asupra Leanei; bolborosi câteva cuvinte nedesluşite; muşcă în vânt cu gingiile albe şi izbuti să slomnească...

– Nu te uita... închide ochii... ochii fură... închide ochii!...

Căscă gura; limba i se mototoli în gât; capul îi căzu într-o parte; picioarele i se lungiră; mâinile i se înfipseră în bani... şi adormi de veci, cu ochii deschişi şi ţintă asupra Leanei.

Când l-au scăldat, pe genunchi, pe piept şi pe frunte, se vedeau rotocoale de bani. Şi i-au rupt ploapele de sus şi ochii lui spăimântaţi nu s-au închis.

Leana l-a îngropat cu alai mare. Zece popi, arhiereu, oranist[1], colivă, steagul Bisericii Troiţa, flori, lumânări, zăbranice.

Lumea, privind, zicea:

– Ce frumuseţe! Bine de el!

La capul lui mergea Leana; după ea câţiva bătrâni, cu ctitorul în mijloc.

Unul din bătrâni întrebă pe ctitor:

– Ce bani a lăsat?

– Un milion, răspunse ctitorul.

– Cât face un milion?

– Un milion? de zece ori câte o sută de mii.

– Săracul hagiu!

– Dacă ar vedea el cum se cheltuieşte cu înmormântarea lui...

– Ar muri! răspunse unul din bătrâni.

Şi oranistul, clătinându-şi ceaprazurile de fir, intră în curtea bisericii. Mai multe glasuri s-auziră în depărtare: „Vecinica lui pomenire, vecinica lui pomenire"...

---

[1] Baldachin.

Scanned with OKEN Scanner

PALATUL DE CLEȘTAR

Cam pe la începutul vremilor, până unde praștia minții nu azvârlea, se povestește, așa, ca din scormoneală, că omul era croit din alte foarfeci și cioplit din altă bardă.

Tot cu mâini și cu picioare era și p-atunci, tot cu ochi și cu urechi, tot cu nasul deasupra gurii și cu călcâiele la spate, dar de învârtea copacul smuls din rădăcini și mi-ți izbea la mir leii pustiilor, dihăniile cădeau tumba, cu labele în sus, marghiolindu-se[1] a moarte.

Apele curgeau la vale și munții se ridicau în sus. Nu se pomeneau flori pe cer și stele de pământ – ca pe la pârdalnicii noștri de stihari[2] – dar multe nu erau așa după cum sunt.

Împărații de mureau în luptă de buzdugan, bine, iar de nu, li se uita de zile. Numai dacă barba le mătura țărâna la nouă coți, chemau pe unul din feciori, pe cel mai viteaz și mai cu minte, și-i dăruiau năframa, inelul, paloșul, stema și gonaciul, ca să poată împărăți și război în locul lor.

Apărarea și dreptatea atârnau de tăișul paloșului. Cu mintea cântăreau și hotărau, iar cu paloșul împărțeau. Și spun unii că pe atunci mergea mai bine cu minte dreaptă și fără de legi, decât, ca în zilele noastre, cu legi drepte și cu minte strâmbă.

P-așa vremuri se zice că ar fi văcuit[3] împăratul cu stema ruptă din soare, în cel mai frumos palat de cleștar și peste cel mai înțelept și mai viteaz norod.

Nu era crai pe care împăratul cu stema ruptă din soare să nu-l fi domolit, că nici o oaste dușmană nu putea să-i stea împotrivă. La vreme de adânci bătrâneți sta înzăuat în fruntea ostașilor, călare pe un bidiviu ce arunca pe nări trâmbe de fum și limbi de foc. Și toți ai săi prindeau la inimă și biruiau, căci așa li se păreau lor cum era el de bătrân și înzilizit, tocmai ca o lance ruginită, care d-a pururea răpusese pe oricine izbise.

Dar cât era de mare și de vestit, că se dusese vestea până unde pământul e drob și piftie, d-a surda îi fură toate.

Într-o sfântă de vineri, cam pe la chindii, numai ce i se păru că stema din cununa împărătească se umflă și crește, ba cât oul de gâscă,

---

1 Marghioli = a se văita, a se jeli.
2 Stihari = poeți.
3 Văcuit = domnit.

Scanned with OKEN Scanner

ba cât un boșar, și-i îndoi grumajii, și-l plecă la pământ. Înfricoșat, împăratul se luptă ce se luptă cu namila de diamant, iar la urma urmii căzu cu fața în jos, podidindu-l un plâns de foc.

Nu trecu cât ai scăpăra din amnar, și se apropiară de împărat, cu mângâieri și desmierdări, odrasla lui de trei fete, ca trei zâne, surori și nepoate, care mai de care chipeșe și mai drăgălașe. Apoi veniră mai-marii tronului și slugile ohavnice. Toți cu toții ieșiră ca dintr-o lacră, să cază cu mătănii, doară or curma focul împăratului.

Cel mai din frunte dintre sfătuitori aduse vorba cam așa:

– Luminate împărate, care paloș ca al mării-tale n-a mai fost atâtea veacuri întunecat și frânt la războaie? care împărăție a rămas, atâtea mari de vreme, neștirbită și cinstită pe fața pământului? Care răsură[1] e mai învoaltă și mai rumenă ca domnița, fata cea întâi născută a măriei-tale? Care mură să fie mai neagră ca ochii celei mijlocii? Care rază mai luminoasă ca domnița cea mai mică? Apoi, luminate împărate, după atâtea noroace și bunătăți, ce-i fi având ca să te mai tânguiești?

Împăratul, de ochii neamurilor ș-a norodului, curmându-și plânsul, mulțumi tuturora și furișând sfios ochii în sus, văzu că stema nu e nici mai mare, nici mai mică de cum trebuia să fie.

Se potoli și făcu semn ca toți să plece. Își sărută părintește copilele și opri lângă dînsul pe sora lui cea mai mare, care era și cea mai înțeleaptă, și-i zise încet, că zidurile d-ar fi auzit, nu l-ar fi auzit:

– Surioară, surioară, lipește urechea de inima mea, și ce-i auzi auzit să rămâie... Pe mine m-a ajuns grea bătrânețe, că uneori stema din frunte crește, crește, se-ntunecă, și de ce se întunecă, e mai grea, până ce mă culcă la pământ. Vezi, pare-mi-se că în această arătare e căderea mea ș-a neamului meu din scaunul domniei, că din cele trei împărătese ce mi-au slujit de soții n-am avut parte de parte bărbătească. Că făceau câte-o fată ș-a doua oară, cum făceau băiat, mureau și coconul, și muma coconului. Cea din urmă mi-a zis: „Măria-ta, împărăția ce stăpânești a fost zidită de un bărbat, și ori cade, ori să însutește de o femeie, iar de cocon de parte voinicească n-ai să ai parte".

– Ei, Doamne, și dumneata, îi răspunse soră-sa, mângâindu-l ca p-un copil speriat, eu văz că stema e cum era, și tot la locul ei. Cât despre

[1] Răsură = floare de măceș.

Scanned with OKEN Scanner

vorba muierească, cea de pe urmă, ca şi cea dintâi, tot fără noimă şi fără de înţeles rămâne.

– Tatăl meu, urmă împăratul, mi-a zis: „Fătul meu, în cal îţi las goana voinicului, în inima ta vitejia, în paloş biruinţa, iar la temelia „palatului de cleştar", odihna norodului tău. Acolo zac, la umbră, ferecate, patimile mari şi mici, care fac pe om fericit şi nefericit. Ia seama, fătul meu, că de le-i slobozi, ai să-ţi vezi supuşii pe unii în desfătări, iar pe alţii în ahtieri. Ţine aste patru chei, şi să nu cobori în cele patru încuieri de sub talpa palatului decât atunci când ţi-o pieri o rază din frunte şi mărirea ţi-o îndoi grumajii".

Împăratul scoase din sân patru chei, una de aramă, alta de argint, una de aur şi alta de diamant, şi le dete soru-sei porunci să se ducă într-ascuns să deschiză şi să coboare sub talpa de la răsărit a palatului şi să cerceteze cuvântul înţelepciunii asupra stemei împărăteşti, care uneori creşte, se împătreşte şi se întunecă, şi de ce se întunecă e mai grea, până ce-l doboară la pământ.

Noaptea, târziu, sora împăratului cum învârti cheia de aramă în broasca beciului de la răsărit, o vijelie îi amuţi auzul, apoi locul pe care sta i se afundă până la glezne, până la brâu, până la gât, iar de-i trecu dincolo de creştet, o văpaie, ce lumina fără să arză, îi învălui obrajii.

La o cutremurare straşnică, două porţi, ţipând în copilele[1] groase, se deschiseră, la dreapta şi la stânga, şi sora împăratului se pomeni într-o cameră cu totul şi cu totul de aramă. Şi când trecu prin alte două încăperi, una de argint şi alta de aur, sora împăratului văzu minunea minunilor, stoluri de păsări care cântau ca din tilinci de argint şi zburau în toate părţile, şi unele i se puseră pe umeri şi-şi răsfirară aripile luminoase, zornăindu-le ca pe nişte bănuţi de aur vânturaţi din mână în mână.

Când descuie broasca de diamant. sora împăratului împietri de spaimă... În prag se zvârcolea o namilă de balaur şi-şi despica fălcile cât să înghită un călăreţ cu cal cu tot.

Limbile lui, ca nişte săgeţi pârjolite, le azvârlea din beregată şi le înfigea pe nările nasului, scuipând clăbuc, care se închega şi se rostogolea în băşici albe de mărgăritar. Solzăria lui era ca un curcubeu de-a lungul spinării.

---

[1] Copilă = cui la balama, ţâţână.

Scanned with OKEN Scanner

– Ah! Muiere cu suflet de bărbat, zice balaurul, ține-ți îngerii, și ce-i vedea să nu te sperii, că cine ține cheile tainelor e și mai mare, și mai tare ca mine!

N-apucă să-și vie în fire sora împăratului, că strălucirea camerei de diamant îi luă ochii cu sclipirile de toate fețele.

Când se trezi, se feri în lături. Lângă ușă, trei femei, în cătușe și priponite la zid de trei belciuge groase. Cea dintâia ar fi fost frumoasă de n-ar fi zâmbit și n-ar fi mișcat gura necontenit, clevetind fără noimă. A doua bolboșea ochii săi verzui, scăpărând scântei de mânie. A treia, groasă ca o butie, rumenă și voinică, și tot semăna, ca o soră bună, cu celelalte două costelive și pițigăiate.

– Domniță, ce mai e pe lumea de pe tărâmul vostru? Nici o ceartă? Nici o ocară?

– Domniță te-aș face praf și fărâme dacă nu m-aș teme că n-aș mai avea pe cine urî!

– Domniță, de când v-am părăsit, nu mai e pui de om fericit!

Așa ziseră pe rând cele trei surori: Zavistia, Pizma și Prostia.

Sora împăratului se simți, o clipă, rea, cum nu mai fusese, cu o mâncărime în vârful limbii și proastă ca un buștean.

Se strecută pe lângă toate tainele încătușate în cruci, până în dreptul altor trei, cu părul din frunte zbârlit, cu coamele despletite, care zbierau de se zguduia din temelie peștera de diamant, mușcând din carnea lor de le țâșneau sângele.

Lângă ele sta una neclintită, senină, pe gânduri, cu privirea dulce și fără pic de amăgire.

Numai ea, dintre toate, era slobodă. Și, din privire, socotea, osândea și ierta. Alta nu putea fi decât Înțelepciunea.

De-a dreptul la ea se duse sora împăratului și-i dădu în genunchi, îi sărută mâna dreaptă, o puse la frunte, apoi îi zise:

– Tu, care ești mai frumoasă ca revărsatul zorilor, mai dulce ca laptele îndoit cu miere din faguri, mai blândă ca mielul de trei zile și cea mai adâncă la înțeles, tu știi de ce și cine m-a trimis pe acest tărâm. Povățuiește-mă, Îndurătoarea, ca să pot mângâia zilele tulburate ale împăratului cu stema ruptă din soare!.

Scanned with OKEN Scanner

– Spune viteazului bătrân că, trecând pe lângă toate patimile, la hotarul nebuniei, ai dat de Înțelepciune. Și spune-i că l-a ajuns zilele, că dacă stema îl apasă așa de greu, nici nu se mărește, nici se micșorează, ci-l apasă, așa cum atârnă și el de greu pe perina de pe scaunul împărăției. Și spune-i că neavând copil de parte bărbătească, să cunune pe una din fete cu flăcăul care se învelește cu cerul și dorește mai mult ca fitecine din toate împărăția. Acestuia să-i dea naframa, inelul, paloșul, gonaciul și stema.

Când sora împăratului plecă, se năpustiră asupra ei, s-o soarbă și mai multe nu, Furia, Zmintenia și Pizma. Ce valmă de vaiete și blesteme, că se clăti încăperea din temelie, și grinzile porniră din locul lor! În acel vuiet, glasul Înțelepciunii se risipi ca nisipul în luptă cu vijelia. Iar sora împăratului perzându-și cumpătul, se repezi pe ușă afară, scăpând cele patru chei, cari zornăiră pe pardoseală...

Când se trezi pe tărâmul împărăției, toate ușile i se pecetluiseră în urma ei. Și plânse ce plânse cheile pierdute apoi se gândi cum să mintă împăratului d-o veni vorba despre chei, căci plecase cu mintea de nouă coți și i se scurtase de zece.

Când împăratul auzi cuvântul Înțelepciunii, puse de răscoli domnia în cruciș și curmeziș, doar d-o afla pe cel ce ar dori mai mult ca fitecine, cât, cu dorul și cu cântecul, să poleiască cosițele unei domnițe d-a sale și să se vrednicească de scaunul împărăției.

Și-a întâlnit, în crețul crângurilor, vânători ce prind iepurii de coadă, în văgăunele munților, delii ce rup ursul în două, parc-ar rupe un fuștei de ceapă, la picurișul izvoarelor, năzdrăvani cari adună scânteiele din coada licuricilor de fac vălvătăi în miezul nopții. Dar unii doreau bogăție, alții slavă, alții tinerețe fără bătrânețe. Și cosițele domnițelor au rămas tot ca mai nainte, și împăratul tot fără chef.

Într-o zi, cam pe înserate, cercetașii domniei, rupți de oboseală, pe malul unui râuleț ce șerpuia ca o fâșie de argint, deteră peste un voinic cu plete răvărsate, ce zicea din fluier de te slăvea.

Și ce mândrețe de voinic!

Cum îl văzură, ascultară teacă de pământ migala de șuierături care se-nșira și se deșira ca o binecuvântare a sufletului.

Scanned with OKEN Scanner

– Ce dorești, voinice, grăi ceaușul împărătesc, ce dorești tu după pofta inimii?

– Cinstiți boieri, alt nimic, să trăiesc, să cânt, să mor...

N-apucă să sfârșească bine cuvintele, și se zăriră câțiva călăreți, gonind năuci de înghițeau poștiile.

De sub copitele harmăsarilor, vâjiiau pietrele ca niște gloanțe. Cum ajunseră, flăcăii se opriră ca un zid.

– Stați, zise unul dintre ei, să-mi luați p-acest băiat și drept la scaunul împărății să mi-l duceți.

Bietul băiat se împotrivi: „Ba că nu merg, ba că n-am furat nimic, păcatele mele..." dar n-avu ce face.

Când ajunseră în fața palatului, tot norodul era de față cu mănunchiuri de flori. Buciumașii, fluierașii și surlașii sunau ca de alai mare. Și cu toți se ploconeau la flăcăiandrul cu coama neagră și lucie ca păcura. Iară el căsca ochii mari și, suflet smerit, nu-i trăsnea prin cap de ce și cui să i se facă așa sărbătorire.

Pe scările palatului, împăratul, rezemat pe toiag, aștepta voios și, de cum zări pe flăcău, îi sări de gât, sărutându-l și p-o parte și pe alta.

– Tu ești dorul nevinovat, zise împăratul, prin barba albă ce i se lungise până la pământ, alesul Înțelepciunii și al meu, hai de-ți vezi mireasa și să domnești pe scaunul pe care am domnit și eu.

Nu se desmeticise voinicul, și se trezi dus pe sus într-o cămară cu jețuri aurite. Acolo îl aștepta, printre sfătuitorii tronului și jupânesele cu coconii lor, fata cea mai mică a împăratului.

Și era fragedă și subțirică din creștet până în bărbie, cu niște cosițe ca o beteală de aur – lumină și dragoste – că bietul om ameți. Palatul, cu mulțime cu tot, i se învârti sub picioare și căzu în genunchi și-i sărută condurul.

– Scoală-te, fătul meu, zise împăratul. Și voi, sfetnici credincioși, aduceți năframa, paloșul, stema și gonaciul, că lui i se cuvin, pe lângă cea mai frumoasă din fetele mele.

Dar, în clipa când împăratul vroi să binecuvânteze pe noii stăpânitori ai domniei, cerul se întunecă, norii se posomorâră, cutreierând pacea văzduhului. Vânturile porniră bătaie oarbă, făcând una cu pământul

Scanned with OKEN Scanner

copacii neclintiți de veacuri întregi. Un potop de ploaie se sparse din culmea întunecimii și împrăștie, care pe unde înnemerea, mulțimea norodului.

Împăratul și adunarea înmărmuriră; palatul de cleștar se clăti pe temelie; cutremurul zgudui pământul; mesele, jețurile și policandrele căzură zdrobite pe pardoseală; oamenii nu se mai cumpăniră pe picioare.

Împăratul, trezit de spaimă și de mânie, strigă către sora-sa cea mai mare:

– Muiere, ce e asta? Ce-ai făcut cu cheile patimilor? Un' ți-ai uitat mințile să-ți fi uitat oasele!

Cuvântul lui se înecă într-un vuiet de cutremur. Geamlâcul și ușile se zguduiră și săriră din țâțâni. Tavanul se crăpă drept în două. Pe uși și pe ferestre se năpustiră femei despletite, care vărsau, pe nări și pe gură, fum și pară de pucioasă. Răcnind ca fiarele, ele aruncară la pământ pe toți cei de față... Și peste trupurile lor întinseră dantul patimelor...

La o nouă zbuciumare, pământul se despică în două.

Palatul de cleștar, trosnind, se porni și se făcu nevăzut într-o prăpastie fără fund.

Mânia, Furia și Nebunia, și după ele altele, plecară vârtej în alte părți ale lumii acesteia.

Iar la urma urmelor, tocmai la coadă, Prostia, rumenă și voinică, se târa mulțumită , d-an înboulea... dar ce-i păsa?... Ca ea nu era nimenea. Și, la dreptul lui Dumnezeu vorbind, nici una din celelalte, d-atunci și până azi, n-a sălășluit mai fericit în mai multe capete omenești.

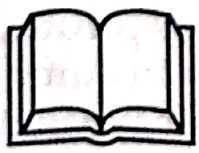

Proza lui Barbu Ștefănescu Delavrancea, compusă din nuvele și schițe, povestiri, povești și teatru, îl remarcă a fi un eminent literat, după cum avea să spună despre el Caragiale. Crezul său de a valorifica moștenirea istorică și de a

Scanned with OKEN Scanner

cultiva sacrificiul eroic al poporului nostru săvârşit în lupta pentru apărarea şi păstrarea fiinţei naţionale, s-a concretizat în trilogia „Apus de soare", „Viforul" şi „Luceafărul".

În proză se remarcă printr-o nesecată vioiciune, dotat cu darul de a pătrunde în sufletul personajelor. Foloseşte admirabile descrieri de natură cu ajutorul cărora evidenţiază stările personajelor sale. Este un foarte bun orator, discursurile lui fiind o sinteză a cercetărilor anterioare despre folclor şi un vibrant omagiu adus geniului creator al poporului român. „Când vorbea Delavrancea... elocvenţa lui era capabilă să ardă convenţionismul tuturor tribunalelor" spunea Iorga.

În opera lui Delavrancea, totul este studiat cu minuţiozitate de pictor, cuvintele lui iau locul culorilor, al descrierilor de o inegalabilă frumuseţe artistică.

În nuvelele „Bunicul", „Bunica" autorul surprinde unul dintre cele mai nobile sentimente umane, acela al dragostei faţă de noile vlăstare ale vieţii: „Şi zâmbi pe sub mustăţi, şi-i privi cu atâta dragoste, că ochii lui erau numai lumină şi binecuvântare", sau „Cu capul în poala bunicii, niciodată n-am putu asculta un basm întreg. Avea o poală fermecată şi un glas şi un fus cari mă furau pe nesimţite şi adormeam fericit sub privirile şi zâmbetul ei".

Un merit deosebit şi-a câştigat Delavrancea în literatura română prin scrierile prin care se afirmă ca un neîntrecut „pictor de tipuri şi moravuri". Prin „Hagi Tudose" prozatorul se situează printre scriitorii de seamă care au analizat tipul avarului, iar prin „Domnul Vucea" ni se dezvăluie un alt personaj negativ, figura tipică a dascălului incult şi despotic.

În cele două basme, „Neghiniţă" şi „Palatul de cleştar", ne întâlnim cu personaje şi întâmplări fantastice. Neghiniţă este un copil mic şi isteţ, încât poate să pătrundă în urechile oamenilor şi să le asculte gândurile.

Neghiniţă face o mulţime de minuni ajutându-l foarte mult pe împărat, care însă este nerecunoscător faţă de Neghiniţă.

„Palatul de cleştar" reprezintă simbolul bogăţiei, frumuseţii şi stabilităţii. Aceasta se prăbuşeşte de îndată ce răutatea şi prostia, toate celelate patimi ale fiinţei umane rămân slobode în lume. „Tavanul se crăpă drept în două. Pe uşi şi pe ferestre se năpustiră nişte femei despletite, care vărsau pe nări şi pe gură fum şi pară de pucioasă".

Scanned with OKEN Scanner

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI
(1868–1946)

PUIUL

Sandi, să asculți pe mămica

Într-o primăvară, o prepeliță aproape moartă de oboseală – că venea de departe, tocmai din Africa – s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar. După ce s-a odihnit vreo câteva zile, a început să adune beţişoare, foi uscate, paie şi fire de fân şi şi-a făcut un cuib pe un muşuroi de pământ, mai sus, ca să nu i-l înece ploile; pe urmă, şapte zile de-a rândul a ouat câte un ou, în tot şapte ouă mici ca nişte cofeturi şi a început să le clocească. Ai văzut cum stă găina pe ouă? Aşa sta şi ea, doar că în loc să stea în coteţ, sta afară în grâu; şi ploua, ploua de vărsa şi ea nu se mişca, ca nu cumva să pătrunză o picătură de ploaie la ouă. După trei săptămâni i-au ieşit nişte pui drăguţi, nu goi ca puii de vrabie, îmbrăcaţi cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau şapte gogoşi de mătase, şi au început să umble prin grâu după mâncare. Prepeliţa prindea câte o furnică, ori câte o lăcustă, le-o firimiţea în bucăţele mici, şi ei, pic! pic! cu cioculeţele lor, o mâncau numaidecât. Şi erau frumoşi, cuminţi şi ascultători; se plimbau primprejurul mamei lor şi când îi striga: „Pitpalac!“ repede veneau lângă ea. Odată, prin iunie, când au venit ţăranii să secere grâul, ăl mai mare dintre pui n-a alergat repede la chemarea mă-si, şi cum nu ştia să zboare, haţ! l-a prins un flăcău sub căciulă. Ce frică a păţit când s-a simţit strâns în palma flăcăului,

Scanned with OKEN Scanner

numai el a ştiut; îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar; dar a avut noroc de un ţăran bătrân, care s-a rugat pentru el:

– Lasă-l jos, mă Marine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că de-abia e cât luleaua?!

Când s-a văzut scăpat, a dat fuga speriat la prepeliţă să-i spuie ce-a păţit. Ea l-a luat, l-a mângâiat şi i-a spus:

– Vezi ce va să zică să nu mă asculţi? Când te-i face mare, o să faci cum ăi vrea tu, dar acum, că eşti mic, să nu ieşi niciodată din vorba mea, că poţi să păţeşti şi mai rău.

Şi aşa trăiau acolo liniştiţi şi fericiţi. Din seceratul grâului şi din ridicarea snopilor se scuturaseră pe mirişte o groază de boabe cu care se hrăneau şi, măcar că nu era vreo apă prin apropiere, nu sufereau de sete, că beau dimineaţa picături de rouă de pe firele de iarbă. Ziua, când era căldură mare, stau la umbră în lăstar; după-amiaza când se potolea vipia[1], ieşeau cu toţii pe mirişte; iar în nopţile răcoroase se adunau grămadă, ca sub un corp, sub aripile ocrotitoare ale prepeliţei. Încet-încet puful de pe ei s-a schimbat în fulgi şi în pene, şi cu ajutorul mamei lor au început să zboare. Lecţiile de zbor se făceau dimineaţa spre răsăritul soarelui, când se îngâna ziua cu noaptea, şi seara în amurg, căci ziua era primejdios din pricina hreţilor care dădeau târcoale pe deasupra miriştii.

Mama lor îi aşeza la rând şi îi întreba: „Gata?" „Da", răspundeau ei. „Una, două, trei!" Şi când zicea „trei" frrr! zburau cu toţii de la marginea lăstarului tocmai colo lângă cantonul de pe şosea şi tot aşa îndărăt. Şi mama lor le spunea că-i învaţă să zboare pentru o călătorie lungă, pe care trebuiau s-o facă curând, când o trece vara. „Şi o să zburăm pe sus de tot, zile şi nopţi şi o să vedem dedesubtul nostru oraşe mari şi râuri şi marea".

*

Într-o după-amiază pe la sfârşitul lui august, pe când puii se jucau frumos în mirişte împrejurul prepeliţei, aud o căruţă venind şi oprindu-se în drumeagul de pe marginea lăstarului. Au ridicat toţi în sus capetele cu ochişorii ca nişte mărgele negre şi ascultau.

„Nero! înapoi!" s-a auzit un glas strigând. Puii n-au priceput: dar mama lor, care înţelesese că e un vânător, a rămas încremenită.

[1] Vipia = arşiţa.

Scanned with OKEN Scanner

Scăparea lor era lăstarul, dar tocmai dintr-acolo venea vânătorul. După o clipă de socoteală, le-a poruncit să se pitulească jos, lipiți cu pământul, și cu nici un preț să nu se miște.

– Eu o să zbor; voi să rămâneți nemișcați; care zboară, e pierdut. Ați înțeles?

Puii au clipit din ochi c-au înțeles și au rămas așteptând în tăcere.

Se auzea fâșâitul unui câine care alerga prin mirişte și din când în când glasul omului:

– Unde fugi? înapoi, Nero!

Fâșâitul se apropie – uite câinele: a rămas împietrit cu o labă în sus, cu ochii țintă înspre ei.

– Nu vă mișcați, le șoptește prepelița și se strecoară mai departe. Câinele păşeşte încet după ea. Se apropie grăbit și vânătorul. Uite-l: piciorul lui e acum așa de aproape de ei, încât văd cum i se urcă o furnică pe carâmbul cizmei. Vai! cum le bate inima. După câteva clipe prepelița zboară ras cu pământul, la doi pași de botul câinelui, care o urmărește; vânătorul se depărtează strigând: „Inapoi! înapoi!". Nu poate trage, de frică să nu-și împuște câinele; dar prepelița se preface așa de bine că e rănită, încât câinele vrea cu orice preț s-o prindă; iar când socotește ea că e în afară de bătaia puștii, zboară repede spre lăstar.

În vremea asta puiul ăl mai mare, în loc să stea nemișcat cu frații lui, după cum le poruncise mă-sa, zboară; vânătorul îi aude pârâitul zborului, se întoarce și trage. Era cam departe. O singură alică l-a ajuns la aripă. N-a picat, a putut zbura până la lăstar; dar acolo, de mișcare aripii, osul – la început numai plesnit – s-a crăpat de tot, și puiul a căzut cu o aripă moartă. Vânătorul, cunoscând desimea lăstarului și văzând că trăsese într-un pui, nu s-a luat după dânsul, socotind că nu face truda de a-l căuta prin lăstar.

Ăilalți pui nu s-au mișcat din locul unde-i lăsase prepelița. Ascultau în tăcere. Din când în când se auzeau pocnete de pușcă și glasul vânătorului strigând: *„Apporte!"*. Mai târziu căruța s-a depărtat înspre vânător pe drumeagul lăstarului; încet-încet pocnetele și strigătele s-au pierdut, s-au stins, și în tăcerea serii care se lăsa, nu se mai auzea decât cântecul greierilor; iar când s-a

Scanned with OKEN Scanner

înnoptat și răsărea luna dinspre Cornățel, au auzit deslușit glasul mamei lor chemându-i din capul mirиștei: „Pitpalac! pitpalac!"

Repede au zburat înspre ea și au găsit-o. Ea i-a numărat: lipsea unul.

– Unde e nenea?

– Nu știm, a zburat.

Atunci prepelița disperată a început să-l strige tare, mai tare, ascultând din toate părțile. Din lăstar i-a răspuns un glas stins: „Piu! piu!"...

Când l-a găsit, când i-a văzut aripa ruptă a înțeles că era pierdut; dar și-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiască pe el...

D-atunci au început zile triste pentru bietul pui; se uita cu ochii plânși cum frații lui se înălțau la zbor dimineața și seara; iar noaptea, când ăilalți dormeau sub aripa mamei, el o întreba cu spaimă:

– Mamă, nu e așa că o să mă fac bine? Nu e așa c-o să merg și eu să-mi arăți cetăți mari și râuri și marea?

– Da, mamă, răspundea prepelița, silindu-se să nu plângă.

Și a trecut vara. Au venit țăranii cu plugurile de au arat mirиștea; prepelița s-a mutat cu puii într-un lan de porumb de alături; dar peste câtăva vreme au venit oamenii de au cules porumbul, au tăiat cocenii și au întors locul; atunci s-au mutat în niște pârloage din marginea lăstarului.

În locul zilelor mari și frumoase au venit zile mici și posomorâte, a început să cadă brumă și să se rărească frunza lăstarului. Pe înserate se vedeau rândunici întârziate zburând în rasul pământului, ori pâlcuri de alte păsări călătoare, iar în tăcerea nopților friguroase se auzeau strigătele cocorilor, mergând toate în aceeași parte, către miazăzi.

În inima bietei prepelițe era o luptă sfâșietoare. Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu copiii sănătoși, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul schilod, care se agăța de ea cu disperare. Suflarea dușmănoasă a crivățului, pornită fără veste într-o zi, a hotărât-o. Decât să-i moară toți puii, mai bine numai unul – și fără să se uite înapoi, ca să nu-i slăbească hotărârea, a zburat cu puii zdraveni, pe când ăl rănit striga cu deznădejde:

Scanned with OKEN Scanner

– Nu mă lăsați! Nu mă lăsați!

A încercat să se târască după ei, dar n-a putut, și a rămas în loc, urmărindu-i cu ochii până au pierit în zarea despre miazăzi.

Peste trei zile toată preajma era îmbrăcată în haină albă și rece a iernii. După o ninsoare cu viscol, urmă un senin ca sticla, aducând cu dânsul un ger aprig.

*

La marginea lăstarului, un pui de prepeliță, cu aripa ruptă, stă zgribulit de frig.

După durerile grozave de până adineaori, urmează acum o piroteală plăcută. Prin mintea lui fulgeră crâmpeie de vedenii... miriște... un carâmb de cizmă pe care se urcă o furnică... aripa caldă a mamei. Se clatină într-o parte și într-alta, și pică mort, cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune.

NICUȘOR

Copiilor mei

La marginea dinspre miazănoapte a orașului, pe malul iazului, e o grădină frumoasă în care sunt patru clădiri: a tribunalului, a prefecturii, a judecătoriei și a casieriei; restul grădinii e numai tufișuri dese de lemn câinesc, de bațachină și de rugi, în care primăvara cântă privighetorile de e o frumusețe. Chiar pe marginea malului e o movilă pe care când te-i sui, ai înainea ochilor o minune de tablou. Aici sub mal, iazul umbrit de sălcii și de anini cu o moară vorbăreață; mai departe, valea verde a Ialomiței, închisă în fund de dealurile viilor, pe culmea cărora stă de strajă mănăstirea; iar mai în fund, topită-n aburi albăstrii, toată coama munților, de la Piatra-Craiului până-n Penteleu; în tot o priveliște frumoasă, de parcă ți se primenește sufletul uitându-te la ea.

Prin grădina asta e drumul lui conu Mișu, care șade alături, când e să iasă în oraș.

Scanned with OKEN Scanner

Cum trecea într-o zi din primăvara trecută, s-a oprit să asculte o privighetoare, care cânta de răsuna grădina; și fiindcă tufișul în care cânta era chiar alături, s-a aplecat să încerce: n-o pute-o zări? Când, ce să vază? Jos în tufiș un băieţaș. Cu degetul arătător de la mâna dreaptă peste buzele ţuguiate, îi făcea semn să tacă, iar cu cel de la mâna stângă îi arăta privighetoarea. Aplecându-se mai mult, o văzu...

Și a stat așa multă vreme, neputându-se sătura de a o privi și neștiind ce să privească mai cu drag; păsărica mică și neînsemnată, care scotea sunete atât de puternice și de măiestre din guşuliţa ei care se vedea săltând, ori fericirea fără seamăn care zâmbea pe toată faţa copilului?

Îl mai văzuse el de câteva ori p-aici prin grădină jucându-se cu alţi copii de seama lui, dar niciodată nu-l privise cu luare-aminte. Acolo, un broscoi de băieţaș slăbuţ, cu părul cânepiu, încurcat ca un caier, și cu pantalonii în vine, cârpiţi în zece locuri. Acum pentru întâia oară vedea ce ochi negri, catifelaţi și dulci avea.

La o mișcare nedibace pasărea zbură și lui conu Mișu îi părea grozav de rău, crezând că s-o mâhni copilul; dar acesta ieși din tufiș și privindu-l drept, cu seriozitatea adorabil de hazlie a copiilor:

– Nu faţe nimic. Vine îndărăt. Asta e a mea. A fost și poimâine.

– Ce spui, mă? A fost și poimâine?

– Da, a văzut-o și Lenuţa.

– Care Lenuţa?

– Lenuţa, sora mea...

Și clătinând din cap:

– Da' lu' Vasilică nu i-o arăt.

– Care Vasilică?

– Vasilică a lu' nenea Dumitru de la zudecătorie.

– Și de ce nu i-o arăţi și lui?

– Că fincă dă cu pietre.

– Bravo; să nu i-o arăţi.

– Ţţ!

– Dar pe tine cum te cheamă?

– Nicușor a lu' Ioniţă, odăiasu' de la casierie, și sunt de șase ani.

– Ce vorbești, domnule!!? Păi, bine, tu poate că vrei și doi bani, să-ţi cumperi covrigi.

Scanned with OKEN Scanner

Nicuşor răspunde cu umărul drept, săltându-l în sus. Şi conu Mişu, râzând cu mulţumire, scoate şi-i întinde doi bani. Copilul, luându-i, zice: „Săru'mâna" şi pleacă grăbit; dar după câţiva paşi se întoarce să-l întrebe serios dacă la spiţeri se vinde ouă de furnică.

– Ce să faci, mă, cu ouă de furnică?

– Mi-a spus mămica mea aşa; că le plaţe la privighetori şi vreau să pui pe zos la a mea...

Are şi Conu Mişu trei îngeraşi de copii de la care aude în fiecare zi fel de fel de nostimade copilăreşti, dar asta i s-a părut atât de drăgălaşă, încât a luat băieţaşul odăiaşului în braţe şi l-a sărutat pe amândoi obrajii; pe urmă, ruşinat de înduioşarea lui, l-a lăsat şi l-a scuipat:

– Ptiu! Marş d-aici, potaie mică!...

Din ziua aia datează prietenia lui conu Mişu cu Nicuşor; e! dar negreşit prietenia care poate să mijlocească între un boier şi copilul unui odăiaş. Din vreme în vreme, când îl vede prin grădină, îl strigă: „Pst! mă hoţule, nino-ncoa!" şi-i dă câte un ban, cum dă şi Lenuţii, pe care acum o cunoaşte şi o întâlneşte mai în fiecare zi, venind din târg, încărcată cu o dublă de pâine şi cu clondir, pe care de-abia le duce. Cunoaşte acum şi pe părinţii lui Nicuşor: tatăl, unu gros, negru, păros, cu o mutră aspră, în care numai roşaţa vârfului nasului pune o pată mai veselă; mama, slabă, ofilită, prăfurie şi totuşi plăcută pentru blândeţea ochilor...

Negreşit, Nicuşor nu e primit în curtea lui conu Mişu să se joace cu copiii lui şi cu musafirii lor, dar se uită şi el din grădina prefecturii pe crăpăturile ulucilor; şi tot încercând crăpăturile, a dat peste câteva prin care poate vedea tot raiul din curţile boierului. Aşa, printr-una se văd rondurile de flori frumoase şi locul unde joacă copiii crochet; printr-alta se vede terasa îmbrăcată în flori albastre, unde mănâncă boierii vara; prin a treia, căprioara cu ţarcul ei; iar prin a de la capul din fund al ulucilor, grădina de poame, curtea păsărilor şi doi câini mari legaţi în lanţuri pe sârmă...

*

Frumos Crăciun o să fie! A nins două zile din Crivăţ, şi acum în ajun s-a schimbat vântul; suflă Austrul, subţiind norii, printre care încep să se ivească stelele, şi aducând cu el un ger de te taie.

Scanned with OKEN Scanner

La curtea caselor lui conu Mişu e zarvă mare. Pe porţile deschise larg nu mai contenesc săniile încărcate cu musafiri. E pom de Crăciun, la care sunt poftiţi copiii tuturor prietenilor. În mijlocul salonului încăpător, care ţine de la intrare până la terasa din fund, e aşezat bradul împodobit de-ţi ia ochii. Cocoanele se învârtesc de colo până colo rânduind lucrurile la locul lor. Copiii nerăbdători aşteaptă în odaia din dreapta semnalul când vor putea intra. Să aştepte, că nu e încă gata. Mai sunt de aşezat jucăriile pe meşcioara din jurul bradului şi de pus în fiecare teanc de jucării câte o carte de vizită cu numele copilului căruia i se cuvine; şi nici conu Mişu n-a sosit încă de la club cu bărbaţii, ca să se bucure de bucuria copiilor.

În vremea asta, alături, la casierie, e un sufleţel stingher, care se zbate şi se frământă... Mama e dusă la cocoana casierului să ajute la gătit şi la scuturat – şi a luat şi pe Lenuţa cu ea; tatăl e dus la cârciumă... iar el stă singur în gangul casieriei, muncit de gânduri... A văzut azi dimineaţă pe un om din curtea boierească, ducând la spinare un brad mare, mare... pe urmă băieţi de la coşetărie cu tăvi şi alt băiat de la librărie încărcat cu fel de fel de cutii... şi el ştie ce însemnează asta... Anul trecut, când l-a durut în gât, l-a dus mă-sa la spiţărie şi atunci prin uşa întredeschisă a zărit o clipă în odaia de alături, cu ochii lui împăienjeniţi de friguri, un brad frumos îmbrăcat în... dar a închis spiţerul uşa... şi era ziua, lumânările nu erau aprinse şi mămica i-a spus aşa: că seara e mai frumos când se aprind lumânăricile... Toţi copiii ăştia care trec în sănii, acolo se duc, să vază pomul de Crăciun... pomul de Crăciun!!!. Şi nici prin crăpăturile ulucilor nu poate să se uite, că e zăpada până la gât... Ba e bun. Nu-i dă lui întotdeauna câte un ban? Adineauri a trecut în târg şi nu s-a întors încă acasă... Dacă i-ar ieşi înainte şi l-ar ruga să-i arate şi lui pomul de Crăciun – numai niţel, niţel de tot...

Cât e de mică inimioara lui, s-a despărţit acum în două. Jumătate îl îmbrânceşte înainte: „Încearcă, conu Mişu e om bun; poate te duce să vezi pomul... poate!!" iar cealaltă îl trage înapoi: „Fugi d-acolo, nu se poate... nu se poate"...

Se aud sănii venind din târg... Uite-le, cotesc la colţ, şi în bătaia lămpii electrice de la răspântie, Nicuşor recunoaşte pe conu Mişu şi-l aude râzând cu poftă. Repede o ia la fugă să-i iasă înainte. Cine ştie?

Scanned with OKEN Scanner

Poate chiar fără să-i spuie nimic, văzându-l o să-l ia să i-l arate, că e bun. A ajuns! Aici e altă cotitură: „Hei! la o parte!" strigă birjarul degeaba: iar conu Mișu, ieșind pe jumătate, din sanie și văzând copilul în drum:

– În drum, hai? Drace împielițat! Să te calce sania! Marș acasă!

Și săniile trec... E noapte... nu se pot vedea lacrămile care au năpădit în ochișorii negri, catifelați, dulci ca o mângâiere...

I-a zis așa: Marș acasă! Dar ce să facă acasă? Nu e nimeni acasă, nimeni... Și coșul de la sobă țiuie... Și-i e urât... Și cum stă în drum, parcă-i șoptește cineva la ureche: „Știi ce? Poate că se vede de la poartă prin ferestre". O ia la fugă înspre curtea boierească. Se dă la o parte lângă uluci ca să treacă săniile care ies; apoi, când au trecut, face doi pași în curte și se uită cu încordare... Ies valuri de lumină pe ferestre, dar pomul nu se vede... Și mai face doi pași, strângându-și la piept paltonul lung și larg, făcut dintr-o scurteică veche a mă-si, în care parcă e un pui de lăutar... ferestrele sunt prea sus... degeaba! A! Știe el un loc de unde ar putea vedea, d-acolo de pe prispa unde mănâncă boierii vara! Acolo a văzut el prin crăpăturile ulucilor, sunt ferestrele jos. Da, dar câinii!!! Gândul ăsta îl face să se retragă repede din curte... Ce bine ar vedea d-acolo pomul de Crăciun! Stă... și-și face în gând socoteli de om mare. Nu se poate să fie câini dezlegați acum când vine lume... Asta nu se poate! Ce, să muște pe lume? Face câțiva pași în curte, trăgând cu urechea și neputându-și dezlipi ochii de la lumina ferestrelor... Ocolește în vârful picioarelor casa... mai sunt câțiva pași. A ajuns! na! perdelele lăsate... ba nu, una e ridicată! Pășește binișor... binișor... Aaaa! ce frumos! ce frumos!

Poate de-acum să sufle austrul vânt tăios, că în tot trupul copilului s-a revărsat căldura unei fericiri nemăsurate. Tot sufletul i s-a urcat în ochii care privesc cu nesaț... Cum sclipește beteala! uite și lumânările aprinse! Și ce de jucării! Trâmbițe, tobe, păpuși! Uite și niște iepuri albi, mici și drăguți...

Înăuntru se deschide de perete ușa odăii din dreapta, prin care năvălește o droaie de copii, băiețași, fetițe și nodulețe mici, pe care parcă-i da jos fundele. Sunt câteva clipe de extaz general vrednice de admirat: copiii de o parte rămași țaglă cu ochii pironiți la pom,

Scanned with OKEN Scanner

părinții de alta, cu ochii umezi de fericirea bucuriei lor. Acum madamele așează copiii în semicerc. Trebuie să cânte: „*O Tannenbaum! O Tannenbaum!*" Se face o tăcere desăvârșită. Cocoana Zoe, gazda, deschide pianul și se așează să-i acompanieze... dar în clipa în care-și ridică mâna ca să înceapă, dinspre terasă se aude lătratul gros al unui câine și țipătul unui copil, țipăt de groază, lung, sfâșietor, care spintecă tăcerea și trece ca un junghi în inimile tuturor... Bărbații dau năvală într-acolo; deschid ușa. „Marș, Leu! marș Leu!" strigă conu Mișu dând cu piciorul în câine... Jos lângă fereastră zace copilul fără cunoștință...

*

Nu te mai frământa atâta, coane Mișule. Închide ochii și dormi în pace, că Dumnezeu e bun și iertător. El știe c-ai priceput prea târziu de ce-ți ieșise copilul înainte și că te-ai căit de a-l fi gonit cu asprime. Te-a văzut cum l-ai adus în casă, cum l-ai îngrijit, cum i-ai încărcat brațele de jucării și de bunătăți și pentru el și pentru Lenuța. El știe că ești hotărât mâine în ziua de Crăciun să te duci la casierie, să te încredințezi cu ochii dumitale că copilul nu s-a îmbolnăvit de spaimă. Dumnezeu e bun și iertător și a auzit ce-ai pus de gând cu cocoana Zoe să faceți la anul. Închide ochii și dormi în pace.

MOARTEA LUI CASTOR

Acum câțiva ani, într-o zi de septembrie, cuprins de un nespus dor de ducă pe care mi-l pricinuia albastrul nesfârșit al cerului și acel farmec amețitor al toamnei, mă plimbam de mai bine de un ceas pe stradă, singur, fără rost, când la o răspântie mă întâlnii piept în piept cu Maiorul.

– A! bună ziua. Ce? Aici? Eu te țineam plecat acasă.

– Cum acasă, când am slujbă aici?

– Vezi, că știam că... mama ți-e bolnavă.

Și eu nu știam nimic.

– Dar d-ta de unde știi?

Scanned with OKEN Scanner

– Soră-mea, care s-a întors aseară de acolo, îmi spunea că a găsit-o foarte rău.

Ca să-mi spuie Maiorul că mama era foarte rău, trebuia să fie în adevăr așa, trebuia să aibă altceva decât patima ei obișnuită.

În aceeași seară, după un drum care mi s-a părut cel mai lung din câte făcusem în viață, soseam acasă. Teama care-mi strângea inima și mă făcuse să trec fără o întrebare printre slugile ieșite în întâmpinarea mea mi se risipi, găsind pe mama în adevăr mai slabă decât o lăsasem, dar bine.

– Tu, dragă!

Și săraca oarbă, neputându-mă vedea, mă pipăia peste piept, peste față. Eu îi luai mâinile și i le sărutai, certând-o încet că nu mă vestise.

– Dar n-am fost bolnavă. Cine ți-a spus? A! Maioru? Acum înțeleg.

A fost săr-sa p-aci. Ea nu m-a văzut după nenorocire, și-și închipuia să mă găsească tot așa cum mă știa... și acum...

În adevăr, dacă sora Maiorului n-o văzuse de când cu moartea tatii, era de înțeles cum spusese că e foarte rău, găsind pe femeia – acum un an încă tânără și frumoasă – fără vedere și îmbătrânită cu zece ani în așa de scurtă vreme.

– Iar dacă acum mă găsești mai slabă, adăogă mama, e că de două nopți nu pot dormi din pricina bietului Castor.

– De ce?

Ca răspuns la întrebarea mea, auzii afară, lângă fereastră, un urlet lung și sfâșietor.

– Uite, așa urlă de două nopți. Asta e a treia. Săracul! Nu știu ce are. Femeia zice c-ar fi otrăvit. Eu crez că bătrânețea...

Liniștit dinspre partea mamei, acum îngrijit de starea câinelui, ieșii în curte, unde găsii pe Castor zăcând prăpădit lângă fereastră, cu gura deschisă. Femeia, care știa cât de mult țineam la el toți ai casei, era aplecată deasupra lui: și încerca să-i dea lapte dulce.

– Ce are, Mario?

Nu știa nici ea. De două zile de când nu mai mânca nimic, zăcea la soare și urla. Îi făcuse ea toate câte le-a știut, dar degeaba, îi era tot mai rău...

– Ia să încercăm să-i dăm laptele.

Scanned with OKEN Scanner

Şi ajutat de femeie, detei câinelui, cu de-a sila, tot laptele din ceaşcă. Simţindu-se parcă mai bine, se ridică greoi, mă mirosi dând din coadă, apoi se culcă iar, urlând prelung şi dureros.

*

Era târziu. Mama dormea. Îi auzeam, prin uşa deschisă dintre odăile noastre, răsuflarea regulată – şi trebuie să fi vegheat două nopţi pentru ca să fi putut dormi acum, cu toate desele gemete ale lui Castor.

Ce mă ţinea pe mine deştept nu erau însă urletele, ci amintiri şi atâtea gânduri trezite deodată în mine la vederea suferinţei lui.

Cât de limpede văd nopţile de vară când mă duceam la moşie pentru vânătoare. Iată-mă culcat în pridvorul luminat ca ziua de luna plină, neputând închide ochii din pricina cântecului pitpalacilor care se aud pretutindeni, aici aproape ca sunetul a două pietre lovite una de alta, colo în depărtare ca picăturile de apă căzând într-un vas plin. Castor se scoală din când în când şi vine să mă miroase, îngrijat de neodihna mea.

Iată-ne la vânătoare într-o mirişte aurie. Castor caută la cincizeci de paşi, în galop, cu capul în sus. Deodată, trăsnit, se opreşte în loc, nemişcat, ca de bronz, cu coadă dreaptă, cu un picior ridicat în sus. La un pas înaintea lui stă prepeliţa pe brânci, înfricoşată, hipnotizată. Mă apropii şi-i strig: „Pil! El sare, prepeliţa zboară şi eu trag. „Apporte!", şi mi-o aduce. E încă vie, numai aripată.

Iată-ne primăvara după sităruşi, în păpurişul de la Lazuri, unde Castor caută domol şi amănunţit, pe când în câmpul de alături ţăranii aclamă sosirea berzelor cu chiote şi cu zvârliri de căciuli în sus.

Când mă întorceam acasă de vacanţă, mi-l aduceau înainte la gară, şi era o arătare. Se opreau călătorii grăbiţi în loc, să admire bucuria de nedescris a câinelui care-şi revedea stăpânul după trei luni de lipsă; iar după ce plecam, îmi scria mama cum intra în fiecare zi în odaie să miroase şi să mângâie hainele mele de vânătoare spânzurate în cuier.

Mi-l dase tată-meu. Parcă-l văd: în ziua când m-am întors după examenul de bacalaureat, mă întâmpină în capul scării şi, după ce mă îmbrăţişează şi el şi mama: „Să trăieşti, fătul meu, şi să-ţi dea Dumnezeu bucuria pe care ne-o faci".

Scanned with OKEN Scanner

Apoi mă ia de mână şi mă duce în odaia mea, unde mă aştepta cea mai neaşteptată surpriză, în perete o panoplie cu toate trebuincioasele pentru vânat, patima mea; iar de sub pat iese Castor, întâi lătrând, apoi bucurându-se de parcă mă cunoştea de când lumea.

A! fericirea mea de atunci! Şi nu numai pentru ăst dar frumos, ci pentru toate câte mă înconjurau. Căci în clipa aceea, în faţa lor, care întinereau de mulţumirea mea, pentru întâia oară înţelegeam ce mare lucru e pentru cineva să aibă părinţi cinstiţi, buni şi uniţi: o mamă care se lipsea de toate pentru copiii ei – un tată în faţa căruia toţi se descopereau cu respect – o casă bătrânească moştenită din moşi-strămoşi, şi slugi îmbătrânite în curte, iubitoare şi credincioase.

Da, pe *tată-meu* mi-l aduceau aminte gemetele lui Castor. Mă vedeam întorcându-mă cu dânsul de la vânătoare, de unde venea să mă ia întotdeauna cu chibitca[1] lui cu un cal, auzeau sunetul neuitat al arcurilor chibitcei, auzeam şi glasul lui şi corul nesfârşit de greieri.

Zădarnic îmi astupam urechile pentru a putea adormi. Mintea, acum plină de trecut, nu se lăsa să fie adormită, ci depăna atâtea lucruri trăite, care mă minunau prin limpezimea cu care le vedeam.

Abia era un an de atunci. Era ziua lui. Masă întinsă de la un capăt al sufrageriei la celălalt: toate rudele şi prietenii. Lăutarii cântă cântece bătrâneşti. Unul din copii se scoală şi închină în sănătatea lui. El se ridică supărat de mult ce se sileşte să nu pară mişcat, îşi ia paharul: „Dragii mei, pilde bune v-am dat şi eu şi mama voastră. Dea Dumnezeu...“ dar cuvântarea i se topeşte în lacrimile care-i dau năvală din ochi. Atunci mama se apleacă peste dânsul şi-l sărută lung în aplauzele tuturor şi în cântecul de urare al lăutarilor...

Şi acum, ce departe erau toate!

La pierderea lui, moartea nu l-a luat numai pe dânsul – iubitul, dus la groapă într-o zi de toamnă rece şi ploioasă – ci a luat cu ea tot rostul neamului nostru, acum atât de risipit.

Mă întrebam, şi nu-mi puteam răspunde, ce ne despărţise aşa şi pentru ce nu veneam să trăim cu toţii împreună, cu mama, îngrijind-o, ajutând-o. Nebuni ce eram! Dar negreşit, cât mai în grabă, aveam să mă întorc lângă dânsa şi să încep a reclădi fala casei noastre, dărâmată de suflarea morţii.

---

[1] Chibitcă = trăsură

Scanned with OKEN Scanner

„A! dar e peste putință!“ îmi ziceam tot eu. Și acum geamătul lui Castor era glasul tăcutei mele deznădejdi în fața ruinei neamului.

A doua zi de dimineață mă trezește același glas tânguitor al câinelui. Mă îmbrac, îmi iau pușca din cui, două cartușe din cutia mesei, și ies în curte.

– Castor, vin-aici!

Castor, care zăcuse toată noaptea nemișcat, se scoală ca prin minune și mă urmează.

Femeia, care m-a văzut și m-a înțeles, fuge în bucătărie plângând.

– Castor, vin-aici!

Castor se târăște cu greutate după mine până la maidanul de peste drum. Aici se culcă pe partea dreaptă, lăsând descoperit locul inimii.

După ce s-a isprăvit, m-am întors acasă ca gonit de cineva, am intrat în odaie, am trântit pușca pe pat...

Ușa din dreapta s-a deschis. Mama a înaintat pe dibuite și m-a cuprins în brațe. Pe cealaltă ușă au intrat Maria și Dinu, amândoi slugi de peste treizeci de ani în curtea noastră; și cu toți am plâns pe tăcute moartea lui Castor, care ducea departe, mai departe, vremea unor fericiri apuse pentru totdeauna.

BIETUL TRIC

Să știi c-o să mă întorc iar cu mâna goală, ca ieri, ca alatăieri, fără un sitar... Și ce frumos îi stă, bietul Tric!... De la zece pași îi simte. Se târăște pe brânci, ținându-și răsuflarea, și abia calcă de grija ca nu cumva să foșnească iarba; iar când a ajuns la patru pași de sitar, stă nemișcat, parcă e turnat în bronz, așteptând să mă apropii.

Dar frunza e prea deasă. N-a dat încă o brumă s-o rărească, și sitarii, șireți, zboară fără a se înălța deasupra lăstarului, le aud fâlfâitul, dar nu-i văd. Douăzeci mi-au zburat așa alaltăieri, tot atâția ieri și n-am apucat să trag într-unul. Câinele o să se enerveze și iar o să mă necăjească dând buzna peste ei ca ieri – și iar o să mă aleg numai cu supărarea. Mai bine ar fi să aștept să dea o brumă.

Scanned with OKEN Scanner

Dar patima nu vrea să știe de poveţile minţii; mă împinge, mă biciuieşte, mă îmbrânceşte. Mi-am isprăvit treburile, îmi fac socotelile. Abia sunt două după amiaza... Cu brişca în câteva minute sunt la pădure şi am până diseară patru ceasuri înaintea mea. Şi ca să-mi zădărnicească orice şovăire, Tric se gudură pe lângă mine, mă bate cu coada şi mă întreabă cu o privire mai elocventă decât vorba: „Mergem, nu-i aşa? mergem"...

A! dar azi am cu ce să-i domolesc enervarea. Biciul pe care nu-l mai iau de un an încoace, azi îl iau, şi, ca să ştie domnul Tric ce o să însemne când i-oi striga: „Biciul" îi strig: „Biciul" şi-i trag şi o straşnică lovitură. El tace sub arsura care i-a încolocit trupul şi se culcă ruşinat la picioarele mele în brişcă.

Am ajuns. A dat azi-noapte o bură de ploaie... Trebuie să fi picat sitari mulţi... În adevăr, abia după câţiva paşi din şosea Tric îşi schimbă mersul, se târăşte, stă... Mă apropii. El ridică niţel capul şi se uită în ochii mei, parcă ar vrea să-mi spuie ceva. M-aţiu gata şi-mi încordez privirea, să pot zări sitarul printre frunze... Câinele stă nemişcat. Peste o clipă aud lămurit pâlpăirea unui zbor, dar nu văd nimic. La al doilea sitar aceeaşi oprire a câinelui, aceeaşi privire în ochii mei şi acelaşi zgomot al zborului unei păsări care nu se vede şi care îşi bate joc de noi. Tric s-a enervat. Acum caută în galop. „Încet! strig eu – încet, m-auzi? Uite biciul!" dar prima strigare pe dinăuntru-i mai tare decât mine. Iată-l la 30 de paşi... Stă o clipă şi se năpusteşte ca un nebun. Sitarul speriat zboară ridicându-se o clipă deasupra lăstarului. N-am putut trage.... Tric stă în loc, uitându-se în ochii mei mirat. privirea lui înseamnă lămurit: „Nu l-ai văzut?" Apoi o porneşte iar în galop. Strigătele mele nu-l mai pot stăpâni... Trebuie să-l prind numaidecât şi să-i trag o bătaie... dar stă... M-apropii; iar când sunt la câţiva paşi de dânsul, o porneşte spre stânga, părăsind urma... „Vin aici! n-auzi?" strig eu. Dar nu mă ascultă... „Biciul, Tric!" răcnesc din toate puterile. În acelaşi moment, speriat de strigătul meu, sitarul – fără să-l pot vedea – zboară din locul unde-l stase câinele... va să zică şi-a pierdut mirosul, îmi zic eu... Îl chem, prefăcându-mi glasul a mângâiere, şi, când vine, îl apuc de zgardă şi, desprinzând biciul de la geantă, încep să-l bat... El tace sub ploaia de lovituri. Abia la a cincea începe să chelălăie, plângător... „Ce-ai făcut,

Scanned with OKEN Scanner

ticălosule?!!..." După încă o lovitută îi dau drumul... el se scutură, parcă ar vrea să lepede de pe dânsul cingătoarea de jăratec care-l arde, și începe iar să caute cu ardoare... Aici e lăstarul mai rar... pot să-l urmăresc cu ochii... Se oprește... Grăbesc pasul, în vremea aceasta Tric încetișor face un înconjur și iar stă, de astă dată cu fața către mine; iar când parcă socotește că m-am apropiat îndeajuns, face repede doi pași înainte... Sitarul, prins la mijloc, între Tric și mine, se ridică acum drept în sus... Trag, îl ucid; și Tric, triumfător, îl aduce până la picior...

Stau jos, îi cuprind capul cu mâinile amândouă și, uitându-mă în ochii lui frumoși, îl mângâi peste urechile dulci la pipăit ca mătasea... îl mângâi numai pe cap... pe trup nu... o, nu! că poate-l dor încă nedreptele mele lovituri. Că abia acum cu mintea mea de om pricep judecata lui de câine... Abia acum înțeleg îndemnul privirii lui de adineauri pe când sta: „Treci dincolo, eu mă ațiu aici..." Abia acum înțeleg rostul năpăstuirii lui... vrea să zăpăcească sitarul, să-l facă să se ridice mai sus decât îl povățuia instinctul lui de observare... Și pentru dovada strălucită de înțelepciune pe care vroia să mi-o dea, părăsind locul unde încremenise o clipă și încercând să încojoare sitartul, l-am bătut... l-am bătut... mi-e rușine și mă simt umilit înaintea acestei priviri în care strălucește numai bucuria izbândei și în care nu e nici umbra unei dușmănii pentru o chinuire nemeritată...

Iartă-mă, Tric, iartă-mă...

PRIVIGHETOAREA

– Ce ai, nene Iorgule? Parcă ai fi supărat.

– E!...

– Ba nu, zău, ți s-a întâmplat ceva?

– Mi s-a întâmplat o ticăloșie... Nici nu știu cum să-ți spui... Știi că prin fundul curții mele trece iazul, iazul morilor. Când n-am ce face, dau cu undița la pește. Am acolo, în stânga scării (c-am făcut o scară pentru scăldat), o adâncitură, în care arunc în toate serile o bucată de

Scanned with OKEN Scanner

mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert; nadă la peşte... Şi uneori când e apa merie[1], mai ales acuma primăvara, se dă bine şi prinzi... nu cine ştie ce peşti mari, dar în sfârşit: cleni, mrene... Am prins de multe ori şi mai măricei – aşa, cât un cuţit de masă obişnuit... Tu nu eşti pescar; n-ai dat cu undiţa niciodată... E plăcut... La mine acolo, e frumos de tot: o umbră deasă şi răcoroasă, şi apa aia care curge lin printre sălcii pletoase... Să vii odată să vezi... Acum, eu am undiţe sistematice, de se strâng, se fac baston; dar aici în iaz nu le întrebuinţez, că prea sunt lungi... Iau câte o nuia de alun, îi pun aţă, plumb şi cârlig, şi gata; iar când plec de acolo, înfăşor aţa pe nuia şi o bag într-un tufiş de richită. În tufişurile astea şi în sălciile de pe marginea iazului vin privighetori şi cântă toată noaptea... Foarte de multe ori, când stau liniştit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna, parcă ar fi oarbe: umblă după ouă de furnici şi după râme... ce e azi? Joi. Alaltăseară, marţi, a venit pe la noi căpitanul Delescu cu nevastă-sa şi am stat cu toţii în pridvor să le ascultăm. Nu cânta una, cântau zece, cinsprezece; răsuna tot zăvoiul... Şi cum era o lună ca ziua şi mirosea liliacul... am petrecut o seară... să-l întrebi pe el... Mai ales una, chiar în grădină la mine, într-o salcie pletoasă, cânta... Doamne, Dumnezeule!... De câte ori începea, făcea într-un fel nou. Încă Victoriţa, nevasta căpitanului, luase un condei, să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea: fi, fi, fi, tiha! tiha! Chiau! chiau! chiau! Clings!... iar când ispărăvea într-o cascadă de triluri, zău dacă nu-ţi venea s-o aplauzi ca pe-o primadonă... Şi din crivină îi răspundeau altele şi altele... Frumoasă seară am petrecut, n-am s-o uit niciodată! Şi ne întrebam cu toţii; dacă o fi adevărat că toate vieţuitoarele de pe pământ se trag dintr-o tulpină şi că s-au deosebit unele de altele numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut – ce fel de împrejurări au fost alea care au putut sili privighetoarea să ajungă să cânte aşa, iar cârsteiul, bunoară, să hârâie, ca un ceasornic de buzunar când îl întorci? Mare taină! E!... pe la douăsprezece ne-au plecat mosafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună seara", a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigând: „la revedere, puică, pe mâine seară!"

---

1 Meriu, mieriu – albăstrui.

Scanned with OKEN Scanner

Și au venit și aseară; dar în salcie nu mai cânta privighetoarea. Se auzea în zăvoi, dincolo, peste iaz, o mulțime; aici însă nu... ne gândeam că poate și-a găsit soția și s-o fi dus după ea în zăvoi; și ne sileam s-o recunoaștem de pe cântec; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cântă toate la fel; dar lucru hotărât, lipsea un sunet; n-auzeam pe nici una făcând: clings! clings! clings! Asta nu-l auzeam, și să vezi de ce... Azi-dimineață, neavând treabă, mă scobor la gârlă. Lăsasem în ajun undița acolo într-un tufiș... O caut: nimic. Zic: să știi că mi-a furat-o cineva. Când mă uit mai bine, o văz mai departe pe jos. Dau s-o ridic; ața deșirată de pe băț și încurcată în richită. Mă iau după fir și ce văz? parcă și acum mi se sfâșie inima... Lăsasem râma în cârligul undiței; și biata privighetoare, umblând după demâncare, a înghițit cârligul!... Sărăcuța! cât trebuie să se fi zbătut, cât trebuie să se fi chinuit!... Acuma sta moartă cu aripioarele întinse, iar pe ochișorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile. Pre legea mea! Sunt așa întâmplări absurde, care-ți tulbură mintea, îți zdruncină credința.... Auzi dumneta moarte: cu cârligul înfipt în gușița aia care scotea sunetele alea dumnezeiești! Auzi dumneata, cum am răsplătit eu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie; dar știi, nebunie!... Ah! ochișorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!...

Autor de schițe și nuvele, Alexandru Brătescu Voinești a fost un scriitor îndrăgit de copii, cunoscut și astăzi prin lucrările „Puiul", „Nicușor", „Moartea lui Castor", „Bietul Tric" și „Privighetoarea". În toate aceste nuvele autorul și-a exprimat atracția pentru ființele plăpânde, firave și neajutorate. Descrierile sale din nuvela „Puiul" surprinde faptul că viața în natură se desfășoară după reguli bine stabilite, cărora viețuitoarele, păsările ca și oamenii trebuie să li se adaptaze. Autorul sugerează prin mijloace artistice specifice dragostea oricărei mame pentru copii ei, chiar dacă aceștia nu sunt toți la fel. Puiul, care nu a

Scanned with OKEN Scanner

ascultat de mama sa și a fost rănit, rămâne părăsit în pragul iernii la marginea lăstarului, fiind sacrificat pentru salvarea celorlalți pui.

Comuniunea omului cu natura, dragostea și grija pentru ființele gingașe, uneori neajutorate, care-și au rostul lor pentru frumusețea și echilibrul natural, se desprinde din grija lui Nicușor pentru păsărica mică și neînsemnată care scotea sunete atât de puternice și măiastre – privighetoarea. Observăm în această schiță, din dialogul copilului cu „conul Mișu", că sentimentele umane de grijă și ajutor, de protecție și solidaritate se manifestă și între oamenii mari și copii.

În „Privigetoarea", moartea absurdă a păsării care încânta cu trilurile ei serile și nopțile conului Iorgu, constituie o tragedie; acesta este copleșit de sentimente de vinovăție pentru felul în care „am răsplătit eu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu viersul ei"...

De asemenea, legătura omului cu un animal atât de inteligent și devotat stăpânului său cum este câinele se desprinde din „Moartea lui Castor" și „Bietul Tric". Autorul pune accent în cele două nuvele mai ales pe aspectele nestatornice ale vieții, pe ceea ce ține de întâmplare și fatalitate. Moartea câinelui Castor este o ilustrare în acest sens, iar suferința stăpânului ne dezvăluie prietenia sinceră dintre om și animal.

În literatura română, povestiri și schițe despre viețuitoare au mai scris: Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Ion Agârbiceanu, Jean Bart, Gala Galaction ș.a., iar în literatura universală – Jack London, Lev Tolstoi, Anton P. Cehov, J. H. Fabre ș.a.

Scanned with OKEN Scanner

ION AGÂRBICEANU
(1882–1963)

BUNICA SAFTA
(fragment)

– Mă Ionuț, ce tot sari într-un picior?
– Nu-i Ionuț, bunică!
– Ha?
– Nu-i Ionuț, e Vasilică.
Bătrâna nici nu mai auzea bine, mai ales când se schimba vremea.
– Măi Ilie, nu te mai scobi în nas că o să-l spargi.
– Nu-i Ilie, bunico!
– Da' cine-i?
– E Pătruțu lui Dumitru.
– Dacă-i el, să-și scoată degetul din nas, că-l plesnesc.

Era și Pătruț al lui Năstase și unul a Măriuții, iar Ionei erau vreo șapte. Prin sat rămâneau însă mulți copii de capul lor, în grija vreunui bătrân, care ațipea toată ziua. Își înfulecau bucatele la o mâncare și-apoi flămânzeau toată ziua.

Bunica cunoștea după obraz pe fiecare nepot al cărui fecior era, sau al fetei, ce folos însă că rar le nimerea numele.

De la o vreme, fiindu-i lehamite să tot fie corectată, nu-i mai striga pe nume, ci zicea „Tu, ăla de colo!" și întindea jordița către el.

Copii săreau cu gura:
– Mă Toma, nu auzi că te strigă bunica?

Scanned with OKEN Scanner

– Tu, ala de colo, nu mai sta cu gura căscată, că intră muștele.
– Auzi, Sâio, închide gura, strigau copiii veselindu-se.
– Să nu vă butruşiți, să nu văd că vă dați pumni, că mă pun pe voi cu nuiaua!

Bătrâna ieşea dintre ei, şi copii, alergându-se în grupulețe după mărime, începeau să se joace în ograda cea largă, care se umplea în grabă de gălăgie, cât gândeai că arde. Bunica mea intra în tindă, mai punea câte-un lucru la loc, dar nu avea multă vreme pace: în câte trei-patru locuri deodată se aprindea cearta şi bătăi şi izbucneau strigăte şi plânset.

Bătrâna trecea sprintenă de la un foc la altul şi-l stingea îndată cu nuiaua, plesnind în dreapta şi în stânga, fără să mai cerceteze care-s vinovații.

– Hai! ofta mătuşa ostenită după ce-i potolea. Voi nu vă puteți juca frumos şi în liniște, uite, ca Măriuța şi Sora, cărora nici gura nu le-o auzi.

– Că nu-s Măriuța şi Sora, bunico, se repezea vreun nepot.

– Cine-or fi, sunt copile bune. Din ele vor creşte fete frumoase şi cuminți.

Peste tot cu fetițele nu avea atâta lucru. Erau mai sfioase, mai fricoase – simțeau că tot nu erau acasă, oricât de bine era aici. Băieții erau mai îndrăzneți şi chiar obraznici când vedeau că bunica Safta nu le ştie numele, sau că nu aude ce-i strigă ei.

– Ha? Ți-e foame, măi ăla? ceri mămăligă cu brânză?
– Nu mi-e foame încă!
– Ce strigi dar?
– Nu strig eu, bunico!

Copii vecinilor se simțeau mai străini între atâția nepoți şi nepoate, dar numai până intrau în jocul celorlalți. Unul dintre ei era mai mărişor şi mai tare ca toți, şi adeseori mai culca la pământ în trântă repede, pe câte unul, fie şi dintre nepoți.

Cei biruiți trâmbițau cu gura strâmbă, şi bunica alerga din tindă.

– Ce-i aici? Ce blestămăție?
– L-a trântit Ionuț a Anicăi.
– Cine?

Nepotul zbiera şi mai tare acelaşi nume.

Scanned with OKEN Scanner

– Iar el? iar ticala de Ionuț? Stai tu numai să pun mâna pe tine!

Dar copilul era în fundul curții, după grămada de lemne.

Bunica se lăuda în fața copiilor că n-o să-l mai primească în gazdă pe bătăuș; îi spunea seara și Anicăi, mama lui:

– Pe Ionuț să nu-l mai aduci, că-i rău și arțăgos și bate toți copiii.

Dar în dimineața următoare Anica îi dădea drumul în curte, cu trăistuca după grumaz.

Dacă se întâmpla să fie în curte, pe aproape, mătușa Safta, femeia se tânguia, gata să miorlăie:

– Ce să-i fac, bunică, nu am cu cine și unde-l lăsa! Dar dumneata bate-l, nu-l cruța pe tâlhar.

Bătrâna se muia:

– Lasă-l acum odată, dacă l-ai adus.

Când nu vedea că i-l slobozea în curte, ci se trezea așa cu el, se făcea că nu-l vede, până se aprindea cearta și bătaia într-un punct.

După ce-l flișcăia cu nuiaua, până nu vedea copilul, zicea:

– N-o să mai pui tu piciorul în curtea mea!

Nu-l mai punea până în ziua următoare.

PRESURA
(fragment)

– Vezi cum le grijești tu? Vor fi intrat în holda Bodogoaei! Așa le scapi și prin pădure. Dar de te mai prind o dată, te-ai curățat de berbece, să știi!

Cuvintele din urmă le auzi Petrică alergând. Acolo trebuiau să fie oile de bună seamă, unde a zis pădurarul. Le-a mai scos el de câteva ori din holda Bologoaei.

Până s-a înapoiat cu ele pe costișă, pădurarul se mistuise în întunericul de sub boltiturile stejarilor celor bătrâni...

Înspre seară, pe răcoare, presura cânta de mama focului în vârful spinului, deasupra cuibului. Lui Petrică i se păru că niciodată n-au tremurat mai armonios și mai repede mărgelușele glasului ei.

Scanned with OKEN Scanner

Copilul se lăsă într-o rână, cu capul răzimat în palmă, cu bâta lângă el, și asculta.

Era, îi părea lui, o căldură nouă, un avânt, un fel de îndrăzneală mai mare în piuitul ei. Se bucura de bună seamă că i-au scăpat toți puii, care acum nu-și mai iveau ciocurile tivite cu galben pe marginea cuibului, căscându-le, ci dormeau claie peste grămadă în cuibul lor, unde era cald și bine. Și în curând păsărica-i va acoperi și cu aripile ei, să nu le fie frig peste noapte.

Presura, cântând, îl vedea pe copil, dar nu se speria de el. Pentru ce s-ar speria? El nu i-a făcut nici un rău, nu a zburătorit-o niciodată...

Și la gândul că azi i-a fost de folos presurii, simți o undă trecătoare de căldură la inimă și se lumină la față...

Numai de-ar crește mai în grabă penele puișorilor, să nu mai fie așa de urâți! Nici nu vrea să-i mai vadă până atunci!...

Dar când, după o săptămână, trecu iar pe la cuib, cuibul era gol. Zburaseră puii cu presura. Și spre seară, când presurile începură să cânte, trei chiar, de pe spinele cu cuibul, nu mai cunoscu care-s puii și care-i presura.

LA SĂNIUȘ

Numai la o săptămână după Crăciun s-a înstăpânit iarna peste lume, până la marginile zării. S-a pus cu temei, să nu se mai clintească până vor începe să bată vânturile primăverii. Cojoc gros ca în anul acesta, spun bătrânii, n-a mai avut dumneaiei de ani de zile.

Ulițele satului s-au ridicat, astupând și pâraie și podețele de la intrarea curților: nici nu mai semănau a uliță, ci a fâșii late de câmpie acoperite de covorul alb și gros.

Toate casele din sat par mai mici – ca și când s-ar fi cufundat – și au căzut într-un somn adânc sub acoperișurile grele de zăpadă, cu strașinile mai aproape de pământ.

Cine a văzut satul în toamnă, ori chiar cu două săptămâni înainte de Crăciun, nu l-ar mai cunoaște: e un sat străin. Pare o arătare de pe alt

Scanned with OKEN Scanner

tărâm, străin și localnicilor, dar mai ales copiilor, care nu se mai satură să privească noua înfățișare: porțile, gardurile, șurile, șoproanele – oriunde a fost un acoperiș – se pitulează acum sub învălișul greu de omăt, cufundat într-o pace adâncă.

Copiii mai mici privesc prin fereastră minunea de-afară, cei mai mărișori iasă și în curte să vadă, dar repede li se înroșesc urechile.

Odată cu încetarea ninsorii s-a înseninat și s-a pus pe un pui de ger să li se lipească degetele pe clanța de fier a ușii. Intrau curând în casă tropăind din cizmulițele tivite la tureac, sus, cu piele roșie, și cărora în sat li se spune: călțuni. Numai fetițele purtau cizmulițe.

Cerul se înălțase tare deasupra satului, și din hoarnele ce ieșeau prin acoperișurile albe se înălțau suluri de fum. Nu mișca nimic în văzduh. Vânturile, după ce spulberară câteva zile zăpada, ridicând troiene lungi și înalte, ca niște întăriturii ale iernii, se mistuiră undeva după orizont.

Nici o mișcare pe uliți, câteva zile până a ținut gerul cel mare. Satul părea pustiu, aruncat și încremenit în groaza asta de o putere peste fire.

Apoi frigul se slobozi binișor și oamenii, scoțându-și săniile de sub adăpostul șoproanelor, începură să le încarce cu gunoi.

Aproape în fiecare curte, înaintea grajdurilor, erau grămezi mai mari sau mai mici de gunoi, după câte vite avea fiecare plugar.

Nu era nici un drum de sanie, dar se făcu în grabă: talpa săniilor nu se cufunda în zăpada înghețată, ci luneca pe deasupra ei. În schimb vitele trebuiră potcovite. Zile în șir răsunară cele trei făuriști din sat, cântecul ciocanului țiuia ascuțit în văzduh.

Pe ulițele mai umblate de sănii se iviră dungi albastre, care străluceau în razele piezișe ale soarelui cu dinți, încât îți luau vederea. Era lunecușul lăsat de tălpile late de lemn, care nu erau ferecate cu rafuri de fier, și care, la cotituri, se întoroiau, părând că vroiau să se învârtă în jurul lor.

Copiii se bucurau mai întâi și de muierea frigului, și de drumul săniilor făcut pe uliță. Ieșiră și ei în grabă cu săniuțele; unele erau făcute de meșteri buni, cioplite frumos, încheiat temeinic, altele erau mai din topor, dovedind fiecare priceperea părintelui sau a unui frate mai mare.

Scanned with OKEN Scanner

Întâi se iviră mai puține, cu băieți mai mărișori; apoi tot mai multe, cu copii și copile și mai mărunței. Se umplură ulițele cu căciulile de toate formele, cele mai multe, prea mari pentru ei, le cădeau peste ochi și mereu trebuiau să le ridice cu mâna. Căciula nu se face pentru un an-doi și trebuia s-o croiască mai mare – credeau părinții – să-i fie bună copilului și când va crește mărișor.

Cei mai mici erau așa de gros îmbrăcați, încât abia-și mișcau brațele, pe care le țineau departe de trup ca și când nu ar fi fost ale lor, ci unele străine.

Rânduri mișcătoare începură să curgă pe uliță, pe drumul făcut de săniile care duceau gunoi. Unele fugeau mai tare, altele mai încet, după cum erau de tari și ageri de picior cei ce trăgeau săniuțele. Se schimbau mereu caii și stăpânii, căci săniile singure nu mergeau fiind ulițele drepte, mai fără povârnișuri chiar, decât erau sub zăpadă.

Din zi în zi săniuțele de pe uliță începură a se rări. Copiii mai mari și chiar cei mai mărișori porneau cu săniuțele pe coasta din capul satului din sus, către răsărit. Era o coastă înaltă, largă, de unde puteau pleca, din vârful ei, deodată zeci de săniuțe și veneau ca trăsnetul până la poalele ei, unde era loc șes, adăpostit – nu ducea pe-aici nici un drum de care. Era, din vremuri vechi, locul de săniat al satului.

Și nu veneau numai copii, ci și feciori mari în unele după-amiezi, mai ales duminicile și în sărbători. Ei veneau cu sănii largi cu care aduceau și lemne din pădure, cu patru pari înfipți în capetele tălpilor, cu câteva scânduri drept leasă, și altele pe de lături.

Într-unele se grămădeau și zece inși deodată. Când se urnea din vârful coastei una dintre ele, era adevărat prăpăd: vâjâia ca vijelia. Să nu fi întâlnit în cale nici săniuțe, nici om, că era primejdie mare.

Știau și ei, nu intrau pe dâra micilor sănii, ci mai la o parte, căci loc era destul la coborâș. Știau și copiii, și trăgeau și ei mai deoparte de ele, și multă vreme uitau să se mai sănieze. Și se uitau la fulgerarea săniilor mari, în cari chiuiau feciori și feciorași.

Dar se întâmplau uneori, când sănii de cele mari erau mai multe și porneau din vârful coastei una după alta prea aproape, să se ajungă, să se izbească, să se răstoarne și să vezi rostogolindu-se prin zăpadă feciori

Scanned with OKEN Scanner

mari şi feciorași, unii râzând, alții ocărând, ba se iscau mai rar şi certe şi chiar bătăi cu cei vinovați pentru răsturnare...

...Aşa că nu-i nici o mirare că doi băieți vecini, copii de doi ani la şcoală, prinşi veri la Sântoader, trebuiră să se roage zile în şir până îi lăsară părinții să se ducă la săniuşul de pe coastă.

Se săturară să se sănieze pe uliță, în rând cu cei mici. Oricât de repede ar fi alergat calul, nu se putea asemăna cu lunecarea pe coastă în jos. Nu! Nici poveste! Au fost şi ei iarna trecută de vreo două ori, cu un frate mai mare al lui Vasilică.

Dar anul ăsta fratele lui Vasilică era în armată, iar Niculiță, tovarăşul lui, nu avea mai mare decât o soră. Dar o fată mare cum să vină cu ei la săniat pe coastă? Ar fi râs-o toți feciorii, socotea Niculiță.

Aşa că anul acesta trebuiau să se ducă singuri.

Să se ducă dacă-i vor lăsa părinții, dar ei se socotiră până să le de voie.

– Dacă pățiți ceva, nici să nu mai veniți acasă. Să plecați în lume! Cine a mai văzut aşa copii neascultători!

Plecară supărați, până ce ieşiră din curte. Mergeau cu sania lui Vasilică. Era mai tare şi mai frumoasă.

– Măi! ne-au lăsat!

– Bine că ne-au lăsat!

– Acum hai s-o tulim!

Se făcură amândoi cai şi porniră în fugă către coasta săniuşului.

Când se apropiară, stătură cu răsuflarea oprită; nu de alergare, ci de mirare cum veneau, ca din praştie, săniuțele pe coastă, la vale. Cinci, şase, opt, în zece rânduri, drepte, linie, coborau şi într-o clipă erau la poale. La coborâş nu se prea vedeau bine cei din săniuțe, câte doi, câte trei, chiar câte patru, dar când începură să urce pe alt drum, cunoscură mulți copii de şcoală. Ce de căciuli, maica mea Doamne, urcau, clătinându-se, coasta!

Era zi de lucru, dar tot veniră şi feciori mari şi copilandri la săniat. Nu mulți, numai cinci sănii mari. Cu deosebire de acestea trebuiau să se ferească, cum le-au dat în grije părinții.

Scanned with OKEN Scanner

Dar nu era nici o primejdie! Acestea coborau pe alt drum, văzură ei bine. Şi, Doamne, cum mai zburau! Parcă le-ar plăcea şi lor să fie într-una din ele. Cum vâjâiau spintecând gerul!

Priviră o vreme cum coborau zburând şi săniile mari şi cele mici, apoi începură să urce coasta în rând cu alţi copii care ajunseseră cu săniuţele jos.

Parcă, parcă le-ar fi oleacă frică! Anul trecut în fruntea săniei a stat fratele lui Vasilică, ei doi la spatele lui. Acum, care va sta în frunte şi care la spate? Amândoi nu încăpeau la un loc.

Cât priviră de jos ei văzură că cei ce şedeau în fruntea săniuţii dădeau uneori şi din picioare, când cu unul, când cu celălalt.

– Oare de ce fac aşa? întrebă, încă jos, Vasilică.

– Ştiu eu?! Poate să facă să nu lunece sania prea tare.

– Ori poate s-o facă să coboare drept, vorbi Vasilică.

– Se poate şi asta.

Ajunşi în vârful coastei, se mai sfătuiră care să şadă înainte. Vorbeau tare şi cam înfricaţi.

– Să şadă cel care conduce! zise un băiat din apropiere, care-i auzise sfătuindu-se, care dintre voi se ştie sănia mai bine?

– Vasilică, zise Niculiţă.

– Ba Niculiţă ştie mai bine.

– Aţi mai fost singuri cu sania pe coastă?

Cei doi nu răspunseră, ci clătinară numai din cap, privind înfioraţi cum porniră de lângă ei vreo trei săniuţe încărcate, lunecând cu repeziciune mare.

– Cel care şade în faţă trebuie să ştie conduce, vorbi acelaşi băiat, apropiindu-se de sania lui, unde îl aşteptau doi ortaci.

Să conducă! Ce să conducă? Sania dacă porneşte odată, se duce ea de capul ei. Şi încă cum!

Cei doi nu mai vorbiră nimic, se uitară cum şed în săniuţe, în care erau numai doi ca ei şi se urcară la întâmplare. Se trezi în faţă Vasilică, iar în spatele lui Niculiţă.

Lunecuşul era destul de mare de unde porneau săniuţele. Sania lor abia o mişcară, şi lunecă într-o parte.

Scanned with OKEN Scanner

– Stai, Vasilică, să o oblesc, strigă Niculiță.

Se coborî, îndreptă, se urcă din nou, dar când mișcară săniuța, o luă costiș de cealaltă parte.

Un băiat mai mărișor se apropie de ei si-i zise celui din față, pe care nu-l cunoștea:

– Trebuie să-i dai direcția cu picioarele ținute înainte, să n-o lași să se abată nici la dreapta, nici la stânga, până pornește odată bine. După ce a pornit odată, se duce ea de capul ei în linie dreaptă.

După multe încercări, cei doi vecini reușiră să pornească săniuța în linie dreaptă. Până nici nu s-au gândit bine cum s-a întâmplat, au și ajuns la poala coastei.

Obrajii le ardeau de bucurie și ochii le scânteiau.

Au grăbit spre culme și după câteva drumuri, Niculiță zise:

– Acum tu știi, las' să șed eu înainte.

– Șezi și învață și tu, nu-i mare lucru.

Se pare că tot era mare, căci pe la mijlocul coastei, cum, cum-nu, săniuța se întoroi, alta o ajunse din spate și copii din amândouă se treziră claie peste grămadă.

– Mă, trebuie să ții picioarele gata și, după ce a pornit sania, să n-o lași când vrea s-o ia într-o parte. E lunecuș mare și ușor se abate din drum, zise supărat un băiat mai mare care venise cu sania a doua, ridicându-se cam șchiopătând.

Cu toată silința și grija, sub conducerea lui Niculiță se mai răsturnară de două ori, și atunci trecu la cârmă din nou Vasilică și nu mai pățiră nimic.

Către sară erau rupți de osteneală amândoi, când îi văzu la poala coastei un văr al lui Niculiță, unul Ilie, fecior care venise și el la săniat cu alți trei cu o sanie din cele mari.

– Sunteți veniți de mult? îi întrebă el.

– De mult.

– Isprăviți acum, nu mai urcați și mergeți acasă. Dar înainte urcați-vă în sania noastră și vă săniați o dată și cu ea.

Ei se codiră să urce în sania cea mare pe coastă, în sus, dar ardeau de dorința să vină o dată și cu ea, să vadă cum vine de repede.

Scanned with OKEN Scanner

– Urcați-vă, că sunteți osteniți. N-aveți grijă, nu veți fi grei.

Cei doi vecini și tovarăși ascultară, ajunseră pe culmea coastei, se așezară în sanie la mijloc, în jurul lor patru feciori în picioare și vărul lui Niculiță la cârmă.

Când porniră în chiotele celor mari, le păru că trec amețitor prin ceva fierbinte, așa le tăia obrajii curentul ce-l făcea sania, despicând fulgerător aerul.

– V-a plăcut? îi întrebă Ilie.

– Vine mai iute ca a noastră!

– Vezi bine! cu cât e mai grea cu atât fuge mai repede. Mai vreți o dată?

– Mai!

Și mai vrură, de patru ori, până ce Ilie îi duse la săniuța lor și-i porni spre casă.

Se însera, când intrară cu săniuța în curtea lui Vasilică și puseră sania sub șopron.

– Acum se vine, cu noapte-n cap? le strigă din ușa tinzii mama lui Vasilică. Așteptați de-acum să vă mai lăsăm! Sunteți niște copii care nu aveți nici o măsură.

Cei doi tovarăși nu se înfricară, cunoscură de pe glas că mama lui Vasilică nu era mânioasă, ci numai se făcea. Știau ei: când era mânioasă țipa ascuțit și iute.

– Da' n-ați pățit nimic?

– N-am pățit.

– De șchiopătat văd că nu șchiopătați. Dar haideți în casă, să văd la lumina lămpii: întregi sunteți, ori ba?

Cei doi tovarăși zâmbiră. Știau că n-are ce vedea. S-au lovit, la a treia răsturnare, unul la frunte, celălalt la un ochi, dar nu-i mai durea de mult.

Intrară hotărâți în lumina lămpii înaintea femeii, care mai învârti ceva prin tindă, de unde-i întrebă:

– Nu v-ați răsturnat?

Copiii se priviră cu înțeles: ce să-i mai spună?

– Nu, răspunseră ei.

– Nu v-a ajuns altă sanie din urmă?

Scanned with OKEN Scanner

– Nu!

Gospodina intră în cameră, cu năframa cam pe-o ureche, – cernuse o sită de făină și era năframa ninsă puțin cu pulbere fină. Se duse în fața lor și îi privi în lumina lămpii.

Dar abia-și aruncă ochii și-și plesni palmele: al ei, Vasilică, avea umărul obrazului drept vânăt, iar celălalt avea un cucui în frunte.

– Vai, blestemaților, v-ați înțeles să mai și mințiți!

Se apropie de copilul ei și puse degetul pe pata vânătă:

– Da-aici ce-i? apoi apăsă cu degetul pe cucuiul din fruntea lui Niculiță: Și aici ce-i?

Copiii rămaseră năuciți. Cum nu-i mai durea nimic de mult nu știau că le-a rămas vreo urmă. Își uitaseră de durere.

– Nu-i nimic! răspunseră ei hotărâți.

– Așa? Nimic? Mai mințiți o dată? Și ea luă la repezeală oglinjoara agățată de perete și le-o ținu înainte pe rând. Nu-i nimic? Hai! Nu-i nimic nici aici?

Tovarășii se minunară de semnele rămase.

– Da' nu mă doare deloc, zise Vasilică.

– Nici pe mine, spuse tovarășul.

– Nu vă doare acum, dar v-a durut. Și de ce ați mințit? V-ați răsturnat, nu-i așa?

– Ne-am răsturnat, răspunseră ei blegoșați.

– Să vă mai cereți voi la săniat pe coastă! Nu-i aici drumul? Vreți să vă schilăviți, să rămâneți neoameni, cu o mână ori cu un picior rupt! Să vă mai aud numai că-mi vorbiți să mai mergeți acolo!

Cei doi tovarăși iarăși nu se neliniștiră; mama lui Vasilică se făcea numai și acum că-i mânioasă, dar nu era. O cunoșteau ei după glas.

– Așteptați numai să vă vadă și ceilalți. Pe tine, Vasilică, tatăl tău, iar pe tine, Niculiță, tatăl tău și mama ta! Mi se pare că în sara asta plâng și la noi și la voi mâțele!

Vorbind, ieși în tindă și se întoarse îndată cu doi bulzi de mămăligă cu brânză, pe care-i pregătise de cu ziuă, iar când sosiră copiii îi puse să se încălzească.

Scanned with OKEN Scanner

– Luați și mâncați, că veți fi înghețați. Așa copii mincinoși cine a mai văzut? să vă mai cereți voi să mergeți pe coastă. Să vedeți ce papară veți mânca!

Copiii mâncară bulzii și Niculiță se duse acasă. Mamă-sa nici nu băgă de seamă cucuiul din fruntea lui. Bucuros, copilul se dezbrăcă și se sui repede în pat și își trase țolul peste cap. Începu să sforăie îndată. De-acum nu-i mai păsa: până dimineață umflătura aceea pe care o pipăia cu degetul sub țol va trece și va merge iar la săniat cu Vasilică.

POGĂNICIUL

A rămas orfan de tată la doisprezece ani. Avea trei frați mai mici și mamă-sa, lipită de săracă, trebui să-l dea sluguliță în sat. La ea nu avea ce păzi: nici cap de oaie, dar încă de vită mare.

Copilul crescuse mărișor pentru vârsta lui și era deștept foc, n-ar fi crezut nimeni la câte se pricepea. Se învârtea ca o sfârlează prin curtea stăpânului și numai înghețai cu ce ispravă intra în casă. Băga de seamă, dintr-o aruncătură de ochi, care lucru nu era la locul lui, sub șopron, în grajd, pe lângă clăile cu fân, la grămada de lemne, la cotețele porcilor, la cuibarul găinilor, și le punea toate în bună rânduială.

Slujba lui, cât se înverzea câmpul și dădea frunza tufișurilor, era să pască întâi oile cu miei, apoi, după înțărcat, să meargă cu vitele stăpânului la păşune.

Dar până nu se ivea încă colțul ierbii, îndată ce se dezgheța, se zvânta și începeau arăturile de primăvară, slujba lui era să fie pogănici, să mâne vitele la plug, să tragă toate și să țină brazda.

Stăpânul lui, un țăran cu stare, învăța la jug aproape în fiecare primăvară o pereche de junci sau de junici. Moștenise obiceiul ăsta de la înaintașii lui în gospodărie, cari nu vindeau niciodată viței nici măcelarilor care cutreierau satul în fiecare iarnă și primăvară, ci îi țineau să crească, și după ce-i învățau la jug îi duceau la târg și-i vindeau cu preț bun.

Scanned with OKEN Scanner

Stăpânul copilului, unul Precup, ţinea la obiceiul ăsta, şi aşa, în toată primăvara, avea lipsă de un băieţaş care să mâne vitele la plug, să le facă să tragă şi să ţină brazda, sub supravegherea lui care era la coarnele plugului.

Perechea neînvăţată încă o prindea între boii de la rudă şi vacile din frunte, cu tânjeala mai subţire, mai uşoară, îmbelciugată de celelalte două, aşa că nu prea puteau sări din brazdă nici să se înţepenească pe picioare, ci le trăgeau vacile mari dinaintea lor, iar din urmă le ajungeau coarnele boilor.

Totuşi era mare zoală şi frământare, zile în şir, şi pogoniciul răguşea cât striga la ele.

Era uşor să răguşească, pentru că aerul era încă rece de tot, iar el, cum se frământa pe lângă vite, se încălzea şi, când îşi scotea căciula, capul îi aburea. Şi trebuia să şi-o ridice adeseori.

De multe ori, pe juncul sau junica de către om trebuia s-o ducă de corn, pentru a ţinea cea dinafară brazda. Vitele tinere se băteau repede la grumazi, jugul le ajungea dureros şi încercau mereu să iasă din rând.

În jug nu le puneau întâia oară, când începeau arăturile de primăvară. Prin curte, pe uliţă, purtau adeseori jugul, prins într-o tânjeală, uneori chiar la ruda carului, pentru a obişnui pe juncii neînvăţaţi sau pe junice. Totuşi, numai când ieşeau din munca grea a aratului de primăvară, stăpânul Precup îi putea lăuda că ştiu trage în jug.

Dar până ajungea la lauda lui, prin câte greutăţi trebuia să treacă bietul pogănici!

Nu-i vorbă, avea şi Precup biciul pe umăr, striga şi croia şi el cu biciul perechea care învăţa, dar greul cădea tot pe Nichifor, pe băiatul-pogănici.

Nu era uşor să ducă de corn vita de către om. Precup ţinea un soi de vite mari, care la trei ani nu mai păreau junci şi junice, ci boi şi vaci în toată legea. Copilul ajungea cu greu la cornul lor, mai cu seamă când vita îşi ridica sau îşi smucea capul. Şi, adeseori, îi era destul să-şi încordeze grumazii pentru a se scutura de pogănici.

Era grea şi ostenitoare slujba şi pe vremea liniştită, dar când băteau vânturile reci, arzătoare, ale începuturilor de primăvară! şi Precup era cel dintâi plugar în sat care răsturna brazda, abia că se ducea zăpada. Şi

Scanned with OKEN Scanner

de câte ori arătura lui era acoperită de covorul alb al iernii, care se întorcea să mai vadă ce-i prin țară!

Stăpânul trebuia să vadă, chiar dacă nu era prea bucuros, că pogăniciul era sprinten și curajos, neobosit și îndemânatic. Alt copil în locul lui nu ar mai fi cutezat să prindă juncul de corn după ce s-a scuturat o dată de mâna lui. Dar Nichifor nu se dădea bătut. Iarăși se sălta în vârful opincilor să ajungă la corn, iar când nu izbutea făcea un salt și tot îl prindea.

Purta biciul pe spate, dar rareori îl folosea, decât să pocnească cu el. Și pocnetele erau rare, pentru că din apropierea celor șase vite nu putea pocni, fiind prea aproape de ele. Numai când – pentru un răstimp – cele tinere se mulcomeau și țineau brazda, se depărta puțin de plug și-și încerca pleasna cea nouă.

Ce pustiu era încă pe câmp, pe ogoare, în văzduh! Pustiu și sur pretutindeni. Și frig! Nici ciocârlia nu se ridică încă în văzduh, numai ciori treceau din când în când și se lăsau pe arătură, iar prin văzduh trecea croncănind spre păduri vrun corb, rar de tot.

Nichifor simțea că toată firea era moartă încă, nici mireasma de iarbă verde, nici de ploaie, nici o strălucire a soarelui. Cerul era mereu cenușiu, neclintit, și rareori fluturau câțiva fulgi de nea.

Precup avea vorbă în fiecare primăvară cu nevasta și cu soacra pentru aratul prea de timpuriu.

– Nu-i nici un câștig. Zadarnic semeni de acum orzul și ovăzul – dai hrană ciorilor. Cine mai iasă cu plugul odată cu tine?

Omul le lăsa să vorbească și-și vedea de treburile lui.

– Duci și pe copilul ăsta cu iarna-n cap, încât vine degerat seara, cu buzele și mâinile crăpate, vine, sărăcuțul, fript de vânturile primăverii. Ce va zice biată mamă-sa? Că l-a dat pe mâna unui nesăturat care...

– Care vrea să facă om din el, să știți voi! le tăie vorba. Ce zici tu, Nichifore?

Copilul, în căldura din casă, simțea durerea din degete, îl pișcau mai tare crăpăturile de pe buze și de pe mâni, dar nu se arăta.

– Dacă ar fi după Precup ați pleca cu plugul în toiul iernii, zicea bătrâna.

Când se sătura de gura lor, bărbatul se proptea pe picioare și întreba:

– Numai anul ăsta am ieșit prea în grabă la plug?

Scanned with OKEN Scanner

– Păi, chiar asta spuneam și noi, că în tot anul faci așa.

– Și mi-au mâncat ciorile sămânța? S-a făcut rău orzul și ovăzul? Nu am avut noi clăile cele mai multe la secerat?

– Am avut.

– Păi, ce mai vorbiți? Tacă-vă pliscul că știu eu ce fac! Eu nu mă amestec în treaba voastră: când vă apucați de tors fuiorul, când puneți războiul, când înălbiți pânza. Nu vă amestecați nici voi unde nu vă fierbe oala.

Alteori cele două femei căinau și juncii sau juncile pe care le dejugau seara, în curte, Precup și cu Nichifor.

– Le pui și tu la munca cea mai grea să învețe la jug! Uite cum sunt de zolite și de ostenite junicile!

– Da' când vreți să le învățăm?

– La lucru mai ușor, că-i păcat să chinui vita crudă.

– N-o chinuie nimeni, că trage între boi și vaci. Mai mult se plimbă decât trag.

– S-or plimba! zicea bătrâna pipăind grumazul bătut de jug al juncului. Uite ce-i aici.

Omul nu le răspundea, ci ducea cu Nichifor vitele în grajd și le dădea de mâncare.

Dimineața plecau iar, când abia se lumina. Pământul unde arau era departe de sat, cale de-un ceas și mai bine.

Era adevărat ce ziceau femeile: încă nu începuse nimeni la arat. Dar, de când se știe satul, tot din neamul lui Precup ieșeau cei dintâi cu plugul.

Plugul era pus pe cobile, așa-l duceau și-l aduceau de la câmp, și pe cobilă era legată și sarcina de fân pentru vite. Mare sarcină pentru șase capete.

Precup îl lăsa pe Nichifor să se cuibărească pe fân, dar pogăniciul nu putea rămâne multă vreme nemișcat, îl pătrundea frigul și sărea în drum, încercându-și pleasna cea nouă, în toată slobozenia, în urma plugului.

– Bună pleasnă i-ai făcut, Nichifore.

– Bună!

Scanned with OKEN Scanner

– Pagubă că, pe lângă brazdă, nu prea ai loc să pocnești.
– Să am, ar trage vitele mai bine, și juncii.
– Cred și eu.

Peste sat mai stăruia fumul de cu sara și ceața nopții. Cerul era jos și întunecat, un aer rece, un frig uscat. Respirarea celor șase vite țâșnea pe nări ca niște fuioare albe.

Nichifor se mai urca uneori pe sarcina de fân, apoi când îl pătrundea frigul iar cobora și pocnea din bici.

Ajunși iar în brazdă, lui Nichifor îi părea că junicii au, la început, aceeași simțire ca și el: le era silă să plece iar. Dar după două-trei brazde intrau și ei în ritmul cunoscut, din zi în zi tot mai bine, tot mai ușor.

De la o vreme, juncul de către om nu-și mai ferea cornul de mâna lui; lui Nichifor îi părea chiar că îl privește cu prietenie, cu ochii lui negri, mari, înlăcrimați parcă. Părea că-i spun: „Ce să facem? N-avem ce face!" Adică nici juncul, nici el, Nichifor.

La amiazi le punea juncilor fânul cel bun, otava, dacă aduceau și otavă. Și ce plăcere era pentru pogănici să șadă pe ruda boilor și să se uite cum mâncau juncii! Dar ce bucurie să șadă, ce plăcere, după atâtea ceasuri de umblet!

Când începea să mănânce i-ar fi plăcut să-și poată deschide mai bine gura, dar, o vreme, cum buzele-i erau crăpate tare de vânt, nu o putea deschide bine și trebuia să-și taie cu briceagul bucăți mici de pâne, până i se mai desțepeneau buzele.

Vânturile astea, de la crăpatul primăverii, parcă nici nu erau vânturi, ci adieri tăioase de pe zăpadă, de pe gheață, care se strecurau prin aer nevăzute, ca niște șerpi cu limbi ascuțite.

Vânturile! Dacă n-ar fi vânturile aste secetoase și înghețate!

Da, vânturile și umblatul cel mult alăturea de vite, adeseori prin bruși tari, încă nedezghețați de tot! Nu-i mirare că înspre sară îi tot veneau în gând versurile auzite nu mai știa de la cine:

– Sfinte doamne, soarele
Că mă dor picioarele.

Poate tot un pogănici a iscodit și vorbele astea!...

Scanned with OKEN Scanner

Dar ce bucurie pe Nichifor când juncii sau junicile erau date bine la brazdă, când trăgeau întins cu celelalte, când se învățaseră cu jugul! În toată sara le mângâia pe bărbie când le desjuga, iar în iesle le strecura, adeseori fără știrea stăpânului, și câte un braț de otavă.

Și apoi ce supărare pe capul lui, când venea târgul de la Ispas, când Precup ducea de obicei la vânzare juncii sau junicile!

Cu săptămâni înainte era tot întunecat, încât stăpâna ori mamă-sa, zicea adeseori:

– Ce să fie cu copilul ăsta de-i tot cu voie rea?

– Poate-l doare ceva. Nici nu mai mănâncă cum se cade.

– I-am spus eu lui Precup, că-l zolește la plug cu iarna în cap.

Precup însă vede pe Nichifor că îndată ce nu avea altă treabă, era tot pe lângă perechea de vânzare. Le scărpina pe grumazi, le țesăla, le hrănea bine.

– Așa le grijește, de parcă-s ale lui! zicea stăpânul.

– Păi, nu le-a învățat el la jug? răspundeau femeile. Și acum când îs învățate, le vinzi!

Dar câtă vreme a stat Nichifor sluguliță la Precup, în doi ani n-au vândut vitele tinere. Într-un an au ținut juncii și au vândut boii cei mari, în cel următor au ținut junicile și-au vândut vacile. Pogăniciului îi trecu supărarea.

Cele două femei se țineau cu gura de Precup, când mergea la târg cu juncii sau junicile:

– Să nu uiți să-i cumperi și băiatului ceva.

– Ce să-i mai cumpăr? Pălărie i-am cumpărat.

– Să-i cumperi o pereche de bocanci, să aibă și el dumineca o încălțăminte în picioare. Să mai iasă și el din opinci.

Precup se îmbufna:

– Dacă vor ieși toți din opinci, n-o să fie bine de noi, tu muiere!

Scanned with OKEN Scanner

CIOCÂRLIA
(fragmente)

Soarele s-a ivit strălucitor de prospețime, de tinerețe și se înalță biruitor în seninătatea cerului.

Un băiețaș care se grăbi să iese cu oile la păscut ciuli deodată urechile, se răzimă în bâtă, își răsturnă pe spate capul înfundat în căciulă, deslușì mai întâi cântecul mărunt ciripitor, apoi văzu și rotirea ce se înălța în văzduh, drept în sus, și care părea că ea cântă, și un zâmbet larg îi inundă întreaga față.

– Ciocârlia! strigă el nemaiputând de bucurie.

– Ciocârlia! Ia' ascultați și uitați-vă în soare! cântă ciocârlia.

Privi împrejur; nu era nimeni în apropiere care să-l audă. Cunoștea zborul și cântecul ciocârliei încă din primăvara trecută.

Când înțelese că nu-i nimeni în apropiere să-i spună vestea cea mare, lăsă oile în luncă și alergă la cel mai apropiat plug:

– Bădiță, auzita-i ciocârlia? Eu am auzit-o și am văzut-o!

Omul cunoștea băiețașul.

– Unde, măi Ionaș?

– Acolo unde-s oile mele.

– Nu mai spune!

Plugarul ara cu boii, fără pogănici. Opri boii.

– N-am văzut-o când s-a ridicat în aer, ci am auzit numai cum ciripește ceva mărunt deasupra mea.

– Tu cunoști cântecul ciocârliei?

– Cum să nu-l cunosc! Și m-am uitat la cercurile pe care se înălța spre soare, până s-a pierdut în cer.

– Dacă-i așa, a sosit de-acum și primăvara, măi băiete. Era chiar vremea.

Până să-și răsucească omul o țigară, din împrejurimi se mai înălțară câteva ciocârlii în văzduh.

– Auzi? Auzitu-le-ai? Uite-o pe una! Uite încă una! Ba-s trei! Ba-s patru! Vezi-le bădiță?

Scanned with OKEN Scanner

Ionaș nu mai știa după care să privească. Își întorcea capul mereu de la una la alta.

– Ține-te numai după una, băiete, dacă vrei să o vezi până o înghite văzduhul. Astfel le pierzi pe toate și rămâi numai cu cântecul.

Se mai opriră și alți plugari, și capete răsturnate pe spate, de oameni mari și de pogănici, scrutau înălțimile. Câțiva băiețași de pe lângă pluguri își smulseră căciulile și le zvârliră în văzduh.

– A venit ciocârlia!

– Cântă ciocârlia!

– De acum primăvara rămâne!

*

* *

Vasilică trebui să-și curme mai de multe ori firul povestirii, ciobănașii dădeau buzna să-și adune oile care se răzlețiseră și se întorceau cu sufletul la gură să audă mai departe.

După ce isprăvi, Vasilică întrebă pe școlari:

– Povestea asta v-a spus-o dascălul?

Copiii clătinară cu tristețe din cap că nu.

– Dacă-i așa, nu v-a spus nici cântecul ciocârliei.

– Nu ni l-a spus.

– Să vi-l spun tot eu, și dacă puteți să-l învățați și voi. Vi-l spun de mai multe ori. Vine așa:

Lie, Lie
Ciocârlie,
Primăverii
Ești solie,
Cerurilor bucurie,
Plugarilor veselie,
Lumii-ntregi
Minunăție!
Tot rotind,
Mărunt, cântând,
De pe lunci,
De pe ogoare,
Urci în soare;

Scanned with OKEN Scanner

Ameţeşti de înălţime,
De lumina
Cea prea tare,
Fulgerată,
Săgetată,
Cazi prin vânt
Vâjâind,
Iar pe pământ:
Bulgăraş
Cât pumnul meu
Aldui-te-ar Dumnezeu!

– Nu-i greu cântecul ciocârliei, nu-i aşa, măi copii? Vi l-oi spune eu de mai multe ori să-l învăţaţi şi voi, şi când veţi vedea ciocârlii înălţându-se în senin să li-l spuneţi lor, că le place.

Vasilică tăcu, îşi săltă gluga între umeri şi porni îngrijorat după oile pe care le păştea, şi care ajunseră departe, risipite. Doamne fereşte, să nu se piardă vruna! N-ar mai putea să dea ochii cu stăpânul cel rău! Ar trebui să-şi ia lumea în cap!

Se apropia amiaza şi ciocârliile se înălţau acum mai rar în văzduh. Era un senin înalt şi soarele încălzea binişor.

Mieii mai mari se înviorară şi căutau margini de pâraie, începând să joace. Dar cei mai mici erau tot zgribuliţi şi se purtau strâmb printre ei, încercând mereu să sugă.

Mieii mărişori îşi scuturau în joc clopoţeii de acioaie, iar oile behăiau din când în când după ei.

Ciobanii îmbucară câte ceva din trăistucile lor vărgate cu roşu. Abia într-un târziu începură să prindă limbă şi să încerce a spune cântecul ciocârliei. Până îl vor învăţa bine, mai trebuie.

Unul dintre şcolari zise:

– Mâine îmi aduc caiet şi creion şi-l rog pe Vasilică să mi-l spună rar, să-l pot scrie. Pe urmă îl învăţăm cu toţii mai uşor.

– Da' dacă-l învăţăm şi-l vom spune, oare ne va auzi ciocârlia? întrebă cel mai mic dintre ei, abia cât genunchele.

Scanned with OKEN Scanner

– Vezi bine că ne-aude, răspunde altul mai mărişor. N-ai auzit ce-a zis Vasilică? Apoi el toate le ştie!

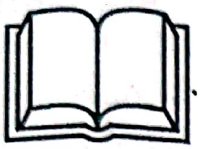

Ion Agârbiceanu este cunoscut în literatura română prin povestirile, nuvelele şi romanele sale de dezbatere etică, în care surprinde tipuri şi conflicte caracteristice satului şi oraşului ardelean. S-a remarcat îndeosebi prin schiţele şi povestirile sale, care pun în lumină frânturi semnificative din viaţa oamenilor. Atinge cu o deosebită sensibilitate sufletul copilului: fie „cel rău şi arţăgos" care bătea toţi copiii – din „Bunica Safta" – fie pe cel bun şi milos care ocroteşte fiinţele plăpânde şi gingaşe din natură, fie copilul năpăstuit de soartă din „Pogăniciul". Acesta din urmă, rămas orfan de tată la doisprezece ani, este nevoit să intre slugă pentru a-şi ajuta mama şi pe cei trei fraţi mai mici. Trăieşte o dramă proprie şi atunci când vitele pe care le îngrijea şi de care se legase sufleteşte sunt vândute sau sacrificate de stăpânul său.

Mentalitatea copilului ce pătrunde captivat, fermecat în minunata împărăţie a jocurilor, unde ni se dezvăluie universul infinit al inocenţei, al vieţii lipsite de griji, este cu măiestrie surprinsă în nuvela „La săniuş". În povestirea „Ciocârlia", Agârbiceanu ne face cunoscută venirea primăverii şi odată cu ea venirea ciocârliei, care are o anumită semnificaţie – începutul lucrărilor de primăvară cu plugurile pe ogoare; cântul ciocârliei aduce în sufletele oamenilor veselia şi bucuria de a trăi.

În nuvelele şi povestirile lui Agârbiceanu sunt sugerate credinţele şi obiceiurile străvechi, după care oamenii definesc şi permanentizează anotimpurile.

Scanned with OKEN Scanner

CALISTRAT HOGAȘ
(1848–1917)

ÎN MUNȚII NEAMȚULUI
(fragmente)

Umbra stâncii mele de adăpost înmormântase împrejurimile depărtate într-un soi de amurg prea timpuriu care-şi întindea liniştea sa neturburată până la hotarele luminoase ale zilei ce ardea, încă, în toată puterea caniculară[1] a razelor soarelui... O suflare de vânt răzleață și molatecă, furișându-se din ascunzătoarea-i răcoroasă de frunziș întunecos, se abătu fără de veste peste întinderea înflorită din fața mea; iar sub mângâierea-i ușoară și trecătoare, florile își plecară spre pământ fruntea lor drăgălașă, ca sub farmecul unei sărutări cu dor așteptată; și poate că ceea ce strălucea între foile albastre al uneia din ele, era o picătură de rouă sau... poate chiar o lacrimă de bucurie sau de durere... Oare ziditorul a toată făptura n-a așezat câte o scânteie de viață și de simțire în fiece lucru, de la om până la firul de nisip?... De ce, dar, n-ar plânge florile sau nu s-ar bucura și ele cu lacrimi de rouă și de ce codrii nu s-ar tângui cu glasuri de vânt? Și de ce, n-ar geme râurile cu eterne suspinuri de ape?... Și era în ceruri atâta strălucire, pe pământ atâta liniște sfântă!...

Un sforăit puternic și un nechezat ascuțit al Pisicuții rupse firul melancolic al cugetărilor mele și mă făcu să sar grăbit și drept în picioare

---

1 Canicula – perioadă în care steaua Sirius din Constelația Câinelui (denumită și Canicula) răsare și apune o dată cu soarele; este timpul celor mai mari călduri.

Scanned with OKEN Scanner

și să alerg iute lângă dânsa; poate că simțise ceva... Cercetai cu deamănuntul împrejurimile... nu era nimic.

Cât priveai cu ochii spre răsărit, între munți de o parte și între munți de alta, pârâul Nichitului curgea grăbit și limpede, acum printre fânețe înflorite, acum printre lunci tinere de mesteacăni, de sălcii sau de arini, acum printre prundișuri întinse și sterpe de mozaic cu multe fețe; iar razele soarelui, ce cădeau piezișe pe crestele fugătoare ale undelor lui, îi dădeau înfățișarea cotigită a unei nesfârșite cordele late de mătase moale, cu schimbătoare sclipiri de aur...

Amurgul începuse a se ridica din adâncuri... iar între piscurile înalte ale munților, ce se răsfățau, încă, în pulberea de lumină roșietică a celor din urmă raze ale apusului, văile tupulate întunecau priveliștea.

Un sunet prelung și jalnic de aramă sunătoare, lovită în răstimpuri deopotrivă de departe, înfioară și făcu să tremure umbrele singuratice ale văzduhului, și valea largă se umplu, până la marginile de deasupra ale munților săi, de glasul sfânt al rugăciunii și al păcii... Era clopotul schitului, care vestea închinărilor pustiului ceasul slujbei de sară...

.....

Calistrat Hogaș își dedică întreaga sa operă literară descrierii munților. Înainte de el, Alecu Russo și Vasile Alecsandri au scris pagini entuziaste despre peisajul alpin moldovenesc. Mare admirator al naturii Hogaș creează sub titlul „Pe drumuri de munte" ciclurile: „Amintiri dintr-o călătorie" și „În munții Neamțului" în care zugrăvește tablouri din natură ce încântă prin varietate și perspective largi. „În munții Neamțului" este un memorial de călătorie, una dintre cele mai frumoase și reprezentative evocări ale naturii patriei noastre. Din când în când, descrierea peisajului montan este întreruptă de observații, de câte o scurtă meditație, procedeu care are darul de a stârni și mai mult interesul și curiozitatea cititorului: „Oare ziditorul a toată făptura n-a așezat câte o scânteie de viață și de simțire în fiecare

Scanned with OKEN Scanner

lucru, de la om până la firul de nisip?... De ce n-ar plânge florile sau nu s-ar bucura și ele cu lacrimi de rouă și de ce codrii nu s-ar tângui cu lacrimi de vânt? Și de ce n-ar geme râurile cu eterne suspinări de ape?"

Hogaș se manifestă ca un poet al naturii, ca un pictor, arhitect și povestitor, el divinizează natura, o vede ca un „templu" majestuos. Munții nu-i privește decât rar de jos, urcă pe culmi și admiră totul într-o desfășurare panoramică până în depărtări. Templului i se cântă o muzică potrivită: vânturi, furtuni cu acorduri tumultuoase.

Hogaș se distinge în creația sa prin energie și robustețe. Procedeele artistice folosite în descrierea naturii: exagerarea liniilor,, îngroșarea contururilor, utilizarea ritmurilor și cadențele muzicale, expunerea amplă și retorică contribuie la realizarea unor tablouri care se imprimă ușor în memorie. Toate acestea îl impun pe Hogaș ca pe un talentat cântăreț al munților Moldovei.

Hogaș a fost comparat cu Don Quijote, celebrul personaj creat de scriitorul spaniol Miguel de Cervantes Saavedra. G. Călinescu afirma: „Întâlnim mult și savuros donchijotism în opera lui Hogaș". Despre Hogaș, același critic scria: „În costum ridicul, călare pe Rosinanta lui ce se cheamă Pisicuța, însoțit de un tovarăș leneș, somnoros și mâncău, înveșmântat pe jumătate cetățean și pe jumătate militar (aceasta e Sancho Panza), el credea a vedea înaintea lui piedici nemaipomenite și plăceri refuzate muritorilor. Un simplu câine devine o „fiară îngrozitoare", de alți câini călătorii se apărau așezându-se spate în spate și mânuind ciomegele, ploșnițele sunt așa de fioros de multe, încât eroul ar trebui să aibă „o sută de unghii" spre a-și apăra părțile atacate, lupta dintre iapă și o muscă ia proporții epice (...)".

Scanned with OKEN Scanner

GEORGE TOPÎRCEANU
(1886–1937)

RAPSODII DE TOAMNĂ

I

A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor,
Şi-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

Cu acorduri lungi de liră
I-au răspuns fânețele.
Toate florile şoptiră,
Întorcându-şi fețele.

Un salcâm privi spre munte
Mândru ca o flamură.
Solzii frunzelor mărunte
S-au zburlit pe-o ramură.

Mai târziu, o coțofană
Fără ocupație
A adus o veste-n goană
Şi-a făcut senzație:

Cică-n munte, la povarnă,
Plopii şi răsurile
Spun că vine-un vânt de iarnă
Răscolind pădurile,

Şi-auzind din depărtare
Vocea lui tiranică,
Toții ciulinii pe cărare
Fug, cuprinşi de panică...

Zvonul prin livezi coboară.
Colo jos, pe mlaştină,
S-a-ntâlnit un pui de cioară
C-un bâtlan de baştină

Şi din treacăt îi aruncă
Altă veste stranie,
C-au pornit-o peste luncă
Frunzele-n bejanie!...

II

Într-o clipă, alarmate,
Ies din şanțuri vrăbiile.
Papura pe lac se zbate
Legănându-şi săbiile.

Un lăstun, în frac, apare
Sus pe-un vârf de trestie

Scanned with OKEN Scanner

Ca să ţie-o cuvântare
În această chestie.

Dar broscoii din răstoacă[1]
Îl insultă-n pauze
Şi din papură-l provoacă
Cu prelungi aplauze.

Lişiţele-ncep să strige
Ca de mama focului.
Cocostârci, pe catalige,
Vin la faţa locului.

Un ţânţar, nervos şi foarte
Slab de constituţie,
În zadar vrea să ia parte
Şi el la discuţie.

Când deodată un erete,
Poliţai din naştere,
Peste baltă şi boschete
Vine-n recunoaştere.

Cu poruncă de la centru
Contra vinovatului,
Ca să-l aresteze pentru
Siguranţa statului...

De emoţie, în surdină,
Sub un snop de bozie,
O păstaie de sulcină
A făcut explozie.

[1] Răstoacă – gârlă puţin adâncă.

III

Florile-n grădini s-agită.
Peste straturi, dalia,
Ca o doamnă din elită,
Îşi îndreaptă talia.

Trei petunii subţirele
Farmec dând regretelor,
Stau de vorbă între ele:
„Ce ne facem, fetelor?..."

Floarea-soarelui, bătrână,
De pe-acum se sperie
C-au să-i cadă în ţărână
Dinţii, de mizerie.

Şi cu galbena ei zdreanţă
Stă-n lumina matură,
Ca un talger de balanţă
Aplecat pe-o latură...

Între gâze, fără frică
Se re-ncep idilele.
Doar o gărgăriţă mică,
Blestemându-şi zilele,

Necăjită cere sfatul
Unei molii tinere,
Că i-a dispărut bărbatul
În costum de ginere.

Împrejur îi cântă-n şagă
Greierii din flaute.
Uf, ce lume, soro dragă!
Unde să-l mai caute?

Scanned with OKEN Scanner

L-a găsit sub trei grăunțe
Mort de inaniție.
Și-acum pleacă să anunțe
Cazul la poliție.

IV

Buruienile-ngrozite
De-așa vremi potrivnice,
Se vorbiră pe șoptite
Să se facă schivnice.

Și cum știe-o rugăciune
Doamna măsălariță,
Tot soborul îi propune
S-o aleagă stariță.

Numai colo sus, prin vie,
Rumenele lobode
Vor de-acuma-n văduvie
Să trăiască slobode.

Vezi! de-aceea, mătrăguna
A-nvățat un brusture
Să le spuie-n față una
Care să le usture!...

Jos, pe-un vârf de campanulă
Pururea-n vibrație,
Și-a oprit o libelulă
Zborul plin de grație.

Mic, cu solzi ca de balaur,
Trupu-i fin se clatină,
Juvaer de smalț și aur
Cu sclipiri de platină.

V

Dar deodată, pe coline
Scade animația...
De mirare parcă-și ține
Vântul respirația.

Zboară veşti contradictorii,
Se-ntretaie știrile...
Ce e?... Ce e? Spre podgorii
Toți întorc privirile.

Iat-o!... Sus în deal, la strungă,
Așternând pământului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vântului,

S-a ivit pe culme Toamna,
Zâna melopeelor[1],
Spaima florilor și Doamna
Curcubitaceelor...

Lung își flutură spre vale,
Ca-ntr-un nimb de glorie,
Peste șolduri triumfale
Haina iluzorie.

---

[1] Melopee – melodie tristă, melancolică.

Scanned with OKEN Scanner

Apoi pleacă mai departe
Pustiind cărările,
Cu alai de frunze moarte
Să colinde zările.
. . . . . .

Gâze, flori întârziate!
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Câte-o strofă lirică.

Dar când știu c-o să vă-nghețe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristețe
Iremediabilă...

BALADA UNUI GREIER MIC

Peste dealuri zgribulite,
Peste țarini, zdrențuite,
A venit așa, deodată,
Toamna cea întunecată.

Lungă, slabă și zăludă,
Botezând natura udă
C-un mănunchi de ciumafai[1]
Când se scutură de ciudă,
Împrejurul ei departe
Risipește-n evantai
Ploi mărunte,
Frunze moarte,
Stropi de tină,
Guturai...
Și cum vine de la munte,
Blestemând
Și lăcrimând,
Toți ciulinii de pe vale
Se pitesc prin văgăuni,
Iar măceșii de pe câmpuri
O întâmpină în cale
Cu grăbite plecăciuni...

Doar pe coastă, la urcuș,
Din căsuța lui de humă
A ieșit un greieruș,
Negru, mic, muiat în tuș
Și pe-aripi pudrat cu brumă.

– Cri-cri-cri
Toamnă gri,
Nu credeam c-o să mai vii
Înainte de Crăciun,
Că puteam și eu s-adun
O grăunță cât de mică,
Ca să nu cer împrumut
La vecina mea furnică,
Fi'ndcă nu-mi dă niciodată,
Și-apoi umple lumea toată
Că m-am dus și i-am cerut...

[1] Ciumafai (ciumăfaie) – plantă otrăvitoare cu țepi moi.

Scanned with OKEN Scanner

Dar de-acuș,
Zise el cu glas sfârșit
Ridicând un picioruș,
Dar de-acuș s-a isprăvit...

Cri-cri-cri
Toamnă gri,
Tare-s mic și necăjit!

AEROPLANUL

Spre apusul de jăratic
Cu livezi scăldate-n aur,
Trece-un nour singurațic
Alb și mare cât un taur.

Iar în urma lui s-abate,
Gata-gata să-l ajungă,
Un țânțar cu coada lungă
Și cu aripi nemișcate.

Crește-n asfințit pojarul,
Dealurile stau s-adoarmă.
Norul tace, dar țânțarul
Umple liniștea de larmă...

CÂȚI CA VOI!

Sus, pe gardul dinspre vie,
O găină cenușie
Și-un cocoș împintenat
S-au suit și stau la sfat:
– Ia te uită, mă rog ție,
Cât de sus ne-am înălțat!...
Și deodată, cu glas mare,
Începură amândoi
Să cotcodăcească-n soare:
– Nimeni nu mai e ca noi!...
– Nimeni nu mai e ca noi!...

Dar de sus, din corcoduș,
Pitulindu-se-ntre foi,
Mititel și jucăuș,
Le-a răspuns un pițigoi:
– Câți ca voi! Câți ca voi!...

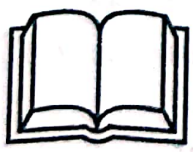

În cadrul operei lui George Topârceanu, baladele și rapsodiile – care au la bază un adânc filon popular, atât în privința conținutului cât și a versificației – au reprezentat un mod strălucit de a umaniza lumea plantelor și a gâzelor, luând parte la toate durerile lor. Poetul, neobosit observator al universului mărunt, este adânc mișcat de sosirea toameni, care aduce cu ea multe suferințe pentru viețuitoarele lipsite de hrană și ocrotire.

Scanned with OKEN Scanner

„Cri-cri-cri
Toamnă gri,
Nu credeam c-o să mai vii
Înainte de Crăciun,
Că puteam şi eu s-adun
O grăunţă cât de mică (...)
Dar de-acuş,
Zise el cu glas sfârşit
Ridicând un picioruş,
Dar de-acuş s-a isprăvit..."
(Balada unui greier mic)

Aceeaşi adâncă mâhnire, în faţa anotimpului ploios, plin de vitregii pentru cei mărunţi, se desprinde şi din finalul „Rapsodiilor de toamnă":

„Dar când ştiu c-o să vă-ngheţe
Iarna mizerabilă
Mă cuprinde o tristeţe
Iremediabilă".

Gâzele, florile, păsările din baladele şi rapsodiile lui Topârceanu se comportă precum oamenii. Ele formează o lume necăjită, lipsită de apărare pe care poetul o înconjoară cu o duioşie şi o înţelegere fără margini. Din acest punct de vedere este interesantă o paralelă între autorul „Baladelor vesele şi triste" şi cel al volumului „Din lumea celor care nu cuvântă" – Emil Gârleanu. Ambii, înzestraţi cu o deosebită sensibilitate sufletească au dat opere pe cât de diferite ca gen literar, pe atât de apropiate ca realizare artistică. G. Topârceanu nu este numai poetul amurgurilor reci ale toamnei, ci şi al zilelor însorite de primăvară când:

„După-atâta frig şi ceaţă
Iar s-arată soarele.
De-acum nu ne mai îngheaţă
Nasul şi picioarele!"
(Primăvara)

Multe dintre baladele şi rapsodiile scrise de G. Topârceanu au fost puse pe note rezultând cântece minunate.

Scanned with OKEN Scanner

EMIL GÂRLEANU
(1878–1914)

DIN LUMEA CELOR CARE NU CUVÂNTĂ

GÂNDĂCELUL

Cum venise pe lume, nici el nu-şi dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn şi parcă era de când pământul. Nu simţise nici durere, nici bucurie. Şi mult îşi muncise gândul: cum răsărise, şi-al cui era? Mic cât un fir de linte, mişca picioarușele fragede şi ocolea, pe de margini, frunzişoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieşi de sub umbra răcoroasă şi dădu buzna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc, şi îndrăzni: deschise ochişorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfârşit bine-bine şi privi în sus. Se făcuse parcă mai mititel decât fusese. Cu câtă strălucire, ce adânc şi albastru se dezvelea cerul! Şi ce minune! Cu ochişorii lui mărunţi, cât nişte fire de colb, îl cuprindea întreg. Şi ce întunecime, câtă umezeală sub frunzişoara lui. Ce căutase dânsul acolo? Iar din mijlocul tăriei albastre, un bulgăre de aur aprins aruncă văpăi.

Tresări. Era el altul? Picioruşele nu mai erau ale lui, de scânteiau aşa? Şi mai era îmbrăcat în aur! Căci şi trupşorul lui, pe care şi-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era o fărămiţă căzută de acolo, de sus, o fărămiţă de lumină închegată, rătăcită pe pământ? Şi, ca o adeverire, pe ţărâna neagră trupul arunca o lumină dulce. Ce se mai întreba! Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare!

Scanned with OKEN Scanner

Şi cum să ajungă? Privi în sus; şi atunci, deasupra căpşorului, zări lujerul unui crin ce se ridica aşa de înalt, că parcă floarea din vârf îşi deschisea paharul chiar dedesubtul bulgărului de aur să-i culeagă razele.

În mintea lui îşi înjgheabă planul. Să se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă, şi să meargă, până în vârf; şi de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură – sau o vedea el ce face.

Atunci se mişcă din nou şi, după ce trecu peste un grăunte de piatră cât un munte şi scoborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum, băiete! Mai întâi se rostogoli de pe tulpina lucie de câteva ori în ţărână. Văzând aşa, se ridică pe picioruşele dinapoi, şi fără să ştie pentru ce, cu cele dinainte îşi făcu, moşnegeşte cruce. Pe urmă încercă din nou, şi văzu că poate. Luciu i se păruse lujerul crinului, şi când colo avea atâtea adâncituri, atâtea ridicături: văi, dealuri. Dar ce mireasmă se revărsa de sus!...

Şi-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos şi-l prinse ameţeala. Privi în sus şi se cutremură. Ce – nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului! Puterile îi cam slăbiseră, dar nu se lăsa. Încă vreo câţiva paşi, şi ici, deasupra, parcă se întruchipa o frunzişoară lătăreaţă, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Şi iar purcese la drum; şi umblă, şi umblă, băiete; şi de-abia ajunse. Iar când a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Şi voinicul privi iar în sus. Privea în sus şi nu-şi credea ochilor: zile, săptămâni, luni avea de umblat. Şi cât era de hotărât şi de vânjos drumeţul, nu-şi putu opri un oftat.

– Uf! Că mult mai am de suit, Doamne!

SĂRĂCUŢUL

S-a iscat un vârtej ca din senin. S-a înşurubat în pământ, apoi a pornit-o, tehui, peste câmp, curţi şi livezi, luând cu el tot ce găsea mai uşor în cale. Şi dacă de pe jos fura flori, pene şi hârtii, de pe-o ramură lua un cărăbuş, un cărăbuş mititel, castaniu, cu aripile fragede, cu ochişorii ca două neghiniţe. Cărăbuş de primăvară. Când l-a luat vârtejul pe sus, şi-a strâns şi el picioruşele, şi-a văzut că poate zbura şi fără să dea din aripi.

Scanned with OKEN Scanner

Vârtejul şi-a făcut gustul, şi-n mijlocul unui drum de ţară, lângă o curte, s-a înţepenit o clipă ca un sfredel, apoi s-a topit deodată, lăsând tot ce luase, la pământ. Iar cărăbuşul căzu pe-o bucăţică de hârtie albă, şi rămase acolo, ameţit. Când s-a trezit, privi împrejur: un drum prăfuit, şi din capătul drumului, ţanţoş, cu pieptul în platoşă, cu pintenii arcuiţi, venea un cucoş. „Îi! Scap de unul şi dau peste altul, îşi zise cărăbuşul; ăsta mă-nghite!" Cucoşul s-a apropiat, s-a uitat cu un ochi la cărăbuş, şi-a trecut mândru înainte. „Am scăpat!" gândi cu bucurie cărăbuşul şi se întoarse să privească după cucoş. Atunci încremeni de spaimă. Din celălalt capăt al drumului sosea un curcan. Cărăbuşul se făcu mai mic decât era, ţinându-şi sufletul. „Acum chiar c-am păţit-o!" Când ajunse curcanul în dreptul cucoşului, se înroti, îşi roşi mărgelele şi îşi dădu capul pe spate; iar cucoşul scoase pieptul şi mai în afară, se înălţă în picioare, şi forfecă aripile de câteva ori în pământ: îşi dădeau binеţe. Cucoşul s-a dus, curcanul se feri parcă să nu calce cărăbuşul, când îl ajunse, şi acesta, bietul răsuflă: „Bine c-am avut noroc". Dar deodată, de după gard, sări, mare, cu coada rotundă cât soarele la răsărit, un păun. Pasărea se legănă o clipă, apoi, îşi strânse coada şi zbură în drum. „De ăsta nu mai scap!" crezu cărăbuşul. Păunul s-a oprit, l-a răsturnat cu ciocul pe spate, apoi iar l-a întors cum îl găsise, şi, lăsându-l, îşi văzu de drum. Cărăbuşului nu-i venea să-şi creadă ochilor că mai e în viaţă. Dar uite: colo e drumul, sub el hârtia, pe dreapta gardul – trăieşte. Ia să zboare acuma, cât putea mai repede de-acolo pe vreo creangă de copac. Să-şi încerce aripile. Şi le desfăcu. În clipa aceea un pui de sturz, mai mărişor ceva decât o nucă, zbură spre el. „Ei! de aşa păsări mici, mai de seama mea, mi-i drag şi mie", gândi cărăbuşul, pregătindu-se chiar să dea sturzului „ziua bună". Dar sturzul se lăsă lângă bucăţica de hârtie, deschise pliscul, apucă, cu lăcomie, cărăbuşul, şi hap! hap! – mai să se înece, îl înghiţi.

Sărăcuţul cărăbuş!

De pe gard, o vrabie, care văzuse multe în viaţa ei, îşi aşezase puişorii în rând, să privească, de cum zărise cărăbuşul jos. Şi acum îşi lua zborul într-alt loc, strigându-şi după dânsa odraslele, care duceau în minte o învăţătură mai mult.

Scanned with OKEN Scanner

CĂLĂTOARE

E călătoare! A ieşit din muşuroi furnica, şi-a pornit, cum face în fiecare dimineaţă, a pornit să vadă lumea... Ea ştia că ochii duc şi mintea întoarce; că văzând multe, ştii destule, şi ai de unde da la alţii. Şi ce fericire să călătoreşti dimineaţa, în revărsatul zorilor, când iarba e proaspătă sub rouă, aerul jilav de răcoare şi când, pe cer, se prelinge lumina ca o undă de aur. Ş-apoi dimineaţa priveşti altfel lumea, altfel o judeci; gândurile nu-ţi sunt spulberate, ci se limpezesc, ticnite, din prisos. De aceea furnica se scoală cu noaptea în cap şi porneşte la drum.

În dimineaţa aceasta, a luat-o spre răsărit. Încântată de frumuseţea soarelui, care se prevestea prin mănunchiurile lui de raze, totuşi avu puterea să se gândească drumeaţa, că, privind şi minunându-se numai, nu câştiga nimic. De aceea, îndată ce dădu, prin mirişte, de cizma unui vânător, îşi şi puse în gând să cerceteze, să cunoască mai bine făptura omenească, în apucăturile ei. Îndrăzneaţă şi destoinică, se ridică pe călcâiul pe care câteva fire de nisip se prinseră, apoi, cu iscusinţă, o luă încet, pe cusătura carâmbului, în sus. Călătoarea îşi dete toată silinţa să se urce mai repede pe cizmă, căci vederea ei îi amintea, cu groază, priveliştea pe care cizma unui alt vânător i-o dăduse într-o zi: trei tovarăşe din furnicar strivite, dintr-o dată, sub talpa grea a omului. „Ciudat – gândi furnica în sine – s-ar zice că numai pentru ca să facă rău îşi învelesc oamenii picioarele în pielea groasă a încălţămintelor." Şi tot gândind astfel, furnica ajunse la pânza îmbâcsită de praf a pantalonilor vânătorului, îi sui şi pe aceştia, în zig-zag, şi când dădu de cel dintâi buzunar al surtucului, se opri. Să se scoboare, să nu se scoboare-n el? Din cele ce învăţase dintr-atâtea călătorii, şi de la alţii, ştia că pe oameni, mai ales, cu greu îi poţi cunoaşte pe dinafară, iar în buzunarul unui om, îi povestise o bunică a ei că picase odată peste un pumn de ouă furate dintr-un furnicar; bunica dăduse de veste numaidecât, întreg neamul furnicesc venise şi, în vreme ce drumeţul dormea în iarbă, cât ai clipi, cărăbăniră toate ouăle ca pe-o pradă de război. Aşa, furnica îşi luă inima în dinţi şi, uşoară, se scoborî în buzunar. Scotoci încolo şi-ncoace; într-un colţ dădu peste câţiva bani de aramă. Îi pipăi, îi mirosi – întrebuinţare nu le putu găsi!

Scanned with OKEN Scanner

„Ce-o fi făcând oamenii cu lucruri care, cât se vede, nu le aduc nici un folos?" judecă ea. Porni mai departe. Mai în sus, alt buzunar, hai și-acolo! De-abia se scoborî însă, și repede, căută să fugă înapoi. Buzunarul, îmbâcsit cu foi de tutun, o ameţise. „Iată ce fel de buruieni știu culege oamenii!" își zise, dezgustată, furnica. N-avea noroc! O luă mai sus; se urcă până după gâtul vânătorului, acesta ridică tocmai atunci mâna. Ispititoare, veni sprintenă, pe mânecă, până lângă pumnul încleștat pe gâtul unei puști. Și cum căta ce anume vrea să facă omul cu lucrul cela ce-l ținea în mâni, cât ai clipi, prinse drept înainte zborul unei prepelițe. În vremea aceasta o bubuitură groaznică răsună, și-un nor de fum învălui furnica în ceață, în mirosul lui pipărat și acru. Vânătorul alergă, și, mai dincolo, ridică prepelița moartă și-o puse în tolbă. Furnica, îngrozită, o luă la fugă pe mânecă în sus, apoi, de cealaltă parte pe care se urcase, se scoborî pe haină. Ca să ajungă jos trebuia să treacă peste tolbă. Păși iute peste geanta de la șoldul vânătorului și, la marginea ei, îi mai veni sufletul la loc. Tocmai atunci ochii furnicii zăriră o bucățică de pâine ce rămăsese prinsă în rețea. Oricât era de grăbită, lucrul găsit știa că nu se lasă-n drum; mai ales merindele: „Bine că m-am ales măcar cu ceva", își spuse în gând, și se grăbi să culeagă fărâmitura. Dar cum o apucă, îndată o și lăsă la loc; fărâmitura era udă de sângele paserii. „Brr! Va să zică ista e omul!" gândi furnica: și repede-repede-repede o luă pe cizmă în jos. Se scoborî pe un fir de iarbă și își scăldă cu mulțumire trupul într-o picătură de rouă.

CÂNTĂREȚUL

E de neam! Între toate lighioanele lumii, gândește el, nu era alta care să aibă strămoși mai aleși și mai de viță. Pământul era o nimica toată, un boț de lumină ce orbecăia făr' de nici un căpătâi, prin văzduh, când neamul lor greieresc își ridică osanale lui însuși, sub frunzele uriașe din care astăzi nici măcar urme n-au rămas. Ei biruiseră vremea – dăinuiau stăpâni în lung și-n lat, ca și pe atunci. Chiar un străbunic al lui, cu mii de ani înainte, fusese cântăreț în cuptorul brutăriei lui Por-Împărat. Și, astea nu erau vorbe de ici, de colo, ci le povesteau bătrânii în toate

Scanned with OKEN Scanner

mințile lor și ei, firește, de la alți bătrâni pricepuți le auziră: căci doar așa rămân poveștile pe lume.

Toate gândurile aceste năvăliseră greierului în cap într-o seară, când nu putea ațipi din pricina unei privighetori care-i împuiase capul cu cântecele ei, de sus, din copacul sub care dânsul se odihnea. „Mă rog, n-aș putea-o vedea și eu pe dihania asta? Ce neam așa de obraznic să fie?" se întreba greierul. Și cum numai de întrebat se putea întreba singur, ca să afle și-un răspuns, își puse în minte să iscodească pe o lăcustă, deși numai la gândul că avea să vorbească unei obrăznicături care îndrăznise să se întreacă din sărit cu el îl apucau furiile. O căută și n-o găsi. „Firește, gândi greierul, lăcustă și să stea acasă – dracul a mai văzut!" Și cum luna se ascunsese într-un nor, rugă pe un licurici să-i lumîneze calea. Și, așa, se întoarse.

Toată nopticica nu închise ochii. Privighetoarea își făcuse de cap. Îl mai mângâie însă pe greier iubirea și laudele pe care o mulțime de vaca-domnului – gângăniile cele roșii stropite cu negru – i-o arătau. Lasă că-l căinau că nu putuse dormi, dar din semnele lor, greierul înțelese că și ele erau mirate de îndrăzneala unei paseri venetice care tulbura liniștea băștinașilor de neam. Greierului i se umfla inima în piept de mândrie, și, în zori de zi, li se închină cu plecăciune, poftindu-le, în juru-i, să-l asculte. Și cu toată oboseala, greierul le cântă, în cinstea lor, un imn al dimineței. Iar vacile-domnului îl rugau să nu mai contenească, fiindcă ele altceva n-aveau de făcut, decât să-l asculte.

Și le-a cântat greierul până ce soarele s-a ridicat de câteva suliți pe cer. Iar încălzindu-se grozav, cântărețul se rugă de iertare, să ațipească puțin. Și se adăposti sub frunza unei rochița rândunicii, iar vacile-domnului se sfătuiră, se ridicară pe firicele de iarbă dimprejurul culcușului cinstitului cântăreț și, legănându-se ușor, începură să-i facă vânt, să doarmă în răcoare, cum se și cuvenea unui mândru crai ce era.

Scanned with OKEN Scanner

HOINAR

O clipă ţinu noaptea, cât ţin nopţile de vară, când întunericul e numai o strângere de aripi a luminii. Şi totuşi, îndată ce se trezi fluturul, în răcoarea umedă a dimineţii, i se păru că dormise de când lumea; de aceea zise în sine, bănuind:

„Ce Dumnezeu răsare soarele atât de târziu?"

Dar ca şi cum Dumnezeu i-ar fi făcut pe voie, deodată se resfiră din înalt mănunchiul strălucitor al razelor de soare, şi peste câmpie năvăli un văl de aur. Fluturul îşi pipăi de câteva ori aripile şi, din vârful galben al tulpinii de *lumânărică,* unde poposise de cu seară, îşi luă zglobiu, zborul. Fiindcă nu fusese de mult pe la târg, o luă într-acolo.

Curând zări o grădină cu fel de fel de flori. Trecu pârleazul şi, mehenghi, se furişă întâi pe la ferestrele casei. Perdelele erau încă lăsate. Ce să vadă? Nimic! În schimb, de jur împrejurul privazurilor, cununi de *zorele* se împleteau cu florile deschise, fragede, liliachii bătând în albastru, sinilii bătând în roz, acoperite de rouă, ca de nişte nestemate. „Fragede flori", gândi fluturaşul, şi bătându-şi aripile albastre stropite cu aur, le sărută pe rând. „Aici o să stau astăzi pe vremea arşiţii", gândea ştrengarul. Dar tot privind la ele găsi zorelelor o scădere; prea îşi schimbau faţa: dimineaţa într-un fel, la amiază într-un fel, iar seara se-nchideau morocănoase. „Nu-s statornice" adăugă craiul, şi plecă mai departe. Cum zbura aşa, deasupra straturilor, mirosul rozetei îi umezi sufletul. Repede se scoborî de se aşeză pe o tulpină de rozetă. Şi cum rămăsese pierdut, răsuflând mireasma îmbătătoare, se gândea: „Nu e floare mai fermecătoare ca *rozeta,* degeaba! În mireasma ei să mori şi mori fericit". Cine-l pusese! Mâhnit, îşi mai schimbă din păreri: „Într-adevăr, îmbătător miros, dar de ce oare firea nu îmbină niciodată toate însuşirile la un loc? Poftim, priveşte, cine împrăştie o asemenea mireasmă! Ce flori mărunţele, pipernicite, aproape verzi ca şi frunzele". Şi fiindcă în clipa aceea veni până la el adierea unor *crini* urmă: „Ce are a face rozeta cu crinii, cu crinii albi ca spuma laptelui!" Fără să stea în cumpănă îşi făcu vânt spre lujerul înalt, subţire şi mândru al unui crin întârziat. Aşezându-se în potirul parfumat, alb ca zăpada, berbantul îşi destinse aripile puţin, să se odihnească, dar băgă de seamă că se umpluse de praful galben al floarei şi se necăji: „Foarte mulţumesc de

Scanned with OKEN Scanner

gazdă, dacă e vorbă să ies mânjit!... Şi unde mai pui că aici stai ca într-o mânăstire". Se înălţă în aer. Se încălzise grozav. „Parcă e mai cald ca la câmp", gândi sprinţarul. În vremea aceasta, ochii lui zăriră, aşa, ca o şuviţă de sânge. Era un strat de garoafe. „Hai într-acolo"; întinse aripile, lovi de câteva ori aerul şi se lăsă, uşor ca un fulg, deasupra unei *garoafe* bătute, creaţă şi îmbălsămată. „Uite-o floare care nu-i năzuroasă, îşi zise; o găseşti pretutindeni; şi cu toate astea ar avea dreptul să fie mândră cu faţa ei îmbujorată. Da, garoafa într-adevăr mi-i dragă". Şi stătea hoinarul, tolănit pe frunzişoarele moi, ca un paşă, când parcă îl ameţi ceva. „Ce să fie? A! Mirosul garoafei. Uite asta, cugeta craiul, asta nu-mi place la garoafă. Nu putea, adică, să aibă un miros al ei, numai al ei? Trebuia să împrumute mirosul pipărat de cuişoare? Pfui!" Zglobiu, îşi văzu de drum, aiurea, strănutând... Şi ziua trecea, şi rătăcitorul zbura mereu, mereu, fără astâmpăr. „Uite colo un lăvicer de *nu-mă-uita*. Fiindcă-s albastre ca şi mine, s-or fi crezând, mă rog, lucru mare"; atingându-le dispreţuitor cu vârful aripei, le lăsă în urmă. „Ce mai straturi de *ochiul boului!* Sunt prea din topor – băgă de seamă curtezanul. Ce e floare trebuie să aibă ceva care s-o înrudească de aproape cu cerul, cu aerul... sau cu mine". Îngâmfat, se împiedică de-o *gura leului:* „Mersi, de-alde dumneata găsesc şi în câmp, la ţară". „Ei, cu *micşunica* se schimbă vorba – adeveri şiretul – asta da". Şi se lăsă elegant, în roate, deasupra floarei cuminţi. Îşi strânse aripile una, îşi răsuci mustaţa, făcu ochii mici; micşunica rămase liniştită; gazdă bună, dar nu sprinţară. Flăcăul se necăji: „Ho! băbătie, prea te crezi! Eu n-am venit să dorm". Şi fugi, râzând. *Mărgăritărelele* nu le prea suferi, zbură pe deasupra lor, numai să le facă în necaz; întrucât priveşte *barba împăratului,* îi venea rău numai când se gândea la numele ei... Ziua trecea, soarele scăpăta, se mai răcorise. O luă înspre *gherghine.* Cocoţate, sus, pe tulpinile lor, gherghinele îl priveau nepricepute. „Înalte şi proaste", zise pierde-vară, şi, înălţându-se, sus, căuta cu ochii *trandafirii.* Îi zări. Se scoborî încet, curtenitor, se închină în faţa fiecăruia. „Flori de paradis, flori măiestre, flori...", dar cum se întorcea, în dreapta şi-n stânga, complimentând, aripa i se zgârie de-un ghimpe. Craidonul o şterse repede, fără să se mai uite înapoi... trecu pe lângă *lalele* fără să le privească, dar în drum făcu cu ochiul *rochiţii rândunicii,* o veche prinţesă, şi spuse o vorbă proastă unui *stânjenel* scuturat, îmbătrânit, ce i se ţinea în cale. *Zarnacadelelor* le rămăsese doar

Scanned with OKEN Scanner

tulpinile; liliacului, frunzele. Mai departe, mai departe. Din zbor fură o sărutare unei *cicori*, rătăcită pe acolo cine știe cum. Și cicoarea îi aduse aminte de câmp. „Tot mai frumos e câmpul... dar nu-i vorbă, și-n grădină!..." Și parcă departe, într-un colț, zări o floare, învoaltă, necunoscută. Grăbi, dar deodată începu să orbecăiască. Nici nu băgase de seamă că se întunecase. Nu mai vedea nimic. Îl apucase noaptea pe drum. Neputând să mai zboare, se lăsă la întâmplare, pe-un spin uscat, să aștepte zorii, suspinând nemulțumit:

„Ce Dumnezeu se-nnoptează așa devreme!"

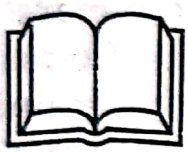

Emil Gârleanu a scris povestiri cu aspecte sumbre din lumea satului său, imaginând cu duioșie și umor universul vietăților mărunte – „Din lumea celor care nu cuvântă". În viziunea autorului, necuvântătoarele sunt mânate de viață, de nemărginite dorințe sau pândite de un destin necruțător, ca și ființele umane. Personificarea acestora („Cântărețul", „Hoinarul") dă o anumită trăire, vitalitate scenelor de dialog, încât se creează senzația că ele însele vorbesc și se comportă ca oamenii. „Un gândac nu-și propune decât un singur țel, să se înalțe până la soare. În mintea lui își încheagă planul. Să se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă și să meargă până la vârf; și de acolo la bulgărul de aur din care credea că se desfăcuse: o săritură, sau o vedea el ce o face". („Gândăcelul")

Dorința necuvântătoarelor de a cunoaște se situează în unele cazuri în prim plan. Furnica, de exemplu, se încumetă să îl cerceteze pe un vânător întâlnit întâmplător în cale, cu gândul de a cunoaște mai bine făptura omenească, dar în ultimă instanță este mâhnită. După ce l-a cotrobăit peste tot, a dat peste o fărâmă de pâine și s-a gândit să o culeagă: „dar cum o apucă, îndată o și lăsă la loc; fărâmitura era udă de sângele păsării", împușcată de vânător cu puțin înainte. „«Bârr! Va să zică ista e omul», gândi furnica și repede-repede-repede o luă pe cizmă în jos".

Scanned with OKEN Scanner

DIMITRIE BOLINTINEANU
(1819–1872)

CEA DE PE URMĂ NOAPTE A LUI MIHAI CEL MARE

Ca un glob de aur luna strălucea
Şi pe-o vale verde oştile dormea;
Dar pe-un vârf de munte stă Mihai la masă
Şi pe dalba-i mână fruntea lui se lasă;
Stă în capul mesei între căpitani
Şi recheamă dulce tinerii săi ani.
Viaţa noastră trece ca suava rouă
Când speranţa dulce ne surâde nouă.
Astfel astă dată viaţa lor cura[1];
Cugetele triste nu-i mai tulbura;
Luna varsă raze dulci şi argintoase,
Austrul le suflă coamele pletoase;
Căpitanii toarnă prin pahare vin
Şi în sănătatea lui Mihai închin.
Dar Mihai se scoală şi le mulţumeşte
Şi, luând paharul, astfel le vorbeşte:
– Nu vă urez viaţă, căpitanii mei!
Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei!

[1] Cura (a) – a curge.

Scanned with OKEN Scanner

Ce e viața noastră, în sclavie oare?
Noapte fără stele, ziuă fără soare.
Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor
Merită să-l poarte spre rușinea lor!
Sufletul lor nu e mai presus de fierul.
Ce le-ncinge brațul, iau de martor cerul!
Dar românul nu va[1] câmpuri fără flori,
Zile lungi și triste fără sărbători.
Astfel e vulturul ce pe piscuri zboară:
Aripile taie-i, că ar vrea să moară!
Astfel e românul și român sunt eu
Și sub jugul barbar nu plec capul meu[2].

PREDA BUZESCU

De trei zile lupta n-a mai încetat,
Și tătarul pare c-a înaintat.
Dar Buzescu Preda vede cu durere
Floarea României ce pe vale piere.
Trece înainte pe un cal în joc
Ce vărsa din ochii-i flacăre de foc;
Strigă cu tărie cetelor zdrobite
Ce la glasu-i mândru se întorc uimite.
Iată că nepotul hanului tătar
Trece pe-un sălbatec, ager armăsar:

[1] Va – vrea.

[2] Această legendă istorică, scrisă la Paris în 1846, a inspirat un tablou pictorului Theodor Aman. Cum menționează o notă din ed. 1865. Mihai Viteazul „fuse eroul ce poetul Dim. Bolintineanu cântă mai cu simpatie". Ca ministru al instrucțiunii și cultelor, poetul a cerut și a obținut de la Adunare un credit pentru ridicarea la București a unei statui a voievodului și pentru aducerea acestuia de la Mănăstirea Dealul în Capitală. Succesorii lui Bolintineanu la minister nu i-au realizat proiectul decât parțial și cu întârziere. Statuia lui Mihai Viteazul a fost dezvelită în Piața Universității abia în 1874.

Scanned with OKEN Scanner

Unde se arată pe întinsa vale,
Prin oștirea noastră își deschide cale.
Iar Buzescu Preda, cum îl întâlni,
Îi eși-nainte și-astfel îi vorbi:
– Dacă nu ți-e frică și-ai credință-n tine,
O, tătare! vino să te bați cu mine!

Ei descălecară atunci amândoi,
Și se iau la luptă ca doi juni eroi,
Ochii tuturora cată cu mirare
La Buzescu Preda și tătarul mare.
Ei se bat la raza stelei cei de foc,
Flacările-i albe pe-a lor zale joc.
Vântul răcorește fruntea lor udată,
Și mânia dulce sufletul le-mbată.
Ei se bat în spade – spadele se frâng;
Și se iau la brațe – se smucesc, se strâng;
Când tătarul scoate o secure mică
Și lovind pe Preda pavăza îi strică;
Dar el cu măciuca astfel îl lovi,
Încât de o dată căzu și muri.
Iar după aceasta, oastea românească
Pleacă și învinge hoarda tătărească.[1]

[1] Lupta evocată a avut loc în ziua de 16 ianuarie 1595, la Stănești, lângă Giurgiu: „Buzeștii, mai căpătând ajutor de oaste de la Mihai, le ieșiră în întâmpinare (tătarilor) și se loviră de față, duminică 16 ianuarie (stil nou), dând vitejește într-înșii, îi biruiră și pe mulți așternură la pământ, îi prind sau se predau ei înșiși; o parte numai scăpă cu fuga spre hanul; însuși nepotul hanului pieri în această luptă" (N. Bălcescu, Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul). Preda Buzescu și frații săi Radu și Stroe au fost bravi comandanți de oști ai lui Mihai Viteazul.

Scanned with OKEN Scanner

MUMA LUI ȘTEFAN CEL MARE

I

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n vale un râu mititel,
Plânge și suspină tânăra domniță
Dulce și suavă ca o garofiță,
Căci în bătălie soțul ei dorit
A plecat cu oastea și n-a mai venit.
Ochii săi albaștri ard în lacrimele
Cum lucesc în rouă două viorele;
Buclele-i de aur cad pe albu-i sân,
Rozele și crinii pe față-i se-ngân.
Însă doamna soacră lângă ea veghează
Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

II

Un orologiu sună noaptea jumătate,
În castel în poartă oare cine bate.
– Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit;
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă astă dată:
Mica mea oștire fuge sfărâmată.
Dar deschideți poarta... Turcii mă-ncongior...
Vântul suflă rece... rănile mă dor!
Tânăra domniță la fereastră sare.
– Ce faci tu, copilă? zice doamna mare
Apoi ea la poartă atunci a ieșit
Și-n tăcerea nopții astfel i-a vorbit:
– Ce spui tu, streine? Ștefan e departe;
Brațul său prin taberi mii de morți împarte,
Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu;

Scanned with OKEN Scanner

De eşti tu acela, nu-ţi sunt mumă eu!
Însă dacă cerul, vrând să-ngreuieze
Anii vieţei mele şi să mă-ntristeze,
Nobilul său suflet astfel l-a schimbat,
Dacă tu eşti Ştefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruinţă
Nu poţi ca să intri cu a mea voinţă.
Du-te la oştire! pentru ţară mori!
Şi-ţi va fi mormântul coronat cu flori!

III

Ştefan se întoarce şi din cornu-i sună,
Oastea lui zdrobită de prin văi adună.
Lupta iar începe... duşmanii zdrobiţi
Cad ca nişte spice, de securi loviţi.[1]

MIRCEA CEL MARE ŞI SOLII

Într-o sală-ntinsă printre căpitani,
Stă pe tronu-i Mircea încărcat de ani.

Astfel printre trestii tinere-nverzite
Un stejar întinde braţe vestejite,

Astfel după dealuri verzi şi numai flori,
Stă bătrânul munte albit de ninsori.

[1] Împrejurarea este povestită în a patra legendă din *O samă de cuvinte* de Ion Neculce: „Ştefan-Vodă cel Bun, bătându-l turcii la Războieni, au mărsu să intre în Cetatea Neamţului. Şi fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să intre şi i-au dzis că pasirea în cuibul său nu piere. Ce să ducă în sus, să strângă oaste, că izbânda va fi a lui. Şi aşe pe cuvântul mâne-sa, s-au dus în sus şi au strâns oaste".

Scanned with OKEN Scanner

Curtea este plină, țara în mișcare:
Soli trimiși de Poartă vin la adunare.

Toți stau jos, mic, mare, tânăr și bătrân...
Era nobil omul când era român.

Solii dau firmanul, Mircea îl citește,
Apoi, cu mărire, astfel le vorbește:

– Padișahul vostru, nu mă îndoiesc,
Va să facă un pământ turcesc:

Pacea ce-mi propune este o sclavie
Până ce românul să se bată știe!

La aceste vorbe sala-a răsunat;
Dar un sol îndată vorba a luat:

– Tu, ce într-această nație creștină
Strălucești ca ziua într-a ta lumină,

Tu, o, doamne, cărui patru țări se-nchin,
Allah să te ție, dar ești un hain!

În murmură surdă vorbele-i se-neacă;
Cavalerii trage spadele din teacă.

Mircea se-ndreptează iute către ei:
– Respectați solia, căpitanii mei!

Apoi către solii Porții el vorbește:
– Voi prin cari șahul astăzi mă cinstește!

Mircea se înclină de ani obosit,
Însă al său suflet nu e-mbătrânit;

Scanned with OKEN Scanner

Ochii săi sub gene albe și stufoase
Cu greu mai îndreaptă săgeți veninoase;

Dar cu toate astea fieru-i va lovi,
Ș-albele lui gene încă n-or clipi.

Cela ce se bate pentru a lui țară
Sufletu-i e focul soarelui de vară.

– Mergeți la sultanul care v-a trimis,
Ș-orice drum de pace spuneți că e-nchis!

Apoi către curte domnul se îndreaptă.
– Fericirea țării de la noi s-așteaptă.

De deșarte vise să nu ne-nșelăm:
Moarte și sclavie la străini aflăm.

Viitor de aur țara noastră are,
Și prevăz prin secoli a ei înălțare.

Însă mai-nainte trebuie să știm
Pentru ea cu toții martiri să murim!

Căci fără aceasta lanțul ne va strânge
Și nu vom ști încă nici chiar a ne plânge!

DANIEL SIHASTRU

Sub o râpă stearpă, pe un râu în spume,
Unde un sihastru a fugit de lume,
Cu vărsarea serii un strein sosi.
– Ștefan al Moldovei vine a-ți vorbi!
– Ștefan al Moldovei, Daniel îi spune,

Scanned with OKEN Scanner

Să aştepte-afară! sunt în rugăciune.
– Bunule părinte! sunt rănit şi-nvins;
Însuşi a mea mumă astăzi m-a respins!
Viu să-ţi cer povaţă dacă nu-i mai bine
Turcilor Moldova d-astăzi să se-nchine?
Daniel Sihastru domnului a zis:
– Mă înşeală-auzul ori eu am un vis?
Capul ce se pleacă paloşul nu-l taie;
Dar cu umilinţă lanţu-l încovoaie!
Ce e oare traiul, dacă e robit?
Sărbătoare-n care nimeni n-a zâmbit?
Viaţa şi robia nu pot sta-mpreună,
Nu e totodată pace şi furtună.
Doamne! tu ai dreptul a schimba-n mormânturi,
Pentru neatârnare, oameni şi pământuri;
Dar nu ai p-acela ca să-i umileşti!
Poţi ca să îi sfarămi; dar nu să-i robeşti!
Dacă mâna-ţi slabă sceptrul ţi-o apasă,
Altuia mai harnic locul tău îl lasă!
Căci mai bine este supus lăudat,
Decât cu ruşine domn şi atârnat!
Dupe-aceste vorbe, Ştefan strânge-oştire
Şi-nvingând păgânii, nalţă-o monastire.

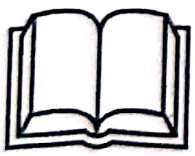

Dimitrie Bolintineanu a fost atras de trecutul istoric al neamului, de vitejia şi eroismul poporului nostru în lupta pentru păstrarea fiinţei naţionale. Participant la revoluţia din 1848, fost ministru în timpul domniei lui Cuza, Dimitrie Bolintineanu a scris opere lirice de orientare romantică, prin care a celebrat libertatea şi patriotismul poporului român.

Inspirându-se din faptele glorioase ale înaintaşilor, a cultivat meditaţia, a creat balade, satire politice, numeroase legende istorice,

Scanned with OKEN Scanner

drame, însemnări de călătorie și monografii istorice. În „Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare" se profilează figura legendară a domnitorului erou care sfidează moartea în numele idealului de libertate: „Ce e viața noastră în sclavie oare? / Noapte fără stele, ziuă fără soare / Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor / Merită să-l poarte spre rușinea lor".

În aceeași ipostază este înfățișat și Mircea cel Mare, voievodul încărcat de ani și izbânzi. În „Mircea cel Mare și solii", Bolintineanu își exprimă cu demnitate crezul nestrămutat în viitorul patriei sale: „Viitor de aur țara noastră are, / Și prevăz prin secoli a ei înălțare / Însă mai 'nainte trebuie să știm / Pentru ca cu toții martiri să murim". Ca și alți scriitori români, Bolintineanu glorifică eroismul ostașilor pe câmpul de luptă, evidențiind trăsăturile puternice de caracter ale acestora, care preferau mai bine să moară decât să plece capul sub jugul barbar: „Așa e românul și român sunt eu / Și sub jugul barbar nu plec capul meu".

Scanned with OKEN Scanner

JEAN BART
(1874–1933)

DUPĂ FURTUNĂ
(fragment)

RĂTĂCIT

Era pe la amiază; o liniște adâncă stăpânea satul tăcut și uitat printre mlaștinile acoperite de stuf auriu. Colibele sărăcăcioase ale pescarilor, înșirate la rând, acopereau limba de pământ prelungită de la gura Sf. Gheorghe până departe spre larg, unde se pierdea dunga albicioasă a Dunării în nemărginirea albastră a mării.

Departe, tocmai în coada satului, era coliba lui Moș Simion; tupilată sub acoperișu-i țuguiat de papură, mai pustie acum decât întotdeauna.

De o săptămână și mai bine, de când moșneagul își îngropase singurul fecior pe care-l avusese, ușa colibei n-a mai fost deschisă. Tot timpul umblase bătrânul așa, rătăcit prin vecini și pe la cârciume, ca să-și mai înece amărăciunea care-i umplea inima și să uite jalea ce-i chinuia mintea.

Mereu repeta deznădăjduit: *„La ce bun rămășița asta de zile care mi-a lăsat-o Dumnezeu!"*

Grecul, care avea pescăria în arendă, l-a iertat câteva zile, pe urmă i-a cerut să-și urmeze meseria că altfel nu-i mai dă făină. Bătrânul s-a întors iar la barca lui, rămasă părăsită pe mal, în bătătura colibei.

Ce era de făcut! Trebuia să se hrănească cât mai avea de trăit...

Scanned with OKEN Scanner

După ce și-a cercetat barca, a dat-o la apă, i-a potrivit catargul și apucând amândouă lopețile a plecat oftând din adâncul inimii – de mult timp nu mai plecase bătrânul așa singur la pescuit.

O adiere dulce de vânt, care venea dinspre largul mării, răcorea fruntea pescarului și se juca nebunatic printre suvițele lui de păr cărunt. Și suflarea aceea ușoară de vânt înviora fața străvezie a mării, tăiată de urmele bărcilor mici, negre, cu pânzele umflate, ca niște păsări cu aripile întinse, cari zburau la larg, departe, spre locul de pescuit, cale de opt mile de la mal.

Întrecându-se în goană, tot câte trei pescari în fiecare barcă, treceau unii pe lângă alții, vorbind și cântând în gura mare; iar vântul culegea sunetele glasurilor, ducându-le înainte, până în golful nesfârșit al depărtării.

– *Greu, greu de tot singur, Moș Simioane,* îi strigă unul din fundul bărcii, noroc bun!

– *Să dea Dumnezeu,* îi răspunse cu jumătate de glas bătrânul, care sta pierdut pe gânduri, strângând cu amândouă mâinile lopata care o ținea drept cârmă.

Ajunsese aproape de locul unde erau înșirate cârligele pentru nisetri și moruni, când a prins el de veste că dinspre asfințit se înălțase un nouraș alburiu, arcuit pe bolta limpede, albastră a cerului.

Vântul își schimbase repede direcția și sufla acum dinspre coastă din ce în ce mai însuflețit. Cunoștea el semnele acele; era un grăunte de furtună, care se apropia văzând cu ochii. Celelalte bărci se depărtaseră de mult, gonind spre țărm.

Bătrânul, văzând bine că nu mai este chip să meargă drept împotriva vântului, care se întărea mereu, suflând dinspre uscat, trecu ușor colțul pânzei în celălalt bord al bărcii.

Și pânza se umflă zbătându-se, ca însuflețită, sub loviturile vântului, pe când barca aplecată pe o coastă zbura ca săgeata.

Pe sus, venea tot mereu norul acela; mai aproape, tot mai aproape, până se sparse, cu ropot, într-o ploaie repede și deasă. Picăturile mari și reci, după ce-l orbeau biciuindu-i fața, se scurgeau în barba încâlcită a moșneagului.

Scanned with OKEN Scanner

Marea, răzvrătită repede, își începuse jocul ei neastâmpărat. Și barca mică, ușoară ca o bucată de plută, aici se ridică în sus pe creasta albă de spumă a unui val, aici alunecă în jos, afundându-se ca într-o prăpastie.

Bătrânul sta liniștit, cu mâinile încleștate pe lopata cu care ținea cârma, *guvernând la val* cu ochii țintă înainte, întâmpinând valurile și potrivind mersul zbuciumat al bărcii.

Pânza se zbătea prinsă de catargul îndoit sub vânt; nu s-auzi decât o trosnitură seacă și catargul se frânse în două. Pânza, nemaiținându-se, căzu jos tremurând și prăvălind barca pe o coastă. O înjurătură scăpă, printre dinți, bătrânului. Într-o clipă își smulse cuțitul de la brâu și tăie sfoara care ținea colțul pânzei. Pânza rămase liberă, o și smuci vântul repezind-o în goana lui nebună: barca se îndreptă iarăși la loc.

Atunci, el apucă amândouă lopețile și începu să tragă cu toată puterea; dar îi era zadarnică încercarea, căci nu putea înainta împotriva vântului, care-l târa înapoi spre larg.

Scrâșnind, turbat de necaz, se lupta încăpățânat moșneagul, trăgând din răsputeri, și încordându-și brațele lui noduroase își lăsă pe lopeți toată greutatea trupului său gârbovit.

În fierbințeala luptei un gând dureros îi scăpără prin minte: „Unde-i fecioru-său acum, să-i dea ajutor cu brațele lui vânjoase!"

...Și în lupta asta așa de nepotrivită, marea parcă anume bătându-și joc de slăbiciunea lui îl amețea aruncându-i în obraz stropii valurilor, care fierbeau clocotind în juru-i.

Capul bătrânului ardea în flăcări. Ca să-și mai răcorească fruntea acoperită de sudoare, își trase căciula pe ceafă, dar vântul care sufla mânios i-o smulse într-o clipă, aruncând-o în jocul valurilor.

Zăpăcit de ropotul vijeliei, pierduse din vedere țărmul către care trebuia să meargă.

Și acum, cu puterile sleite, se oprise desperat în loc; cu capul gol, cu părul în vânt, căuta cu groază în juru-i, să poată zări în vreo parte dunga țărmului înnegrind orizontul.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, nimic... nimic pe toată întinderea pustie a apei albastre-sinilii, pătată numai de umbra norilor cari alergau nebuni pe bolta sură a cerului. Nu mai putea şti încotro era uscatul.

Ce era de făcut?... Rămas jucăria valurilor, la voia întâmplării, privea aiurit departe, tocmai în fundul nedesluşit al zării, acolo unde bolta cerească se sprijină pe vârfurile albe ale valurilor.

Vântul îşi înmuiase suflarea. Se mai linişti, încălzit de speranţa că vreun vapor, care trece pe aproape, l-ar putea zări. Îşi scoase haina încet şi o prinse ca semnal de catargul pe jumătate mort.

Istovit de oboseală, se lăsă în fundul bărcii, moale ca ceara, şi chinuit amar de lupta gândurilor ce se încinsese în mintea lui turburată.

Un cârd de goëlanzi, plutind prin spaţiu, se rotea ţinându-se mereu deasupra bărcii rătăcitoare.

Ce nesuferite sunt aceste păsări de pradă, când aruncă în singurătatea mării ţipetele lor sălbatice ca nişte râsete înfiorător de batjocoritoare!

Şi bătrânul, cu ochii ţintă, urmărindu-le zborul, îşi încreţea fruntea vrând să-şi alunge din faţă o imagine urâtă, rămasă de demult în mintea lui. Dar nu putea să scape, imaginea îl chinuia răsărindu-i din ce în ce mai limpede şi mai vie.

De atâta vreme, şi ce bine îşi aduce aminte de cadavrul pe care l-a întâlnit plutind printre valuri, sfâşiat de goëlanzii care se zbăteau în jurul lui cu aripile întinse, cu ciocurile deschise ameninţătoare... Dacă ar pieri de sete şi foame ar ajunge şi el tot aşa... şi bătrânul se înfioră tresărind ca dintr-un vis urât.

Umbrele serii începuse a împânzi orizontul cernit, vântul căzuse cu totul; numai valurile mari, greoaie, se mai legănau încă în liniştea largului mării.

Îşi simţea limba uscată în gură şi buzele îi ardeau ca focul, începuse setea să-l chinuiască. Se culcă pe pântece muindu-şi buzele în apa de ploaie strânsă în colţul bărcii; dar se ridică îndată ştergându-se repede cu mâneca de la cămaşă; apa de ploaie era amestecată cu stropi de apă sărată a valurilor.

Se lungi pe fundul bărcii, cu faţa în sus, cu pumnii sub cap, cercând să-şi potolească gândurile.

Scanned with OKEN Scanner

Într-un târziu, închise ochii, voind să adoarmă, dar deasupra capului i se părea că plutesc, desfăşurându-se, vederi felurite şi un gând de moarte îi frământa mintea. Nemaiputând suferi, deschise ochii mari căutând înfiorat în jurul său.

Bolta cerului de limpezise peste tot, şi în creştetul ei lucea luna încremenită, aşa de galbenă şi de plină, despicând cu o dâră de lumină nemărginirea neagră a apei.

Nu putu aţipi nici o clipă, sta deştept; stăpânindu-şi răsuflarea, îşi ascultă cu frică bătăile inimii, iar gândurile ca într-un haos întunecos i se încrucişau cu o iuţeală ameţitoare.

Toată viaţa-i tristă, monotonă, i se desfăşura pe dinainte. Întâiul gând i se opri la fiu-său, îngropat de câteva zile; i de părea că vede smulsă şi aruncată în lături crucea albă de lemn, lucrată de el, şi movila aceea de nisip amestecat cu sfărâmături de scoici colorate era răscolită... încet şi în lumină i se arăta satul, coliba aceea tupilată în care s-a trezit... sărăcia, necazurile şi mulţumirile pe cari le avusese... malul acela sterp şi nisipos, unde era cimitirul satului, şi parcă îşi vedea femeia cu o mână strașină la ochi şi cu cealaltă făcându-i semn să vie la ea... şi toate i se înşirau într-o jale mută, chinuitoare.

Ce noapte groaznică, până a prins a miji zorile!

Şi cum sta cu ochii pironiţi în fundul zării, unde se întindea mereu o pată roşă-aurie poleind faţa apei, acelaşi gând de moarte îi îngheţa simţirea: ce va face toată ziua... şi mâine... şi poimâine?...

Gâtlejul uscat de sete, pântecele care ţipa de foame, şi ţărmul tot nu se zăreşte şi nici o pânză nu albeşte la orizont, nici o urmă de fum de la vreun vapor nu se poate străvede pe toată întinderea goală a mării.

Ca să-şi mai înşele foamea, începu să mestece tutunul pe care-l avea la el. Se lungi apoi iar, cu trupul scăldat în ploaia caldă a razelor de soare, şi rămase aşa cu ochii deschişi, cu buzele arse în friguri, pierzându-se într-o gândire tot mai înceată, mai nedesluşită, până i se topiră simţurile într-o amorţeală greoaie: căzuse într-un somn adânc.

...Şi cum sta el, cu ochii stinşi, dormind cu faţa în sus, întins pe fundul bărcii aceleia mici şi negre, părea culcat într-un sicriu care plutea la întâmplare, rătăcit pe luciul pustiu al apei întinse, fără margini.

Scanned with OKEN Scanner

*

Când şi-a venit bătrânul în fire, era pe nişte saci de pe puntea unui vapor englez de comerţ, care-l luase întâlnindu-l în drumul spre Sulina.

Trecuse departe de Sf. Gheorghe, că abia se mai zărea turnul farului ca un punct negru, pierdut la orizont.

Acolo era satul lui; pe malul acela sterp şi nisipos, acolo se stinseseră toţi ai lui, şi cât de singur şi amărât era acum la vreme de bătrâneţe.

...Şi o îndoială dureroasă se închegă în mintea bătrânului, pe când buzele-i uscate şopteau în neştire: *„La ce bun rămăşiţa asta de zile ce mi-a lăsat-o Dumnezeu!"...*

1897, Cotarleţ

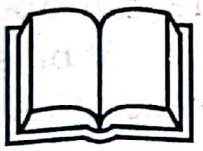

Jean Bart, pe numele său adevărat Eugeniu P. Botez, a publicat nuvele şi scurte însemnări din jurnalul de bord, fiind ofiţer de marină. Acestea ni-l dezvăluie ca pe un scriitor sentimental, care arată pretutindeni simpatie pentru oameni şi animale, pe aceeaşi linie cu Mihail Sadoveanu şi cu toţi prozatorii epocii.

În „După furtună" este oglindit destinul omului pescar, oropsit de viaţă şi supus necruţător forţelor oarbe ce guvernează marea şi pământul. Drama vieţii unui asemenea om, Moş Simion, se conturează prin câteva secvenţe zguduitoare. El a fost hărţuit aievea de neajunsurile vieţii şi pândit hoţeşte de stihiile mării. Nevoit să iasă în larg la pescuit numai la câteva zile de la moartea fiului său, bătrânul este surprins de furtună: „un gând dureros îi scapără prin minte: unde-i feciorul său acum, să-i dea ajutor cu braţele lui vânjoase!" Dăznădăjduit de pierderea fiului său, bătrânul are vie în minte imaginea vieţii chinuite, golite de orice bucurie: „La ce bun rămăşiţa asta de zile ce mi-a lăsat-o Dumnezeu?"

Scanned with OKEN Scanner

VICTOR EFTIMIU
(1889–1972)

OMUL DE PIATRĂ

Făt-Frumos și Prichindel alergau spre țara blestematului Zmeu al Zmeilor, să dezrobească pe Ileana Cosânzeana.

Câte drumuri nu bătuseră ei, prin ce păduri se avântaseră, câte ape învolburate nu tăiaseră, câte fiare neîmblânzite nu stârpiseră, cât bine nu făcuseră în jurul lor, dezrobind sate de urgia balaurilor nesățioși, răspândind pace și voie bună peste tot pe unde treceau!

Trecuseră și prin codrul mort, în care o vrăjitoare cumplită prefăcuse în stane de piatră mulțime de oșteni viteji... Se luptaseră cu scorpia care voia să-i împietrească și pe ei. Prichindel îi turnă în cap un căuș de apă din izvorul morții, prefăcând-o-n lespede-nghețată și pe ea. Apoi stropise cu apă vie pe voinicii împietriți și-i înviase... Mulțumiți de această faptă bună, cu puteri încordate, grăbeau pasul cailor s-ajungă la palatul unde Zmeul ținea închisă pe mireasa lui Făt-Frumos, pe Ileana Cosânzeana, cea cu neasemuită frumusețe.

Floarea din cosiță-i cântă,
Nouă-mpărății ascultă.

Într-o zi, pe înserate, văzură de departe niște palaturi care păreau aprinse pe dinăuntru, așa se răsfrângeau văpăile amurgului în cleștarul ferestrelor.

– Ce-ar fi dacă ne-am repezi pân-acolo, să cerem găzduire?! zise Făt-Frumos... oameni suntem și suntem osteniți! Am tot mâncat pe

Scanned with OKEN Scanner

apucatele, am dormit în bordeie adânci, în copaci, de teama fiarelor sălbatice, în scorburi, ca să ne ferim de ploi și de zăpezi, am dormit pe căpițe de fân ori pe pământul reavăn. Ce-ar fi dacă ne-am culca în iatacuri cu perine și cu saltele de puf?

Prichindel zâmbi, bucuros și el să petreacă o noapte într-un palat împărătesc.

– Să mergem, Făt-Frumos, că de mult nu ne-am mai ospătat și n-am huzurit!

O luară deci către acel palat și se opriră la înaltele porți de-aramă. Bătură cu mânerul săbiei. Se ivi un oștean ce sta de pază.

– Bucuroși de oaspeți, oameni buni?

– Bucuroși, dacă sunteți și dumneavoastră oameni de treabă!

– De treabă suntem! Pe mine mă cheamă Făt-Frumos, iar lui ăsta micu' îi zice Prichindel. Bună seara, oameni buni!

– Bună să vă fie inima!

– Unde ne aflăm?

Paznicul le spuse că au ajuns la conacul de vară al lui Dafin-Împărat. Un slujitor veni să vestească drumeților că Măria-Sa i-a văzut de la fereastră și că-i poftește spre bună găzduire, trei zile și trei nopți.

– Ba numai o noapte! răspunseră drumeții.

Descălecară și străbătură grădinile palatului și se mirară văzându-le cuprinse de paragini. Florile își lăsau capul la pământ, sburătoarele, zgribulite pe câte o creangă, piuiau jalnic, din când în când, cântec de întristare, nu de păsărească zburdălnicie. O mare părăsire și o mare mohorâre peste tot, de parcă acele cămări adăposteau un mort.

– De ce-or fi mohorâte păsările acestea? întrebă Prichindel.

– Vom intra și vom afla! răspunse voinicul voinicilor, mirat și el.

Iată-i ajunși în fața lui Dafin-Vodă și a tinerei lui soții, Kira Kiralina. Îi așteptau cu brațele deschise, pe treptele de marmură. Amândoi aveau privirile abătute. Glasul le tremura când îi întâmpinară.

– Bine-ai venit la noi, Făt-Frumos! Te-am cunoscut după chipul tău cel falnic și după calul tău cel năzdrăvan. Poftește la casa noastră și te ospătează și te odihnește, împreună cu tovarășul dumitate Prichindel, de-a cărei vrednicie pân-la noi s-a auzit!

Scanned with OKEN Scanner

Intrară cei doi drumeți în conac. Slujitorii împărătești îi îmbăiară și-i îmbrăcară în straie noi, dăruite de Dafin-Împărat: ale lor erau cam zdrențuite, că mulți mărăcini și spini și scaieți le înțepaseră și le descămoșaseră țesuturile!

Pe umerii lați și peste pieptarul de aur, pe care strălucea chipul soarelui, îi așeză Dafin lui Făt-Frumos o mantie care înfățișa câmpul cu florile, iar Făt-Frumos, la rândul lui, îi dărui lui Dafin mantia lui, pe care era împletit în fir de-argint cerul cu stelele și cornul lunii.

Apoi poftiră pe musafiri și-i așezară la masa cea lungă, din marea încăpere a oaspeților, unde mâncară și băură și se îndestulară împreună cu luminatele gazde și câțiva sfetnici ai împăratului. Căutau să fie veseli toți spre desfătarea călătorilor străini, dar greu părea că le vine veselia.

După ce se ospătară și vorbiră câte și mai câte, după ce Făt-Frumos le povesti din isprăvile lui și din vitejiile lui Prichindel, ochii îi căzură pe un om de piatră, care-i privea cu întristare dintr-o firidă.

Era un flăcău voinic, aidoma la chip cu Dafin-Împărat. Acesta, urmărind privirile lui Făt-Frumos, dădu cu ochii de momâia încremenită și oftă adânc. Iar Kira Kiralina își lăsă genele-n pământ, oftând adânc și dumneaei.

Făt-Frumos se făcu a nu lua în seamă aceste semne de mâhnire. Cine știe cărei dureri ascunse, căror mustrări de cuget răspundeau oftaturile tinerei perechi împărătești! Dar nu era treaba lui să-i întrebe și nici nu-i întrebă.

Dafin-Împărat găsi cu cale el însuși să împărtășească oaspeților taina omului de piatră. Simțea nevoia de a se spovedi, de a-și mai ușura inima.

– Vă uitați la acel flăcău încremenit? Nu e cioplit cu dalta! A fost odată viu, om însuflețit și s-a prefăcut în stană din vina mea. E Afin, fratele meu de lapte. Mi-a fost tovarășul cel mai bun, m-a ajutat la toate nevoile, a sărit să mă scape din toate primejdiile: fără el, nu m-aș fi însoțit niciodată cu draga mea Kira Kiralina. Iar eu, nevrednicul de mine, am vrut să-l dau morții, încrezându-mă unor mișei! Mi-au spus acei ticăloși că l-au văzut intrând, noaptea, în iatacul unde dormea împărăteasa. M-au mințit pizmărețiii că fratele meu, prietenul meu alintat, cu care împărțeam grijile și bucuriile domniei, voia să fure

Scanned with OKEN Scanner

Kiralinei comorile de pietre nestemate, aduse din țara lui Soare-Apune!

Iar eu i-am crezut, fiindcă într-adevăr Afin se furișase noaptea în iatacul unde erau bogățiile. L-au văzut și câteva slugi credincioase. S-au jurat că îl văzuseră, într-adevăr, pe el și nu pe altul. Mâniat din cale afară, am poruncit să-l aducă în fața mea și să-i taie capul.

Iar bietul Afin mi-a cerut atâta lucru, înainte de a fi dat morții; să-i îngădui a vorbi în fața mea, și a curții și a înțelepților din împărăție.

«Măria-Ta, mi-a spus Afin. N-aș vrea să-mi tai capul înainte de a afla adevărul tot. Da! M-am strecurat în iatacul Măriei-Sale, Kira Kiralina, dar nu ca s-o jefuiesc, ci ca s-o mântui! Ascultați povestea mea și la capătul ei, în viață eu n-am să mai fiu, că așa e blestemul:

Cel ce va povesti,
Cel ce se va spovedi,
În piatră va încremeni!

N-aș vrea să duci povara morții mele. Dacă e vorba să plătesc cu viața vreo greșeală, o voi plăti. Spovedindu-mă, voi încremeni în somnul de veci!»

I-am făcut această voie. Și Afin a intrat în firida unde-l vezi acum, și a cuvântat îndelung celor adunați la această masă: sfetnicilor mei, curtenilor, căpeteniilor de oaste, rudelor împărătești și oaspeților de pe depărtatele plaiuri. Liniștit, fără nici un zbucium în glas, el a povestit acestea:

«A fost odată un împărat și o împărătească, luați de curând, care fură dăruiți cu un cocon, sănătos și frumos, să le fie bucurie la tinerețe și sprijinul bătrâneților. Îl botezară cu numele Dafin. În aceeași noapte, nevasta grădinarului născu și ea un băiat; îl botezară Afin. Împărăteasa fiind plăpândă, pe Dafin l-au dat în grija grădinăresei.

Partea de lapte a lui Afin, feciorul grădinarului, o sugea, toată, băiatul împăratului. Fiindcă-și dăruise coconului domnesc hrana prunciei lui, Afin se simțea, tot el, îndatorat fratelui de lapte. Cine a dat o dată, trebuie să dea mereu! Îi făcea toate voile. Erau nedespărțiți tovarăși de joacă. Afin îl ocrotea pe Dafin, făcea pe mânzul când Dafin voia să-l călărească și făcea pe capra când Dafin voia să sară peste el, la jocul de-a capra. Anii treceau și copiii

Scanned with OKEN Scanner

creșteau. Semănau între ei de parc-ar fi fost frați adevărați. Credinciosul Afin n-avea mulțumire mai mare decât să îndeplinească voile lui Dafin, pentru care și-ar fi dat și viața.

Când ajunseră flăcăii de optsprezece ani, împăratul plecă într-o călătorie, la un crai vecin.

Înainte de a porni la drum dădu cheile casei feciorului său și-l înștiință că poate intra în toate încăperile, numai în acea odaie care se deschide cu o cheie de aur, numai acolo să nu intre.

Parcă i-ar fi spus taică-său tocmai dimpotrivă, că drept la ușa aceea nimeri băiatul, o deschise și văzu pe fereastră, hăt departe, un turn înalt numai de sidef și abanos, și-n grădina turnului aceluia tânjea o fată chipeșă și arătoasă cum nu e alta pe pământ, frumoasa lumii, Kira Kiralina.

Și inima lui Dafin se aprinse după domnița de departe.

– Taică! Vreau să-mi dai de soție pe Kira Kiralina! strigă el împăratului, de cum se înapoie Măria-Sa din țara prietenă.

– Nu ți-am spus, fătul meu, să nu intri în acea încăpere?! Știam că vei vedea-o pe Kira Kiralina, știam că te vei îndrăgosti de ea, dar mai știam prin câte primejdii trebuie să treacă cel care vrea s-o dobândească!

– Oricâte primejdii m-ar aștepta, tăicuțule, eu trebuie să mă cunun cu Kira Kiralina. Altminteri, aș muri de supărare!

Într-adevăr, băiatul căzu la boală grea și se topea văzând cu ochii.

Împăratul și împărăteasa îșI iubeau feciorul ca lumina ochilor și, decât să-l vadă prăpădindu-se de mâhnire, se gândiră că mai bine ar fi să trimită pețitori la tatăl Kirei Kiralina și s-o ceară de soție pentru Dafin.

Dar acel împărat răspunse că n-are odraslă de măritat, că nu i-a venit încă vremea fetei și câte și mai câte.

Dafin nu se dădu bătut. Ceru părinților îngăduința de a porni el însuși la drum spre țara frumoasei, s-o pețească el însuși.

Cu mare greu și multe lacrimi se despărțiră împăratul și cu împărăteasa de odorul lor.

– Să mi te duci și tu cu el, Afine, băiatule, să nu fie singur în fața primejdiilor! vorbi, cu ochii înlăcrimați, bietul împărat.

– Mă duc, Măria-Ta, de ce să nu mă duc? răspunse Afin.

Scanned with OKEN Scanner

Porniră dar, nedespărțiți, Dafin și cu Afin, s-o caute pe Kira Kiralina tocmai în țara Soarelui-Apune.

Merseră ei ce merseră și într-o zi, pe-nserat, rătăcindu-se pe drum, ajunseră în fața unui bordei părăginit și bătură la ușă, cerând găzduire.

Le ieși înainte o babă încovoiată și zbârcită, care era muma Crivățului.

Văzându-i tineri și cuminței, nemâncați și nedormiți ca vai de ei, se îndură bătrâna să le vorbească.

– Eu v-aș găzdui bucuroasă, dragii mei, dar mult mă tem că o să dea peste voi feciorul meu, Crivăț, și o să vă prefacă în sloi înghețat. Duceți-vă mai bine la soru-mea, muma Vântului-Turbat, să vă îndrume ea spre țara Kiralinei!

Dar nici sora bătrânei nu voi să-i primească; îi era frică să nu-i prindă în vârtejul lui și să-i prefacă în trupuri strâmbe, răsucite, Vântul-cel-Turbat, fiul ei.

– Duceți-vă la sora noastră cea mai mică, muma Vântului-de-Primăvară, și-o să vă găzduiască, și-o să vă arate calea spre împărăția Kirei! le zise baba cea de-a doua.

– Bun sosit, dragii mei, îi întâmpină muma Vântului-de-Primăvară, când ajunseră la coliba ei. Știu de ce-ați venit! Dar numai cu ajutorul băiatului meu veți pătrunde acolo! Să vă ascund bine, să nu vă simtă, și am să-l descos, să aflu din gura lui ce cale trebuie să luați.

Nu trecu mult și o adiere îmbălsămată cu miros de micșunele și de trandafiri vesti sosirea Vântului-de-Primăvară.

– Mamă, îmi miroase a om de pe celălalt tărâm! zise el.

– Dragul meu, ce să caute aici oameni de pe tărâmul celălalt?

– Ai dreptate, măicuțo, sărut-mâna! Ce să caute la noi oameni de pe celălalt tărâm?

După ce-i dădu Vântului să mănânce, maică-sa îl întrebă așa, într-o doară:

– Băiatule, tu care bați pământu-n lung și lat și le vezi pe toate și le știi pe toate, spune-mi, rogu-te, cum ar putea cineva să ajungă în împărăția Kirei Kiralina și s-o ia de soție?

– Ciudată întrebare, măicuță dragă, dar hai să-ți fiu pe plac, că niciodată nu mă-ntrebi nimic. Kira Kiralina trăiește într-o țară

Scanned with OKEN Scanner

depărtată, hăt, tocmai la capătul lumii. O viață-ntreagă i-ar trebui cuiva s-ajungă pân-la ea, călare...

– Drumul nu s-ar putea scurta?

– Numai călărind pe bușteanul ielelor poți ajunge pân-la dânsa cât te ștergi la ochi.

– Și unde se află acel buștean? îl mai iscodi maică-sa.

– Bușteanul ielelor se află pe gârla de catran care curge printre munții ce se bat în capete. Cel ce va încăleca pe acel buștean, și-i va da pinteni, îl va preface într-o căruță cu doisprezece cai înaripați și va zbura și va ajunge cât ai clipi din ochi la palaturile Kirei!...

Temându-se totuși că-l ascultă om pământean, Vântul-de-Primăvară strigă:

– Cel ce va auzi acestea și le va spune cuiva, să împietrească până la genunchi!

*

* *

Afin se opri din povestire, mărturisind curții:

– Vă rog să mă iertați... Simt că m-a luat cu frig... Prin tălpi îmi trece un val de gheață și mă-ngheață... Se împlinește blestemul Vântului-de-Primăvară! De cum am început să povestesc, am simțit cuprinzându-mă acel fior... Măria-Ta, împărate Dafin, n-ai auzit acel blestem al Vântului-de-Primăvară că adormiseși lângă mine și numai eu auzeam!

Ascultați ce s-a mai întâmplat și ce-a mai spus feciorul babei celei de-a treia:

– După ce va ajunge la împărăția Kirei, drumețul trebuie să se prefacă într-un cerb de aur, altminteri n-ar putea pătrunde. Palatul e păzit cu străşnicie și vai de cel ce s-ar încumeta să-i treacă porțile!

– Și cum s-ar preface un om ca toți oamenii într-un cerb de aur? întrebă mumă-sa lui Vânt-de-Primăvară.

Iar Vânt-de-Primăvară îi răspunse:

– În fața porților acelui palat se află două iazuri cu ape verzi și adânci. Pe malul iazului din dreapta crește floarea de păpădie. Dacă rupi una, și o strângi între dinți, și te arunci îmbrăcat în iazul cel din stânga, și te dai de trei ori peste cap în valul rece, ieși de-acolo

Scanned with OKEN Scanner

preschimbat în cerb de aur... În fața cerbului de aur, toate porțile se deschid... nu-l oprește nimeni...

Cel ce aude acestea și le va spune altuia, să se facă de piatră până la brâu! mai strigă Vântul-de-Primăvară.

Și iarăși se opri Afin din povestit.

– Vă rog să mă iertați, Măriile voastre și dumneavoastră, cinstiți curteni, dar trebuie să mă odihnesc puțin; simt un val rece care mă furnică și urcă din genunchi și-mi împietrește trupul până la brâu!

Fratele de lapte al împăratului amuți câteva clipe, își scutură capul, își scutură pletele, ridică mâna dreaptă, își împreună mâinile, ca să mai simtă o dată căldura sângelui, apoi zâmbi cu duioșie și mâhnire și-și urmă istorisirea:

– După ce drumețul va fura pe Kiralina – mai zise Vântul-de-Primăvară – și o va lua de soție și o va duce la palatul său, va veni un negustor cu tot felul de cămăși de borangic, subțiri ca firul păianjenului, să le vândă împărătesei. Kira le va cumpăra și le va îmbrăca și va muri dacă nu le udă înainte cu lacrimi de turturică!

Cel ce aude acestea – încheie Vântul-de-Primăvară, să încremenească în piatră până-n creștetul capului!

Și-n acea clipă, Afin își pierdu graiul. Se făcea tot mai searbăd la față, ochii încetară să-i mai clipească și încremeni pe veci, așa cum era acum! Chip și trup omenesc, tăiat cu dalta într-o lespede!

Toți se uitară la omul de piatră, care îi privea cu ochii morți, cu mâna întinsă, parcă și-ar fi dus mai departe spovedania.

– E rândul meu să vă spun sfârșitul povestei! zise Dafin-Împărat, cu multă jale-n glas:

Aţipisem în ascunzătoarea din bordeiul bătrânei.

În vreme ce Vântul-de-Primăvară spunea maică-si ce trebuie să facă cel ce vrea să se însoțească cu Kira Kiralina, eu dormeam, iar Afin asculta. Dar nu mi-a spus nimic atunci, ca să nu înghețe până la genunchi, până la brâu, până la creștetul capului. Sărmanul meu frate de lapte nu mi-a suflat o vorbă din câte spusese Vântul-de-Primăvară! Dar făcu întocmai ce auzise, fără ca eu să știu de unde

Scanned with OKEN Scanner

știe el ce trebuia să facă. Îmi spunea atâta: fă ce te sfătuiesc eu și nu mă întreba. Iar eu nu-l mai întrebam și-l urmam orbește.

M-a dus la gârla de catran și am încălecat pe bușteanul ielelor, care se prefăcu în căruță cu doisprezece cai înaripați. Am ajuns la curțile Kiralinei. În fața porților, el a cules o floare de păpădie, a strâns-o între dinți, s-a scăldat de trei ori în iazul cu ape verzi și adânci, s-a prefăcut în cerb, a răpit pe Kira Kiralina și am zburat amândoi cu ea în carul înaripat. Am ajuns aici și ne-am cununat. N-a trecut mult și-a venit negustorul de care spusese Vântul-de-Primăvară și-a vândut Kiralinei cămășile de borangic, subțiri ca plasa păianjenului, cămășile dătătoare de moarte. Iar bietul Afin, care lipsise ziulica-întreagă, umblând să culeagă lacrimi de turturică, a venit în toiul nopții, s-a strecurat în iatacul împărătesei, i-a stropit cămășile cu leac mântuitor și-a scăpat-o de la moarte. Iată ce căutase bunul meu prieten, fratele meu, în iatacul împărătesei: s-o mântuiască, nu să-i fure comorile!

Iar eu, dând ascultare unor vicleni, unor ticăloși, cuprins de nevrednice bănuieli, am vrut să dau pieirii pe cel care s-a jertfit pentru mine, pentru fericirea mea și a Kiralinei! Înainte de a muri, sărmanul, a vrut să se spovedească, să nu lase amintirea unui nelegiuit. S-a mărturisit tuturora, s-a dezvinovățit. Știa el bine că, dacă va dezvălui ce auzise de la Vântul-de-Primăvară, va încremeni pe veci!

Și iată-l colea, pe veci încremenit, fiindcă a dat la iveală taina Vântului-de-Primăvară și l-a înghețat blestemul!

*

* *

Șiroaie de lacrimi curgeau din ochii lui Dafin-Împărat și ai Kiralinei.

– Am pierdut un prieten credincios, pe tovarășul meu drag, pe cel care m-a ajutat cum nu m-ar fi ajutat un frate adevărat, pe cel care mi-a dat fericirea, mie și scumpei mele Kira Kiralina. Vom avea oare destule lacrimi să-l bocim? Ne va răbda inima să-l știm așa, până la sfârșitul zilelor noastre? Cum am putea fi noi fericiți, când ne rod mustrările de cuget, când avem mereu în fața ochilor pe cel fără-de-viață, pe cel pierdut prin uneltiri vrăjmașe?... La ce ne folosesc nouă toate bogățiile, puterea și slava noastră, când ele sunt întunecate de corbii remușcărilor?

Scanned with OKEN Scanner

Dafin-Împărat oftă, împărăteasa aşişderea. Îşi ascunse capul în palme, curtenii toţi îşi lăsară ochii la pământ şi rămaseră tăcuţi vreme îndelungată.

Făt-Frumos n-ar fi Făt-frumos, dacă n-ar fi venit şi de rândul acesta în ajutorul oamenilor.

– Dragii mei, vorbi el. Înţeleg durerea voastră... Înţeleg jertfa măreaţă a bietului Afin şi n-am grai să-i laud inima de aur! N-ar fi păcat ca un suflet atât de înalt şi de vrednic să rămâie în vecii vecilor o stană neînsufleţită? Lucrul acesta nu trebuie îngăduit!

Toţi mesenii se uitară lung la cinstitul oaspete şi nu înţelegeau ce vrea să spună.

În inimile lor însă trecea o licărire de nădejde.

– Ar fi oare cu putinţă, voinice, întrebă Dafin-Împărat, ar fi cu putinţă să găsim un leac şi să-l înviem pe fratele meu drag din somnul lui de piatră?

– Da, răspunse Făt-Frumos, după o clipă de gândire. Şi toţi îl ascultară, cu răsuflarea oprită, sorbindu-i cuvintele.

– Departe, hăt departe de-aici, se află fântâna vieţii veşnice. Dacă cineva s-ar duce până-acolo, înfruntând primejdiile mari şi ar izbuti să umple un urcior şi ar stropi stana aceasta cu apă vie, ar preface-o iar în om însufleţit, l-aţi vedea iarăşi şi l-aţi auzi cuvântând pe fratele vostru Afin!

– Ai putea să ne spui unde se află acea ţară? mai întrebă Dafin.

Şi Făt-Frumos, trecând la fereastră, se uită în zare şi le arătă şi le povesti cu de-amănuntul pe ce drumuri s-o apuce acela care vrea să-l mântuiască pe Afin şi să-l dea vieţii.

– Am să trimit slujitori, am să trimit pe oştenii mei cei mai viteji să-mi aducă un urcior cu apă vie! strigă Dafin, plin de bucurie...

– Nu, împărate, îi tăie vorba Făt-Frumos. Nici un slujitor, nici un oştean, oricât ar fi de vrednic, nu va putea duce isprava pân-la capăt! Unii vor cădea pe drum, alţii vor fi răpuşi de paznicii izvorului fermecat... Cel ce va izbuti să învingă toate opreliştile şi va umple urciorul şi ţi-l va aduce, acela s-ar strădui în zadar; nu vei putea să înviezi stana de piatră a lui Afin prin jertfa altora.

Scanned with OKEN Scanner

Apa vie n-are putere decât în mâna celui ce s-a străduit el însuşi ca s-ajungă pân-la ea şi s-o ia. Trebuie ca Maria-Ta însuţi, dintr-a cărui pricină s-a tras urgia, să pleci, să înfrunţi primejdiile, să-ţi umpli urciorul şi să-l înviezi pe Afin. Altminteri, zadarnică ar fi orice altă plecare. O jertfă nu poate fi răscumpărată decât printr-o altă jertfă. Iată: ca s-o câştig pe draga mea Ileana Cosânzeana, eu n-am trimis pe nimeni să mi-o aducă... Am plecat eu însumi! Câte drumuri n-am bătut, câţi vrăjmaşi n-am înfruntat, câte duhuri ale întunericului nu mi se vor ridica în cale şi de-acum!

Dar eu nu şovăiesc!
Înainte!
Mereu înainte!
Credinţa mea nu se poate să nu biruiască!

Împărate Dafin! Dacă te simţi în stare să-ţi laşi bogăţiile, viaţa de huzur şi desfătările împărăteşti, pleacă la drum singur-singurel, învinge cu mintea şi cu braţul tău. Dacă te vei lupta cu zmeii şi cu balaurii, cu toate puterile întunericului, dacă nu vei şovăi o clipă, dacă te vei încumeta s-ajungi până-n pădurea împietrită, vei găsi izvorul cu apă vie. Paznici cumpliţi stau de veghe. Măsoară-te cu ei, învinge-i şi umple urciorul la fântâna vieţii veşnice. Înapoiază-te aici şi stropeşte piatra aceasta neînsufleţită şi-i vei da un suflet. Îţi vei fi plătit, astfel, vina faţă de credinciosul tău frate, înapoindu-i viaţa pe care i-ai răpit-o.

– Aşa voi face! zise Dafin-Împărat, înflăcărat de cuvintele minunatului său oaspete.

Făt-Frumos şi Prichindel îşi luară rămas bun de la gazdele lor şi plecară-n zorii zilei.

Uşor nu i-a fost lui Dafin să-şi lase tânăra soţie şi trebile ţării! Dar simţea că nici mâncarea nu i-ar mai tihni şi nici somnul nu l-ar mai prinde, dacă ar sta acolo şi n-ar porni pe depărtatele drumuri, s-ajungă la fântâna nemuririi şi să mântuiască pe cel care se jertfise pentru el.

A încălecat Dafin-Împărat şi a plecat şi a înfruntat primejdii multe.

Dar le-a biruit pe toate, fiindcă îl mâna un dor, un foc, o mustrare de cuget, nevoia unei fapte vitejeşti, a unei jertfe mântuitoare.

Scanned with OKEN Scanner

Mulțumită sfaturilor lui Făt-Frumos, el scăpă din multe capcane, care altuia i-ar fi venit de hac. Ajunse, în sfârșit, se măsură cu păzitorii izvorului fermecat, umplu urciorul, veni acasă și stropi cu apă vie trupul înghețat al fratelui său de lapte.

Ploapele lui Afin începură să bată, privirile îi roteau în toate părțile... brațul se ridică.

Omul de piatră își trecu mâna pe frunte... se frecă la ochi... se mai uită o dată împrejur, nedumirit, parcă trezit dintr-un somn îndelungat și fără vise. Ridică piciorul... un pas...doi... trei...

Se îndreptă spre Dafin-Împărat, care aștepta cu brațele deschise.

Căzură, amândoi, unul la pieptul celuilalt și se îmbrățișară, lung, lung, plângând de bucurie!

Curtenilor nu le venea să creadă ochilor!

Mare voie bună se revarsă în toată țara, petrecerile se ținură lanț o săptămână încheiată, florile își ridicară capul, păsările începură să ciripească iar, și toate pădurile și crângurile, toate grădinile și tufișurile se umpleau de cântători înaripați, vestind învierea lui Afin, împăcarea sufletului lui Dafin-Împărat și slavă aducând lui Făt-Frumos cel viteaz și înțelept.

Opera dramatică a lui Victor Eftimiu situează în centrul său basmul, aproape toate piesele sale reprezentând dramatizarea basmului de tradiție românească. Eroii basmelor simbolizează caractere umane fundamentale, utile vieții, personificând atitudinea idealistă, nespecifică poporului. Victor Eftimiu creează o operă fantastică de un farmec fabulos în care ispita se împacă cu fatalitatea.

Basmul „Omul de piatră" este un adevărat elogiu adus devotamentului, loialității și dragostei. Astfel, Afin, fratele de lapte al lui Dafin-Împărat preferă să se transforme în stană de piatră decât să întineze fericirea fratelui său. Sfârșitul fericit al basmului vestește lumii învierea lui Afin, „împăcarea sufletului lui Dafin-Împărat și slavă aducând lui Făt-Frumos cel viteaz și înțelept".

Scanned with OKEN Scanner

DUMITRU ALMAȘ
(1908–1996)

MIHAI VODĂ VITEAZUL
(fragment)

CĂLUGĂRENII

În tabăra lui, bătrânul Sinan îl aducea şi pe Mircea Turcitul, cu scopul să-l facă iarăşi domn. Deocamdată. Pentru că Sinan paşa avea poruncă tainică de a preface ţările române în paşalâc, cu câte un beglerbeg în frunte, capabil să păzească, fără sminteală „chelerul împărăţiei", – adică magazia împărăţiei otomane – ţara de unde izvora şi curgea pâinea, laptele şi mierea pentru Ţarigrad.

Din momentul când s-a ştiut că bătrânul Sinan paşa se afla în fruntea oştirii de la Dunăre, Mihai vodă a înţeles că nu mai trebuia să-şi risipească forţele în hărţuielile de la Giurgiu ori de la miazăzi de fluviu. Şi-a tras oastea ceva mai spre miazănoapte. Să nu-i fie învăluită dinspre răsărit ori apus. Să aştepte ajutorul lui Sigismund Bathory. Să apere Bucureştiul, cât şi cum putea. Să dea lupta când şi unde-i va conveni.

A ales loc pentru tabără la Călugăreni, pe apa Neajlovului, la jumătatea drumului dintre Bucureşti şi Giurgiu.

Lângă dânsul se afla şi căpitanul Albert Kiraly cu un mic corp de oaste; voievodul i-a încredinţat comanda artileriei.

Locul era bine ales: un pod peste un râu cu smârcuri şi un spaţiu strâns, o gâtuitură între două păduri de goruni seculari.

Scanned with OKEN Scanner

Cu puhoiul lui de soldați (cam 180 000), Sinan a izbutit să treacă Dunărea, la începutul lui august. Din capul de pod al raialei de la Giurgiu, zorea spre miazănoapte, de-a dreptul spre București. Dar numai trecând pe la Călugăreni putea ajunge repede în cetatea de scaun a Țării Românești.

Cu toate că oastea-i era de zece ori mai mică (16 000), Mihai trebuia să dea bătălia. Să apere cetatea de scaun. Să-l înfrunte pe Sinan pașa tocmai pentru că o seamă de boieri, în cap cu Dan vistiernicul, îl povățuiau că mai bine să plece decât să fie strivit, iar țara nimicită. Trebuia să-l înfrunte pe Sinan pașa aici, la Călugăreni, tocmai pentru că bănuia că boierii unelteau, cerând să-l atragă de partea lor și pe Albert Kiraly, tocmai pentru că urmăreau să prindă o legătură cu Sinan pașa, ca să trădeze. Mihai vodă, Buzeștii și alții dintre noii boieri știau că trebuie să lupte, dovedindu-se vrednici de încrederea poporului. Trebuiau să dea o bătălie, chiar dacă nu hotărâtoare, cel puțin cu scopul de a întârzia înaintarea dușmanului până la sosirea lui Sigismund Bathory și a lui Ștefan Răzvan, cu ajutoare.

Și deci „zăbovindu-se ungurul", scrie cronicarul, ocupat fiind foarte cu sărbătorirea nunții, Mihai vodă s-a aflat în nevoia de a înfrunta puhoiul numai cu mănunchiul lui de oșteni. Împrejurările sileau și pe mulți dintre boierii care iscăliseră tratatul de la Alba Iulia să priceapă că Sigismund Bathory se bucura mai mult de înfrângerea lui Mihai decât de victoriile lui. De ce? Ca să-i rămână vasal. Ca să se poată făli că el și numai el a cucerit victoria împotriva turcilor.

Deci la Călugăreni, luptătorii și căpitanii lor aveau de stăvilit și puhoiul vrăjmaș și trădarea boierilor, înțeleși cu Sinan pașa „în ce chip ar face să prinză pe Mihai vodă, cu vicleșug, că cu puterea armelor nici cum nu putea"[1]. Dacă-i dezamăgeau mulți dintre marii boieri fricoși ori trădători, îi încurajau, în schimb, ramul codrilor Vlăsiei, râul și mlaștina Neajlovului, prielnice pentru desfășurarea unei oștiri mici, îndrăznețe, și neprielnice întru atacul puhoiului comandat de Sinan pașa.

---

[1] Cronicarii munteni, I. p. 320.

Scanned with OKEN Scanner

Un cronicar al vremii povestește că în ajunul luptei „turcii își băteau joc de români și aveau o singură neplăcere: că aceștia nu erau mulți pentru ca biruința lor să fie mai glorioasă".

În zorii zilei de 13 august 1595, avangarda lui Mihai a atacat cu vitejie și încredere, și a trecut Neajlovul. A pătruns până la corturile lui Sinan pașa. A iscat mare horboră și multă spaimă între turci. Bătălia s-a dezlănțuit apoi osebit de îndârjită și de crâncenă. Abuzul și asuprirea se năpusteau să strivească sub copitele cailor dreptatea și dorința de libertate. Puterea, viclenia și numărul cercau să răpună iscusința, cutezanța și vitejia.

Românii au dus lupte grele până spre amiază, când ienicerii și-au dobândit iară stăpânirea de sine, și-au strâns rândurile și, de două ori mai numeroși, au respins avangarda lui Mihai înapoi peste Neajlov. Au capturat unsprezece tunuri. De pierderea tunurilor vinovat era, îndeosebi, Albert Kiraly: își cam dăduse coatele cu trădătorii și se codea să intre în luptă. Zicea că-și așteaptă stăpânul, Sigismund Bathory, până va sfârși de nuntit, deși Mihai propusese să-i trimită dar de nuntă o victorie împotriva lui Sinan pașa, întruchipată prin câteva steaguri cucerite în luptă.

Neputând scăpa de presiunea adversarului, oastea lui Mihai s-a grupat în formă de unghi și s-a retras în ordine. La adăpostul dealului și al pădurilor, voievodul a înfiripat un nou plan de luptă: artileria, cât mai rămăsese, să bombardeze din flanc: patru sute de cazaci și de transilvăneni, comandați de căpitanul Cocea, să se strecoare prin pădurea din stânga și să atace prin spate tabăra lui Sinan pașa: grosul oștirii, comandat de Mihai însuși, să lovească turcimea din față și s-o prăbușească în mlaștinile Neajlovului.

În clipa hotărâtă, atacul a pornit iarăși, furtunos, îndârjit, nemilos.

Ca să-și îmbărbăteze luptătorii, în acel moment greu, hotărâtor – relatează cronica –, voievodul a smuls o secure din mâna unui oștean, a pătruns „în șirurile sălbatice ale dușmanilor", a străpuns cu arma pe un stegar și apoi, „cu mâna lui tăie pe Caraiman pașa". Însuflețiți, ostașii lui Mihai „pe capete năvăliră asupra turcilor de-i tăia și-i înecară în tină". Acum a intrat în luptă și Albert Kiraly cu ai lui. Dușmanii n-au mai putut rezista iureșului; i-a cuprins panica. S-au retras în dezordine.

Scanned with OKEN Scanner

Fugăriți de sabia morții, s-au îmbulzit să treacă podul peste Neajlov, să-și mântuie zilele în tabăra de pe dealul de la miazăzi. Mulți au căzut de pe pod și s-au împotmolit în mlaștină. Între aceștia s-a aflat Sinan pașa însuși. Și „dând război vitejește, pă Sinan pașa încă l-au doborât după cal în gârlă – scrie cronicarul – și un spahiu l-au scos așa ocărât"[1]. Pierduse doi dinți și se socotea „fericit scăpând în viață".

S-a desfășurat astfel, ca la Călugăreni, o luptă, cum observa Kiraly „decât care n-am văzut nici n-am auzit una mai crâncenă". Împrejurările, terenul, numărul dușmanilor erau tare asemănătoare cu cele din lupta de la Vaslui sau Podu Înalt, câștigată de Ștefan cel Mare la 10 ianuarie 1475: mlaștină, pod, pădure, atac de pedeștri sprijinit de tunuri, intrarea directă în luptă a voievodului întru îmbărbătarea ostașilor și hotărârea victoriei.

Au pierit în lupta din acea zi de 13 august peste 3 000 de soldați, șapte sangeaci[2] și patru pașale. Iar „Hasan pașa, ascunzându-se în chip rușinos prin tufișurile de mărăcini, abia în ziua următoare se târăște la ai săi"[3].

Era ceva: să fie mari demnitari ai unei așa de falnice și temute împărății și să-i scoată ai lor, de milă, din smârcurile Neajlovului ori să tremure o noapte întreagă între mărăcini, îngroziți de spaimele morții.

În vâltoarea luptei, oștenii lui Mihai au luat înapoi cele unsprezece tunuri și încă alte cinci turcești. Au smuls de asemenea „un steag verde al proorocului, foarte prețuit de dânșii și foarte respectat", cum va scrie Mihai însuși, ceva mai târziu. Sinan pașa însuși poruncise desfășurarea acestui steag în fața ienicerilor și spahiilor lui, ca să prindă curaj pentru atacul cel mare și cel din urmă al acestei zile. Aveau mahomedanii o credință foarte tare: aceea că un steag verde al profetului Mahomed nu poate fi pierdut niciodată. Și iată, la Călugăreni l-au pierdut. De aceea capturarea steagului însemna o mare biruință morală pentru oastea lui Mihai vodă. Cronicarul Walter mai scrie că unul din cei doi cerbi îmblânziți, care stăteau totdeauna pe lângă Mihai vodă, a pierit în luptă. Celălalt, înspăimântat de huetul luptei, s-a ascuns în codrii de stejari ai Vlăsiei.

---

[1] Cronicarii munteni, I, p. 320.
[2] Dregător turc, mai mic decât pașa.
[3] Dan Simionescu, op. cit., p. 79.

Scanned with OKEN Scanner

După ce a văzut mica tabără comandată de Mihai, un prizonier turc, luat din scurt la cercetări, a zis: dacă Sinan pașa ar ști cum stai, „chiar numai cu caii și-ar călca în picioare oastea ta"[1]. Vorba prizonierului, cu toată trufia ei, vădește ce uimitoare biruință a câștigat oștirea română în acea zi de 13 august 1595. Chiar căpitanul ungur Albert Kiraly, cutremurat de vrednicia oștenilor și de marile calități de comandant și luptător ale lui Mihai vodă, și-a schimbat gândurile. Scria lui Sigismund Bathory că Mihai era „un minunat, bun și viteaz oștean, precum a dovedit-o cu mintea și cu fapta, nu în aparență, ci cu toată râvna pentru cauza creștinătății, așa că Luminăția Voastră îi datorește laudă și grație."[2]

S-a lăsat răcoarea și liniștea nopții peste freamătul și tevatura câmpului de bătaie de la Călugăreni. Fumul exploziilor se topea în vale, așa după cum gemetele răniților se stingeau la atingerea morții ori a balsamului picurat ca roua răcoroasă din amurg.

Dar în sufletul luptătorilor se vânzoleau încă furtuni. Mihai afla că „niscareva boieri ai lui Mihnea vodă" au primit, prin cine știe ce ianț de trădători, 50 000 de galbeni de la vizir, să cumpere cât mai mulți trădători „și mai vârtos pe unguri să amăgească cu bani", se mânie cronicarul, însemnând despre fapta asta mișeleasă.

Temându-se ca nu cumva și alți boieri să se ispitească întru trădare, întru „hiclenire" știind că armata lui Sinan pașa era cu mult mai puternică decât oastea lui, că își aducea mereu pâlcuri proaspete de ieniceri și spahii, aflând că deocamdată Sigismund Bathory nu se grăbea să treacă munții cu oaste în ajutor, chibzuind că nu era bine să-și risipească oștenii într-o luptă fără sorți de izbândă, Mihai a poruncit, în puterea nopții, să se ridice tabăra de la Călugăreni.

S-a retras pe nesimțite, în cea mai desăvârșită rânduială.

A trecut prin București, pe lângă Târgoviște și nu s-a oprit decât la Stoienești, în munți, deasupra Câmpulungului ca să-l aștepte aici, într-un loc întărit, pe principele Transilvaniei, până și-o sfârși nunta și-o binevoi să-și aducă aminte că se află în mare și înverșunat război cu turcii.

---

1 Ibidem.

2 A. D. Xenopol, op. cit., p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

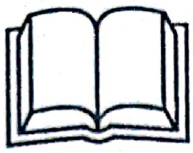

Dumitru Almaş este autorul povestirilor istorice alcătuite din trei părţi: prima, până la Mihai Viteazul, a doua, până la Unirea cea Mare din 1918 şi a treia, trepte din istoria contemporană. În alcătuirea lor, autorul a evidenţiat faptele de vitejie ale strămoşilor noştri, reuşind să cultive simţământul dragostei de ţară, de înaintaşii ei care prin jertfa lor ne-au lăsat o patrie eternă, liberă şi frumoasă.

În povestirea „Mihai-Vodă-Viteazul" autorul descrie victoria obţinută de Mihai asupra lui Sinan-paşa în lupta de la Călugăreni din 13 august 1395. Această strălucită victorie avea să culmineze cu acele fapte petrecute în anul 1601 la Alba Iulia, când, primul întregitor de neam şi ţară – Mihai-Vodă – reuşea unirea celor trei provincii româneşti: Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, sub un singur domnitor.

Prin naraţiune şi dialog, povestitorul înfăţişează fapte şi eroi ce pot constitui exemple de urmat, prin spiritul lor de dreptate, eroism şi sacrificiu de care au dat dovadă. Copiii, ne sugerează autorul, „trebuie să-şi amintească în adolescenţă şi maturitate, de oamenii noştri de seamă şi de întâmplările mari din trecut cum îşi amintesc de Făt-Frumos şi de isprăvile lui". Despre duşmanii ţării, tineretul trebuie să aibă imaginea zmeului sau balaurului cel cu şapte capete pe care totdeauna vitejii le-au tăiat şi au scăpat lumea de toate relele pricinuite de aceştia.

În concluzie, Dumitru Almaş în „Eroi au fost, eroi sunt încă..." realizează, după cum mărturiseşte în subtitlu, o suită de „evocări şi portrete istorice", grupate tematic în jurul problemelor fundamentale ale istoriei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

NICOLAE LABIȘ
(1935–1956)

VARA

Până-n zări se-nvălură
mări de grâu bălan;
nici un fir de mălură
nu zărești în lan.

Își rotesc paletele
mari secerători,
desfăcându-și betele,
zvârle snopi ușori.

Doar un spic își presură
plânsul, că-i pribeag,
ca un pui de presură
stând într-un toiag.

Vin copii pe-ogorul lung
și îl iau cu ei;
râde spicul: „Am s-ajung
lângă frații mei,

și-or să mă prefacă, ele
bunele mămici
în pâinițe rumenele
pentru mari și mici!"

DACĂ TOATE ACESTEA FI-VOR ÎNVĂȚATE

Fiii voștri însă trebuie să-nvețe
Din copilărie încă, de la voi,
Primele îndemnuri, primele povețe –
Dorul de lumină, scârba de noroi.

Cât sunt fragezi încă, mame, învățați-i
Să iubească floarea pură din livezi.
Să iubească-ntinsa mare și Carpații
Ce-și înalță-n ceruri fruntea de zăpezi.
.....

Scanned with OKEN Scanner

Să iubească versul, să iubească struna,
Ce-i curat în lume, ce e nou și viu;
Cât sunt mici să-nvețe a urî minciuna.
Astea nu se-nvață când e prea târziu.

Să iubească țara, pentru ea să sară
La nevoie-n apă, la nevoie-n foc.
Învățați-i, mame, dragostea de țară,
Ea cuprinde toate-acestea la un loc.
.....
Dacă toate acestea fi-vor învățate
Restul o să vină de la sine-apoi
Și-au să se-mplinească visurile toate
Ce le-ați pus într-înșii, mame scumpe, voi.

Născut la 2 decembrie 1935 în satul Malini-Poiana Mărului din jud. Suceava, Nicolae Labiș – „steaua fulgerată a generației sale" (cum îl numea Fănuș Neagu), a generației de poeți care s-au afirmat după 1950, a dispărut, în mod tragic, la vârsta de 21 ani.

Referindu-se la principalele volume de poezii: „Primele iubiri" – singurul apărut în timpul vieții –, „Lupta cu inerția", „Moartea căprioarei", „Albatrosul ucis" (postume), Tudor Vianu remarca faptul că N. Labiș „a fost nu numai un poet al țării lui, al naturii și tradițiilor ei, ... al primelor iubiri, ci și că a fost o conștiință".

Relevantă în acest sens este poezia „Dacă toate acestea fi-vor învățate" unde tânărul poet este vădit îngrijorat de soarta tinerei generații, de viitorul țării, care depinde de gradul de educație și de instruire a copiilor și tinerilor.

Nicolae Labiș a deschis ceea ce s-a numit „explozia lirică" a poeziei românești contemporane. El reprezintă astăzi mitul adolescentului care, de-abia desprins de lumea fabuloasă a copilăriei, intră în alta, unde universul cuprinde mari și grele enigme. Poezia „Vara" este închinată naturii, frumuseții și bogăției ei; o descriere în versuri a atmosferei specifice secerișului în acest anotimp călduros. Nicolae Labiș este un poet liric excepțional despre care G. Călinescu afirma: „Avem de-a face cu un poet adevărat a cărui frază, chiar discursivă, cântă cu o sonoritate excepțională și care acordă lumii de toate zilele a patra dimensiune: semnificația lirică".

Scanned with OKEN Scanner

ELENA FARAGO
(1878–1954)

CĂȚELUȘUL ȘCHIOP

Eu am numai trei picioare,
Și de-abia mă mișc: țop, țop,
Râd când mă-ntâlnesc copiii,
Și mă cheamă „cuciu schiop".

Frații mei ceilalți se joacă
Cu copiii toți, dar eu
Nu pot alerga ca dânșii,
Că sunt șchiop și cad mereu!

Și stau singur toată ziua
Și plâng mult când mă gândesc
Că tot șchiop voi fi de-acuma
Și tot trist am să trăiesc.

Și când mă gândesc ce bine
M-aș juca și eu acum,
Și-aș lătra și eu din poartă
La copiii de pe drum!...

Cât sunt de frumoși copiii
Cei cuminți, și cât de mult
Mi-ar plăcea să stau cu dânșii,
Să mă joc și să-i ascult!

Dar copiii răi la suflet
Sunt urâți, precum e-acel
Care m-a șchiopat pe mine.
Și nu-i pot iubi de fel...

M-a lovit din răutate
Cu o piatră în picior,
Și-am zăcut, și-am plâns atâta,
De credeam că am să mor...

Acum vine și-mi dă zahăr
Și ar vrea să-mi fie bun,
Și-aș putea să-l mușc odată
De picior, să mă răzbun,

Dar îl las așa, să vadă
Răul, că un biet cățel
Are inima mai bună
Decât a avut-o el.

Scanned with OKEN Scanner

BONDARUL LENEȘ

O furnică mititică,
Cât un grăuncior de mei,
Duce-n spate-o greutate
De trei ori cât botul ei.
Pe cărare-n jale mare
Plânge un bondar ciapcân:
– „Mor de foame
Și n-am poame
Și-aș munci
Dar n-am stăpân!"

– „Hai și-mi cară din povară
Și sunt gata să-ți plătesc."
– „Cum n-aș merge! Dar pe lege
Jur că nu pot să muncesc!"...

– „Vai de tine! Ce rușine,
Leneșule cerșetor,
Nici de milă, nici de silă
Nu ți-aș da un ajutor!"...

MOTANUL PEDEPSIT

Rândunica e plecată
După hrană pentru pui,
Cuibu-i singurel sub streșini
Și prin curte nimeni nu-i.

Râde sub mustăți motanul:
– „Ce noroc!... Păcat să-l scap!...
lute sus!" ...Dar, poc, o piatră
Îl lovește drept în cap.

Trist se tânguie motanul:
– „Miau și vai de capul meu!"
Petrișor îl ia în brațe:
– „Iartă-mă, te rog, căci eu

Te-am lovit, și rău îmi pare,
Dar de bieții puișori
Ție cum nu ți-a fost milă,
Când săriseși să-i omori?"

CUCU

Cucu... cu-cu!... prin grădină,
Cucu... cu-cu!... prin zăvoi,
Toată primăvara-i plină
Lumea pomilor de noi.

Mititei, cu pene sure,
Și cu zborul vitejesc,
Toți copacii din pădure
Ne cunosc și ne iubesc.

Scanned with OKEN Scanner

Versul nostru lung răsună
Și drumeții trec și spun:
– „Cântă-ne de voie bună,
Cuculeț de piază bun!..."

Și nu-i dulce și ușoară
Viața noastră: zbor și cânt –
Și din toată una-i doară
Jalea noastră pe pământ –

Căci în viața noastră toată
Ce-i mai sfânt și dulce nu-i:
Cuibul nostru niciodată
N-a fost leagăn unui pui!...

Niciodată nu ne cheamă
Gura pruncului flămând –
Și cuvântul drag de mamă
Noi nu-l auzim nicicând!...

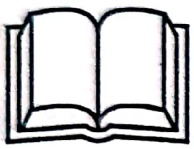

Născută la Bârlad în anul 1878, Elena Farago a fost influențată în scrierile sale de simbolismul operei lui G. Coșbuc. Poeziile în stil abecedar se înscriu în universul viețuitoarelor necuvântătoare exprimând grație și delicatețe maternă. Poeziile „Cățelușul șchiop", „Motanul pedepsit", „Cucu" și altele sunt scrieri pentru copii care pun anumite probleme etice ale vieții, încercând să sădească în sufletul copiilor sentimente de milă și ocrotire pentru viețuitoarele amenințate de răutatea celor puternici și răi. Elocvente în acest sens sunt versurile:

„Cât sunt de frumoși copiii
Cei cuminți, și cât de mult
Mi-ar plăcea să stau cu dânșii
Să mă joc și să-i ascult!

Dar copiii răi la suflet
Sunt urâți, precum e-acel
Care m-a șchiopat pe mine
Și nu-i pot iubi de fel..."

Scanned with OKEN Scanner

OTILIA CAZIMIR
(1894–1967)

MÂȚIȘORII

A ieşit răchita-n drum.
Ce-o mai fi şi asta, oare,
Că-i din cap până-n picioare
Numai motocei de scrum?...
Cu mlădiţele plecate,
Stă pe loc şi se socoate,
S-ar întoarce, – nu mai poate,
S-ar ascunde –
N-are unde!
I-e ruşine de copii,
Că din muguri aurii
I-au ieşit, în loc de flori...
Mâţişori!

GHICI!
GHICI!
GHICI!

Z-i pe nume!
Din grădina lui Mihai,
De sub tufe de urzici,
A ieşit un ghem de scai
Ca să caute furnici:
Uite-l colo, uite-l ici...
Zi-i pe nume, cine-i?
Ghici!

Cum o cheamă?
Roşioară şi coadă,
Umblă noaptea prin poiată,
Şi la noi, şi la vecini,
Ca să cumpere găini.
De plătit, nu le plăteşte,
Dar pe loc le jumuleşte!
Cum o cheamă?

Cine nu-l cunoaşte?
Chel ca-n palmă, bosumflat,
Zi şi noapte stă culcat.
S-ar scula şi el, vezi bine,
Să pornească la plimbare
Cine-i oare?

Scanned with OKEN Scanner

Merge, merge – greu ajunge!
Are coarne – dar nu-mpunge
E ghebos
Și fricos,
Iar când iese la plimbare,
Își ia casa de-a spinare.
Cine-i oare?

Ce să fie?
Frunze n-are,
Nu-i nici floare.
În păduri și pe ogor,
Prin grădini și-n deal la vie,
Stă mereu într-un picior
O umbrelă de hârtie...
Ce să fie?

UITE, VINE MOȘ CRĂCIUN!

Prin nămeți, în fapt de seară,
A plecat către oraș
Moș bătrân c-un iepuraș
Înhămat la sănioară.

Drumurile-s troienite,
Noaptea vine, gerul crește...
Cu urechile ciulite
Iepurașul se grăbește.

Uite-o casă colo-n vale,
Cu ferestre luminate.
Moșul s-a oprit din cale,
Cu toiagu-n poartă bate:

– Bună seara, bună seara!
Iaca, vin cu sănioara
Și cu daruri prospete.
Bucuroși de oaspete?

– Bucuroși,
Bucuroși,
Strigă glasuri de copii.
Moșule de unde vii?
– Iaca vin din moși-strămoși,
Încărcat cu jucării!

...Noapte rece și albastră.
Ies copiii la fereastră,
Să se uite cum coboară,
Prin troianul uriaș,
Moș bătrân c-un iepuraș
Înhămat la sănioară...

Scanned with OKEN Scanner

DE PE-O „BUNĂ DIMINEAȚĂ"

De pe-o „bună dimineață"
Cu tulpină de cârcel,
A sărit un gândăcel
Cu mustățile de ață.

Alți gândaci mărunți și roșii,
Care-și poartă fiecare
Ochelarii pe spinare,
Dorm la soare, somnoroșii!

Iar pe-un fir de păpădie
Ce se-nalță, drept, din iarbă
Suie-un cărăbuș, cu barbă
În hăinuță aurie.

Suie, mândru și grăbit
Să vestească-n lumea mare:
– Preacinstită adunare,
Primăvara a sosit!

Creatoare de poezii, schițe în proză, mici instantanee și drame în proză, Otilia Cazimir este influențată de poezia lui G. Topârceanu. Nota particulară a poetei în ilustrarea naturii și a copilăriei („vârsta senzațiilor violente" – G. Călinescu) este marea prospețime de senzații imprimată miraculosului infantil.

Ilustrând natura în care „buruienile și gângăniile" sunt puse să vorbească, printr-o notă de umor și gingășie, poezia „Mâțisorii" cuprinde un șir de ghicitori în versuri care stârnește curiozitatea și imaginația copiilor. În „Uite vine Moș-Crăciun" poeta surprinde perioada sfintelor sărbători de iarnă când copiii așteaptă cu nerăbdare venirea lui Moș-Crăciun:

„Moșul s-a oprit din cale,
Cu toiagu-n poartă bate:
– Bună seara, bună seara
Iaca vin cu sănioara
Și cu daruri proaspete
Bucuroși de oaspete?"

Poezia „De pe-o bună dimineață" exprimă sentimentele de animație și bucurie pe care le trăiesc florile și gâzele, întreaga fire, odată cu sosirea primăverii.

Scanned with OKEN Scanner

ALEXANDRU VLAHUȚĂ
(1858–1919)

ROMÂNIA PITOREASCĂ
(fragmente)

2. Turnu-Severin.

De la Cârciorova malurile se pleacă şi se netezesc. Întinse ogoare de porumb înverzesc zarişteа. Linia ferată tiveşte drept, ca un chenar regulat, merginea apei până la Turnu-Severin, care s-arată-n asfinţitul soarelui ca-ntr-un decor de teatru. Dunărea, lărgită, taie o curbă-n ţărmul românesc şi împinge oraşul pe-o înălţime acoperită cu arbori, din desişul cărora ies la iveală, tot mai sus, tot mai mari, case albe-nvălite cu olane roşii. Fumuri groase, negre, clăbucesc din colţurile fabricilor. De departe s-aud bocănind în şantiere ciocanele de fier. Pe mal, la schelă, furnică mulţimea, ca la bâlciu.

E plin locul acesta de amintiri străvechi. Pe-aici au curs, acum optsprezece veacuri, legiuni romane, menite a răsădi un popor nou în câmpiile pustiite ale Daciei. Aici şi-a întemeiat mai târziu Septimiu Sever straja răsăriteană a împărăţiei lui, „Castrele Severine", din care se mai văd şi astăzi urme (Turnul lui Sever) în grădina publică a oraşului,. aşezată deasupra portului, pe-o teresă înaltă, de unde se deschide una din cele mai frumoase privelişti pe Dunăre. Aici a fost odată capitala Olteniei, scaunul vestiţilor Bani ai Severinului a căror obârşie

Scanned with OKEN Scanner

se pierde în negurile vremii, dincolo de descălecătoare. Săpăturile ce se fac prin împrejurimi descopăr ziduri antice, chipuri de piatră, scule și monede romane – răzlețe amintiri dintr-o lume de neasemănați viteji cari au adus și au împânzit în câmpiile Dunării lumina, graiul și falnica putere a celei mai mari și mai slăvite împărății, din câte-au stat sub soare.

Ce urme de uriași au lăsat legionarii lui Traian, pe unde-au trecut! Pașii lor se cunosc prin desfundăturile munților. Toate li s-au supus. Stâncile s-au dat la o parte și le-au făcut loc, apele s-au plecat speriate de umbra și zgomotul celor dintâi poduri ce le-au încălecat. Dunărea, însăși măreața și năpraznica Dunăre, s-a îmblânzit și s-a dat învinsă în mâinile lor. Se văd și astăzi căpătâiele podului, care a făcut nepieritor numele lui Apollodor din Damasc, ieșit din valuri ca două brațe de gigant, întinse spre cer.

Aici pe pământul acesta, sfințit de jertfe mari și de prețioase amintiri, se ridică azi Turnu-Severin, unul din cele mai însemnate porturi ale României, oraș apusan, cu clădiri frumoase, cu școli mărețe, cu uliți largi și drepte – cetate întărită odinioară, apărată de-un șanț adânc pe care, la vreme de primejdie, îl umple într-o clipeală Dunărea, puind-o astfel sub o pavăză de apă din toate părțile, strângând-o la sân, ca pe-un copil iubit, sub brațul ei ocrotitor.

Și ca și cum ar fi fost scris, ca orașul acesta, de care se leagă atâtea mari întâmplări, să-și mai însemne o dată numele în istoria neamului nostru, iată că tot aici, unde a descăleacat acum optsprezece veacuri împăratul Traian, pune pas pe pământul țării românești tânărul prinț Carol I să ia în mâna lui ageră și norocoasă destinele acestui popor și – redeșteptând în el strămoșeasca vitejie și putere de muncă – să-l pregătească pentru-o nouă viață, pentru-o nouă fază de propășire și de glorie.

3. Corbul. Hinova.

Vaporul spintecă netezișul apei aurit de cele din urmă raze ale soarelui. Îndărăt, orașul se pleacă, se scufundă în valuri. Departe, spre miazănoapte și apus, munții, într-un nor de pulbere albastră își ondulează coama pe poalele rubinii ale cerului. Malurile ies din apă

Scanned with OKEN Scanner

într-o înclinare dulce, desfăşurând lanuri de grâu în limpezişul zărilor. Peste toate-o moliciune, o pace dumnezeiască se lasă de sus.

Un deal din Serbia se culcă drept în calea Dunării. Ea, liniştită, coteşte pe la capul dealului, bate-o bucată bună spre răsărit, şi se-ndoaie-n formă de potcoavă în ţărmul românesc. În fundul acestei potcoave e ostrovul Corbului, în care-un război între Ruşi şi Turci, spun localnicii, ar fi lăsat corbilor de mâncare leşuri pentru trei ani de zile.

Un chiot lung sparge tăcerea amurgului. Pe malul stâng căsuţe albe se ivesc dintre copaci. Turme de vite se scoboară la adăpost. În faţa pichetului Hinova, grănicerul nostru, cu arma la umăr, pare-o statuie de bronz. Livezile satului se oglindesc în valuri. Cumpăna unei fântâni se pleacă şi se înalţă, ca un cocostârc care bea apă. Orizontul se deschide, se lărgeşte din ce în ce. Ochiul străbate adânc în plaiurile ţării, pe lângă dunga fumurie trasă de „valul lui Traian", care – pornind din coasta Hinovii şi tăind spre răsărit dealul Stârminii şi viile Oreviţii – se înfundă dincolo de Padina, în inima Olteniei. Soarele-a asfinţit. Aerul miroase-a pământ ars stropit de-o bură de ploaie. Drumuri albe se pleacă din sat, legând viaţa de pământ cu drumul mişcător al apei. Copacii, casele fug, se şterg ca nişte năluci în urma noastră. Farmecul nopţii se-ntinde şi astâmpără toate zgomotele pământului. Farmecul nopţii se-ntinde şi astâmpără toate zgomotele pământului. Malurile se apropie, ca şi cum ar vrea să-şi şoptească ceva. Pe marmura vânătă a apei, luna cerne-o pulbere de argint. Toate parcă se pregătesc să treacă din lumea realităţii în lumea basmelor.

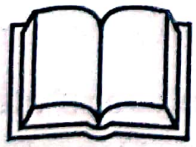

Opera lui Al. Vlahuţă, în versuri sau proză, îşi are rădăcinile adânc înfipte în realitatea vieţii, dovedind o înaltă conştiinţă cetăţenească şi artistică. Vlahuţă este primul nostru scriitor care face din rigorile actului creator, cu luminile şi sfâşierile lui, principala coordonată sufletească a unui erou de roman. România Pitorească, opera de rezistenţă a lui

Scanned with OKEN Scanner

Vlahuță, este un memorial de călătorie în care autorul se oprește la evocarea momentelor istorice pe care peisajele i le amintesc scriitorului: luptele de la Călugăreni, epopeea răzvrătirii lui Tudor Vladimirescu și crezul revoluțional al „proclamației de la Izlaz" sunt printre cele mai importante.

România Pitorească este o geografie poetică a vechii Românii, prin care autorul descrie peisajul etnografic, reținând puține aspecte sociale. Vlahuță se oprește la trăsăturile sufletești ale poporului român, la tradiționala lui ospitalitate, la optimismul viguros al țăranilor, la tezaurul și tradițiile frumoase create de ei de-a lungul secolelor. „Ce urme uriașe au lăsat legionarii lui Traian pe unde au trecut! pașii lor se cunosc prin desfundările munților. Toate li s-au supus. Stâncile s-au dat la o parte și le-au făcut loc, apele s-au plecat speriate de umbra și zgomotul celor dintâi poduri ce le-au încălecat"... Luminată de un cald patriotism, cartea are o mare valoare educativă și în același timp documentară: „...orașul acesta, de care se leagă atâtea mari întâmplări, să-și mai însemne odată numele în istoria neamului nostru... Carol I să ia în mâna lui ageră și norocoasă destinele acestui popor... – redeșteptând în el strămoșeasca vitejie și putere de muncă..."

Al. Vlahuță s-a numărat printre primii literați care au intuit geniul lui Eminescu. Admirația sa față de Eminescu a fost atât de mare, încât a încercat chiar să scrie poezii în stilul marelui poet; astfel, el a greșit atât prin lipsa de originalitate, cât și prin ideea falsă că un talent ca cel al lui Eminescu ar putea fi imitat. Cu toate acestea, strădaniile sale au avut o influență pozitivă, deoarece au condus la creșterea interesului față de poezia eminesciană. Din acest motiv, Vlahuță a fost apreciat favorabil de Garabet Ibrăileanu: „Exprimând limpede și lapidar și pe înțelesul tuturora „psihologia" eminesciană a vremii, el a deschis maestrului său calea, ca un crainic, și a contribuit ca nimeni altul, la formarea sufletului generației care l-a urmat".

Scanned with OKEN Scanner

PETRE ISPIRESCU
(1830–1887)

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÂNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

De când se scria musca pe părete.

Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare și o împărătească, amândoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuiau să facă pentru aceasta; au îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape , un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dânșii vro câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis:

– Bine ați venit sănătoși; dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

– Eu nu am venit să te întreb asta – zise împăratul – ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

Scanned with OKEN Scanner

– Am, răspunse unchiaşul; dar numai un copil o să faceţi. El o să fie Făt-Frumos şi drăgăstos, şi parte n-o să aveţi de el.

Luând împăratul şi împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat şi, peste câteva zile, împărăteasa s-a simţit însărcinată. Toată împărăţia, şi toată curtea, şi toţi slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai-nainte, însă, de a veni ceasul naşterii, copilul se puse pe un plâns, de n-a putu nici un vraci să-l împace. Atunci, împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici aşa n-a fost cu putinţă să-l facă să tacă.

– Taci, dragul tatei – zicea împăratul – că ţi-oi da împărăţia cutare sau cutare; taci fiule, că ţi-oi da de soţie pe cutare sau cutare fată de împărat, şi alte multe d-alde astea; în sfârşit, dacă văzu şi văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ţi-oi da *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte.*

Atunci copilul tăcu şi se născu; iar slujitorii deteră în timpine şi în surle şi în toată împărăţia se ţinu veselie mare, o săptămână întreagă.

De ce creştea copilul, d-aceea se făcea mai isteţ şi mai îndrăzneţ. Îl deteră pe la şcoli şi filosofi, şi toate învăţăturile, pe care alţi copii le învaţă într-un an, el le învăţa într-o lună, astfel încât împăratul murea şi învia de bucurie. Toată împărăţia se fălea că o să aibă un împărat înţelept şi procopsit, ca Solomon împărat. De la o vreme încoace, însă nu ştiu ce avea, că era tot galeş, trist şi dus pe gânduri. Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cincisprezece ani şi împăratul se afla la masă cu toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei şi se chefuiau, se sculă Făt-Frumos şi zise:

– Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naştere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte şi i-a zis:

– Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ţi dau un astfel de lucru nemaiauzit? Şi, dacă ţi-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

– Dacă tu, tată, nu poţi să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea, până voi găsi făgăduinţa pentru care m-am născut.

Atunci toţi boierii şi împăratul deteră în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăţia; fiindcă, ziceau boierii:

Scanned with OKEN Scanner

– Tatăl tău de aci înainte e bătrân, şi-o să te rădicăm pe tine în scaun, şi avem să-ţi aducem cea mai frumoasă împărătească de sub soare de soţie.

Dar n-a fost cu putinţă să-l întoarcă din hotărârea sa, rămâind statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu şi văzu, îi dete voie şi puse la cale să-i gătească de drum merinde şi tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărăteşti, unde erau cei mai frumoşi armăsari din toată împărăţia, ca să-şi aleagă unul; dar, cum punea mâna şi apuca pe câte unul de coadă, îl trântea, şi astfel toţi caii căzură. În sfârşit, tocmai când era să iasă, îşi aruncă ochii o dată prin grajd şi, zărind într-un colţ un cal răpcigos şi bubos, şi slab, se duse şi la dânsul; iar când puse mâna pe coada lui, el îşi întoarse capul şi zise:

– Ce poruncesti, stăpâne? Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mâna pe mine un voinic.

Şi înţepenindu-şi picioarele, rămase drept ca lumânarea. Atunci, Făt-Frumos îi spuse ce avea de gând să facă şi calul îi zise:

– Ca să ajungi la dorinţa ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloşul, sulita, arcul, tolba cu săgeţile ce le purta el când era flăcău; iar pe mine să mă îngrijeşti cu însuţi mâna ta şase săptămâni şi orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerând împăratului lucrurile ce-l povăţuise calul, el a chemat pre vătaful curţii şi i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine, spre a-şi alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile şi trei nopţi, găsi, în sfârşit, în fundul unui tron vechi, armele şi hainele tătâne-său de când era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă cu mâna lui să le cureţe de rugină şi, după şase săptămâni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată, îngriji şi de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.

Când auzi calul de la Făt-Frumos că hainele şi armele sunt bine curăţate şi pregătite, o dată se scutură şi el, şi toate bubele şi răpciuga căzură de pe dânsul şi rămase întocmai cum îl făcuse mă-sa: un cal gras, trupeş şi cu patru aripi; văzându-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

– De azi în trei zile plecăm.

– Să trăieşti, stăpâne; sunt gata chiar azi, de poruncesti, îi răspunse calul.

Scanned with OKEN Scanner

A treia zi dimineața, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mână, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasă, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași, de la toți slujitorii curții, care, cu lacrimi în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dând pinteni calului, ieși pe poartă ca vântul și după dânsul carele cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orânduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luându-și ziua bună, îi trimise înapoi oprindu-și pentru dânsul merinde cât a putut duce calul. Și apucând calea către răsărit,s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, până ce ajunse la o câmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stând să se odihnească, îi zise calul:

– Să știi, stăpâne, că aici suntem pe moșia unei ghionoaie, care e atât de rea, încât nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorât. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților, pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie gheonoaie; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mâine, în pădurea ce o vezi, o s-o întâlnim venind să te prăpădească; e grozavă de mare; dar să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulița să le ții la îndemână, ca să te slujești cu dânsele când va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă; dar pândea când unul, când altul.

A doua zi, când se revărsară zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înșeuă și înfrână calul, și chinga o strânse mai mult decât altă dată, și porni; când, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci, calul îi zise:

– Ține-te, stăpâne, gata, că iată, se apropie Gheonoaia.

Și când venea ea, nene, dobora copacii; așa de iute mergea; iar calul se urcă ca vântul până cam deasupra ei și Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata și, când era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea:

– Stai, Făt-frumos, că nu-ți fac nimic!

Și văzând că nu o crede, îi dete înscris cu sângele său.

Scanned with OKEN Scanner

– Să-ți trăiască calul, Făt-Frumos – îi zise ea – ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mâncam fript; acum însă, m-ai mâncat tu pe mine; să știi că până azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele până aicea; câțiva nebuni, care s-au încumes a o face, a-abia au ajuns până în câmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dânsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos și-l omeni ca p-un călător. Dar pe când se aflau la masă și se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă.

Gheonoaia, de bucurie, ținu masa trei zile d-a rândul și rugă pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zâne; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta. Atunci ea îi zise:

– Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porniră. Merse Făt-Frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă; dar când fu de trecut peste hotarele Gheonoaiei, dete de o câmpie frumoasă, pe de o parte cu iarbă înflorită, iară pe de altă parte pârlită. Atunci, el întrebă:

– De ce este iarba pârlită?

Și calul îi răspunse:

– Aici suntem pe moșia unei scorpii, soră cu gheonoaia; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinților le-a ajuns, și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pământ; când Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărâmul ei, a pârlit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decât soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpâne, și mâine, dis-de-dimineață, să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și când ajunsese la gheonoaie, și porniră. Când, auziră un urlet și o vâjietură, cum nu mai auziseră ei până atunci!

– Fii gata, stăpâne, că iată se apropie zgripțuroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pământ și vărsând flăcări, se apropia ca vântul de iute; iar calul se urcă repede ca săgeata până cam deasupra și se lăsă asupra ei cam pe de o parte. Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap; când era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă

Scanned with OKEN Scanner

cu lacrimi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dete înscris cu sângele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos și mai și decât Gheonoaia; iar el îi dete și dânsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele, se lipi îndată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecând și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră și iară se mai duseră, până ce ajunseră la un câmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mândră și cu un miros dulce, de te îmbăta; trăgea un vântișor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise:

– Trecurăm cum trecurăm până aici, stăpâne; mai avem un hop; avem să dăm peste o primejdie mare; și, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dânsa, apoi suntem voinici. Mai-nainte de aci, este palatul unde locuiește *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte.* Această casă este înconjurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzesc cu neadormire și sunt multe foarte; cu dânsele nu este chip de a te bate; și ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe deasupra.

După ce se odihni vreo două zile, se pregătiră iarăși; atunci calul, ținându-și răsuflarea, zise:

– Stăpâne, strânge chinga cât poți de mult, și, încălecând, să te ții bine și în scări, și de coama mea; picioarele să le ții lipite pe lângă supțioara mea, ca să nu mă zăticnești, în zborul meu.

Se urcă, făcu proba, și într-un minut fu aproape de pădure.

– Stăpâne – mai zise calul – acum e timpul când se dă demâncare fiarelor pădurei și sunt adunate toate în curte, să trecem.

– Să trecem – răspunse Făt-Frumos – și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucit astfel, de la soare te puteai uita, dar la dânsul ba. Trecură pe deasupra pădurii și, tocmai când erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia atinse cu piciorul vârful unui copac și dodată toată pădurea se puse în mișcare; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos; și de nu era doamna palatului afară, dând de mâncare

Scanned with OKEN Scanner

puilor ei (căci așa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea, căci nu mai văzuse până atunci suflet de om pe la dânsa. Opri pe dobitoace, le îmblânzi și le trimise la locul lor. Stăpâna era o zână naltă, subțirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dar ea, uitându-se cu milă la dânsul, îi zise:

– Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce căutați pe aici?

– Căutăm – zise el – *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte.*

– Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălecă și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinerte; erau surorile celei mai mari. El începu să mulțumească zânei pentru că l-a scăpat de primejdie; iar ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dânsul; pe urmă, îi făcură cunoscuți tuturor lighioanelor, de puteau umbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dânsele, căci ziceau că li se urâse, șezând tot singurele; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată, ci primi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți până să ajungă la dânsele, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpânele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el; și-i și spuseră că acea vale se numea VALEA PLÂNGERII.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tânăr ca și când venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară capul. Se desfătă în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vânătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îi și nimeri; dar nefericitul, în învălmășeală, nu băgase de seamă că, alergând după iepure, trecuse în Valea Plângerii.

Scanned with OKEN Scanner

Luând iepurele, se întorcea acasă; când, ce să vezi d-ta? Deodată îl apucă un dor de tată-său, și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre; dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-nsul.

– Ai trecut, nefericitule, în Valea Plângerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

– Am trecut, dragele mele fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; și acum mă topesc d-a-n-picioarele, de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plâng de nici o mâhnire. Mă voi duce să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

– Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducându-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămâi cu noi, căci ne zice gândul că vei pieri.

Toate rugăcinile celor trei femei, precum și ale calului, n-au fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

– Dacă nu vrei să mă asculți, stăpâne, orice ți se va întâmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă și, dacă vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

– Primesc – zise el – cu toată mulțumirea, spune-o!

– Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămâi măcar un ceas.

– Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeile și după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsându-le suspinând și cu lacrimile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei; acolo găsiră orașe; pădurile de schimbaseră în câmpii; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

– Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos – mai alaltăieri am terecut pe-aici; și spunea tot ce știa.

Scanned with OKEN Scanner

Locuitorii râdeau de dânsul, ca de unul ce aiurează sau visează deştept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba şi părul îi albiseră.

Ajungând la moşia Gheonoaiei, făcu întrebări ca şi la moşia Scorpiei, şi primi asemenea răspunsuri. Nu se putea dumiri el: cum de în câteva zile s-au schimbat astfel locurile? Şi iarăşi supărat, plecă cu barba albă până la brâu, simţind că îi cam tremură picioarele, şi ajunse la împărăţia tătâne-său. Aici, alţi oameni, alte oraşe; şi cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoştea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în care se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mâna şi îi zise:

– Rămâi sănătos, stăpâne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă pofteşti să mergi şi d-ta, încalecă îndată şi haidem!

– Du-te sănătos, că şi eu nădăjduiesc să mă întorc peste curând.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzând palaturile dărâmate şi cu buruieni crescute pe dânsele, oftă şi, cu lacrimi în ochi, căută să-şi aducă aminte cât erau odată de luminate aste palaturi şi cum şi-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetând fiecare cămară, fiecare colţuleţ ce-i aducea aminte cele trecute, grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniţă, gârliciul căreia se astupase de dărămăturile căzute.

Căutând într-o parte şi în alta, cu barba albă până la genunchi, ridicându-şi ploapele ochilor cu mâinile şi abia umblând, nu găsi decât un tron hodorogit; îl deschise, dără în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiţei, şi un glas slăbănogit îi zise:

– Bine ai venit, că de mai întârziai, şi eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase moartea lui, care se uscase de se făcuse cârlig în chichiţă, şi căzu mort, şi îndată se făcu ţărână.

Iar eu încălecai p-o şea şi vă spusei dumneavoastră aşa.

Scanned with OKEN Scanner

PRÂSLEA CEL VOINIC ȘI MERELE DE AUR

Era odată un împărat puternic și mare, și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori, și meșteșugită nevoie mare! Așa grădină nu se mai văzuse până atunci p-acolo. În fundul grădinei avea și un măr care făcea mere de aur, și de când îl avea el nu putuse să mănânce mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescând și pârguindu-se, venea oarecine noaptea, și le fura tocmai când erau să se coacă. Toți paznicii din toată împărăția și cei mai aleși ostași, pe care îi pusese împăratul ca să pândească, n-au putut să-i prindă pe hoți. În cele din urmă veni fiul cel mai mare al împăratului și-i zise:

– Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atâtea ori, și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopțile astea să păzesc eu însumi, și mă prinz că voi pune mâna pe acel tâlhar care ne jefuiește.

– Dragul meu, zise tată-său, atâția oameni voinici au păzit, și n-au făcut nici o ispravă, doresc prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom care m-a ținut atâta sumă de bani; și de aceea iată, mă înduplec și te las ca să pândești, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbutești.

Atunci fiul împăratului se puse la pândă o săptămână întreagă: noaptea pândea și ziua se odihnea; iar când fu într-o dimineață se întoarse trist la tată-său și-i spuse cum priveghease până la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o picoteală de nu se mai putea ține pe picioare, cum mai târziu, somnul îl copleși și căzu ca un mort, fără să se poată deștepta decât tocmai când soarele era ridicat de două sulițe, și atunci văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mâhnirea tatălui său, când auzi spuindu-i-se astă întâmplare.

De silă, de milă, fu nevoit a mai aștepta încă un an, ca să facă și voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruință de la tată-său ca să-l lase și pe dânsul să pândească, și se legă că el va prinde pe hoții care îi făceau atâta întristare.

Scanned with OKEN Scanner

Timpul veni, merele începură a se pârgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi şi el; dară păţi ca şi frate-său cel mare. Tată-său, deznădăjduit, pusese în gând să-l taie; dară fiul său cel mai mic. Prâslea, veni cu rugăciune către tată-său, şi-i zise:

– Tată, atâţia ani l-ai ţinut, ai suferit atâtea necazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, şi anul acesta, să-mi încerc şi eu norocul.

– Fugi d-aci, nesocotitule, zise împăratul, fraţii tăi cei mai mari, atâţia şi atâţia oameni voinici şi deprinşi cu nevoile, n-au putut face nimic, şi tocmai tu, un mucos ca tine o să izbutească? N-auzi tu ce prăpăstii spun fraţii tăi? Aici trebuie să fie ceva vrăjit.

– Eu nu mă încumet, zise Prâslea, a prinde pe hoţi, ci zic că o încercare de voi face şi eu, nu poate să-ţi aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă, mai lăsă pomul netăiat încă un an. Sosi primăvara: pomul înflori şi mai frumos şi legă mai mult decât altădată. Împăratul se veseli de frumuseţea florilor şi de mulţimea roadelor sale, dar când se gândea că nici anul acesta n-o să aibe parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat. Prâslea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărului şi tot plănuia. În sfârşit, merele începură a se pârgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise:

– Tată, iată a sosit timpul: mă duc să pândesc şi eu.

– Du-te, zise împăratul, dar negreşit că şi tu ai să te întorci ruşinat ca fraţii tăi cei mari.

– Pentru mine n-are să fie aşa mare ruşine, zise el; fiindcă eu nu numai că sunt mai mic, dar nici nu mă leg ca să prinz pe tâlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veniră, se duse, îşi luă cărţi, două ţepuşe, arcul şi tolba cu săgeţile. Îşi alese un loc de pândă, într-un colţ pe lângă pom, bătu ţepuşele în pământ şi se puse între ele, aşa cum să-i vină unul dinainte şi altul la spate, ca, dacă îi va veni somn, şi ar moţăi, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui şi dacă ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel dinapoi. Astfel pândi, până când într-una din nopţi, cam după miezul nopţii, simţi că-l atinge încetişor boarea zorilor care te îmbată cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleşitoare se legă de ochii lui; dară loviturile ce suferi, vrând să moţăiască, îl deşteptară, şi rămase priveghind până când, pe la

Scanned with OKEN Scanner

revărsatul de zori, un ușor fâșâit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata; fâșâitul se auzi mai tare și un oarecine se apropie de pom și se apucă de ramurile lui; atunci el dete o săgeată, dete două și când cu a treia, un geamăt ieși de lângă pom, și apoi o tăcere de moarte se făcu; iar el, cum se lumină puțin, culese câteva mere din pomn le puse pe o tipsie de aur și le duse la tatăl său. Niciodată n-a simțit împăratul mai mare bucurie decât când a văzut la masa sa merele de aur, din care nu gustase niciodată.

– Acum, zise Prâslea, să căutăm și pe hoț. Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci arătând împăratului dâra de sânge ce lăsase pe pământ rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui, ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.

Frații săi prinseră pizmă pe el, pentru că fusese mai vrednic decât dânșii, și căutau prilej ca să-l piarză; de aceea și voiră bucuros să meargă. Ei se pregătiră și porniră. Se luară, deci, după dâra sângelui și merseră ce merseră, până ce ieșiră la o prăpastie unde se pierdu dâra. Ocoliră împrejurul prăpastiei și văzură că dâra de sânge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră numaidecât vârteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lasă fratele cel mare; dară, zise el, când voi scutura frânghia, să mă scoateți afară; așa și făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu, și făcu și el ca cel dintâi, atâta numai că se lăsă ceva mai jos.

– Acum e rândul, meu să mă las în prăpastie, zise prâslea, văzând că frații cei mari se codesc; când voi mișca frânghia, voi mai mult să mă lăsați în jos, și după ce veți vedea că frânghia nu se mai duce la vale să puneți paznici să păzească, și când se va vedea că frânghia se mișcă, de lovește marginile groapei, să o trageți afară. Se lăsă și cel mai mic din frați, și de ce mișca frânghia d-aia îl lăsa mai jos, și-l lăsară până ce văzură că frânghia nu mai sta întinsă, cum este când are ceva atârnat de capătul ei.

Scanned with OKEN Scanner

Atunci fraţii ţinură sfat şi ziseră: să aşteptăm până ce vom vedea dacă face vreo izbândă, şi atunci, ori bine ori rău, de va face, să-l prindem ca să ne curăţim de unul ca dânsul care ne face de ruşine.

Prâslea ajunse pe tărâmul celălalt, se uită cu sfială în toate părţile, şi cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate; pământul, florile, copacii, lighioni, altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară îmbărbătându-se, apucă pe un drum şi merse până dete de nişte palaturi cu totul şi cu totul de aramă. Nevăzând nici pui de om, pe care să-l întrebe câte ceva, intră în palat, ca să vază cine locuia acolo.

În pragul uşei îl întâmpină o fată frumoasă, care zise:

– Ajunsei să mă mai văd om de pe tărâmul nostru. Cum ai ajuns aici, frate, îl întrebă ea, aici este moşia a trei fraţi zmei, care ne-a răpit de la părinţii noştri, şi suntem trei surori şi fete de împărat, de pe tărâmul de unde eşti tu. Atunci el povesti în scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoţ, şi cum a venit după dâra sângelui până la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, şi o întreabă ce fel de oameni sunt zmeii aceia şi dacă sunt voinici.

Ea îi spuse că fiecare din zmei şi-a ales câte una din ele şi le tot sileşte să-i ia de bărbaţi; iară ele se tot împotrivesc cu fel de fel de vorbe, cerându-le câte în lună şi în soare, şi se fac luntre şi punte de le îndeplinesc toate voile.

– Ei sunt, în adevăr, voinici, adăugă ea, însă poate vei birui. Dară, până una alta, ascunde-te, vai de mine! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios, şi se face leu paraleu. Acum e timpul când are să vină la prânz, şi are obicei de aruncă buzduganul cale de un conac şi loveşte în uşă, în masă, şi se pune în cui.

N-apucă să isprăvească vorba, şi se auzi ceva că şuieră, că loveşte în uşă, în masă, şi buzduganul se arată şi se aşează în cui. Dară Prâslea luă buzduganul, îl azvârli înapoi mai departe decât îl azvârlise zmeul; şi când era prin dreptul lui, îl atinse pe umere. Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă şi se întoarse acasă. Când era la poartă, începu să strige:

– Hâm! hâm aici miroase a carne de om de pe tărâmul celălalt; şi văzând pe fiul de împărat ce-i ieşise înainte, îi zise:

Scanned with OKEN Scanner

– Ce vânt te-a adus pe aici, omule, ca să-ți rămâie oasele pe alt tărâm?

– Am venit ca să prinz pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

– Noi suntem, îi zise zmeul; cum vrei să ne batem? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm?

– Ba în luptă că e mai dreaptă, răspunse Prâslea. Atunci se apucară la trântă, și se luptară, și se luptară, până când zmeul băgă pe Prâslea în pământ până la glezne; iară Prâslea se opinti o dată, aduse pe zmeu și trântindu-l, îl băgă în pământ până în genunchi și-i tăie capul. Fata cu ochii plini de lacrimi îi mulțumi că a scăpat-o de zmeu, și-l rugă să-i fie milă și de surorile ei. După ce se odihni vreo două zile, porni, după povața fetei, la soră-sa cea mijlocie, care avea palaturile de argint. Acolo, ca și la cea mare, fu primit cu bucurie; fata îl rugă să se ascunză; iară el nu voi; ci, când veni buzduganul, să se așeze în cui, pe care-l aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl aruncă mult mai îndărăt, izbind și pe zmeu în cap; iară zmeul veni tulburat, se luptă cu Prâslea ca și frate-său cel mare și rămase și el mort.

Fata, după ce îi mulțumi, îl povățui să facă ca să scape din robie și pe sora lor cea mai mică.

– Deși e mai puternic, zise fata, decât frații lui pe care i-ai omorât, dar mai ales că e și cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu săgeata când a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămână întreagă se desfătară împreună cu amândouă fetele, și Prâslea, odihnindu-se de ostenelile ce încercase, porni și către zmeul de al treilea.

Văzând palaturile de aur în care locuia zmeul cel mic rămase cam pe gânduri, dară luându-și inima în dinți intră înăuntru.

Cum îl văzu fata, îl rugă să o scape de zmeu, care zicea ea, e hotărât ca îndată ce se va face sănătos bine, să o silească, oricum să se însoțească cu dânsul.

Abia isprăvise vorba, și buzduganul, izbind în ușă și în masă, se puse în cui. Prâslea întrebă ce putere are zmeul, și îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace; atunci el îl aruncă și mai departe, lovindu-l în piept. Zmeul, turbat de mânie, se întoarse numaidecât acasă.

Scanned with OKEN Scanner

– Cine este acela care a cutezat să calce hotarele mele și să intre în casa mea?

– Eu sunt, zise Prâslea.

– Dacă ești tu, îi răspunse zmeul, am să te pedepsesc amar pentru nesocotința ta. Cum ai vrut, venit-ai; dar nu te vei mai duce cum vei voi. Atunci se învoiră să se ia la luptă dreptă.

și se luptară,
și se luptară,
zi de vară
până seară;

Iar când fu pe la nămiezi, se făcură amândoi două focuri și așa se băteau; un corb, însă, le tot da ocol croncănind. Văzându-l, zmeul îi zise:

– Corbule, corbule, ia seu în unghiile tale și pune peste mine, că-ți voi da stârvul ăsta ție.

– Corbule, corbule, îi zise și Prâslea, dacă vei pune peste mine seu, eu îșI voi da trei stârvuri.

– Unde dă Dumnezeu să cază o asemennea tiflă peste mine! Mi-aș sătura sălașul întreg.

– Adevăr grăiește gura mea, îi răspunse Prâslea.

Corbul, fără a mai întârzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prâslea, și prinse mai multă putere. Către seară, zise zmeul către fata de împărat, care privea la dânșii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni:

– Frumușica mea, dă-mi nițică apă să mă răcoresc, și-ți făgăduiesc să ne cununăm chiar mâine.

– Frumușica mea, îi zise Prâslea, dă-mi mie apă, și-ți făgăduiesc că te duc pe tărâmul nostru și acolo să ne cununăm.

Fata de împărat dete apă lui Prâslea de băut, și prinse mai multă putere; atunci strânse pe zmeu în brațe, îl ridică în sus, și când îl lăsă jos îl băgă până în genunchi în pământ; se opinti și zmeul, ridică și el în sus pe Prâslea, și lăsându-l jos îl băgă până la brâu; puindu-și toate puterile, Prâslea mai strânse o dată pe zmeu de-i pârâi oasele și aducându-l, îl trânti așa de grozav, de îl băgă până în gât în pământ și-i tăie capul; iară fetele de bucurie se adunară împrejurul lui, îl luară în brațe, îl sărută și îi ziseră: de azi înainte frate să ne fii. Îi

Scanned with OKEN Scanner

spuseră apoi că fiecare din palaturile zmeilor are câte un bici, cu care lovește în cele patru colțuri ale lor și se fac niște mere. Așa făcură, și fiecare din fete avură câte un măr. Se pregătiră deci să se întoarcă pe tărâmul nostru.

Ajungând la groapă, clătină frânghia de se lovi de toate mărginile groapei. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia... Se puseră la vârtejuri și scoseră pe fata cea mare cu părul ei de aramă. Ea, cum ajunse sus, arătă un răvășel ce-i dase Prâslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare. Bucuria fetei fu nespus când se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frânghia, și scoase pe fata cea mijlocie, cu mărul ei de argint și cu o altă scrisoare în care hotăra Prâslea de soție fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frânghia și scoase și pe fata cea mică; aceasta era logodnica lui Prâslea; însă mărul ei cel de aur nu-l dete, ci îl ținu la sine.

El simțise de mai-nainte că frații săi îi poartă sâmbetele și când se mai lăsă frânghia, ca să-l ridice și pe el, dânsul legă o piatră și puse căciula d-asupra ei ca să-i cerce, iară frații dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vârtejile și deteră drumul frânghiei, care se lăsă în jos cu mare iuțeală, ceea ce făcu pe frați să crează că Prâslea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împărat, îi spuseră cu prefăcută mâhnire că fratele lor s-a prăpădit, și se cununară cu fetele, după cum rânduise Prâslea, iară cea mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul. Prâslea, care ședea departe, văzu piatra, care căzuse cu zgomot, și se gândea ce să facă ca să iasă afară. Pre când se gândea și se plângea, dânsul auzi un țipăt și o văietare care îi umplu inima de jale; se uită împrejur și văzu un balaur care se încolăci pe un copac și se urca să mănânce niște pui de Zgripțor. Scoase paloșul Prâslea, se repezi la balaur și numaidecât îl făcu în bucățele.

Puii, cum văzură, îi mulțumiră și-i ziseră:

– Vino-ncoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că de te va vedea mama noastră te înghite de bucurie. Traseră o pană de la unul din

Scanned with OKEN Scanner

pui şi-l ascunseră în ea. Când veni Zgripţuroaica şi văzu grămada aia mare de bucăţele de balaur, întrebă pe pui cine le-a făcut ăst bine?

– Mama, ziseră ei, este un om de pe tărâmul celălalt şi a apucat încoa spre răsărit.

– Mă duc, le zise ea, să-i mulţumesc.

Ea porni ca vântul înspre partea încotro îi spusese puii că a apucat omul. După câteva minute se întoarse:

– Spuneţi-mi drept, le zise ea, încotro s-a dus.

– Spre apus, mamă.

Şi într-o bucată de vreme, ca de când începui să vă povestesc, străbătu cele patru părţi ale tărâmului de jos şi se întoarse cu deşert. Ea ceru ca numaidecât să-i spuie. În cele mai de pe urmă îi ziseră puii:

– Dacă ţi l-om arăta, mamă, ne făgăduieşti că nu-i vei face nimic?

– Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atunci ei îl scoase din pană şi îl arătară; iară ea, de bucurie îl strânse în braţe şi cât p-aci era să-l înghiţă, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

– Ce bine vrei să-ţi fac şi eu pentru că mi-ai scăpat puii de moarte?

– Să mă scoţi pe tărâmul celălalt, răspunse Prâslea.

– Greu lucru mi-ai cerut, îi zise Zgripţuroaica, dară pentru că ţie îţi sunt datoare mântuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregăteşte o sută de oca de carne, făcută bucăţele de câte o oca una, şi o sută de pâini.

Făcu ce făcu Prâslea, găti pâinile şi carnea şi le aduse la gura groapei. Zgripţuroaica zise:

– Pune-te d-asupra mea cu merinde cu tot, şi de câte ori oi întoarce capul, să-mi dai câte o pâine şi câte o bucată de carne. Se aşezară şi porniră, dându-i, de câte ori cerea, pâinea şi carnea. Când era aproape, aproape să iasă d-asupra, pasărea uriaşă mai întoarse capul să-i mai dea de mâncare; dar carnea de sfârşise. Atunci Prâslea, fără să-şi piardă cumpătul, trase paloşul şi-şi tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus şi o dete Zgripţuroaicei. După ce ajunseră d-asupra şi văzu că Prâslea nu putea să umble, îi zise Zgripţuroaica:

– Dacă nu era binele ce mi-ai făcut şi rugăciunea puilor mei, mai că te mâncam. Eu am simţit că, carnea care mi-ai dat-o în urmă era mai dulce decât cea mai înainte şi n-am înghiţit-o; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Scanned with OKEN Scanner

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de-al său şi se lipi. Atunci se îmbrăţişară, îşi mulţumiră unul altuia şi se despărţiră; ea se duse în prăpastia de unde ieşiseră şi Prâslea plecă către împărăţia tatălui său. Plecă către oraşul în care locuiau părinţii lui; îmbrăcat fiind în haine ţărăneşti, întâlni nişte drumeţi şi află de la dânşii, că fraţii lui au luat de soţii pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărâse însuşi, iar părinţii lui erau foarte mâhniţi de pieirea fiului lor cel mic; că fata cea mică e îmbrăcată în negru şi-l jeleşte şi că nu voieşte a se mărita nici în ruptul capului, măcar că au peţit-o mai mulţi fii de împărat; că acum, în cele din urmă, fraţii lui i-au adus un ginere prea frumos, şi că o silesc cu toţii să-l ia şi că nu se ştie de va putea scăpa.

Prâslea, auzind de toate acestea, nu puţin s-a întristat în sufletul lui, şi cu inima înfrântă, a intrat în oraş. Mai cercetând în sus şi în jos, află că fata a zis împăratului, că dacă voieşte să o mărite cu tânărul care îl aduseră, să poruncească a-i face şi a-i aduce la odoare o furcă cu caierul şi fusul cu totul de aur şi să toarcă singură, fiindcă aşa îi făcuse şi zmeul şi asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari şi-i porunci zicându-i; iată, de azi în trei săptămâni să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică; că de unde nu, unde-ţi stau picioarele îţi va sta şi capul; şi bietul argintar se întoarse acasă trist şi plângând.

Atunci Prâslea se duse de se bägă ucenic la argintar.

Prâslea tot văzând pe stăpânu-său văitându-se fiindcă nu izbutise a face furca după porunceală, îi zise:

– Stăpâne, te văd că nu poţi să faci furca ce ţi-a poruncit împăratul, iată mai sunt trei zile până să se împlinească sorocul ce ţi-a dat; lasă-mă pe mine să o fac. Argintarul îl goni zicându-i:

– Atâţia meşteri mari n-au putut să o facă şi tocmai un zdrenţăros ca tine să o facă?

– Dacă nu-ţi voi da furca de azi în trei zile, răspunse Prâslea, să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da odaie să lucreze numai Prâslea singur şi pe fiecare noapte să-i dea câte o trăistuţă de alune şi câte un pahar de vin bun.

Scanned with OKEN Scanner

Argintarul îi ducea grija, fiindcă ascultând pe la uşă, n-auzea altceva decât cum spărgea la alune pe nicovală, iar când fu a treia zi el ieşi dis-de-dimineaţă din odaie cu furca pe tavă, pe care o scoase din mărul zmeului, ce era la dânsul, şi o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, şi-i făcu un rând de haine; iar pe la nămiezi, când venise slujitorii împăratului, ca să-l cheme la palat, el se duse şi-i dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumuseţea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă; ea recunoscu furca şi pricepu că Prâslea cel viteaz trebuie să fi ieşit d-asupra pământului. Atunci zise împăratului:

– Tată, cine a făcut furca, poate să-mi facă un lucru pe care mi l-a adus la odoare zmeul. Iară împăratul chemă îndată pe argintar şi-i porunci să-i facă o cloşcă cu pui cu totul şi cu totul de aur, şi-i dete soroc trei săptămâni, şi dacă nu i-o face-o, unde îi stă picioarele, îi va sta şi capul. Argintarul, ca şi celălalt rând, se întoarse acasă trist, dispreţui ca şi întâia oară pe Prâslea, care îl întrebase şi de astă dată; iară dacă se înţeleseră la cuvinte, se învoiră şi lucrul se şi săvârşi cu bine. Când văzu argintarul cloşca cloncănind şi puii piuind, cu totul şi cu totul de aur şi ciugulind mei tot de aur, înţelese că trebuie să fie lucru măestru. Argintarul luă cloşca, o duse la împărat, iară împăratul, după ce se minună îndestul de frumuseţea şi gingăşia lor, o duse fetei şi-i zise:

– Iată, ţi s-au împlinit toate voile; acum, fata mea, să te găteşti de nuntă.

– Tată, îi mai zise fata, cine a făcut astea două lucruri, trebuie să aibe şi mărul de aur al zmeului; porunceşte, rogu-te, argintarului să aducă pe meşterul care le-a făcut.

Primind porunca asta argintarul, se înfăţişă împăratului, rugându-se să-l ierte şi zicându-i:

– Cum o să aduc înaintea măriei tale pe meşter, fiindcă este un om prost şi trenţeros şi nu este vrednic să vază luminata faţă a măriei tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi. Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prâslea, şi-l curăţă, îl îmbrăcă în nişte haine noi şi-l duse la împăratul; iară împăratul îl înfăţişă fetei. Cum îl văzu

Scanned with OKEN Scanner

fata, îl și cunoscu. Ea nu putu să-și ție lacrimile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, și zise împăratului.

– Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat de mâna zmeilor.

Și, dând în genunchi, îi sărută mâinile și pe față și pe dos.

Luându-i seama bine împăratul, îl cunoscu și dânsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrățișă și-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele din urmă, inima lui înduioșată de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale și ale fetei, care rămase în genunchi rugându-l, mărturisi că în adevăr el este fiul lor mai mic.

Prâslea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse și cum a ieșit d-asupra pământului și le arătă și mărul de aur al zmeului.

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei cum văzură pe Prâslea, o sfecliră. Iară împăratul întrebă pe Prâslea cum să-i pedepsească?

Viteazul nostru zise:

– Tată, eu îi iert și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieși la scara palatului și vom arunca fiecare câte o săgeată în sus și Dumnezeu dacă vom fi cineva greșiți, ne va pedepsi.

Așa făcură. Ieșiră câtetrei frații în curte, dinaintea palatului, aruncară săgețile în sus și, când căzură, ale fraților celor mai mari le căzură drept în creștetul capului și-i omorâră, iar a celui mic îi căzu dinainte. Iată dacă îngropară pe frații cei mai mari, făcură nuntă mare și Prâslea luă pe fata cea mică. Toată împărăția s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mic al împăratului și se mândrea, fălindu-se de vitejiile ce făcuse el; iară după moartea tătâne-său, se sui el în scaunul împărăției și împărăți în pace de atunci și până în ziua de astăzi, de-or fi trăind.

Trecui și eu pe acolo și stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai

O bucată de botoc,

Ș-un picior de iepure șchiop.

Și încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Scanned with OKEN Scanner

Petre Ispirescu se înscrie în categoria culegătorilor de basm, în care intră atât culegori români, cum ar fi: Ion Pop-Reteganul, Gh. Dem. Teodorescu și Ovidiu Bîrlea, cât și străini: Jakob și Wilhelm Grimm, Charles Perrault și Giambatista Basile.

Basmele culese de Ispirescu au un conținut educativ, cultivând cititorului modelul omului din popor, caracterizat prin simțul dreptății, curaj, inteligență și bunătate. Concepția despre bine și frumos, ca mod de a trăi, permanenta aspirație a omului spre puritate și adevăr sunt carcateristica basmelor lui Petre Ispirescu. Ca în marea majoritate a basmelor, în „Prâslea cel voinic și merele de aur", după o serie întreagă de peripeții extraordinare, binele triumfă asupra răului: fetele captive sunt eliberate, impostura celor doi frați mai mari este demascată și sancționată, iar Prâslea iese victorios din cele mai grele încercări. Basmul „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte" are un final tragic; deși eroul trece cu bine probele la care este supus și ajunge într-un spațiu în care „găsește" tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, el nu este sortit a trăi veșnic: „O palmă îi trase moartea lui, care se uscase și se făcuse cârlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se făcu țărână". Moartea eroului semnifică faptul că existența umană este limitată în timp și că orice încercare de depășire a acestei condiții este destinată eșecului. Acest final este ieșit din comun pentru un basm nu numai dacă ne gândim că în general basmele au un sfârșit fericit, ci și dacă ne gândim că basmele, prin definiție, prezintă întâmplări miraculoase (de exemplu, calul este dotat cu însușiri excepționale: vorbește, din „răpcigos, și bubos, și slab" se transformă într-un cal gras, trupeș și cu patru aripi", zboară și chiar își sfătuiește stăpânul, oferindu-i soluții de ieșire din impas).

Basmele lui Ispirescu reflectă vitalitatea, optimismul, omenia și demnitatea, spiritul de dreptate și de încredere în triumful binelui, caracteristici morale ale poporului român.

Scanned with OKEN Scanner

ION NECULCE
(1672–1745)

O SAMĂ DE CUVINTE

5. Ştefan Vodă cel bun s-a bătut cu Hroit Ungurul, precum zic unii la Caşin, iară letopiseţul scrie că s-a bătut la Şkee, pe Siret, a fost căzut calul cu Ştefan Vodă în războiu; iar un Purice aprod i-a dat calul lui; nu putea în grabă încăleca Ştefan Vodă, fiind om mic. Şi a zis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliţă, şi vino de te suie pe mine şi încalecă!" Şi s-a suit pe dânsul Ştefan Vodă şi a încălecat pe cal; şi a zis atuncea Ştefan Vodă! „Sărace Purice, de voiu scăpa eu, şi tu atuncea ţi-ai schimabt numele, din Purice în Movilă". Şi a dat Dumnezeu şi au scăpat amândoi; şi l-a şi făcut boer, armaş mare, pe Purice, şi din acel Purice aprodul s-a tras neamul Movileştilor, de au ajuns de au fost Domni din acel neam. Dar şi aprozii, atunci, nu erau din oameni proşti, cum sunt acum, ce, erau toţi feciori de boieri, şi portul lor era: îmbrăcaţi cu şarvanale cu cabaniţe[1]. Aşa trebuie şi acum să se afle slugi să slujească stăpânului, şi stăpânul să miluiască pe sluga sa.

20. Având Radul Vodă o fată din trupul lui, zic să fi fugit cu o slugă, eşind pe o fereastră din curţile domenşti din cetatea Hârlăului, şi s-a ascuns în codru; şi a făcut Radul Vodă năvod de oameni, şi a găsit-o la mijlocul codrului, la fântâna Cerbului, lângă podul de lut. Deci, pe slugă

[1] Manta domnească.

Scanned with OKEN Scanner

l-a omorât, i-a tăiat capul; iară pe dânsa a dat-o la călugărie şi a călugărit-o.

30. Gheorghe Ştefan Vodă, când era Logofot mare, a fost odată în divan cu toiagul în gură; iar Iordaki Cantacuzino cel bătrân, cel Visternic; „ce zici în fluer dumneata, Logofete?" iară el a răspuns: „zic în fluer să mi se coboare caprele de la munte, şi nu mai vin". El a răspuns în pildă, şi alţii nu s-au priceput, că el aşteaptă oştile Ungureşti să vie de peste munte.

38. Ştefăniţă Vodă, feciorul lui Vasile Vodă fiind Domn tânăr, desmierdat şi inimos, de multe ori eşind cu boeri la plimbări, punea de le lua frâiele din capetele cailor boierilor şi le da ghiont cailor de cădeau de-şi sfărâmau capetele; cât se îngrozise boierii a mai merge cu dânsul cu cai buni la plimbare.

41. Iară un boer Nicolai Milescu Spătarul, de la Vaslui de moşia lui, prea învăţat şi curtat şi ştia multe limbi: Elineşte, Sloveneşte, Greceşte şi Turceşte, şi era mândru şi bogat şi umbla cu povdnici[1] înainte domneşti, cu buzdugane şi cu paloşe, cu soltare, tot sârmăla cai; şi lui Ştefăniţă Vodă îi era prea grea, şi-l ţinea prea bine, şi tot la masă-l punea, şi se juca în cărţi cu dânsul, şi la sfaturi; că era atunci gramatic la dânsul. Iară când a fost odată, nu s-a săturat de bine şi de cinstea lui Ştefăniţă Vodă, ce a şezut şi a scris nişte cărţi viclene, şi le-a pus într-un băţ sfredelit şi le-a trimis la Constantin Vodă cel bătrân Basarab, în ţara Leşească, ca să se ridice de acolo cu oşti, să vie să scoată pe Ştefăniţă Vodă din domnie. Iar Constantin Vodă nu a vrut să se apuce de acele lucruri ce-i scria, ce s-a sculat şi a trimis băţul acel sfredelit, cu cărţi cu tot, înapoi la Ştefăniţă Vodă de le-a dat. Deci, Ştefăniţă Vodă, cum a văzut băţul cu cărţile, s-a prea mâniat, şi l-a şi adus pe acel Nicolai Milescu înaintea lui, în casa cea mică, şi a pus pe călău de i-a tăiat nasul; scoţând Ştefăniţă Vodă în grabă hangerul lui din brâu, a dat de i-a tăiat călăul nasul; şi nu a vrut să-l lase pe călău să-i taie nasul cu cuţitul lui călău, ci cu hangeul lui

[1] cal ales de călărie.

Scanned with OKEN Scanner

Ştefăniţă Vodă i-a tăiat nasul. După aceea Nicolai Cârnul a fugit în ţara Nemţească şi a găsit acolo un doctor de-i tot slobozia sângele din obraz, şi-l boţia la nas; şi aşa din zi în zi, sângele se încheagă, de i-a crescut nasul la loc, de s-a tămăduit, iar când a venit aici în ţară, la domnia lui Ilieşi Vodă, numai de abia s-a fost cunoscâd nasul că-i tăiat. Numai tot n-a crezut în ţară mult, de ruşine; ce s-a dus la Mosk la marele Împărat Alexe Mihailovici, la tatăl marelui Petru Împărat care a venit la noi aici în Moldova; şi pentru învăţătura lui a fost Tergiman Împăratului, şi învăţa şi pe fiul Împăratului pe Petru Alexievici carte, şi era la mare cinste şi bogăţie; şi l-a trimis Împăratul Lexe Mihailovici sol la marele Împărat al Kitailor, de au zăbăvit la Kitai vreo doi trei ani; şi a avut acolo multă cinste şi dar de la marele Împărat al Kitailor[1], şi multe lucruri de mirat a văzut la acea Împărăţie a Kitailor, şi i-a dăruit un blid plin de pietre scumpe şi un diamant ca un ou de porumb. Şi întorcându-se pe drum înapoi s-a întâmplat de a muri Împăratul Moskului, pe nume Alexe Mihailovici; iar senatorii de la Mosk i-a ieşit întru întâmpinarea, şi i-a luat acele daruri şi tot ce a avut, şi l-a făcut surgun la Sibir, şi a şezut câţiva ani surgun la Sibir.

Iar mai pe urmă ridicându-se Petru Împărat, fiul lui Alecsi Mihailovici, carele a venit aice în ţară în Moldova de s-a bătut cu Turcii la Prut, la Stănileşti, din jos de Huşi, în ţinutul Fălciului, ajuns-a Cârnul din Sibiri cu cărţi la dânsul, la Împăratul Petru Alecsievici, de i-a făcut ştire de toate ce a făcut, şi cum este surgun. Atunci Petru Alecsievici Împărat îndată a chiemat senatorii, şi a întrebat zicând: „unde este dascălul meu ce m-a învăţat carte? acum, curând să-l aduceţi".

Şi îndată a repezit de olac[2] şi l-au adus la Petru Alecsievici, Împăratul Moskului, în Stoliţă, şi l-a întrebat ce a văzut şi ce a păţit; şi i-a plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luase, până la un cap de aţă; şi diamantul cel mare, Împăratul, după ce l-au văzut, s-a mirat, şi l-a dat în hasneoasa[3] cea Împărătească, iară Cârnului i-a dat opt-zeci de pungi de bani; şi l-a luat iar în dragoste şi în milă, şi l-a pus iar sfetnic. Şi când a ras barbele Împăratului Moskalilor, atunci

---

1 Chinezilor.
2 în grabă (olac – diligenţă de poştă).
3 Visterie.

Scanned with OKEN Scanner

când şi-a schimbat portul, atunci singurul Împărat i-a ras barba cu mâna lui. Şi a trăit Cârnul până la a doua domnie a lui Mihai Vodă Racoviţă, şi atunci a murit, care mare cinste i-a făcut Împăratul la moartea lui, şi mare părere de rău a avut după dânsul că era trebuitor la acele vremi.

Rămas-a acelui Cârn feciori şi nepoţi, şi a ajuns unii de a fost Polcovnici spre slujba oştirei, că se însurase el acolo de o luase o Moskalcă, şi s-au mai dus după dânsul de aici din Moldova trei nepoţi de frate, de se aşezase şi ei pe lângă unchiul său, şi acei aveau milă de Împărăţie, şi acolo a murit.

42. Ştefăniţă Vodă, zic unii, că pentru vrăşmăşia lui şi supărarea ce făcea boerilor atunci la Tighine, la Bender, când s-a bolnăvit, să fi murit de otravă, dar adevărul nu se ştie, că letopiseţul nu scrie nimic de acest lucru.

Ion Neculce a fost un autor de letopiseţe şi cronici istorice, dintre care cel mai important a fost „Letopiseţul ţării Moldovei". În acesta, evenimentelē sunt înregistrate în ordinea cronologică a desfăşurării lor.

Legendele însumate în „O samă de cuvinte" (42 legende) au constituit izvor nesecat de inspiraţie pentru scriitori, datorită structurii lor concise şi relevante, precum şi a evenimentelor evocate. Multe dintre acestea au fost alcătuite ca nişte romane concentrate, în care au fost descrise mai multe fapte. Legenda este o specie literară care conţine un grăunte de adevăr. Astfel, istoria confirmă că în Ţara Moldovei şi Ţara Românească au stat pe tron mai mulţi domnitori din familia Movileştilor, ce se trag, după cum afirmă legenda, din aprodul Purice. Ştefan cel Mare i-a schimbat numele acestuia în Movilă.

Multe din evenimentele evocate în „O samă de cuvinte" au circulat prin viu grai şi au fost culese de cronicar spre a fi de învăţătură urmaşilor. Acestea au fost bogate în conţinut, caracterizând în cuvinte puţine trăsăturile specifice ale eroilor de odinioară.

Scanned with OKEN Scanner

PETRE DULFU
(1856–1953)

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ
(fragment)

După ce, precum văzurăți, au făcut ei învoială,
„Ei! de lucru-acum, stăpâne, ce-mi dai?“ întrebă Păcală.
Iară popa îi răspunse: „Pentru azi porunca mea
Iată care-i: vino'ncoace, uite caru, 'l vezi? colea –
Lângă șură?... Scoate boii de la iesle, 'njugă-i iute,
Apoi, drumu!... după lemne la pădure grabnic dute. –
Dar pădurea-i cam departe, vii de-acolo tocmai mâne.
Deci îți trebuie merinde! Iaca-ți dau un caș ș'o pâne;
Ia-le, bagă-le în traistă. Iară când vei veni... întregi
Ai să mi-le-aduci acasă, pe-amândouă! Mă 'nțelegi?
Ne'ncepute-așa, rotunde, cum le vezi acum! Ții minte?“
– „Da! Păcală îi răspunse, vesel. „Înțeleg părinte“.
Și punând merinde'n traistă, boii iute-i înjugă.
Apoi, hăis! la drum!... cu carul spre pădure apucă...
Iar a doua zi, cu lemne, vesel iar, sosind acasă:
„Iată (zise) cașul, pânea, le-adusei, le pun pe masă.
Cum mi-ai spus, întregi sunt, uite!...“
Popa 'ntâi s-a cam mirat.
El se aștepta să vadă pe Păcală supărat.
Sau merindea începută... Când luă în mână însă,

Scanned with OKEN Scanner

Pânea, caşul: o mirare şi mai mare îl cuprinse.
Le-nvârteşte, le suceşte: „Hm! de-ntregi, întregi sunt ele,
– Văd!... dar nu ştiu cum, la naiba, sunt aşa de uşurele?!"
– „Nu-nţelegi"? (grăi Păcală) „Fin'că n-au miez, nici un strop?!
– „Aş!
– Zău! l-am mâncat stăpâne".
– „Cum?"
– Nu vezi, colea, un dop?
P-acolo scosei tot miezul, ş-am pus dopul iar la loc"...
– „Va să zică-aşa ţi-e treaba? Tu îţi baţi de mine joc!...
La plecare-aşa'ţi spusesem?..."
– „Apoi... cum era să fac,
Vorba ceea: şi pe varză şi pe capră s-o împac?
Să mă satur de merinde, şi să ţi-o aduc şi'ntreagă?...
A ieşit la capăt altfel, se putea, stăpâne dragă?...
Ce? te-ai supărat?... ia spune!"
– „Nu!" răspunse popa. „Aş"
„Să mă supăr, eu, se poate? Pentru-o pâne, pentr'un caş?
„Am glumit cu tine doară". Iar în gându-i: „Las'!" zicea,
„Că ţi-o fac eu ţie mâne, dacă mi-ai făcut aşa".

Şi în ziua ceealaltă mi l-a pus la treerat;
Dar mâncare toată ziua nici să guste nu i-a dat.
Apoi – după ce'noptează – merge popa şi-l întreabă:
„Ei, să văd acum, băiete, ai făcut tu vreo treabă?"
– „Cum nu? Uite" – (el răspunse, arătându-i popi-n vraf),
„Ce de grâu!... Ales în palmă parcă-i! N-are-un fir de praf!..."
– „Bine! văd – îi zise popa – c-ai lucrat. Dar la mâncare
Să te cheme preoteasa a uitat azi, mi se pare...
Nu-i aşa?"
– „Ba da! părinte".
– „Ei! ş-acum? Te-ai supărat?"
– „Pentru ce?" răspunse dânsul. „Parc-am stat eu nemâncat?
„Se putea să rabd de foame, cu atâta grâu pe mână?
„Grâul ăsta mi-ar ajunge – nu o zi – o săptămână!

Scanned with OKEN Scanner

– „Nu-nțeleg nimica!“ – popa îi grăi nedumerit.
„Ce-mi tot spui de grâu tu mie? Hai?... Vorbeşt lămurit!“
– „Apoi... pricepeam eu doară, că la mas'a mă chema
Aţi uitat... Deci, la amează, pentru a nu vă supăra,
Când mă cam răzbise foamea: ce-mi dădu prin gând să fac?
Făr'a zice nici o vorbă, am umplut cu grâu un sac, –
Seara altul, iar!... şi, haide! Peste gard la o vecină...
Ea se îndură de mine,... îmi dădu şi prânz şi cină!....“
– „Vai de mine!... Va să zică: îmi furaşi doi saci de grâu?!“
– „Ce? Te-ai supărat părinte?...“
Popa îşi ţinut în frâu
De abia, d'abia, mânia... „Nu! (răspunse el) dar... vezi...
Trebuia să ceri mâncare, şi-ţi dedeam noi... ce ne crezi?...
Apoi preotesi'n casă el se plânse necăjit:
„Nu! La capăt cu argatul ăsta n-o scot! S-a sfârşit!
Ăsta-n loc să-l fac eu însumi a se supăra, mă face,
Blestematu, el pe mine cumpătul să-mi pierd, şi pace!...
Of! Mai bine-aş vrea de dânsul să mă scap chiar de pe acum!
Dar în ce chip să scap, nu ştiu!“ Şi i-a spus tot, ce şi cum.

Preoteasa, ascultându-l: „Da!“ grăi. „Dreptate ai.
Trebuie să-l dăm încolo. Ştii ce?... N-ai decât să-i dai
De făcut – pe mâni – vr-o treabă, ce puterile-i întrece;
Şi văzând că nu e harnic să ţi-o facă, o să plece“.
– „Bine zici“ răspunse popa. „Am să-ncerc, acuma chiar...“
Şi pe gânduri stând o leacă, la Păcală merse iar:
„Ian ascultă, măi băiete! Astăzi tu ai treerat;
Ins'acuma ... haid! – îi zise – pentru mâne, să-ţi arăt:
Ai să-mi faci o altă treabă!...“ Şi-n grădină mi la dus.
„Vezi cu ochii tu grădina asta, cât se'ntinde'n sus,
Înspre deal? O vezi ce lungă-i?... Dar în două pe mijloc
E tăiată d-o mocirlă, care-ades mă ţine'n loc;
Când voiesc să 'trec nainte, mă afund acolo'n glod.
Peste mlaştina aceea deci, ştii ce?... Să-mi faci un pod.
Să-l începi acuma'ndată, de-cu-seara, eu voesc;

Scanned with OKEN Scanner

Iar când s-o crăpa de ziuă, mâne, gata să-l găsesc.
Și... ascultă!... știi tu, podul cum să fie întocmit?...
Tot o călcătură tare ș'alta moale! – ai auzit?"...

Născut la Tohat în Maramureș, scriitorul Petre Dulfu a excelat în snoave, povești și balade populare prelucrate în versuri, însă „Isprăvile lui Păcală" l-au făcut celebru.

Opera , cuprinzând XXIV de episoade, este precedată de o prefață a autorului („Cuvânt înainte") în care se subliniază dublul rol al snoavei: de amuzament („Ce ne-am face tot cu-amaruri, dacă n-ar mai fi pe lume și câte-o poveste plină de-nveselitoare glume") și de instruire. Autorul ne invită la a „a auzi" snoava – audiția ține de caracterul originar al snoavei, de circulația ei pe cale orală: „Vreți s-o auziți întreagă? Adunați-vă deci roată. Câți grăiți aceeași limbă, dragi români din lumea toată!"

Din fragmentul prezentat, reies o serie de calități precum istețimea și inventivitatea lui Păcală, care-l ajută să îndeplinească toate poruncile năstrușnice date de popă și să câștige astfel rămășagul pus cu acesta. În personajul Păcală întâlnim multe dintre însușirile eroilor pozitivi ai folclorului românesc: înțelepciunea, imaginația, jovialitatea, hărnicia și spiritul justițiar, în virtutea căruia, în final, va fi pedepsit preotul lipsit de omenie. Acest personaj, exponent al atitudinii omului simplu față de viață, este plasat în lumea satului de altădată, lumea prezentată veridic, realist.

În literatura universală omologii personajului Păcală sunt: Nastratin Hogea, Ivan, Till Eulenspiegel (Till Buhoglinda), Bertoldo, Ludas Matyi ș.a.

Marele merit a al lui Petre Dulfu rămâne versificarea snoavelor populare despre Păcală într-o manieră originală (dinamică și muzicală).

Scanned with OKEN Scanner

G. DEM. TEODORESCU
(1848–1900)

GHICITORI

Ce e mic, mititel
şi-ngrădeşte frumuşel?
(Acul)

Ce fuge mereu la vale,
şi-şi lasă maţele-n cale?
(Acul cu fir)

Cucuiata,
vai de ea,
şade-ntr-un vârf
de nuia
(Aluna)

Am un copac
cu douăsprezece ramuri,
jumate
verzi,
jumate
uscate,
în fiecare ramură
câte patru cuiburi,
în fiecare cuib
câte şapte ouă,
jumate
albe,
jumate
negre.
(Anul, lunile, săptămânile,
zilele şi nopţile)

Am un unchiaş mare
c-o sută d-araci în spinare.
(Ariciul)

Am un cal de fier,
paşce p-un munte de os.
(Briciul)

Scanned with OKEN Scanner

– Scurto-groaso,
und'te duci?
– Arso-n fund
de ce mă-ntrebi?
Unde eu mă duc
tot ție-ți aduc.
(Căldarea și donița)

Am o găinușă
gălbenușă,
cu minciunițe-n gușă,
cu dreptate pe spinare.
(Cântarul)

La o margine de crâng
două blăni de blid,
lângă două blăni de blid
doi luceferei,
lângă doi luceferei
o moară ferecată.
(Capul)

De la noi
pân' la voi
tot fâșii de tei.
(Cărările)

Sub pădure, grămădită,
șade lumea învelită:
ziua
de soare fugită,
noaptea
de lună pitită.
(Casa)

Gânganie fără suflare
umblă făr-astâmpărare
n-are duh, nici nu viează
toată lumea îndreptează.
(Ceasornicul)

Ce trece peste apă
și nu face valuri?
(Chiotul)

Sunai frâul în curte
și auzi murgul din munte.
(Clopotul)

La cap peptene,
la mijloc pepene,
la coadă secere,
la picioare
râșchitoare.
(Cocoșul)

Hoțul intră-n casă
și capul afară-și lasă.
(Cuiul)

Șervețel vărgat
peste mare-aruncat.
(Curcubeul)

Două fete-mi poartă salbă:
una-i neagră, alta-i albă.
Ne-ncetat se tot alungă
și nu pot să se ajungă.
(Ziua și noaptea)

Scanned with OKEN Scanner

Am un bordei
plin de viței:
până nu sparg bordeiul
nu se văd viței.
(Dovleacul și semințele)

Ce nu e nici în casă
nici afară?
(Fereastra)

Nici în casă,
nici afară;
nici în cer,
nici în pământ.
(Fereastra)

Cine iese noaptea-n sat
și nu-l latră câinii?
(Fumul)

Ce naște neînsuflețit
din însuflețit,
și însuflețit
din neînsuflețit?
(Găina și oul)

Nuieluşă unsă
în buruieni ascunsă.
(Şarpele)

Ce apă este-n lume
fără nisip?
Ghici ce este?
(Lacrima)

Am un copilaș:
dacă-l las jos, tace:
dacă-l iau în brațe, plânge.
(Lanțul)

Ghici ghicitoarea mea:
Ce șade-n apă
făr' să putrezească?
(Limba)

Am o purcică grasă
trece seara peste masă.
(Luna)

La marginea satului
căciula fârtatului.
(Luna)

Bulgăre de aur
cu coarne de taur.
(Luna nouă)

Mă-n-tâlnii c-un dobitoc,
dobitoc nu era;
coarne avea,
bou nu era;
samar
avea,
măgar
nu era;
picioare n-avea,
dar în copaci mi se suia.
(Melcul)

Scanned with OKEN Scanner

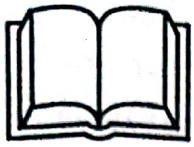

G. Dem. Teodorescu, primul biograf și bibliograf al unui folclorist de reputație mult mai mare decât a sa – Anton Pann, a cules și ghicitori populare.

Ghicitorile sau cimiliturile sunt specii ale literaturii populare, de mici dimensiuni, de obicei în versuri, care cer identificarea, prin asociații logice, a unui lucru, a unei ființe sau a unui fenomen, prezentat(ă) întotdeauna învăluit. Din punct de vedere al dimensiunii reduse, ghicitorile se aseamănă cu alte două specii ale literaturii populare, anume cu proverbele și cu zicătorile. Structural, ghicitoarea are două părți distincte: definirea obiectului de ghicit (ființă, lucru sau fenomen) printr-o figură de stil sau printr-o perifrază și răspunsul.

Un exemplu de figură de stil îl constituie personificarea – atribuirea de însușiri omenești unor ființe sau lucruri; lanțul este personificat: „Am un copilaș: / dacă-l las jos, tace; / dacă-l iau în brațe, plânge".

O altă figură de stil este metafora, prin care cuvântul ce desemnează un obiect – curcubeul – este ilustrat printr-o imagine expresivă: „Șervețel vărgat / peste mare-aruncat". În ghicitoarea „Treapa, leapa, pe cărare / Hingher, mingher pe spinare. (Calul și călărețul)" se repetă consoana „p" și grupul de consoane „ngh"; repetarea unei consoane sau a unui grup de consoane la începutul sau în interiorul cuvintelor dintr-o frază, cu intenția stilistică de a obține un efect auditiv, se numește aliterație.

Obiectul de ghicit poate fi definit și printr-o exprimare simplă, sărăcită de orice figură de stil, numită perifrază. Fereastra este definită prin perifraza: „Nici în casă, / nici afară; / nici în cer, / nici pe pământ".

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICȚIONAR

A

Aliotman = putere turcească
alivancă = plăcintă
aldămaș = cinste cu băutură în urma încheierii unei afaceri
Allah = Dumnezeu al turcilor
animație = însuflețire, mișcare continuă
aprod = fiu de boier slujitor la curte
arid = uscat, sterp
asab = ostaș turc

B

bagdadie = tavan
bălăbăni = a se certa (figurat)
bardă = secure cu tăiș lat
batoc = batog, mâncare de pește
bejanie = fugă, refugiere
belea = necaz
benchet = strigăt
bizunie = vizuină, bârlog
bleandă = lovitură
bleşti = a vorbi
bogheată = moțată
boldei = câine mic, cu picioare scurte
borangic = fir de mătase
borș = zeamă acră
broboadă = basma, învelitoare de cap
buc = pleavă
bucoavnă = carte scrisă cu litere chirilice
buhai = taur
buhav = umflat
buhos = ciufulit, zbârlit
burduf = sac din piele netăbăcită
butie = butoi

C

cabrioletă = trăsurică având două roți
canicular = arzător, dogoritor
canonieră = navă mică de război
cațaveică = haină de blană
cărăușie = transport de mărfuri
cârneleagă = timpul dintre două posturi
cârnoși = a mânca de viu
cârti = a se plânge
chefălui = a chefui, a petrece
chichită = ladă
chersin = vas pentru frământat aluatul de pâine
chesea = vas cu dulceață
chindie = timp al zilei înainte de apus
chingă = fâșie de piele cu care se fixează șaua pe cal
chisăliță = fiertură de fructe

Scanned with OKEN Scanner

cimpoi = instrument muzical cu burduf și fluiere
ciotcă = mulțime de ființe
ciritel = tufiș de copăcei
ciubotă = cizmă, gheată
ciutură = vas pentru scos apa din fântână
clefăi = a mânca urât, zgomotos
clonț = cioc
cocon = prinț
codi = a sta la îndoială
cofăel = cofiță, vas cilindric cu o toartă
colb = praf
comând = praznic
constituție = alcătuire a corpului omenesc
corciogar = apărător la judecătorie
coroiat = care are nasul încovoiat
coropcar = haimana, vagabond
crâmpoți = a tăia în bucăți
cremene = piatră dură
cuhnie = bucătărie
curpan = curpen, ramură flexibilă
cute = piatră pentru ascuțit coasa

D

defăima = a vorbi de rău
desagă = traistă, sac
diabolic = rău, viclean
dibui = a găsi, a descoperi
diform = urât, slut
dihanie = animal, jivină
dimerlie = baniță
dobzăla = a bate bine
dohot = ulei de mesteacăn
drămălui = a cântări, a măsura
drob = bulgăre mare
dugliș = leneș

E

exasperat = enervat, iritat
expediție = călătorie

F

faur = fierar, meșter
feleguns = zdrențăros
flocăi = a smulge blana
fuior = mănunchi de lână
fur = hoț

G

găbui = a prinde
gâbulice = mititel
gârlici = intrare în pivniță
genealogie = înrudire a membrilor unei familii
geniu = capacitate creatoare deosebită
germen = sămânță
gheb = ridicătură de teren
ghițos = mițos
guzgan = șobolan

H

haidău = păzitor de vite
hapsân = lacom
har = talent
haram = om rău

Scanned with OKEN Scanner

harchină = bucată
hatâr = poftă, plăcere
hazna = încăpere în care se păstrau banii
hău = gol, prăpastie
hâlpov = hulpav, lacom
hârbuit = stricat
hârcă = babă
holba = a se uita cu ochii măriți de curiozitate
horhăi = a umbla în neștire, a rătăci
horăi = a sforăi
hrincă = felie de mămăligă
huceag = pădurice tânără
husaș = veche monedă ungurească de argint
huzuri = a lenevi

I

iarmaroc = târg
icni = a geme
idră = hidră
ienicer = ostaș pedestru
inaniție = slăbiciune datorată lipsei de hrană
infernal = înspăimântător
intermezzo = întrerupere, pauză
irod = împărat
irugă = locul unde se strânge apa care cade de pe roata morii

Î

încrucișată = care se uită cruciș
îngruzi = a da pielii ude forma opincii
înțeleni = a rămâne nemișcat
înținat = slab sprijinit

J

jitie = poveste, snoavă

L

lacră = raclă, coșciug
lăieț = negru amestecat cu alb
leasă = plasă de nuiele
leșie = apa amestecată cu cenușă
lingurar = țigan
livrea = uniformă de slujitor

M

macaz = sistem de schimbare a direcției pe calea ferată
mangosit = ticălos, pus pe răutăți
marafet = podoabă
Marte = zeul războiului
mas = popas
mălură = pulbere neagră
menajerie = loc unde sunt ținute și expuse animale sălbatice
mezalianță = căsătorie nepotrivită
miriște = lan secerat
mitră = coroană purtată de regi
mocan = om de la munte
mondir = tunic
migăi = a migăli
mironosiță = smerită
muză = zeiță care inspiră pe poeți

Scanned with OKEN Scanner

N

nadolean = (despre găini); din Anatolia
năboi = a inunda
năcăfa = supărare
năframă = pânză albă sau basma
nărăvi = a (se) învăța cu nărav
năsălie = targă pe care se pune sicriul
nevricos = nervos, iritabil
nimb = aură
nojiță = curea la opincă

O

obială = bucată de pânză înlocuitoare a ciorapului
obidă = ciudă, mânie
oboroc = vas din scoarță de tei
oca = echivalentul a 1,271 kg
ogoi = a se calma
ohavnic = legat pe viață de moșier
oleacă = puțin
olicăi = a se văita
onomastică = ziua numelui
opal = piatră semiprețioasă cu luciu sticlos

P

papistășie = catolicism: papalitate
parapet = zid de apărare din pământ
paroxism = intensitate maximă
pască = cozonac
pâclă = ceață deasă
pedestru = care merge pe jos
peltic = care rostește defectuos anumite consoane
persiană = jaluzea, draperie
peruzea = piatră semiprețioasă verde
plachie = mâncare de orez
plăieș = locuitor de la munte
plocat = pătură
plocon = dar, cadou
pogace = turtă de mălai
policandru = candelabru, lustră
ponor = povârniș, râpă
pojijie = agoniseală, avut
postoroncă = om care nu e bun la nimic
praznic = masă de pomenire
predicator = masă de pomenire
predicator = propăvăduitor
pribegi = a umbla din loc în loc
prichici = margine îngustă
prâsnel = titirez, sfârlează
pristol = masă sfântă
priveghi = veghere a unui mort
probozi = a certa aspru
prohodi = a cânta popește
proțap = lemn fasonat de tras carul

R

răboj = bucată de lemn pe care se însemnau diferite socoteli
resteu = bară care ține grumazul animalului în jug
razăș = răzeș, țăran liber

Scanned with OKEN Scanner

redan = fortificație simplă
redută = întăritură militară, fortăreață
retevei = bucată scurtă de lemn
rigă = rege
rival = adversar, concurent
roboti = a trebălui, a munci

S

sacrilegiu = lipsă de respect
salbă = șirag de monede purtat la gât
sarică = manta lungă din fire de lână
samar = șa pentru poveri
sălaș = locuință
schit = mică mănăstire călugărească
schivnică = călugăriță
scroambă = încălțăminte orășenească
sidefiu = de culoarea sidefului, alb și lucios
sihastru = pustnic
sihlă = pădure deasă
simbrie = răsplată
simit = covrig turtit
sluj = (despre animale); stat în două picioare
smarand = smarald, piatră prețioasă verde
smârc = mlaștină
smicea = nuia
sobor = adunare
sorocovăț = monedă rusească veche
spahiu = cavaler turc
spițer = farmacist
spovedanie = destăinuire, confesiune
spuză = cenușă fierbinte
stalactită = depunere calcaroasă conică, având baza în tavanul peșterii
stârv = cadavru
stihar = poet
suman = haină țărănească lungă
surlă = în vechime, un fel de fluier

Ș

șagă = glumă
șindrilă = scândurică de brad
șrapnel = proiectil
știoalnă = bulboacă
știubei = vas făcut prin scobire în lemn
șură = grajd acoperit cu paie

T

talger = taler
tamazlac = cireadă
tarniță = șa de lemn
tăpșan = loc neted la baza versanților
tărtănaș = șal mic de lână
târlă = stână
tihăraie = loc pe coasta unui munte
tilincă = fluier din scoarță de copac
timpin = timpan, un fel de tobă

Scanned with OKEN Scanner

tipsie = tavă
tolăcăni = a bate la cap
tort = fir de cânepă
tretin = cal de trei ani
trișcă = fluier fără găuri făcut din soc
tron = ladă
tuli = a pleca repede, a fugi

Ț

țăpoi = furcă din lemn cu coada lungă
țintirim = cimitir

U

urdiniș = lăcaș de intrare și ieșire a albinelor din stup

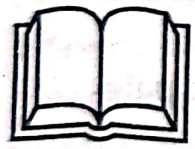

actualitate = ceea ce este acum, în prezent
adapta = a (se) acomoda
agramat = cel care face greșeli elementare de gramatică
anacronic = învechit
anecdotă = scurtă povestire hazlie
autentic = adevărat, real; original
avar = zgârcit
bibliograf = cel care întocmește o listă cu scrierile unui autor
urgie = nenorocire
urzi = a pune la cale

V

verbină = plantă cu flori roșii și albe
Vesta = zeița focului din vatră
vornic = primar

Z

zaplază = gard de scânduri
zaveră = răzvrătire, răscoală
zavelcă = fotă
zbânțuit = neastâmpărat, obraznic
zbicit = uscat, zvântat

biograf = cel care relatează viața cuiva
candoare = puritate sufletească
ciclic = periodic
concept = idee generală care reflectă just realitatea
conchide = a trage o concluzie
concis = calitatea de a fi scurt, concentrat
consecvent = care nu se abate de la principiile sale
conștiință = forma cea mai înaltă de înțelegere

Scanned with OKEN Scanner

cotidian = zilnic
critic literar = specialist care apreciază (evaluează) operele literare
despotic = care este foarte autoritar, tiranic
discursiv = care se deduce prin judecată
dramatiza = a modifica o operă literară în scopul punerii ei în scenă
efemer = trecător
enigmă = lucru greu de înțeles, taină
epitet = cuvânt expresiv care pune în evidență însușiri deosebite
epopee = poem de mare întindere în care se povestesc fapte legendare sau istorice
eseu = lucrare literară de mică întindere care nu epuizează subiectul ales
etic = moral
etnografic = care se referă la etnografie (studiu descriptiv al unui popor)
estetic = referitor la frumos
exponent = reprezentant
fabulos = fantastic, extraordinar
filon = sursă, izvor
hiperboliza = a folosi expresii și imagini exagerate pentru a impresiona
fatalitate = destin de neînduplecat
folclorist = culegător de folclor
idealist = care consideră că gândirea este superioară materiei
incult = fără cultură
inevitabil = de neînlăturat
infantil = (fig.) copilăresc, naiv
infinit = nelimitat în spațiu sau în timp
intact = întreg, neatins
intim = referitor la viața personală; secret
inventiv = care imaginează, care creează
iresponsabil = lipsit de simțul răspunderii
ireversibil = care nu se poate desfășura în sens invers.
jurnal = însemnări zilnice
lapidar = concis, scurt
liric = care exprimă direct sentimente, idei
literat = scriitor
memorial = scriere literară în care sunt consemnate unele fapte importante
mima = a exprima sentimente și idei prin modificări ale chipului și prin gesturi
minuțiozitate = însușirea de a cerceta lucrurile în amănunt
miraj = farmec
mitic = legendar, fantastic
monografie = studiu științific care tratează un subiect cât mai cuprinzător

Scanned with OKEN Scanner

moravuri = obiceiuri, deprinderi de conduită morală
naturist = care redă fidel faptele din realitate
nuvelă = lucrare literară care înfățișează aspecte esențiale din viața unor personaje
nuvelistică = totalitatea nuvelelor unui scriitor
omolog = corespondent
original = specific, propriu cuiva
pamflet = scriere cu caracter batjocoritor (satiric) violent
panoramic = care redă o vastă priveliște circulară din natură
panteon = templu destinat tuturor zeilor
personifica = vezi a umaniza
pastel = poezie lirică delicată
periferică = zona de la marginea unui oraș
perifrază = exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce ar putea fi spus printr-un cuvânt
pictural = referitor la pictură; pitoresc
pitoresc = care impresionează prin frumusețea sa originală
pleiadă = grup de persoane celebre care au aceleași idei
prejudecată = părere formată dinainte
prestabilit = stabilit dinainte
protest = împotrivire
rapsodie = poezie lirică sentimentală
realist = care redă realitatea în trăsăturile ei specifice (tipice)
retrospectiv = referitor la trecut
rigoare = exactitate, precizie
rustic = de (la) țară; câmpenesc
sancționa = a pedepsi
satiriza = a batjocori
simbolism = reprezentare prin simboluri; curent literar
snoavă = scurtă narațiune cu intenții umoristico-satirice
sonet = specie de poezie cu formă fixă
solidaritate = legătură strânsă; frăție
stihie = fenomen distrugător al naturii
subestima = a aprecia sub valoarea reală
tentativă = încercare (neizbutită)
tic = mișcare involuntară
tip = personaj literar care posedă o trăsătură comună mai multor indivizi
tragedie = catastrofă, întâmplare zguduitoare
triumfal = (fig.) impunător
umaniza = a atribui însușiri umane lucrurilor, animalelor și fenomenelor
virtute = calitate morală remarcabilă
vitalitate = energie, forță, dinamism

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

ARGUMENT 3

MIHAI EMINESCU

Ce-ți doresc eu ție 5
Scrisoarea III (fragment) 6
Revedere 9
Ce te legeni 11
La mijloc de codru 11
Somnoroase păsărele 11
Călin (file din poveste) fragmente 12
Făt-Frumos din lacrimă 14

ION CREANGĂ

Capra cu trei iezi 36
Punguța cu doi bani 44
Prostia omenească 48
Soacra cu trei nurori 51
Ursul păcălit de vulpe 58
Cinci pâni 60
Amintiri (fragmente) 64

ION LUCA CARAGIALE

Vizită 80
D-l Goe 84
Bubico 89

Scanned with OKEN Scanner

IOAN SLAVICI

Spaima zmeilor 97

TUDOR ARGHEZI

Zdreanță 107
Hoțu 108
Zmeu 108
Stupul lor 111
Iscoada 111
Cântec de adormit Mitzura 111
Giuvaere 112
Fetica 112
Tâlharul pedepsit 113
Paza bună 114
Zece căței 114
Zece mâțe 116

LUCIAN BLAGA

Cărăbușul de aramă 119
Din copilăria mea 120
Vara 120
Sufletul satului 121

MIHAIL SADOVEANU

Dumbrava minunată (fragmente) 123
Un om năcăjit 140
Făt-Frumos Măzărean 144

GEORGE COȘBUC

Cântec 149
Dorobanțul 149
Graiul neamului 151
Patria română 151
Cetatea Neamțului 152
Concertul primăverii 156
Colindătorii 157

Scanned with OKEN Scanner

VASILE ALECSANDRI

Peneș Curcanul 159
Concertul în luncă 162
Gerul 164
La gura sobei 165
Iarna 166
Porojan (fragmente) 167
Istoria unul galbân și a unei parale (fragmente) 171

GRIGORE ALEXANDRESCU

Boul și vițelul 175
Vulpoiul predicator 177
Câinele și cățelul 178

OCTAVIAN GOGA

Toamnă 180
Pace 180
Sara 181

ION BARBU

După melci (fragmente) 183

IONEL TEODOREANU

Ulița copilăriei 187

ȘTEFAN OCTAVIAN IOSIF

Doina 197
Cântec de leagăn 198
Cântec sfânt 198
Bunica 199

BARBU ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA

Bunicul 201
Bunica 204

Scanned with OKEN Scanner

Neghiniță 207
D-l Vucea (fragmente) 218
Hagi Tudose (fragment) 225
Palatul de cleștar 227

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Puiul 235
Nicușor 239
Moartea lui Castor 244
Bietul Tric 248
Privighetoarea 250

ION AGÂRBICEANU

Bunica Safta (fragment) 254
Presura (fragment) 256
La sănius 257
Pogăniciul 265
Ciocârlia (fragmente) 271

CALISTRAT HOGAȘ

În Munții Neamțului (fragmente) 275

GEORGE TOPÂRCEANU

Rapsodii de toamnă 278
Balada unui greier mic 281
Aeroplanul 282
Câți ca voi! 282

EMIL GÂRLEANU

Gândăcelul 284
Sărăcuțul 285
Călătoare 287
Cântărețul 288
Hoinar 290

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

„Ce-ți doresc eu ție, dulce România,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!...“

MIHAI EMINESCU

ISBN 973-95958-7-1

Lei 14.000

Scanned with OKEN Scanner